

Adorjáni Rudolf Károly

**LUKÁCS SÁNDOR
RAVAI BÚCSÚZTATÓI
1930–1938 KÖZÖTT**

KRIZA
ÖNYVTÁR

© www.kjnt.ro/szovegtar

KRIZA KÖNYVTÁR

A könyv megjelenését a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

támogatta

Adorjáni Rudolf Károly

**Lukács Sándor ravai búcsúztatói
1930–1938 között**

A szöveget gondozta
Jakab Albert Zsolt
Keszeg Vilmos

Kriza János Néprajzi Társaság
Kolozsvár, 2006

Kiadja a KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
400162 Kolozsvár, Croitorilor (Mikes) u. 15.
telefon/fax: +40 264 432 593
e-mail: kriza@mail.dntcj.ro

© Adorjáni Rudolf Károly
© Kriza János Néprajzi Társaság
© Néprajzi Múzeum, Budapest

A kézirat a Néprajzi Múzeum adattárában
EA 27530 jelzet alatt található.
Ezúton köszönjük az intézet hozzájárulását az anyag közléséhez.

Borítóterv és tipográfia
Könczey Elemér

A borító Péterfy László fotójának
a felhasználásával készült.
Számítógépes tördelés
Balázs Júlia

ISBN
973-8439-27-2
978-973-8439-27-6

Készült a kolozsvári Gloria és IDEA nyomdában
Igazgató: Nagy Péter

© www.kjnt.ro/szovegtar

Bevezetés

A halotti verses-énekes búcsúztatók értékelését, a néprajzi irodalomba való beillesztését Kríza Ildikó és Bartha Elek munkáikban elvégezték (Kríza 1993: 9–32, Bartha 1995: 5–30). Kimutatták, hogy a 17–18. században a halottbúcsúztató versek a birtokos családok tagjai felett hangzottak el, majd a szokás a 19. század elején a falusi paraszti közösségekben is elterjedt. Egyes egyházak tiltó rendelkezései ellenére az utóbbi évtizedekben is szokásban volt, s egyes helyeken ma is gyakorolják.

Az unitáriusok lakta vidékeken a 17. század elején a verses halottbúcsúztatás már szokásban lehetett. Azt már nem tudjuk megállapítani, hogy csupán a módosabb családokban, vagy a paraszti közösségekben is gyakorolták-e. Elvégzése mindenképpen a papok teendői közé tartozott. Ezt igazolja az 1643. évi, nyárádszentlászlói zsinat tiltó rendelete: „A pap a halottat az élőktől ne búcsúztassa, versifikálást ne tégyen” (Boros 1932: 10). Ennek ellenére a búcsúztatók nem némultak el. A kolozsvári kollégium diákjai az előkelőbb halottak temetésére verses búcsúztatókat írtak és mondtak. Némelyiket ki is nyomtatták. Néhány erről szóló feljegyzést idézek: „1669. nov. 22-én Keresztesi Ferenc úr temetésén a halotti versekért nem adtak semmit, hallatlan.” 1689. május 14-én, Szentiványi (Márkos) Dániel püspök temetésére a diákok „nagyobb tisztesség okáért” halotti verseket nyomtattak. 1693. március 29-én „Tks. és nzt. Tholdalagi János úr temetésén búcsúztatót szavalt Kövendi Tamás diák egy mendicanssal váltogatva” (Benczédi 1886: 354–356, Benczédi 1887: 116–120, Benczédi 1887: 250–253).

Az 1643-as zsinati végzésnek a papok részéről nem sok fogantatja lehetett, mert 1744-ben újabb rendelet keletkezett. Ez a papot már állásától való felfüggesztés terhe alatt tiltja el a verses búcsúztatástól, de a szokást nem tudja megfékezni: „ha pedig orátor által, mesteri búcsúztató énekkel azt a ceremonialis halottja felett valaki elkövetetné és végeztetni kívánja – Depositio – salari nem tilalmaztatik” (Boros 1932: 10).

A búcsúztató így került a mesterek és a kántorok teendői közé. Az egykori Küküllői Unitárius Egyházkör 1816. évi vagyonszeírása egyházközségeként felsorolja, hogy a temetési búcsúztatásért a mesterek mennyi fizetést kapnak.¹ Désfalván a halott feletti búcsúztatásért a mesternek 24 pénz járt, Bethlenszentmiklóson, Haranglábbon és

¹ Egyházköri vagyonszeírás. 1816: 18, 20, 41, 60, 72, 78, 91, 114.

Kissároson 3 máriás. Hasonlóképpen Magyarszentbenedeken, Dom-bón és Dicsőszentmártonban is. Ádámoson a búcsúztató énekléséért 4 susták illette az énekest.

Verses–énekes mesteri vagy kántori búcsúztatókat az unitáriusok által lakott tájegységekről több helyről ismerünk.

Aranyosszékről Keszeg Vilmos gyűjtött „század elején keletkezett, illetve később írt búcsúztatókat” – tudósít Kriza Ildikó (Kriza 1993: 30; vö. Keszeg 2000, Keszeg 2002, Keszeg 2004. II 292–327). A Kiss Jakab egykori kövendi kántortól származó 19–20. századi búcsúztatók közül egy a jelen gyűjteményben is szerepel (1. sz. melléklet).

Erdővidékről, 1918-ból ismerünk felsőrákosi búcsúztatót. Az unitárius búcsúztatók klasszikus hazája a két Homoród mente.² Megírásuk a múltban és a jelenben is a kántorok szolgálatába tartozik. Ha nincs tanfolyamot végzett kántor, akkor jóhangú, autodidakta falusi énekezők szerkesztik. Ilyen a homoródkarácsonyfalvi Barabás Áron. Kénosban 1946–1957 között szolgált a Nyitrai lelkészházaspár. A férj – Mózes – lelkészként, felesége – az egyházi berkekben ismert neves költőnő, maga is okleveles lelkész, Deák Berta – énekezőként szolgált a gyülekezetet. A búcsúztatók az ő szerzeményei, férje szószéki szolgálata után orgonakísérettel énekelte őket. A nyolc szótagúakat, négysorosokat a 289. számú temetési ének, a 16 szótagosokat a 90. zoltár dallamára (2. sz. melléklet). Székelykeresztúr környékéről, Kissolymosból, a múlt század végéről olyan búcsúztató került elő, amit virrasztáskor szoktak énekelni. A virrasztóban lévők a jó hangú, verselő hajlamú előénekes diktálására saját alkotását énekeltek (3. sz. melléklet). Magyarzsákodon 1940 előtt a hozzátartozók által összeállított névsor alapján az énekező a halott életét, érdemeit versbe foglalta és sajátos dallammal, a temetési szertartás után a templomban orgonakísérettel énekelte.

A búcsúztatás második formája az ének nélküli verses búcsúztató. Megszerkesztése és előadása a lelkész feladata volt, aki a szertartás keretében felolvasta. Azokban az egyházközségekben gyakorolták, ahol a képzett vagy a falusi kántornak nem volt verselő tehetsége, de a gyülekezet igényelte a verset. A verselve búcsúztató lelkészek közül kiemelkedik id. Báró József, volt homoródvárosfalvi lelkész, hatvanhét évi szolgálatából 660 búcsúztatót hagyott hátra.³

² A vidék halottbúcsúztatóiról Balázs Dénes írt tanulmányt (Balázs 2000).

³ A lelkész leánya, Báró Hajna a búcsúztatókat az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatra nyújtotta be. Megtekinthetők az Etnológiai Adattárban.

A lelkészek között van olyan is, aki egyik szolgálati helyéről – ahol a verses halottbúcsúztatás szokásban volt – átvitte új helyére, ahol addig nem gyakorolták. Így tett Sándor Bálint, egykori homoródjános-falvi lelkész, aki onnan Torockószentgyörgyre távozván, ott is bevezette a verses búcsúztatókat és a szokást gyakorolta szolgálati éve alatt. Fóris Géza nyugalmazott lelkész, szintén kénosi születésű, a szokást Pipére vitte magával. 1957–1993 között minden halottra búcsúztatót írt és mondott, ami addig ott ismeretlen szokás volt. Szerzeményeiből egyet sikerült megmentenem (4. sz. melléklet). A többi – fájdalom – elégette.

A halottbúcsúztatók harmadik formája a prózai búcsúztató, ami az ún. nemzetséglevél alapján készül, az elhunyt rövid életrajzi adatait s azoknak a nevét tartalmazza, akiktől a halott elbúcsúzik. Ennek is három változata van: a hozzátartozók, vérbeli és műrokonok, ismerősök, szomszédok név szerinti felsorolása; csak a hozzátartozók és szűkebb körű rokonság nevét említi, a többi ismerős gyűjtőfogalomba kerül; csak a szűkebb körű rokonságot nevezik meg, nevek nélkül, gyűjtőfogalomban.

Jelen kiadvány Lukács Sándor unitárius lelkész 1930–1938 között szerzett 92 ravai verses halottbúcsúztatóját foglalja magába.

Lukács Sándor

1903-ban született, az akkori Udvarhely vármegyébe tartozó, ma Hargita megyei Kénosban, földműves családban.

Az elemi iskola osztályait szülőfalujában végezte el. A korán apátlan árvaságra jutott, jó igyekezetű, éles felfogású gyermeket tanítója továbbtanulásra biztatta. A székelykeresztúri unitárius főgimnázium tanulója lett. Mindvégig jeles diák volt. A reál tárgyak felé vonzódott, de édesanyja kívánságára lelkészi pályára lépett. Az 1922-ben szerzett érettségi diplomájával beiratkozott a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémiára. Tanárai dr. Boros György, dr. Kiss Elek – későbbi püspökök –, Gálffi Lőrinc, Csifó Salamon voltak. A felsőbb évfolyamokat Balázs Ferenc, Szentiványi Sándor, Dobai István, a Tizenegyek (Kacsó 1981: 246–247) csoportjának tagjai hallgatták. Teológiai tanulmányait 1926-ban fejezte be. Sikeres vizsgával külföldi – amerikai – ösztöndíjat nyert. Tanulmányútjáról jelentésben számolt be (Lukács 1929: 1–7).⁴

A befogadó- és az útlevel késése miatt csak 1926. szeptember végén indulhatott útnak. Egy hónapi hajózás után, egy dollárral és éhesen érkezett meg a Kalifornia állambeli Berkeley Pacific Unitarian School for Ministry egyetemre, ahol az előadások már augusztus 15-én elkezdődtek.

Úgy látszik, a kolozsvári teológián szerzett angol tudásával Amerikában nem tudott boldogulni. Emiatt két nehézséggel kellett megküzdnie. A nyelvhasználati gondok megnehezítették a tanulást, s megélhetési gondokat is támasztottak.

Az egyetemen konviktus nem volt. Ösztöndíjából 575 dollárt az utazás felemésztett. A fennmaradt 120 dollár csak a második félév végére volt esedékes. Sok próbálkozás után végre sikerült naponta három-négy órai fizikai munkához jutnia. Pincéri teendőikért meleg kosztot kapott, így biztosítva megélhetését. Kitartó, erős akaráttal legyőzte a nehézségeket. Idő teltével a nyelvet kezdte megérteni, gondolatait már ki tudta fejezni, így a tanulás is könnyebben ment.

Jelentésében ismerteti az amerikai tanrendszert. Az első és második félévben négy tanártól heti tíz-tizenkét órát vett fel. Ez ott sok munkát adott a hallgatónak. „Napról-napra kellett készülni, mintha mindig vizsga lett volna” – olvassuk a beszámolóban. Sok olvasnivalót kaptak,

⁴ Az eredeti jelentés fénymásolatát Molnár Lehel, az Unitárius Egyház levéltárosa-nak köszönöm.

sok dolgozatot írtak. „Minden pillanatot jól felhasználva lehetett csak boldogulni”.

A hallgatott tárgyak: filozófiatörténet, új pszichológia és fiziologikopszichológia (dr. Morgan), vallás-erkölcsi nevelés, mely kurzus az ifjúság nevelésére szorítkozott (dr. Evans), homelitika (dr. Wilbur), és angol irodalom (mrs. Thompson). Jellemzése szerint a filozófiai előadások „csupa tűz”, magával ragadóak voltak. A lélektan órák a papi hivatás szívébe markoltak. Az előadások általában a rideg teológiai dogmákkal foglalkozó tárgyaknál hasznosabbak voltak. „Az igazi lelkipásztor feladatát csak az emberi lélek tanulmányozásával és elemzésével tudja betölteni” – jegyzi meg Ravai Sándor. Az ember fizikuma és szellemi működése közötti kapcsolat feltárásával foglalkozott a „fiziologikopszichológia”. Ennek tanulmányozásából jön rá az ember a maga igazi értékére. Ebből tanulja meg, hogy Isten legnagyobb csodáit éppen bennünk végzi el. Búcsúztatóinak eszmevilága e kurzus gondolatait sugározza.

A vallás-erkölcsi nevelés modern amerikai rendszeréből is sokat tanulhatott. „Az ifjaknak több szerepet kell adni a családban, iskolában”. Rájött, hogy a tanító, a tanár és tanítvány közötti viszonyt bensőséges-sé lehet fejleszteni. „A kettő közötti űrt ki kell tölteni, szerető útmutatással a tanulót rá kell vezetni az önmaga lábán való járásra”.

A szónoklás terén is új dolgokat tapasztalt. Megfigyelhette, hogy a beszéd felépítése más, mint nálunk volt. Az elmélkedéssel szemben az „illusztrációt” részesítette előnyben. „Az amerikaiak sok illusztrációt használnak”, s így „közelebb járnak az élethez”.

Az angol irodalmat azért tanulmányozta, mert „egy nyelvet csak akkor lehet tökéletesen elsajátítani, ha irodalmát minél mélyebben igyekszünk tanulmányozni”.

Az első év vizsgái május elején véget értek. Néhány barátjával a közeli nemzeti parkba kirándult, ahol a vidék növény- és állatvilágával ismerkedtek meg. Május végén hosszabb tanulmányútra indult. Berkeleytől egész Kalifornián keresztül Los Angelesbe, ami 700 km-es út. Onnan az Egyesült Államokon át Baltimore-ig ment. Közben néhány napra minden nevezetes városban megállt. Felkereste az unitárius egyházközösségeket, igyekezett azok életét megismerni, városi és társadalmi problémákra felfigyelni. Istentiszteleteken, ifjúsági összejöveteleken vett részt. Azokon szerepet is vállalt. Baltimore-ban hosszabb időt töltött. Hat hétig egy pléhgyárban dolgozott. A munkások életével ismerkedett, s pénzt akart keresni. Egész útja kiadásait keresetéből fedezte. A munkások között papi szolgálatot is végzett. Vallásos előadásokat

tartott, s egy szerencsétlenül járt magyar embert eltemetett. Egyetemi városába más úton tért vissza, Philadelphián, New Yorkon, Bostonon át, Kanadába kétszer is benézett. Mindenütt egyházakat látogatott. Chicago és más nevezetes városok érintésével három hónapi barangolás után visszaérkezett Berkeley-be.

Megkezdte második tanulmányi évét. Ez már érdekesebb és gyakorlatilag értékesebb volt az elsőnél. Olyan tárgyakat választott, melyeket itthon nem tanulhatott. Tárgyai nagyobb részét a University of California egyetemen hallgatta. A rendes évfolyama tárgyai: újtestamentum, unitárius egyháztörténelem, lelkipásztorkodás, vallásfilozófia, erkölcsstan, társadalmi tudomány, browning filozófiája. Évközi tanulmányai után nyári tanfolyamon vett részt. Itt antropológiát, üzleti szervezést⁵ tanult, látogatta továbbá a neveléslélektan, napjaink filozófiai irányzatai tárgyakat.

Az ifjúsági munkából kivette a részét. Az utolsó félévben az önképzőkör elnöke volt. Itt társadalmi kérdésekkel foglalkoztak. Különböző iskolákat, egyházakat, kórházakat, fegyházakat, törvényszékeket látogattak meg, tanulmányozták ezek működését. Az intézmények vezetőit meghívták egy-egy előadás megtartására. Olyan dolgokról kaptak információkat, „amelyekre a papnak a társadalmi életben szüksége van”. Elméleti tanulmányaikat gyakorlati tapasztalattal bővítették. Gyárat látogattak, ahol a vezetők a helyi állapotokat szemléltették és megmagyarázták.

Utolsó éve alatt kapcsolatba került San Francisco, Oakland, Berkeley és környéke magyar lakosságával. Részt vett rendezvényeiken, prédikált, előadásokat tartott és szavalt.

1927 őszén megismerkedett egy református lelkésszel. Segített neki a magyar egyházközség megszervezésében. Alakulási ünnepélyén ő volt az ünnepi szónok. Az orgonista eltávozása után a gyülekezet énekvezére lett. A lelkipásztori teendőkben is besegített.

Amerikai tanulmányainak, nemes törekvéseinek szép gyümölcse lett a *summa cum laudae*-val elnyert Master of Theology fokozat, amelyért „megfeszített erővel, éjjeleket nappallá téve” dolgozott.

Lukács Sándor legérdekesebb és legértékesebb tanulmánya hazafelé vezető útja volt. Az út Ázsián és Afrika északkeleti részén át három hónapig tartott. A második évben ösztöndíját megtakarította, a nyári kurzusok befejezése után napi 12-14 órai fizikai munkát vállalt. Az így szerzett pénzzel fedezte útiköltségét. Útjáról ezt jegyezte fel: „Az ember

⁵ Itt szerzett ismereteit Ravában érvényesítette – A. R. K. megjegyzése.

éveket tölthet el iskolákban, egész könyvtárakat olvashat ki, de azt a tapasztalatot, amit egy ilyen úton szerez, soha nem kapja másképp.”

1928. augusztus 26-án, San Franciscóból a Tenyo Maru nevű japán hajóval, egy református diák barátjával nekivágtak a Csendes-óceánnak. Első pihenőjük a Hawai-szigeteken, Honolulu volt. Ennek kicsiny, de meglepően szép akváriumát, múzeumát, kialudt vulkánját, gyönyörű déli növényzetét, cukornád ültetvényét találta érdekesnek. Amikor az óceán közepe felé járva elérték a 180 fokot, életükből „egy nap nyomtalanul tovatűnt”. Olyan két hetet értek, amelyben csak egy vasárnap volt.

15-16 napi hajózás után elérték Japán földjét, s kikötöttek Yokohamá-ban, ahol elég bámulnivaló lepte meg őket. Keleti világot most láttak először. Amit ilyenkor nyugati ember lát és tapasztal, azt lehetetlen röviden jellemezni. Japánban két hetet töltöttek. Tokióval együtt tíz nagyvárost látogattak meg. A két hét alatt Japánban sok érdekes keleti társadalmi és vallásos szokást, virágzó kultúrát figyelhettek meg. „Egy jóra való, törekvő, vendégyszerető” népet ismerhettek meg.

Kínáról ellentmondásos a véleménye. Itt csak egy hetet töltöttek, s ezalatt három várost látogattak meg: Sanghaiban, Soochow-ban és Hongkongban tartózkodtak. Az igazi Kínát Soochow-ban látta meg. Ezután mind délebbre hajóztak.

A Maláj-szigetekenél Szingapúrban kötöttek ki. Eredeti tervétől eltérően Indiába nem jutott el. Helyette Ceylon szigetének vette útját, amely a legszebb hely a világon, amit addig látott. Botanikus kertje a világon a legelső. Látták teaültetvényeit, gyárait, a gumi előállítását és más nevezetességeit. Majd Arábia déli részének érintése után, a Vörös-tengeren végighajózva, Suez-be érkeztek. Innen Egyiptomba, Kairóba mentek. Egy hét alatt megnézték Egyiptom fontosabb helyeit, a szfinxet, a piramisokat, a királyi sírokat, a kairói múzeumot, amely az óvilág nagy műveltségéről beszélt. A bibliai elbeszélésekkel kapcsolatos helyeket is meglátogatták. További útjuk Palesztínába vezetett, ahol két hetet időztek. Jeruzsálemet és környékét alaposan megismerték. A bibliai és a történelmi nevezetességeket tervszerűen látogatták. Szíriába is átmentek, Damaszkuszban és Bejrútban is szétnéztek. Innen Görögországba érkezve Athén-ben és Szalonikiben töltöttek néhány napot. Belgrádon át Budapest felé tartottak, ahonnan 4-5 napi időzés után hazaérkeztek.

Hazaérkezése után 1928-tól 1930-ig püspöki titkárként dolgozott. Ez idő alatt felajánlották neki a teológiai tanári állást, de ő neves kor-

társaihoz – Balázs Ferenchez, Lőrinczi Lászlóhoz – hasonló szellemiséggel és élethívatással a falu, a nép szolgálata mellett döntött. 1930. július 1-jétől szeptember 26-ig a vargyasi egyházközségben helyettes lelkészként működött. Innen Ravába került rendes lelkésznek, ahol október 2-án már temetési szertartást végzett (1. sz. búcsúztató). Közben 1929. május 18-án házasságot kötött Fazakas Margit-Máriával, akivel 64 évet éltek együtt.

Rava

Néprajzilag a Párciumhoz tartozik.⁶ A Kis-Küküllő egyik, az Erdőszentgyörgy–Gyulakuta közötti mellékvölgyében terül el. Régebb Udvarhelyszék, Keresztúr fiúszék faluja volt. A volt keresztúri unitárius egyházkör eklézsiája között lélekszámban és anyagilag is az élen foglalt helyet. Ma Maros megyéhez tartozik, községközpontja – a tőle 7 km-re levő – Gyulakuta. Egyházilag a Marosi Unitárius Egyházkörhöz tartozik.

Nevét Kiss Lajos a szláv nyelvből eredezteti: „Riava–Rava, nagyon sebes folyású és köves medrű hegyi patak”-ot jelent (Kiss 1988: 402). A falu egyik erdős határrészét *Buda bércének* nevezik. A népi etimológia szerint a név onnan ered, hogy a tatárok által felégetett eredeti településükről a lakosok az erdőbe menekültek, s a földbe vajt *tatárlikakba* rejtőztek el. A vész elmúltával innen leereszkedtek az erdő alján folyó patak mellé. Az erdőt irtani kezdték, hogy maguknak falut építhessenek. Kidöntésük előtt a fák törzsére *rovást csináltak*. A környező falvak tájszólása ma is *Rovát* mond. Irtásfalu, a patak mellett egy utcában, hosszan elhúzódva, szász típusú házakkal, közepén a templommal.

Első írásbeli említését Kiss Lajos 1566-ra teszi (Kiss 1988: 402). Erre a dátumra utal Dávid László is, aki szerint a templom tornya a 16. században épült. „Az 1567 évi összeírásban 15 kaput vettek számba itt” (idézi Dávid 1981: 241–242). A falu ennél régebb keletkezett. Bizonyosság rá a határából kikerült számos régészeti lelet.⁷ A falu római katolikus kori meglétéről tanúskodik egy „Szent János kép és egy szentelt víztartó edény, melyek a templom 1804 évi megújításakor kerültek felszínre, amiket azonnal beraktak a fundamentumba” – tájékoztat Végh Mihály (Végh 1890: 160, 162, 165). A falu s az unitárius egyházközség további sorsáról is tőle kapunk adatokat. Ezek szerint Rava az akkor hatalmas bordosi eklézsiának lehetett filiája. Állítását egyfelől azzal igazolja, hogy Beke Dániel – a későbbi püspök – akkor még bordosi pap, 1633-ban úrvacsorai poharat adományoz a ravai unitáriusoknak. Ez volt a *Beke pohár*. Másfelől a szájhagyományra hivatkozik. A ravai unitárius halottakat régebben a bordosi temetőben hantolták el. Az

⁶ Partium, „az egykori Udvarhelyszék legnyugatibb vidéke, a Solymos és Zsáкод padtakok völgyében fekvő néhány község a Kis- és a Nagy-Küküllő közén. [...] Nevét onnan kapta, hogy e vidéket később csatolták a Székelyföldre” – Kósa László (Kósa 1981: 201).

⁷ Dr. Molnár István szóbeli közlése, 1994.

utat, melyen odavitték őket, a nép *Szentegyház ösvényének* nevezte. Végh Mihályék a bordosi temetőben két sírkövet is találtak 1659-ből, melyek felirata szerint ravai unitáriusok nyugszanak ott. Rava 1693-ban már önálló eklézsia volt. A Generális Vizitáció felkeresi, s akkor már önálló papja is volt. 1812-ben a ravai zsinaton választották püspöknek Körmöczy Jánost. Az 1801-ben 360 lélekszámú gyülekezet 1890-re 755 főre szaporodott, s egyike lett a „legvirágzóbb, tiszta unitárius eklézsiáknak” (Csete–Demeter é. n. 33). Ezt a nívót 1963-ig tartotta, amikor történelme folyamán legtöbben, 996-on lakják a falut. A valamikor színtiszta, magyar unitárius faluba idővel néhány cigány család telepedett. 1998-ra már felülmúlták a magyarok számát: 413-ból 240-en voltak ők, míg a magyarok 173-an (Bözsödi 1997: 12–17). Ma, a valamikor népes, unitárius ravai iskolába cigány gyermekek járnak.

Lukács Sándor és Rava viszonya

A 800 lelkes Ravába érkezve Lukács Sándor sok nehézséggel találta szembe magát. Az egyházközséget súlyos adók terhelték. Legsíralmasabb állapotban a felekezeti iskola volt, a 99 ravai gyermek második otthona. Költségeit és a tanító fizetését az egyházközségnek kellett fedeznie. Erre egyetlen jövedelmi forrás, a hívek egyházi adója volt.

Amerikai évei alatt Lukács Sándor megszokta a nehézségekkel való szembesülést. „Lázás sietséggel, túlfűtött lelkesedéssel” kezdett az egyházközségi élet fellendítéséhez, az iskola megmentéséhez. Ehhez pénz kellett, s azt sehonnan sem lehetett előteremteni. Híveire nem számíthatott, sem a szegények, sem a gazdagok nem fizették az egyházi adót. A módszer nem volt igazságos, a családok népszáma szerint volt megállapítva. A sokgyermekes szegényekre több jutott, mint a kevesebb létszámú, módosabb családokra. Az egyházi adó kiírásánál az állami adófizetést akarta alapul venni, ahol a birtok számított. Amikor ezzel kudarcot vallott, újabb és újabb eljárást gondolt ki, hogy a híveket egyházi adófizetésre bírja. Azok az előterjesztéseket elfogadták, megszavazták, de nem fizettek.

Lukács Sándort még ez sem keserítette el. Szándékáról nem mondott le. Egy állandó alap létesítésén töprengett, mely a híveket az egyházi adó fizetése alól felmentse, s az iskola fenntartását, valamint a tanítók fizetését biztosítsa. Olyan munkához kezdett, mely páratlan az erdélyi magyarság életében. Először a szövetkezetre gondolt. A faluban már volt egy ilyen, de vezetőik hanyagsága, kapzsisága miatt megbukott. Ezt igyekezett feltámasztani. Az emberek ilyesmiről hallani sem akartak. Elegük volt a pénzüket elnyelő szövetkezetből. Valami mást kellett kitalálni. Mert a sok próbálkozással két év telt el, s az egyházközség és az iskola végveszélybe jutott, Lukács Sándor kitervelte, hogy „egyházi boltot” kell létesíteni. Ez mentesíti a híveket az egyházi adó alól, és megmenti az iskolát. A gondolat megnyerte a falu tetszését, de pénzét az alaphoz nem. Szövetkezet nem lett ugyan, de szövetkezés igen. A megbukott intézmény vezetői összefogtak, és a lakosság között a pap ellen mozgalmat indítottak, hogy a tervében megakadályozzák. Attól féltek, ha virágzó üzlet lesz, megerősödik a gyanú, hogy azért bukott meg a szövetkezet, mert ők a pénzt elzebelték.

Lukács Sándort ellenségei áskálódása sem tudta eltéríteni céljától. Belátta, hívei segítségére nem számíthat, az erdélyi magyarság szerveztlensége miatt bankkölcönhöz nem juthat. Végül „hazament az egy-

házhoz”. A Főhatóságtól kért és kapott 10.000 lej kamat nélküli kölcsönt. Ezzel megalapította az Unitárius Boltot. Híveit csak arra kérte, hogy innen vásároljanak. Ezt már szívesen vállalták, hiszen így nem kellett egyházi adót fizetniük. S az engedélyek beszerzése után a tízből négyezer lej maradt alaptőkének. Ezzel kellett megindulni és árut szerezni.

Amit Amerikában üzletszervezésből tanult, azt Ravában gyakorlatba ültette. Hívei előtt bebizonyította, hogy az üzleti munka nem szegény. Szekeret fogadott, Erdőszentgyörgyön árut vásárolt, szekérre rakta, hazavitte, az Unitárius Boltban eladta. Vasárnap istentiszteletet tartott, hétköznap pedig éjjelt nappallá téve üzleti ügyekben szaladgált. A boltnak mindenese volt. Egy személyben volt bevásárló, eladó, ügyvezető, könyvelő, mindez díjtalanul. A megyebíró kezelte a pénztárt. Az eredmény felülmúlta a várakozást, a bolt jövedelme szépen fellendült. Boltkezelőt is tudtak alkalmazni. 1937-re a jövedelemből a templomot kijavították, az iskola fenntartását, a tanító fizetését biztosították, s mindez a semmiből jött létre.

Az építő, iskolát, népet mentő munkával párhuzamosan folyt a szégyenletes aknamunka a pap ellen. A községi bíró irigységből, hogy az ő szövetkezete megbukott, s az Unitárius Bolt szépen virágzott, pártot ütött a pap ellen. Párthíveit lefizette, s minden alkalmat felhasznált, amellyel papjának s egyházának árthatott. A másik bíró vezette a papi pártot, s a két bíró egymásnak testvére volt. Családi örökségből származó nézeteltéréseiket így ütköztették a falu népével. Az ellenpárt jelszava: *Ravában nem férhet meg két ember* – vagy a bíró, vagy a pap. A pap munkájának lehetetlenné tételében semmilyen eszköztől nem riadtak vissza. A legaljasabb, és a legerkölcstelenebb cselekedetek sorozatát vitte véghez a községi bíró és pártja. Hamis vádakkal öt éven át törvényre hurcolta a papot, míg végül a törvény felmentette. A bíró tovább sem szűnt meg áskálódni. A pap munkáját mindenképpen akadályozta. Az Unitárius Boltot ítélte halálra. Zsidó boltost hozott a faluba, hogy a konkurencia megbuktassa az egyházét. Terve nem sikerült, a zsidó bolt bukott meg. Erre, hogy még jobban bosszantsa a papot, román nyelvű iskolai oktatásnak lett buzgó híve, fiát is odaíratatta. Habár az utolsó osztályt átkényszerítették az állami iskolába, azért a felekezeti iskola virágzóan működött. A megyebíró vezette papi párt elszántan ragaszkodott papjához s tűzön-vízen mellé állt.

A két párt újra és újra összecsapott. A templomban sem fértek meg együtt. Az akkori magyarzsákodi lelkésztől tudom, hogy úrvacsora vételeire az ellenpártiak is oda jártak. Csak amikor a bécsi döntés a két fa-

lut elválasztotta egymástól, akkor kényszerültek saját templomukba. Szigorúan külön-külön helyből vették a jézusi szeretetre emlékeztető úrvacsorát, aminek Lukács Sándor eltávozta után négy évvel én is, mint légátus, személyes tanúja voltam.⁸

A „magyar világ”-ban az esperesi vizsgálószék buzdítására a két párt színleg kibékült egymással. A két bíró – egymásnak édes testvére – közös költségen új úrvacsorai poharat ajándékozott, s a két párt tagjai ebből részesültek a szent vendégségből. Ezt a poharat a Békepohárnak nevezték. Így lett Ravának egy Beke és egy Béke úrvacsorai kelyhe. A békesség csak színleges volt. A testvér- és a pártharc a parázs alatt tovább izzott. A két párt hívei a kollektív gazdaság idején sem dolgoztak szívesen egy csoportban.⁹

Lukács Sándor egyetlen búcsúztatójából sejthetjük, hogy a halott az ellentáborhoz tartozhatott:

*Látod te már megboldogult keresztény felebarátunk,
Nem ért semmit a küzdelem, melyben annyira hevesen,
De ok nélkül részesedtél, haragudni segítettél.*

.....
*Többé nem ítélsz bennünket, hogy nem végezők tisztünket,
Ha te jobban betöltötted, boldog lehet a lelked.
Az ítélet Istennél van. (80. sz.)*

Lukács Sándor 1938-ban távozott el Ravából. Az év augusztusában foglalta el a dicsőszentmártoni lelkészi állást. Itt már nem írt búcsúztató verseket, mert a dicsőszentmártoni gyülekezet a prózai változathoz volt szokva. Azt gyakorolják ma is.

⁸ Rendes szokás szerint a helybeli lelkész osztja az úrvacsorai kenyeret, a legátus a bort. Ravai legációm alkalmával 1942 pünkösdjén a sorrendet megcseréltük, mert csak a lelkész tudta, hogy pártállás szerint melyik pohár kinek jár.

⁹ Adorjáni Levente lelkész szóbeli közlése, 1992.

A búcsúztatók helye a ravai temetkezési szokások keretében

Ravában a kutya viselkedése, vonítása, a bagoly huhogása, a csillaghullás, az előző halottak álomban való megjelenése, a temetéskor visszasíró harang, a nyújtópadtakaró helytelen felhajtása, a koporsó kivitele után visszamaradt virágsokor mind új halottat jelent.

Az 1930-as években a nagybetegért a templomban imádkoztattak, hogy szenvedése enyhüljön, illetve kimúlása könnyebb legyen, amint arra a 15. sz. búcsúztató is utal:

...enyhülésért a halálos ágyon,

A jóságos égi Atyához fakasztattál te buzgó imádságot:

Templomunk megszentelt falai közt, áhítatos pillanatban (15:2)

Az 53. sz. vers azt igazolja, hogy a betegnek úrvacsorát vittek:

...az elmúlt húsvétban,

Elhoztuk az úrvacsorát, hogy felvedd, s megnyugodjál (53:3)

A halottat nem szabad visszasírni Ravában sem, hogy csendesen tudjon megnyugodni:

Már az első nagy görcs után szerettei hitték tisztán,

Hogy vége van, elmúla, hogy többé meg nem szólal,

De ő elaléltóságából, szerettei fájdalomtól,

Mindkétszer föleszméledett és mondta, hogy nem haltam meg. (21:8)

A lélek a halál beálltával elszáll:

Kedvesei már gyászolják a lélek eltávozását (23:4)

Elköltözött a jobb világba, békés mennyországba (73:9)

A halál beállta után az ablakot azonnal kinyitják, a faliórát megállítják, a tükröt megfordítják. A tüzet a halott szobájában kioltják, csak temetés után gyújtják újra.

Amíg a halott a házban van, a családtagok nem főznek. Ezalatt a szomszédok készítik számukra az ételt. Mindezek öröklött szokások. Egyeseknél egészségügyi érveket hoznak fel, mások értelmét nem tudják, csak így szokás.

Régebb a halál beállta után halottkém állította ki a *Halottvizsgálati bizonyítványt*, amit a lelkész a *halottkönyvébe* vezetett be.

A halottas ház kapujára az egyházi fekete zászlót teszik ki. 1943 óta a torony ablakába is ilyet tesznek.

A halál beállta után az elhunyt állát összehajtogatott fekete kendővel azonnal felkötik, hogy a szája ne maradjon nyitva.

Aki nem fél a halottól, két ujjal lenyomja a szemét, és így a szemhéjat lezárja. *Ne lásson* – az 1930-as években s még 1975-ben is ez volt a magyarázat. 1992-ben már hozzáfűzték: a látogató megijedne a halott nyitott szemétől.

A halottat a halál beállta után az ágyban hagyják. A ruhát levetik, vagy lehasítják róla. Ha ragályos beteg volt, a ruháját elégetik, ha nem, a szegényeknek adják. Egy darabot kiszakítanak belőle és füstölésre használják. Ezután a távolabbi nőrokonok, akik nem félnek tőle, tiszta langyos vízbe mártott ronggyal lemossák a halottat, hogy tisztán menjen a másvilágra. A mosóvizet trágyadombra vetik, a mosóruhát beteszik a halott alá. A nőket megfésülik, a férfiakat megborotválják. Ragályos betegség esetén ezeket az eszközöket is elégetik, egyébként tovább használják. A halott hajából egy tincset levágnak. Ezzel s az előbb jelzett ruhadarabbal szükség esetén füstölnek.

Akik megmosták a halottat, azok is öltöztetik. Az öltözetet úgy adják rá, mint előre. Ha a holttest nagyon el van dagadva, akkor a ruhadarab felső részét ráterítik, az alsót aládugják.

A fiatal lányokat menyasszonyi ruhába öltöztették, fejükre virágkoszorút tettek. Hajukat két ágba fonták, előre vették és fehér virágcsokorral díszítették.

A fiatal legényhalottakat vőlegénynek öltöztették, kabátjuk hajtókájára virágcsokrot tűztek. (Ma ezt nem gyakorolják, mert a faluban nincs fiatal leány és legény).

Az 1930-as években a meglett korú vagy idősebb férfiakat ünneplő fekete ruhájukba, az asszonyokat – ha ez megvolt – menyasszonyi ruhájukba öltöztették. Az 1975–1992-es gyűjtéskor is beszámoltak a szokásról. Izsák Andrásné adatközlő szerint az 1980-as években Berecki Lajosné gyöngyös-pártás menyasszonyi ruhájában temették el. Akinek nincs meg a menyasszonyi ruhája, azt az életében előkészített *halógúnyájában* temetik el. Akinek ez nincs előkiészítve, arra a templombajáró ruháját adják fel. Nagy Józsefné András Zsuzsika közlése szerint a templombajáró ruhával máshova nem mentek. *Életükben csak a templomban, halálukban csak a koporsóban volt rajtuk.*

Izsák Andrásné 1992-es visszaemlékezése szerint az 1930-as években az idősebb asszonyoknál gyakori volt a fehérruhás temetés. Még 1982-ben is volt rá eset. Azért kellett fehérbe öltöztetni – magyarázták –, *mert a Jordán vizén csak fehérben lehetett átmenni.* Aki feketébe érkezett oda, *az először fehérre kellett mossa a ruháját és csak úgy mehetett át a túlsó partra.* Arra a kérdésre, hogy ki viszi át a halottat a Jordán vizén, nem kaptam választ.

1933-ban Jakab Istvánné Nagy Rákhelt 76 éves korában székelly ruhájában – fekete szoknya, galléros ujjú fehér ing, fekete lájbi – temették. A székelly ruhát azóta már nem viselik Ravában.

Az asszonyok haját kibontják, és megfésülve egyszerűen leengedik. Az idősebb halottak lábát nemüktől függetlenül fekete, a fiatalokét fehér szalaggal kötik át, hogy egyenesen merevedjen meg. A halott öltözetén egyéb kötés vagy gomb nincsen.

A felöltöztetett halottat ma az egyházi fekete ravatalra, 1930–1938 között a nyújtópadra tették. Ennek az elsőházban, az utcára néző ablak és a vele szembelevő ajtó között van a helye. Lábbal a kijárat felé, a mestergerenda hosszában helyezik el. A nyújtópadot úgy építették, hogy a két ablak között levő kanapéval szembeállították a szapulókádát,¹⁰ a kettőt a szekéroldal deszkájával kötötték össze. Ezt földig érő, fehér ágytakaróval letakarták. Erre került a tyúktollal megtöltött derékaly, amit szintén csipkés szélű lepedő borított. Így a nyújtópad is fehér volt, rajta a halott is fehérben feküdt az 1930-as években, az egykori fehérgyász maradványaként. Ezt váltotta fel az 1961-es években az egyházi fekete terítés ravatal.

Az 1930-as években a halottól nem félő rokonok a holttestet az ágyból a nyújtópadra tették és teszik ma is, a két pár ún. *teszfogó kendő*kel. Ezek 1,30 m hosszú, 1,56 m széles, végükön egy szélesebb és egy keskenyebb fekete csíkkal díszített, tiszta gyapotból szőtt, csipkével szegett törölközőkendők. A kendőket minden családtagnak előre megszövik, és csak erre a célra használják. Az 1992-ben 60 éves Dankuj Lajosné Izsák Róza még fiatal korában megszötte a kendőit, s féltve őrzi azokat. A kendők a koporsóbatételig a nyújtópadon maradtak, illetve a ravatalon maradnak, a halott alatt.

A halott hasára sarlót tettek az 1930-as években is, s tesznek ma is. A ravatal alá egy cseber vizet állítottak. Mindkettőt a felfúvódás ellen. A múlt század végén a halott hasára a sarlóval együtt a patak partjától hozott sárga agyagot is tettek (Kovács 1944: 103).

A halottra boltból vásárolt fehér szemfedőt borítottak, s ez ma is így történik. A szemfedőre a ravaiak emberemlékezet óta fekete kendőt tesznek. Ez takarja a halott szemét, orrát, száját. Legtöbb esetben az álláig ér. Volt rá eset, hogy az idős asszony arcára állig érően rojtos, selyem jegykendőjét tették, sarkosan. A kendő sarkai a koporsóból kicsüngtek.

¹⁰ Nagyobb faedény, melyben a mosnivaló ruhát kilúgozzák.

Ravában az 1930-as években még működött a koporsócsináló ember. Két búcsúztató vers is említi. Az 1975-ös adatközlés szerint a szegények számára fenyőfából készítette a festetlen koporsót. Fizetése a „Szilfák”-nál levő, háromvékás¹¹ kaszáló fűtermése volt. A módosabbak már akkor is raktárból szereztek be a koporsót.

A koporsó színe az öregeknél fekete, a fiataloknál barna, a gyermekeknél fehér volt. Ma olyant vesznek, amilyent az erdőszentgyörgyi raktárból kapnak. A koporsó aljára tett gyaluforgácsot fehér lepedővel letakarták. A halott feje alá a szemfedéllel együtt a boltból vásárolt gyaluforgács párna került.

A testfogó kendőkkel a halottat a rokon férfiak teszik a koporsóba. A kendők vége a koporsóból kiér. A kendők a koporsóban maradnak.

A koporsóba az 1930-as években a fiatal lánynak odatették kelenyégjét, vagy legalább a kedvelt ruháit. Minden halott jobb kezébe zsebkendőt tesznek, az öregasszony mellé imakönyvét, férfiak mellé kalapját, s ha dohányos volt, pipáját. A cigányoknál a halott ujjai közé régen is, 1992-ben is pénzt tettek, a részegesnek pálinkával telt üveget. Az 1960-as években egy elhalt öregasszony mellé imakönyvével együtt az első világháború alatt a férjétől a frontról kapott leveleket, gyermekei, unokái, dédunokái fényképeit tették. 1975-ben a középkorú édesapa mellé légmentesen zárt üvegbe tették rövid életrajzát, búcsúztatóját. Mindezt azzal magyarázták, hogy Ravában a sírokat 50-60 év után újraássák, az utódok tudjanak tájékozódni, kinek a családjába tartoztak.

Azonnal a halál beállta után a család által megbízott férfi a lelkész-nél bejelentette a szomorú esetet, megbeszélte vele a temetés idejét. Ezután a harangozót értesítette. Így történt az 1930-as években is. Ha a halál napnyugta előtt állott be, a harang azonnal megszólalt. Ha már napnyugta után, akkor a falu népe csak reggel értesült a halálesetről. Így volt ez 1930–1938 között is. A falu népe a harangszóbból tudta meg, ki a halott, férfi-e vagy nő. A férfinak a nagy haranggal szaggatnak, a kicsivel folytatják, végül mindkettővel összehúzzák. Asszonynak, leánygyermeknek a kicsivel szaggatnak, a naggyal folytatják, végül mind a kettővel összehúzzák. Napnyugta után és vasárnap istentisztelet előtt a halottnak nem harangoznak. Ha idegenből hoznak haza halottat eltemetni, ahogy a halottszállító jármű a falu határához ért, azonnal harangoznak.

Az 1992-es gyűjtés adatai szerint, ha a halott családja az egyház-fenntartói járulékkal hátralékban van, csak az adósság megfizetése

¹¹ Akkorra terület, melybe három véka búza vetőmag befér.

után harangoznak. Az 1930-as évekből ilyen adatom nincs. Régebb a tiltás még szigorúbb volt. Az 1963-as Generalis Vizitáció elrendelte, hogy aki életében évente háromszor nem élt úrvacsorával, azt a pap nem tartozott eltemetni, annak harangozni sem volt szabad.

Lukács Sándor az 1930-as években Halotti Társulást alapított. A gyülekezet e társulás tagjai által értesült a halálesetről.

Virrasztáskor a halottat tömegesen látogatják.

K. Kovács László 1944-es írásából feltételezem, hogy 1930–1938 között is úgy történhetett, ahogy ő tudósít: „A virrasztás Ravában úgy történt, hogy a falu népe néhány jó énekessel begyűlt a halottas házba, ahol egyházi énekeket énekeltek a ravatal körül. Azután a férfiak kivonulnak egy másik szobába és kártyázással (dióért, filkóba stb.) megmeséléssel töltik az időt. Ügyelnek arra, hogy senki el ne aludjék, ha mégis megtörténne, hogy valaki elszenderült, nyomban felköltik. Ez alatt asszonyok a hozzátartozókkal a ravatalt ülik körül, és csendesen beszélgetnek a megboldogult életéről, érdemeiről, éjjel után az idegnek hazamennek. A hozzátartozók azonban a halott felett órkódnak, nem hagyván a tetemet egy pillanatra sem magára. A virrasztás két éjjel van, mert rendszerint a harmadnapján temetnek” (Kovács 1944: 118).

A virrasztás lefolyása az elmúlt évtizedek alatt megváltozott.

1957-ben meghalt az énekvezető. Ezután a virrasztóban nem énekeltek, csak kártyáztak. A férfiak a halottas házba való belépésekor *rigmust* mondanak. Izsák Gyula 1975-ben (akkor 61 éves) így szólt: „A jó Isten a meghalt elhunytat nyugtassa meg a csendes anyaföldbe! A hátramaradottaknak vigasztalást kívánok!” Az akkor 72 éves ifj. Andrási Sándor 1992-ben a virrasztás első estéjén így beszélt: „A jó Isten a megboldogult, drága jó édesapa testének adjon csendes pihenést az anyaföld ölében! Hitünk szerint lelkének örök üdvösséget az egek egében. Hátramaradt hitvesének, gyermekeinek adjon erős hitet a bánat elviselésére! Örözzön meg mindnyájunkat ilyen, és ezekhez hasonló szomorú változásoktól! Adjon erős hitet, hogy egyszer s mindenkor tudjunk az ő akaratában megnyugodni!”

1982 után a második estén a lelkész is megjelenik a megyebíró,¹² a kántor és a presbiterek kíséretében. Zsoltárénekléssel, a lelkész imájával és a biblia olvasásával tisztelik meg a halott emlékét. A virrasztókat a háziak kenyérrel vagy kaláccsal, itallal kínálják meg. Régebben a halottas szobában a halott mellett nem kínálgatóztak. Itallal a halott kö-

¹² Az egyházközségi gondnok ravai neve.

rül nem jártak. Az 1980-as évek elején a rokonok kölcsönös virrasztóba járása után, Nagysolymosról terjedt át ez a szokás, sok ravai asszony megbotránkozására.

Az 1992-es adatközlés szerint a virrasztás 11-12 óráig tartott. A halott azután sem maradt magára. A villany egész éjjel ég, a családból ketten-hárman mindig mellette vannak.

A virrasztóban állítják össze a névsoros búcsúztatót, a *nemzetséglevelet*. A temetés rendezője átadja a lelkésznek, aki a szertartás helyétől függően az udvaron vagy a templomban felolvassa.

A siratózás az 1930-1938-as években még szokás lehetett. Addig a halott mellett a közeli asszony hozzátartozók siratóztak. A halott életéről, érdeméről emlékeztek meg. Mindig csak a jót emlegették, a rosszat elhallgatták. – Egy alkalommal a feleség szótlanul ült a halott férje mellett. „Miért nem siratózol?” – kérdezték tőle. „Mert semmi jó nem jut eszembe róla!” - hangzott a felelet. – 1975 előtt volt olyan, aki a temetések alkalmával, előzőleg elhunyt hozzátartozója sírjára borulva elzokogta fájdalmát. Az 1992-es gyűjtés alkalmával id. Izsák Andrásné közölte, hogy a siratózás azelőtt kb. 20 évvel maradt el.

A temetés

A temetés mindig a halál után a harmadik napon kerül sorra. Nyáron délután 3 órakor, télen – a nappal rövideége miatt – délután 2 órakor kezdik a temetést.

A harangozás jelzi a temetés kezdetét. Elsőnek mindkét haranggal egyszerre *gyűlőt* húznak, melyre a falu népe a halottas házhoz indul. Utána a halott nemének megfelelően eggyel harangoznak. Ez a *belső-emberek*, a lelkész, a kántor, a megyebíró elindulását jelzi. A harangozó a torony ablakából figyeli, mikor van indulásra készen a gyászmenet, és azonnal harangozni kezd. Ha olyan helyen van a temetés, ahova nem lát el, akkor valakit előre küldenek, hogy értesítse a harangozót az elindulásról. Amíg a menet az úton haladva a sírhoz ér, a két harang végig szól. Mivel a hosszú harangozást egy ember nem tudná elvégezni, ezért a család költségén valakit a harangozó mellé fogadnak a temetés alkalmára. Ezért szól a búcsúztatók végsora a harangozókról. A behantolás után megszűnik a harangszó.

A búcsúztatók is említik a temetést és a harangozást:

A harang hívószavára

Gyűltünk össze búcsúzásra.

Végbúcsú ez amit teszünk,

Hisz a mai nap temetünk. (59:1)

A szertartásra a családi ház udvarán és a temetőben, vagy a családi ház udvarán, a templomban és a temetőben kerül sor.

Az első esetben az egyházi szertartás az udvaron történik, amint a búcsúztató is megörökíti:

H. R. hozzád jöttünk, hogy itt szolgálatot tegyünk. (53:3).

Az udvar közepére, szemben a házzal egy kis asztalka van kitéve, háziszóttas abrosszal leterítve. Itt áll a lelkész és a kántor. Velük szemben vagy a ház előtt állnak vagy padokon ülnek az asszonyok. A belső-emberek két oldalán a férfiak vannak. Szertartás után a lelkész és a kíséretében levő asszonyok a kinyitott kapuhoz gyülekeznek. Ez alatt történik meg a házban a koporsó lezárása. Előtte a halott állát, lábát kötő szalagot eloldják és a koporsóban hagyják. Az arcát, mellét takaró fekete kendőt és a szemfedelelet felhasítják. Ennek két módja lehetséges. Az orr és a szem felett mindkettőt együtt háromszögre fogják és a csúcsot ollóval elvágják. Így a szem és az orr szabaddá válik. Vagy pedig a fekete szemfedőt és szemfedelelet a halott orránál a szeme irányába kisé felhasítják. A magyarázat mind a kettőre: „Így a szokás!”

A koporsót az arra kiválasztott férfiak lezárják. Ezek távoli rokonok, jóbarátok. Régebben (1930–1938-ban is) a haldokló hagyakozása szerint az unokák közül is ketten-hárman a lábánál és a fejénél kézzel megfogják és lábbal előre viszik ki az ajtón. Itt rudakra teszik és úgy viszik a temetőbe. A koporsót vivőket út közben más férfiak is felváltják.

Ahogy a koporsót az ajtón kivitték, a ravatalt azonnal felborították, a bakokat feldöntötték. Vigyáztak arra, hogy virág ne maradjon vissza, mert a halott utána jön s még valakit magával visz.

Mire a koporsóval a kapuhoz értek, a gyászoló gyülekezet gyászmenetté alakult (5. sz. melléklet).

Elöl a kortársak közül valaki az egyházi fekete zászlót viszi: férfi halottnak férfi, nőnek nő. Régebb, így 1930–1938-ban is, minden temetésre külön zászlót készítettek. Egy guzsaly nyelére fehér abroszt kötöttek, erre fekete selyemkendőt tettek. Idősebbnek egyet, fiatalnak kettőt. Ez az ún. zászlós temetés 1975-ben még volt.

A zászlóvivők után a lelkész halad, jobbfelén a kántorral, bal oldalán a megyebíróval. Őket az idősebb, majd a fiatalabb férfiak követik, 4-6-os csoportban. Férfiak a kántor vezetésével az úton végig, a sírig, majd a behantolás befejezéséig énekeket énekelnek, a használatban levő énekeskönyvből.

Újabban az a szokás alakult ki, hogy a férfiak után fiatal asszonyok és gyermekek virágcsokrokat és koszorút visznek. A koszorúk után mindig a koporsó következik, a már ismertetett módon. A rúdon való viteltől csak az esős időben tekintettek el. Ilyenkor, 1950 előtt a család saját fogatával, majd a kollektív gazdálkodás idején a gazdaság szekerekével vitték a koporsót a temetőig. A koporsót a *keserve*sek kísérték. Feketekendős, feketeruhás asszonyok serege zárja be a menetet.

A fiatal halott koporsóját 1930–1938-ban legény és leánytársai vitték és kísérték. Guzsaly nyelére fehér csipkés abroszból zászlót készítettek, amire egy sárga selyemkendő került, fekete szalagszokorral. Négy ilyen zászló készült. A zászlókkal négy-négy fehérruhás leány kétdalt kísért a koporsót. Mellettük fiatal legények haladtak. Fehér harisnyát,¹³ fehér inget, fekete lájbit, fekete csizmát, fekete kalapot viseltek. A fiatal leányhallottat lányok vitték rúdon a templomig, onnan a legények a sírig. A legényhallottat a háztól a templomig, onnan a sírig legénytársai vitték. Az utolsó fiatal temetés 1975-ben volt. Azóta nem volt fiatal a faluban.

¹³ A szűrnapdrág erdélyi neve.

Máskor a szöveg a templomban zajló temetési szertartásra is utal:

*...a lelke és a szíve,
....vágyódott e helyre!
Ide Isten közelébe,
E megszentelt épületbe! (59:3)*

Ez esetben a halottas ház udvarán csak énekből, bibliaolvasásból, imából és úrimából álló szertartásra kerül sor. Most is és az előbbi esetben is, eltérően sok más falutól, Ravában az a szokás alakult ki, hogy a szertartás az udvaron zajlik, halott nélkül. A halott a koporsóban fent van a házban, a keservesektől és a rokonoktól körülveve. Ők a nyitott ablakon át hallják, mit beszél a lelkész a halottról. Utóbbi a koporsót csak a menet kialakításakor látja. A koporsót az udvarról a már ismertetett módon viszik a templomba. 1930–1938 előtt is minden konfirmált, fiatal halottat a templomból temettek. Felnőtt korú embereket akkor is, azóta is a templomból temetnek, a halottnak még életében kifejtett óhajára, vagy a család kívánságára. Aki életében buzgó templombajáró volt, azt feltétlenül onnan temették és temetik. Nem viszik a templomba azt, aki még nem konfirmált vagy aki öngyilkos lett. Sem az olyan asszonyt, aki még nem töltötte be a hat hetet. Ravában ugyanis az asszony szülés után hat hétig nem mehet a templomba, majd ezt követően első vasárnap elmegy és pénzt tesz a perselybe.

A gyászmenet előtt haladó férfiak a szokott bejáratukon, a portikuson bemenve, családi padjaikba ülnek. Utánuk a koporsó következik. A koporsót az asszonyok portikus felőli első padja és a férfiak szószékkel szembeni padsora közé teszik. Lábbal előre viszik, majd megfordítják, hogy a feje legyen az Úr asztala felől. A lábai így is az ajtó felé vannak. Ide ülnek kétoldalt a keservesek. Akik nem férnek, azok beülnek az asszonyok első padjába. Így lehetett ez 1930–1938 között is. A koporsó körüli ülésrendet a következőképpen lehetett rekonstruálni.

Fiatal legény esetén fejénél jobbra volt a férfi oldal. Itt ültek a halott apai hozzátartozói, az édesapa, a halott fiú testvérei, azok felesége és a gyermekeik. Fejénél balra a női oldal: a halott édesanyja, testvérei és azok gyermekei.

Középkorú édesapa esetén a jobb oldal a férfi oldal, a halott édesanyja, fiú- és leánytestvérei, azok felesége és férje, a gyermekeik. A bal oldal a női oldal, a halott felesége részéről: felesége, anyósa, a halott gyermekei, sógorai, sógornői és azok gyermekei.

A gyászoló gyülekezet asszonytagjai a megszokott bejáratukon, az útról nyíló ajtón bejőve, padjaikban ülnek.

A családi udvaron végzett szertartás a templomival azonos:

1. Kezdőének
2. Derekas ének
3. Imádság. Úriima
4. Közének
5. Textus felvétel
6. Temetési egyházi beszéd
7. Búcsúztató
8. Utóima. Úriima
9. Áldás
10. Záróének

A búcsúztató

A fentiekből kitűnik, hogy a búcsúztató a ravai temetkezési szokás és szertatás szerves része. Bizonyítja ezt az is, hogy a 23 versre eredetileg ceruzával a temetési beszéd alapigéje is fel volt írva, s néhány esetben a szövegbe is beépült.

A Lukács Sándor által szerkesztett búcsúztatók is a halott nevét, életkorát tartalmazzák. Utalnak a családban, a faluban, az egyházban betöltött szerepére. Ismertetik élete és halála körülményeit. Néhány kivételtől eltekintve személyre szólóak.

Ravában 1930 előtt sem verses, sem verses-énekes búcsúztató nem volt szokásban. Mindig prózában búcsúztattak. A verses búcsúztatót Lukács Sándor vezette be¹⁴. Nem tudjuk, milyen forrásból ismerkedett meg a szokással. A teológián nem tanították, ilyenről Amerikában sem hallott. Csak sejteni lehet, hogy szülőföldjén, a Nagy-Homoród mentén, talán éppen szülőfalujában, Kénosban inspirálódhatott. Igaz, Balácsi Dénes a vidék halotti búcsúztatóiról írott tanulmányában a falut nem sorolja azok közé, ahol ez szokásban volt. Viszont a már említett Nyitrai lelkészi házaspár a szokást ott találta és szolgálatuk ideje alatt gyakorolta.

Balácsi Dénes nyomán arról értesülünk hogy a Nagy-Homoród vidékén a temetési szertartás megreformálásának vezéralakja Ürmösi József, homoródszentpáli lelkész volt, 1925-ben. Szerinte „ami a temetési szertartásban az értelmiség előtt szörnyűség, az a falusi hiveinknek elmaradhatatlan szépség és szükség”. A felvilágosult Ürmösi József legborzasztóbbnak a „mesteri búcsúztatót” tartotta, amely „a kántoroknak kin rímekkel való” vesződése volt s az értelmiséget felháborította. A búcsúztatókat ő sem törölte el végképp, csak azt akarta, hogy azok verselése, stílusa, tartalma javuljon, s azokban használják fel a „népköltészet zamatát”. Homoródszentpálon „Temetkezési Egylet” alapított. Ennek keretében áttértek a verses-énekes búcsúztatókról a prózai halotti beszédek (orációk) tartására. Ez a polgári körökben divatos forma átkerült a falusi temetések gyakorlatába (Balácsi 2000: 363–386).

Lukács Sándornál másképpen történt. A búcsúztatókon nem habórodott fel és nem botránkozott meg rajtuk. Azok archaikus keretét felhasználva igyekezett a gyülekezethez közeledni. A búcsúztató számára nevelési lehetőség volt. Csak értékelni lehet, hogy felvilágosult gon-

¹⁴ Kecskés Lajos, ravai születésű ny. unitárius lelkész közlése, 2005.

dolgozásával, tudományos fokozatával be tudott illeszkedni hívei világába, s igyekezett őket a maga szellemi, eszmei nívójára emelni. Ő is megalakította a ravai Halotti Társulatot, de nem a búcsúztatók eltörlésére, hanem éppen azok népszerűsítésére.

Hívei megszerették és igényelték a verses búcsúztatókat. A halálos, beteg férj meghagyja, hogyan búcsúztassa el feleségétől. (27:5) Az idegenben eltemetett ravai ember hozzátartozói elvárják, hogy halottuknak otthon is legyen meg a „búcsúzása” (91:12).

A rímes búcsúztatók a ravai halottkultuszban meggyökeresedtek. Igaz, Lukács Sándor közvetlen utóda, Fazakas Jenő 1938–1943 között még csak prózában búcsúztatott, de az őt követő Kiss Zoltán 1943–1948, Péter Ödön 1948–1973 között már verses-énekes búcsúztatókkal temetett, orgonakísérettel. A templomi temetések alkalmával szószéki szolgálataik után felmentek az orgonához, és ott énekelték el verseiket. A dallamot az egyházi temetési énekektől kölcsönözték. (Az iskolák államosítása után 1973-ig a kántori teendőket is a lelkész végezte).

1973–1993 között újra a prózai búcsúztató jött gyakorlatba. Az időszak elején Adorjáni Levente lelkész minden rokonsági csoportra, baráti körre, szomszédságra név szerinti búcsúztatót olvasott fel. Később ez a szűkebb családi körre egyszerűsödött, a többi ismerőst gyűjtőfogalommal említette. Végül a családtagok megnevezése is csoportosan történt.

Lukács Sándor 92 búcsúztatóból álló gyűjteményében az egy hetes csecsemőtől a 95 éves aggastyánig minden korcsoport jelen van. A ravai halottas anyakönyvben 1930–1938 között 66 férfi és 67 nő, összesen 133 halott van bejegyezve. A különbség 41 elhunyt személy. Felmerül a kérdés, hogy ezek felett nem hangzott el búcsúztató. Őt versen ceruzával írt feljegyzés olvasható: „máskor is felhasználva”. A 92. számú vers személytelen, minden gyermekre alkalmazható búcsúztató, s ez arra enged következtetni, hogy Lukács Sándornak is voltak sematikus versei, amelyeket a név behelyettesítésével több alkalommal is felhasznált. Azon, hogy mind a 41 halottnál így járt-e, vagy lehettek olyan versek is, amelyek a gyűjteményből kimaradtak, nem töprengek. Megelégszem a ténnyel: 133 közül 92 halott búcsúztatója maradt fenn a következő megoszlás szerint:

0 – 1 év között, csecsemőkor:

5 férfi + 9 nő = 14

2 – 7 év között, kisgyermekkor:

8 férfi + 5 nő = 13

7 – 14 év között, iskoláskor:

1 férfi + 6 nő = 7

15 – 25 év között, ifjúkor:

4 férfi + 1 nő = 5

26 – 60 év között, középkor:

12 férfi + 9 nő = 21

61 – 95 év között, öregkor:18 férfi + 14 nő = 32

Összesen:

48 férfi + 44 nő = 92

Ravából 1938 augusztusában eltávozva, a búcsúztatókat Lukács Sándor magával hozta új szolgálathelyére, Dicsőszentmártonba, ahol a gyülekezet prózai búcsúztatóhoz volt szokva. Ezek azonban nem maradtak fent. 1973-ban, nyugdíjba vonulásakor a gyűjteményt saját lakásába vitte. 1993-ban bekövetkezett halála után hagyatékát rendező rokona talált rájuk s átadta nekem, tudván hogy én „régiségekkel” foglalkozom.¹⁵

A búcsúztatók fehér papírlapon, részben sajátkezű, apróbetűs, részben sűrűsoros gépirással vannak megörökítve. A gépelés is a szerző munkája. Lap- és sorszámozásukat én végeztem el. A kézirat a Magyar Néprajzi Múzeum Adattárában található EA 27530 szám alatt.

A búcsúztatók szerkezete.

A lap felső, jobb sarkába mindig a temetés dátuma van beírva.

A versek címüül kezdetben a halott neve szerepel (*Fülöp Lídia, Rozsonci Zelma, A kis Andrási Árpád* stb). Később általánossá válik a *Búcsúztató, Halotti búcsúztató, Végbúcsúztató, Búcsúszavak* típusú cím.

A cím alatt 44 esetben a halott nevét is olvashatjuk: pl. *Halotti búcsúztató Andrási Sándor felett, Búcsúszavak Andrási Juli felett* stb.

Hét esetben a név mellett az életkor is fel van tüntetve. A többi esetben a név és az életkor a szövegből derül ki. Tíz esetben sem a cím alatt, sem a szövegben nem szerepel az életkor. A hiányokat az anyakönyvvél való összevetés során pótoltam.

A búcsúztatók a szakirodalom által ismertetett motívumokat tartalmazzák. Ezek a bevezetés, a búcsúztató rész, a záró formula. Forma tekintetében nem egységesek, némelyek szabálytalanok, mint pl. az 1–14. sorszámúak. A 92 búcsúztató közül 58-ban a vers 8 + 8 szótagszámú, négy soros strófából áll, sorközépi és sorvégi rímet tartalmaz. Tizenegy búcsúztatót négy- illetve nyolcsoros, nyolc szótagú formára bontottam fel (31, 32, 43, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 67). Vannak négy-, illetve nyolcsoros 12 szótagú sorból álló búcsúztatók, páros- vagy keresztrímmel. Továbbá vannak szabálytalan ritmusú és rímű búcsúztatók.

¹⁵ Kríza Ildikónak köszönöm, hogy ösztönzött a gyűjtemény sorsa feltárására.

A versek stílusában különböző törekvések érvényesülnek. Gyakoriak a választékos megfogalmazások (*Szép a hajnal felkelése*, 57; *A hosszú út végén fáradt vándor pihen,/ Álomba szenderült, alszik szép csendesen*, 81). A megfogalmazás olykor dagályos (*Irántam tanúsított szeretet forrása üdítő hatását viszem magammal*, 3), máskor közhelyszerű (*Szederjesi Lajos a búcsúzás nélkül bajos*, 31). A szerző előszeretettel használja régies igeidőket (kedves vala, immár néhaivá leve stb.). Idegen kifejezés két esetben fordul elő (*földi presszió*, 83; *aenokon*, 92).

A szerkezeti egységek is tagolódnak.

1. A bevezető rész kezdőképpel indul. Ennek 12 típusát sikerült azonosítani. A vers élén a következő tartalmi egységek állnak:

31 esetben a halott neve, a haláleset hírüladása indítja a verset:

Jeremiás Rákel 12 éves korában,

Elköltözött a holtak sorába. (14)

Idős Csíki András elhalt hatvanhét éves korában. (35)

Néhány esetben természeti kép áll a vers élén:

Búsan süvit az őszi szél. (16)

Forró nyári napon, jelent meg a halál. (43)

Tarlóról fúj a hideg szél... (39)

A kezdőkép elmélkedést is tartalmaz:

Csodálatos bölcsességről,

Nagy Atyai szeretetről,

Beszél nekünk az élet. (57)

A halál maga is lehet kezdőkép része:

A halál ismét aratott. (30)

Megint közöttünk járt a halál. (71)

A kezdőkép az előző temetésre is utal:

Csak a tegnapi múlt egy hete, hogy itt voltunk feketében. (24)

Megint temetésre jöttünk,

s Magyar sarjat temetünk. (41)

Az imádság is kezdheti a verset:

Istenem, gondviselő jó Atyám, neved hívom segítségül. (46)

Ünnepi aktualításra történik utalás:

Virágvasárnapi hangulatban. (91)

Ma halottak napját üljük, szomorúan emlékezünk. (19)

A fájdalom is előfordul kezdőkép gyanánt:

Fájdalommal telített a szív, szomorú, gyötrődő a lélek... (25)

Fájdalmas ez a perc, jó szülők ti nektek. (60)

A harang jelzi a helyzet hangulatát:

A harang hívó szavára,

Gyűltünk össze búcsúzásra. (59)

Kétszeresen sir a harang, Nagy Daniel is halva van. (21)

A harangok szava hív, hogy készítsünk új sírhantot. (44)

Harangok szavára hallgatunk... (62)

Ismét szóltak a harangok, bánatosan zúgtak, hívtak. (70)

A koporsó is benne van a kezdőképben:

Megállok én is koporsód mellett, már néhai Pipei Erzsébet. (52)

Még egy pár percre álljunk meg a koporsó mellett. (45)

A vers a szülőket, a családi kört nevezi meg:

Egész véletlenül érte Nagy Dénes és Irén szülőket,

A kis lányuk halála, Lenkének az elmúlása. (72)

Szép családi körből távozol csecsemő. (55)

Lukács Sándor a bibliából is merített kezdőképet:

Csak vándorok vagyunk itten, biztos örökségünk nincsen,

Szól az apostol intelve. (20)

A kezdőkép és a búcsúztató között a szerző életrajzi adatokat épít be. Legjellemzőbb a 87. sz. búcsúztató eljárása:

Itt ezen a földön hosszú időt éltél

Csak nem nyolcvan évet a tied közt töltöttél.

Életed hajnala huszonnégy éven át

Fényesen mosolygott, s derengett terád.

Aztán férjhez mentél, hogy családot alkoss,

Gyermekek nevelj, s boldogságot hozz.

Harminchat esztendő voltál a férjeddél,

S ez alatt öt fiú örvendett körül

Ez volt a nappalod teljes időszak,

Délutánra fordult innen élted útja,

Az özvegység fátylát viselted mellettünk. (87:2–4.)

Az életrajz bemutatása mellett elmélkedő passzusok találhatóak, Lukács Sándor eszmei mondanivalója ezekben érvényesül.

2. Az életrajzi és az elmélkedő rész után a szöveg legfőbb része, maga a búcsúztató következik. Ezt rövid bejelentés előzi meg, amely a búcsúztatóvers különböző strófaiban jelenik meg.

A vers kezdetén, minden bevezetés nélkül, ilyenkor az egész vers maga a búcsúztató:

Andrási Margit is elbúcsúzik végkép mindenkitől (11)

özv. Nagy Dénesné, szül. Izsák Katalin, aki 82 évet élt életében most végbúcsút mond övéinek. (15)

A harmadik strófában:

Útra készen már búcsút int. (18:3)

A vers közepén:

Búcsúzzatok el tőle már. (62:8)

A vers végén:

Búcsúzzál el mindenkitől. (38:10, 11)

Miközben Lukács Sándor az elmélkedő versszakokban híveit a maga világába emeli, a búcsúzás bejelentésében a hitvilág legmélyebb rétegébe merül. A halott lelke, ha nem is három napig, de a temetési szertartás idején, a búcsúztatás alatt a koporsó körül van, s a lélek maga vesz búcsút: *Lelkem itt leng körültek mindaddig, míg búcsút veszsz.* (69:14). *Lelke itt szárnyal, szól és megvigasztal.* (29:4) A lélek égi honból száll le, hogy búcsút mondjon. (23:7) A lelket meg is kéri a lelkész, hogy legyen közöttük, míg búcsút vesznek. A szerző – akárcsak a sámán – a lélekkel beszél. *Szemem a végtelenbe révedez, hogy ott föllelve boldog lényedet, Találkozhasson tekinteteddel, és leolvassa amit üzen.* (52:1)

Az élő hitet s a titkos sejtelmet hívja segítségül, hogy megértse, amit a halott üzen. A szerző a halott lelke és az élők között közvetítő szerepet tölt be.

Én fölveszem az elhalt szót: köszönöm helyette a jót...

Ezt üzeni anyád lelke, ezt súgja az ő szelleme. (2:11, 12)

Néhai K.I.....végbúcsút intéz.....a lelkész szavain át. (10:1)

Búcsú szavaimat a Tisztelendő úr most mondja el nektek. (14:6)

A búcsúzás bejelentése a következő módon történik.

A halott szavaival, egyes szám első személyben:

Isten áldjon meg jó társam, Andrási Juliánna. (12:1)

Köszönöm a jószágokat,

A szülői gondotokat. (32:10)

Sokáig éltem ezen a világon, megtettem életem hosszú útját. (7:2)

Hat évet sem éltem veled, Apolló, jó feleségem. (21:10)

A szerző a halotthoz szól:

Sajnáljuk szomorú sorsod...

Hallgatjuk búcsúzásod. (64:20)

A szerző egyes szám harmadik személyben a hallgatókkal közli a tényeket:

Búcsút vesz övéitől. (30:2)

A szerző a hozzátartozókhoz szól:

Fiatok búcsúzik. (66:14)

Egy versben a közlés több típusa is megjelenik. A halott ugyanabban a versben egyes szám első személyben búcsúzik feleségétől, gyermekeitől többes szám harmadik személyben.

Ezt követi a családtól, a rokonságtól, a szomszédságtól, más hátrahagyottaktól való búcsúvétel, amint azt az ötödik számú búcsúztatóban olvassuk: M. R. végképpen búcsúzik szeretteitől a következő sorrendben:

Gyermekek, ifjak esetében: szülők, testvérek, nagyszülők, nagybácsik, nagynénik, unokatestvérek, keresztszülők, játszótársak, tanító úr és a kisasszony¹⁶, némely esetben lelkész, hitoktató, közeli és távoli rokonok, sírásók, harangozók, a teljes végtisztességet tevő halotti gyülekezet. A kettes számú búcsúztatóban R. Z. a 17 párból álló keresztszülőktől is elbúcsúzik.

Nagykorúaknál: elmaradt özvegy, gyermekek, unokák, szülők, nagyszülők, testvérek, unokatestvérek, vejek, menyek, sógorok, sógor nők, komák, közeli-távoli rokonok, jóbarátok, szomszédok, koporsócsináló, testvivők, zászlóvivők, halotti társulat, sírásók, -takarók, harangozók, végül a halotti gyülekezet.

A sorrend nem minden búcsúztatóban jelenik meg ilyen teljes formában, a halott és a rokonsági csoport viszonyától, az ismeretségi kör összetételétől is függ.

Külön-külön személyre szóló versszakot – a felsőnyéki és délgömöri búcsúztatóktól eltérően – nem kap mindenki, csak a legközelebbi hozzátartozók. A szülők külön-külön 1-4 versszakot kapnak. A nagyszülők is név szerint, de egyetlen strófában együtt vannak megemlítve. Úgyszintén a testvérek is, valamint a gyermekek és unokák is:

Unokái: János, András, kicsi Béla, Árpád,

Mózes, Mihály s végül Kálmán búcsút int nagyapád. (73:14)

3. A harmadik szerkezeti egység a végző-záróformula. A fentiekhez hasonlóan, versenként egymástól eltérő képet mutat. Ritkán jelenik meg külön versszakasként. Sok búcsúztató ilyenképpen végződik: *Isten vele, Isten vele!*

Nemcsak az élő a halottra, hanem a halott az élőkre is áldását adja:

A szeretet hatalmában törekedjete jó irányba,

Éltetek boldog legyen, s boldogítsátok azokat,

Kiket a bölcs Isten gondviselése

A ti gondjaitokba fektetett. (15:6)

¹⁶ A ravai felekezeti iskolához második tanerőnek mindig fiatal tanítónőt neveztek ki. A falu népe *kisasszonynak* hívta. A házat, amelyben laktak, ma is *kisasszony házának* nevezik.

Az élők mondanak áldást a halottra:

*Mi is mindannyian, kik itt állunk és gyászolunk,
Elbúcsúzunk tőle: kívánjuk, hogy csendes legyen pihenése,
Boldog az álma. Két munkás kezének törekvése
Folytonos küzdelmének emléke áldott s megszentelt
Ámen. (30:7)*

A halott és az élők búcsúzása kölcsönös:

*Halottunk búcsúzik mindenkitől rendre,
S mi is búcsút intünk neki most örökre. (61:11)*

A búcsúztatókban Lukács Sándor vallási szemlélete, Istenről, emberről, a földi életről, a hitről, a lélekről, a halálról, a túlvilágról, a mennyországról, az örökéletről vallott felfogása tükröződik. Az isten felé való fordulás, a benne való bizalom bearanyozza az egész gyűjteményt. A búcsúversek a gyászolóknak és a híveknek az istenhitet erősítik.

Az istenkép a következő motívumokból szerveződik. Isten áldott gondviselőnk. Egyetlen szent égi Atya, Ura életnek és halálnak. A legfőbb Jó, a legszentebb erkölcsi Igazság. A lét legfőbb segedelve. Végtelen bölcs Akarat. Végtelen erő. Mindent látó szem és jól átfogó értelem. Isten a bölcs Ész. Egyetlen, örök és változatlan. Nála van az élet titka, s így az élet kulcsa. Isten az ember által felfoghatatlan, útja titkos. A meglátás örök titka el van szemünk elől zárva. Tudomást szerzünk róla, mert szól hozzánk, és megnyilatkozik az ember előtt. Isten a lélekben szól hozzánk, az által adja tudomásunkra akaratát. Isten kijelenti magát előttünk az értelem fényében, a léleknek mélységében, okos szóban, nemes tettében, az önzetlen hű életben. Isten mindennek a központja. Némely versben a népi hit megfogalmazásában Isten lakóhelyét az égbe helyezi.

Tekintsetek az égre fel, onnan üzen a jó Isten. (5:8)

Antropomorf képet is kapunk Isten lakhelyéről:

Isten hatalmas keze megmozdult a fellegekben. (32:1, 2)

Más versekben az ember közelít Isten lakhelyét. S azt az ember lelkében találja meg. Isten a szívben marad. Mi Istenben élünk, s az Isten bennünk.

Isten terve a legjobb, ő hordozza az ember sorsát, igazgatja útját. Irányt szabott mindennek, menynek, földnek és embernek. Ítélete szent és sérthetetlen, akaratát mindig végrehajtja. Boldog csak az lehet, aki az ő akarata szerint él.

Isten próbára tesz, de meg is vigasztal, Isten a kis gyermek halálával a szülőket próbára teszi, hogy megtudja, milyen lelkük világa. Isten

megvigasztal, ha fájdalom ér, meggyógyít, ha elesünk, felemel, láthatatlan szent kar nyúl felénk, csak bízunk benne híven. Isten az árvák atyja, az özvegyek gyámola, a betegek orvosa.

Isten és ember viszonya a szövetségen alapul. Ezt legszebben az 51. vers fejezi ki: Már az első szakaszban megszólal a fájdalom:

Hatalmas Úr! Mért látogatsz? Gyöngye vállunk nem bírja azt.

Hatalmadat elismerjük, porba hajtjuk le a fejünk.

A tizenhat strófa – kettő kivételével – mind ezzel az Istenhez irányított zokogással kezdődik: *Hatalmas Úr! A szerző bánatos szívvel Isten-től kéri számon a fiatal édesanya, Marosi Rebeka életét. Sötétnek, bizonytalannak látja az életet.*

Mit csináljunk, merre legyünk, azt se tudjuk hová lépünk,

Hol nem üldöz minket a sors? Hol lenne nekünk a legjobb?

A család fájdalmán túl az 1930-as évek erdélyi falujának sorsáért való aggodalmát érezzük ki. Istent kéri, legyen a menedékünk, az ő jelenléte a sírban is reményt ad. Végül megnyugszik Isten akarataiban. Hozzá fordulva, hittel vallja:

Te vagy a mi boldogságunk.

Ha elfogyatkozik testünk és nem dobog már a szívünk,

Te vagy a mi reménységünk, egyetlen örök Istenünk. Istenről való mondanivalónkat zárjuk azzal a meggyőződéssel, hogy¹⁷:

Ő a mi örök bíránk, s egyszer számadásra hív:

Aki látja és jutalmazza s kinek – kinek meg is adja,

Amit földi életében kiérdemelt az ő szívében. (23:6)

Az ember Isten gyermeke, az Ő remeke. Isten felbecsülhetetlen nagy kincssel ajándékozta meg, az értelem erejével, hogy látni tudjon fényénél. Az ítélőképesseggel, hogy különbséget tegyen, mi a jó és kíváncsú, s mi a rossz. Az embernek lehet kenyere, pénze, kincse, de ha nincs értelme, mivel Isten ajándékát mérlegelje, akkor nem több anyagnál, mire csak az elmúlás vár.

Az ember legnagyobb értéke a lélek tisztasága, a közös célért munkálás, a törhetetlen bizalom, az igazság melletti kitartás, a szépért, jóért, nemesért való lelkesedés. Ez ad a szívnek örök nyugalommal és vezet az örök boldogságra.

Az embernek, míg a földön él, bizonyítania kell, hogy Isten képét hordozza. Bámulatos az emberi élet, titokzatos annak mélysége. Nem tudni, hogy mit rejteget magában. Az ember, hogy magát megértse, so-

¹⁷ Az Istenről szóló részt, a már jelzetteken kívül a következő versek alapján fogalmaztam meg: 69:8, 41:7, 65:2, 74:3, 46:2, 18:6, 25:8, 53:11, 67:7, 89,6:11, 32:1, 50:2, 46:9, 61:1, 45:6, 72:7, 73:4, 49:9, 50:7, 3:11, 60:7,83:16, 74:6, 19:20, 33.

kat haladott, látott, tapasztalt és tanult. Mégis minél többet tud, annál jobban beismeri, mily kevés, amit láthat. Azt sem tudja, honnan jön, merre halad. Ebben csak a hit igazítja el.

Az embernek van szabad akarata. Isten az embert szabadabbá tette, hogy az ő akaratát teljesítse. Az ember útja ki van jelölve, korlátok közé szorítva. E korlátok között az embernek szabad akarata van, azt tehet, amihez kedve van. De az ember szabad akaratával Isten útjába nem állhat, dolgába nem avatkozhat, törvényét át nem hághatja. Isten törvényének a betartása az emberi élet próbaköve. Ha ezt az értéket az ember eldobja, az Isten kérdőre vonja. (64:8-14)

Emberi kötelesség az Isten célját munkálni, parancsát teljesíteni. Isten a jó néhány esztendőre kimért földi létben az embernek alkalmat ad *Szép, jóra, nemesre, igaz keresztény életre.* (46:5). Az embernek úgy kell küzdenie, hogy rövid földi életének legyen értelme, *Jó cselekedet, szép emlék maradjon a szívek mélyén.* (23:5). *Békés munka, közös egyetértés alapja a földi boldogságnak, ez a mennyei üdvösség záloga.* (52:8) A földi lét és az emberi élet szépségét az 57. számú vers alapján érzékelhetjük. Szép a felkelő hajnal, a nap tündöklő fénye, a madár gyönyörű dala, a virág bűvölő illata. Fenséges a lékes égbolt. Óriási az óceán. A föld gazdag, tele sok élőlénnel a vállán. Isten teremtményeinek a csúcán az ember áll. Neki van érző szíve, öntudatos lelke. Beláthat a föld keblébe, leszállhat a tenger mélyére. Betekinthet a menny tükrébe, állhat az Isten közelében. Az ember homlokán ott van az Isten képe, lényén áldott szelleme. Isten az ember szívébe írta törvényét.

A földi lét és emberi élet szépen körvonalazódik a 78. számú versben. Az életünk, mint a titkos folyóvíz, titkos rejtekből fakad. Mint a partok a folyóvíznek, életünk arra szolgál, hogy irányt mutasson. Magába gyűjti a sok élővizet, az istenimádatot, az emberszeretetet, a hitet, a reménységet. Szép lelki kincseket hordoz össze, s viszi Istenhez. Minél hosszabb a földi életpart, minél szélesebb a meder, az ember annál több kincset hordhat egybe. Annál értékesebb és annál többet ér az élet. Az élet Isten ajándéka. Ezt tegyük hasznossá, széppé. Isten előtt csak az kedves, aki ezt megérti, s az Ő akaratát cselekszi.

Az emberi életnek árnyoldala is van: a bűn s az emiatti szenvedés. A bűn eredete a gyalogság. A bűnös ember rossz ember, mert gondolata korlátozott. Nem látja az áldó kezét, mely vele jót tett. Élete kicsinyes önzésbe merült. Hogy egyéni célját megvalósítsa, a köz érdekét megbénítja. Az önhittség fátyolt borít a szemére, emiatt nem tud helyesen ítélni. A vagyon az ember eszménye. Ezért fárad, küzd szüntelenül. Az ilyen

embernek silány a lelke, gonosz a szíve, ellensége a jónak, a szépnek. Az ember mások sorsát átokká teszi, rosszat mond barátjára. A legnagyobb bűnt akkor követi el, mikor más lelkében kárt tesz, más lelkét megöli. A földi létben a szenvedést az Isten és az egymás ellen elkövetett bűn okozza.

A szerző figyelmeztet is:

Ember ne feledd tiszteted,

Járj az úr előtt szüntelen, mert az élet csak véletlen. (28:1)

Az élet olyan, mint a virágnak szirma:

Letöri azt a hideg szél, leforrázza nyári hőség. (76:3)

Az ember rövid földi életének igaz értéke az erény. Elkíséri a síron túl is, és boldoggá teszi ott is. Mert *Aki csak egyszer született / itt kell hagyja ezt a földet, ez szent törvény / Alóla nem menekülünk sem gazdag, sem szegény / E földi lét csak átmenet, csupán örökös készület / Egy jobb létre, boldog sorsra, a jó Isten országára. (24:5)*

Az átmenet nem más, mint maga a halál.

A lényegét az 54. számú vers alapján ismerhettük meg. A halál képe sajtóságot. Észnek titokzatos, szemnek láthatatlan. Titkon jelenik meg. Mint a gondolat, villámgyorsan száguld a megtalált kincssel, egy élő szívével. Kezében megszűnik az élet lehelete, kialszik a szemek tüze. Érintésére kiesik a kézről a munka. Az élő test dermedt földdarabbá válik.

A halál Isten hírnöke. Bölcs rendelése, *megdönti, ami emberi / Hogy legyen szent az Isteni, és kíváncsú a mennyei. (46:2)*

A halál titok, örök rejtély. Isten eltitkolta az ember előtt halálának óráját. Ezt rajta kívül nem tudja senki más. Míg az idős ember halálával megbékülünk, aki fáradt testtel nyugovóra tért, a gyermek és az ifjú halála mély titok, örök rejtély marad előttünk.

A halál enyészet, de csak a test számára.

A halál testi fájdalom annak számára, aki átesik rajta, lelki fájdalom azoknak, akiket maga mögött hagy. *Megjelent a halál, hogy bánatot hozzon, könnyet fakasszon. (43:1) A halál bánatot hoz, elrabolja a mosolyt. (49:3)*

A halál kegyetlen. A halállal *Elszakad két egymást megértő szív erős köteléke. (12:1)* A halál kegyetlensége a kisfiú halálával a szülők boldogságát szétrombolja, reményüket összetöri. Az embernek nagy ellensége a halál. Mindig a sarkában van. Titokban követi, s várja a nagy alkalmat, amikor életet rabolhat.

A halál nem válogat.

A halál nem válogat, ha rátalál,

Legyen öreg, vagy fiatal, gyöngye testű, vagy erős kar.

Nincs kímélet, nincs mentség, kiveszi az áldozati bért. (21:3)

Meghal mindenki egyaránt,

Úr és szolga, koldus, király,

Még az öreg és a gyermek,

Aki egyszer teremtetett. (31:4)

A halál megváltás. Két arca van. Mikor kisgyermeket, ifjú életet, tetterős édesapát, árvát hagyó édesanyát visz magával, kiknek távozás-a nagy fájdalmat okoz a családnak, akkor sötét, irgalmatlan arcát fordítja felénk. Máskor megváltást hoz annak számára, ki belefáradt az élet igájába. Ha valaki ágyhoz kötve, egymagában, tehetetlenül szenved, elhagyatva, kínokban gyötrődik, ha csapás, nélkülözés az osztály-része, annak megváltás, annak *többet ér a halál, hol legalább nyugtot talál. (26:6)*

A földi elmúlás után jön az igaz élet. A búcsú fájdalmában nagy áldás az embernek, hogy van reménye.

Az örökélet több variációban fordul elő: Isten országa, békés mennyország, csodálatos haza, szebb haza, új haza, béke szent hona, magas ég, Egek Ege, jobb világ, másik világ, halottak birodalma, dicső hajlék, Isten öle. Ezek mind a hitvilágból vett formulák, de már a gépkorszak vívmányához is idomul a megfogalmazás: *Mikor a kis gépezet felmondja a szolgálatot, az értelem, így a lélek egy másik világba száll. (82:3)*

Ide hittel és bizalommal jutunk el. Az istenhit és a bizalom szárnyat ad, mellyel eljutunk a mennyországba. *Az égi hit nagy áldásunk, benne van minden vigasztalásunk. (43:7)* A mostoha sorsban az Istenben bízók számára nyitva áll a csodálatos haza. Ennek kapuját a hit mellett a cselekedet is nyitogatja. A világ az ember számára elmúlik, egyedül a jó cselekedet marad meg. Az életet, mely tele jó cselekedettel, a sír el nem temette. Ha az ember a földön az Isten akaratát teljesítette, nyugodt lelkiismerettel pihen Istenben. A földi küzdelmet, a benne való bizakodást, a hittel való imádkozást, a szenvedésben való kitartást, Isten az élet koronájával jutalmazza. Ahol az ember az életnek koronáját elnyeri, ott igazság, béke, megnyugvás, szeretet vár reá. Az 55. vers szerint *...ottan...az élet tiszta, Az emberek bűne, gondja, szenvedése oda el nem juthat... ott nincs test anyag, ott egy nagy Lélek van, A mi édes Atyánk, ki gondot visel reánk. (55:5, 7)*

A 79. számú búcsúztatóban a *megnyílt menny* a végtelenség ölére táguul. Eddig mint egyén éltünk, de a földi élet határánál nagy változás történik. Megszűnik az egyéni cél, egybe olvad a sok apró lét. Sem a fájdalom, sem az öröm nem érződik külön-külön. A közös és egyetemes élet ott végtelen, *s a titkok mélyén ott az Isten!*

Érdekes szemléletet tükröz a mintául szolgáló, bármely kis gyermek temetésére alkalmazható 92. számú vers. A kicsi angyal mélyen elaludt, mert hosszú útról jött s elfáradt. A végtelenség boldog ölen ébredett, a létezés titkos hajnalán megszületett. Aztán *aenokon* át szállt, amíg a földi életnek a légkörébe jutott. Itt voltak földi szülei, kik dédelgették. De a leírhatatlan, borzalmas fájdalmak kicsiny, mulandó testét összetörték. Lelke megszabadult, visszaszállt égi hazájába.

Más kis gyermek sem veszett el örökre, a szülők szívében él emléke:

*Lelketekben ott a képe,
A kedves arc, mely mosolyog,
Az a két szem, amint ragyog
És a repdeső két keze.*

*Mint egy boldog álom képet,
Őt soha sem felejthetitek.
Jól lehet, hogy koporsóban
Kicsiny teste már elporlad.*

*De a szellem, mely élteté,
És a lélek, mely hevité,
Él és működik tovább
Meg-meg látogat titeket*

A gyermeki emlék kapcsán. (58:14, 16, 17)

A halott emléke az élők lelkében él, amint azt a húsz év hajnalán búcsúzó fiatal leány kéri szüleitől: *őriztétek azt kedvesen.* (68:13) Hatvan évi házasság után özvegyen maradt asszonynak szól a vigasztalás: *Jó férjed, jó emléke járja át a kebledet.* (82:10) Az emléket a fénykép is szemlélteti. A négyéves kis gyermek búcsúzik:

*Itt hagyom veletek a sok szép emlékem,
Itt hagyom kihűlt tetemem fényképét. (9: 18,19)*

Ezeket őriztétek kegyelettel, így szeretettel és hűséggel. (9:21)

Az öngyilkosok. Lukács Sándor szabadelvű vallásos szemléletére jellemző a három öngyilkos koporsójánál kifejtett felfogása. Ez merőben ellenkezik az öngyilkosokról alkotott eddigi véleményekkel, amelyek azt teljesen elítélik.

Az elsőt, M. L.-t 1934. július 14-én temették. Az anyakönyv szerint ötvenhárom éves volt. A halál bejegyzett oka: vérhas. A búcsúztatóból öngyilkosság derül ki:

...az életed elveszítetted... Te sem tudod hogy miért tetted.
(56:13,14)

A szerző az öngyilkos tettét nem kárhoztatja, hanem Isten eszközének tartja. Ezzel akarja az itt maradottakat figyelmeztetni, hogy az életet kincseivel meg kell becsülni. A szerző nem rója fel, nem kéri számon, miért tette. Szánja a halottat. Megérti az öngyilkos gondolatvilágát. Övéit az érte való törődés, gondoskodás terhétől akarta megmenteni, s ezért így szólhatott magában: *eltávoznom nekem jobb*. A szerző az öngyilkost a közfelfogással ellentétben nem zárja ki az örökkévalóságból. Istentől számára kegyelmet, örökké tartó csendet, küzdelmeiért kárpótlást és jutalmat kér, hogy végtére megboldoguljon.

A másik öngyilkost, a 80 éves Sz. P.-t 1935. május 23-án temették el, felakasztotta magát. Nem tör pálcát felette sem, mert az ember bármily értelmes, nem tudja megítélni, tetteiben mi vezérli. Az ítéletet Isten gyakorolja. A gyászoló gyülekezet csak tisztességet tesz, mikor az öngyilkosra emlékezik. Sajnálja szomorú sorsát. Feltűnő, hogy a fiatal unitárius lelkész Istenről, emberről vallott egyik legszebb gondolatát éppen az öngyilkosok búcsúztatójában fejt ki.

A harmadik öngyilkos búcsúztatóját hármas alapige vezeti be. Zsoltárok 116:3: „Körül vettek engem a halál kötelei és a pokol szorongatásai támadtak meg engem, nyomorúságba és inségbe jutottam” Zsoltárok 18:5: „Halál kötelei vettek körül, s az istentelenség árai rettentettek meg engem.” Job 3:20-22: „Miért is ad az Isten a nyomorultaknak igazságot és életet a keseredett szívűeknek? - Akik a halált várják, de nem jön, és szorgalmasan keresik az elrejtett kincset. Akik örömmel örvendeznek, mikor megtalálják a koporsót”.

Nagy D.-t konfirmációjától csak egy hét választotta el, mikor egy ismeretlen démon kezébe adta a kötelet. Öt éve jutott a négy gyermek apátlan árvaságra. A kis Dani, csendes, engedelmes, tettekreész, jó gyermek volt, kiben a legérzékenyebb szó is fájdalmat okozott. (84)

A mondanivaló második része társadalmi vonatkozású, és a család köré összpontosul, amiből megismerhetjük a falu szociális helyzetét is. A családra vonatkozik a 26:4-5. vers megállapítása: *Isten úgy rendezte, hogy az ember társas lénynek módjára éljen meghitt társaságban / Szerető családi körben és még nagyobb közösségben* – a családot a vérség kapcsa fűzi egybe. (8:2). A család meghatározása a 33. versben van a legszebben kifejezve: a világ Isten munkatere, s benne az ember

egy-egy virágoskert. A virágok a gyermekek. Ők építik, díszítik Isten csodálatos terét. A kert gondozói a szülők. Ők gyomlálják, öntözik a virágokat s gyönyörködnek bennük.

A 17:7 vers szerint a szülők öröme a gyermekek jövőjében rejlik. Legnagyobb örömük egy-egy gyermek születése. Szeretettel vállalják őket. A búcsúztatókból az is kiderül, hogy a ravai családok népesek, a gyermekek száma négyen felül volt. Gyermeektelen családot egyet sem említenek meg a búcsúztatók. A család legnagyobb bánata, ha a gyermekek koszorújából valamelyiküket elragadja a halál. A gyermekhalandóság betekintést enged a család, s egyben a falu szociális helyzetébe. Megdöbbenően sok a gyermek-, csecsemőhalál. A 92 elbúcsúztatott közül 34 (36%), az összes 133 anyakönyvelt halottból 59 (44%). Olyan család is volt, ahol egy hét alatt két gyermeket is temettek, rövid időn belül hármat is. Az 1. számú búcsúztató dátuma alá (1930. okt.28-án) fel van jegyezve, hogy *október 25-én temettük a kislány öccsét*. A falun végig minden családban volt 2-3-4 halott. A halál okát a 13:7. számú búcsúztató is jelzi: *Vigyázzatok, hogy torokfájást ne kapjatok* – figyelmezteti a kis halott játszótársait. Az anyakönyv az illető rovatban hivatalosan difteritist, száj-, torokpenészt említ. A betegséghez hozzájárulhatott az orvosi ellátás hiányossága is. A központtól távol eső faluban a körorvos nem szállt ki rendesen. Betegség esetén a beteg hozzátartozóinak 7-16 km-t is meg kellett tenniük, sáros úton, orvosért szekerезve. Megtörtént, hogy hiába tették meg a hosszú utat, nem találták otthon az orvost. Ilyenkor segítség nélkül tértek haza. Otthon házi kezeléssel is próbálkoztak. Vasdarabokat és nagy köveket megforrósítottak, egy cseberbe tették, vizet öntöttek rá, a kis beteget a forró pára fölé tartották, egy pokróccal letakarták. A kezelés kevés eredménnyel járt, a gyilkos járványt nem tudták legyőzni. Fülöp Dénesről történet is maradt fenn. Sok gyermekével nehezen élt. Amikor az adószedők foglalni mentek, megkérdezte: gyermek kell-é, mert azt adok. Aztán nem az adószedőnek, hanem a halálnak adta rendre, a difteritisz mind elvitte őket. Esetét sokáig emlegették. (Barta S.-né közlése). A sok gyermekhalál miatt a szerző is feljajdul:

*Felsajog és zokog mindnyájunk lelke,
A viruló tavasz, az élet pompája,
Hányszor öltött sötét köpenyt magára!
Az enyészet, a szülői remények gazdag álmát,
Hány családunk virágzó fájáról szakította
A felsőbimbót a borzalom keze- párjával?! (11:1)*

Az iskoláskorúak táborából már szoltunk a konfirmándus növendék tragédiájáról. Az ifjak sorából Ilyés Zakariás és a többiek halála úgy érintette a családot, mint mikor hajnali virradatra ráborul a zord éjszaka. (66:10) Ilyés Rebitől is fájó a búcsú, *hiszen csak most pirkad a húszadik év hajnala.*

A gyermekek és ifjak búcsúztatójában felsajog a szülők fájdalma, mert reménységük meghiúsult, boldogságuk széjjelfoszlott. (13)

A kis testvéreket is súlyosan éri a csapás, az eltávozó *Úgy illet a testvéri karba,/ mint szép gyöngy a nyakra.* (48:6)

A szülők célja vigaszt, támaszt szerezni öregségükre (35, 60). Mint ahogy az Andrásiné Fejér Mária esetében is történt, gyermekei megértették szent kötelességüket: az édesanyával és másokkal is jól bánni, szépet és nemeset cselekedni. Az egyik fiánál 6 évig, a másiknál 15 évig talált otthonra, kik feleségeikkel együtt gyermekhez hasonlóan gondozták. A szülők iránti szeretet nem csak gyermekkorban kötelez, kihat egész életre. Fülöp Andrásné is magukhoz vették az idegen városba települt gyermekei. Mindenben kedvére jártak, s ő mégis hazakívánczolt az ősi földbe. Inkább vállalta kicsiny hajlékában az egyedüllétet, csakhogy itthon lehessen.

A 62 éves Hankó János hat gyermeket nevelt fel. Halálos betegségét a vonat ütközőjén szerezte, amikor egyik gyermeke meglátogatásakor a dermesztő téli hidegben hazafelé utazva keze-lába megfagyott. Ez a fia még a temetésére sem jött el.

Sokszor a jót és a szeretetet háládatlanság váltja fel – sóhajtja búcsúztatója. (12:2)

A testvér iránti szeretet is túlnő a gyermekkor határán. A két szerencsétlen testvért, az öngyilkost és az öccsét a harmadik testvér és felesége ápolta, s 17 éven át gondozta. (56:16)

A szociális helyzetre vall, ahogy a családtagok részt vesznek a családfenntartás gondjában. Ehhez már az iskolás leányka is hozzájárult. A szalmakalap kötés volt az a foglalkozás, mellyel már a gyermekek is segíteni tudtak a szülőknek. Ezt gyakorolta a kis Miklós Zsuzsa is. A gyermekek annyira gyakorlottak voltak, hogy menés közben kicsiny ujjaikkal egybe tudták fűzni a szalmaszálakat. Így haladt hazafelé a kis leányka. A patakhöz érve át akart kelni rajta. A hirtelen támadt felhőszakadástól megáradt patak vize magával sodorta, s messze vetette ki partjára, ahol aztán rátaláltak. (32)

A testvérek közül a nagyobbak szolgának kellett állnia. A 13 éves Sz. L. a szomszéd faluban szolgált, s ott lelte halálát. Oda is temették el. Búcsúztatója emléket így örökíti meg: *...a terhes nagy családban / A*

szép s nagy testvéri karban / Te valál a legidősebb, / A legnagyobb, s így fejlettebb. / Ki már magad is kerestél / S ezáltal bajt enyhítéttél. (31:2).

Az ifjú legények idegenbe mentek mesterséget tanulni. Özv. Dankuj Jánosné is így szól fiaihoz: *Mesterséggel hagylak a magatok lábán.* (4:15) Györfi József kora ifjúságában idegenbe, Dicsőszentmártonba ment kocsigyártó mesterséget tanulni.

A család anyagi helyzete miatt az édesapák közül kenyérkeresetre többen is idegenbe kényszerültek. Az ötven éves K. I. a szászok földjén, Szénaverősen talált munkát. Hideg téli időben hazafelé tartva leült pihenni a dombtetőre. Odafigyott, úgy találtak rá szász ismerősei. Fiai onnan hozták haza eltemetni. Búcsúztatója hálásan említi a szászok emberségét: *Kik nem emeltek válaszfalat a nemzetiség és felekezetiiség határaitra, hanem igaz szeretettel, s odaadó részvétellel voltak irántam.* (10:7).

Nagy Dániel 29 éves, fiatal házas, két gyermek édesapja volt, messzi erdei munkán kereste nem csupán kenyerét, de halálos betegségét is:

Szenvedése ott kezdődött, a messzi erdőség között,

A hidegnek gyilkos nyila, a tagjait összejárta. (21:5)

Itthon szívgyörcs végzett vele.

A 46 éves Magos Dénes, hogy családját a szegénységből kiemelje, 10 évet dolgozott a Bușteni-i papírgyárban. Célját elérte. Családját biztos körülmények közé, magát halálba juttatta. A gyárban szerzett betegségében itthon meghalt. (90)

Hankó György is szép reménységgel tele, felesége falujában akart élni, boldogságban. Csalódott, 30 évesen, beteg testtel, az anyakönyv szerint tüdőbajjal hazajött meghalni. (88:7-9)

Olyan is volt, aki haza sem jött, idegenben telepedett le. A 42 éves Izsák András még 1920-ban, 28 éves korában bányaságra került, ott is maradt, otthont alapított. Ravába csak halálhíre jutott el. Hozzá tartozói kívánságára itthon is megvolt búcsúztatása, amint arról már szót ejtettem. (91.)

A fenti néhány példával akartam rávilágítani, hogy a ravai emberek Amerikája 1930–1938 között Bușteni, a bányaság, a szászok földje és Dicsőszentmárton volt. Itt ma is több ravai származású család él. Az itthon kevés földdel rendelkező munkaképes férfiak az idegenben keresett pénzükkal itthon földet vásároltak vagy házat építettek. Sokan munkahelyük városában telepedtek le. Böződi György ezért talált a faluban annyi lakatlan házat (Böződi 1997: 12).

Mindenki nem tudott elmenni hazulról. Itthon is volt, akinek sóvány kenyér jutott. Id. Csíki András napszámosként, bérelt lakásban élt népes családjával. 67 éves korában, negyven évi házasság után halt meg. Ifjú korában erő és élet lüktetett benne. A munkában nem volt előtte akadály, fáradságot nem ismert. Később azonban a sok munkától megrokkant. Éveken át magatehetetlenül élt, gyermekei és felesége gondozására szorult. Kiterjedt, szép családjára kincseket nem, de *hagyott becsületet*. (35:2,3,7,13)

Az édesanyáknak is kijutott a családért való áldozathozatalból. Az élők siratták halott gyermekeiket. A halott édesanya búcsúztatója siratta élő gyermekeit, akiket árván hagy. Egy ilyen édesanya imába zokogott fájdalmát már megismertük. A másik édesanya, Hankó Róza koporsóját a magas delelőnél, harminckét év *kövénél* csüggedve és búsongva állják körül a gyászolók. Hat gyermeket hozott a világra, akik közül csak egy maradt életben. (53:1)

Szász Mártonnéra az élet közepén, aratás havában tört a halál. A búcsúztató Ézsaiás próféciját alkalmoszerűsíti, a 16:9 versből: *A te aratásod elmaradt*. A harmincöt éves édesanya hat édes gyermeket és egy nevelt leányt hagyott maga után. Hetedik gyermeke világrájötten halt meg. (86) Ebből a búcsúztatóból megtudjuk, hogy egy édesanya mi mindent visz magával, s mi mindent hagy hátra. Viszi az örömet és a boldogságot, a férj nyugalját, az anyai szív melegét, gyermekei reményét. Cserébe hagyja a fájdalmat, az aggodalmat, a töprengést, az egyedüllétet hitves nélkül, az édesanyjuk után kesergő csemetéket.

A családfenntartás és a gyermeknevelés gondjából a nagyszülők is kivették részüket. A 82 éves Izsák Katalin tíz unokájában és öt dédunokájában szemlélte letűnt élete *legszebb virágait*. (15:4) A nagyanyának köszönhetik az apátlan, anyátlan árva unokák, hogy nem kerültek menházba, hanem meleg otthonban nőttek fel. (34:7) Id. Hankó Dénes anyátlan, árva unokáit haláláig nevelte, s most nagyanyjuk gondjára bízta őket. (81:10)

A családot a szeretet mellett a hűség tartja össze. A ravaiak ennek a próbáját is kiállták:

*Kecskés Mózes betöltötte, mire Isten rendelte,
Hatvannyolc éven keresztül élt békén, csendben, szelídül,
Nejével Györfi Rákhellel negyvenkettőt szeretettel.* (28:7)

Nagy Ödönnek 20 évig volt hű társa Kecskés Juliánna. (29:4) Szederjesi Rákhelnek Bálint István jó férje volt, becsületesen fáradt érte, hogy élete könnyebb legyen. (71:9) Rozonci János 81 éven át hűséges volt istenhez. A templomot megbecsülte, a hitet megtartotta. Val-

lása szent parancsát mindig követte. A faluban élettársával ő élte a leghosszabb időt, csendben, békében, boldogan, 61 évet. (75:2-6) *Marosi János oly becsületes volt, ami ritkaság manapság*, a veje is híven állott mellette. Különben a ravai családi élet pozitívuma, hogy a vejek és menyek gyermeknek számítanak. A hetvenöt éves korában elhunyt Fülöp Gergelyné 19 évig hordozta vakon férjét. (69:11)

A hűség próbáját azok a házasságok is kiállották, ahol a felek nem tettek hivatalos esküt, egyházi áldásban nem részesültek. Lukács Sándor szabadelvű valláserkölcsei felfogását tükrözi az ilyen házasságokról alkotott véleménye. Mint az öngyilkosok esetében tette, ezek felett sem tört pálcát, nem ítélte el őket. A törvény holt betűjénél többre értékelte az őszinte lelki vonzalmon, igaz szereteten alapuló együttlétet.

*A lélek ösztöne fűzött kettőnket egybe,
Ezért van az, hogy a törvény külső kapcsa nélkül
Oly sok esztendőn keresztül
Egyik a másikhoz hűségesek lettünk. (5:2)*

Így búcsúzott férjétől Marosi Róza, akivel 24 évet élt. A már említett, 62 éves korában elhunyt id. Hankó János búcsúztatója is azt hangsúlyozta, hogy jó társa hosszas, ágybanfekvő betegségében, tehetetlenségében olyan hűségesen ápolta, ahogy az jó *keresztény hitveshez illik*.

*A gyöngédség és az odaadás, a szeretet és gondoskodás
Alkotta az erős láncot, amely téged hozzám kapcsolt,
S e kapocs végig megmaradt, ámbár hűségesküit nem
tettek az ajkak. (12:1)*

Mély Istenhez fordulás és magábaszállás csendül ki az apró csecsemőt hagyó fiatal édesanya, Andrási Juli búcsúztatójából. Istenben bízó, vallásos lélek volt. A közösség, a falu szemében elkövette azt a nagy vétket, hogy férjével egyháziilag nem esküdtek meg. Kínosan megszenvedett érte. Bárhogy szeretett volna a templomban is Istenhez közelebb kerülni, nem tehetette. A közösség, a falu íratlan törvénye nem engedte, *pressiot* gyakorolt rá. Keservesen panaszkodik: *nem engedik, hogy hitemnek diadalt szerezzek. Ez fáj mindig és gyötör engem*. Panaszosan rója fel falubelijeinek: *Elvettétek a hitemet, szétfúztátok a szövemet*. Lélekgyilkosoknak tartotta őket. (83:11,13,14). A közösség magatartásának oka nincs világosan kifejtve, de a gondolatsorból arra következtethetünk, hogy a fiatal pár a közvélemény ítélete szerint *hitetlenül* élt együtt, s ezt a vétket nem igyekezett jóvátenni, nem követett eklézsiát.

Az eklézsia követés az unitárius egyháznak is írott törvénye volt, azonban már régen elavult, hatályon kívül került. Végrehajtása íratlan

törvényként a gyülekezetekben továbbélt, a *hűt* nélkül élőket érintette, azon házaspárokat, akik az egyházi áldást nem igényelték, templomi esküvőt nem tartottak. Az ilyeneket a falu közvéleménye a templomból kitiltotta. Így történhetett az 1930-as években Ravában is.

Lukács Sándor a búcsúztatókban azonosult híveivel, de ez az eklézsiakövetésben nem értett egyet velük. A közösség magatartásán szeretett volna változtatni, s a ravaiakat jobb belátásra bírni. Célját elérendő, a templomból kizárt édesanya halott ajkára adja a gyülekezetnek szánt figyelmeztetést:

Emberek jól vigyázzatok: kövessétek

Szívetek szent meggyőződését s szavát s akkor boldogan éltek.

Jaj annak, ki vét ez ellen, az megsértette Istent,

Kinek a törvénye oly szent, lehazudni nem lehet,

De kétszeresen jaj annak, ki más lelkében kárt tesz,

Mert az a legnagyobb bűn, ha lelket öltetek. (83:11–12)

Lukács Sándor a közítélet ellenére az édesanyát védelmébe veszi:

Így megszűnt egy áldott élet, mely szép gyümölcsöt hozott,

Megállott egy szív verése, mely Istenért dobogott.

A szerző javító szándéka némi hatással lehetett a gyülekezetre, mert a halottat a templomból temették, hova életébe nem járhatott. Erre utalnak a verssorok:

E benső szent parancsot mi nem teljesítettük

És e helyen az áldásod bízó hittel nem kértük. (83:8)

Lukács Sándor más búcsúztatókban is adott közvetett nevelési tanácsokat.

A törözés káros szokásának eltörlésére, a gyászoló család anyagi terhének kímélésére megalakította a Halotti Társulatot. Tagjai a temetés alkalmával minden teendőt elvégeztek, asztalhoz hívás és más ellenszolgáltatás nélkül. A Társulat eszméjének megkedveltetésére felhasználta a megalakulás utáni első alkalmat, Nagy Ödön 44 éves családapa temetését és búcsúztatóját:

Drága halottunk lelke még itt szárnyal,

Szól, hogy vigasztaljon, köszönt, hogy buzdítson,

Téged most alakult halotti társulat

Mely szép és nemes célt tűztél magad elé,

Drága kegyeletet és szép emlékeket,

Felemelő díszben hagyni a lelkekben,

Ki irtani a rossz és káros szokást,

Építeni a földön élők boldogságát.

*Köszönöm neked, hogy első tisztedet
Nálam vitted véghez, végtisztességemet
Meg is könnyítetted. Ezután élj, virulj,
Hogy kitűzött eszméd megvalló sithassad
Az elköltözöttet a kegyeleddel,
Az itt maradottakat áldott javaiddal
Erkölcsei és anyagival gyarapíthassad.” (29:10–11.)*

Az anyakönyv megjegyzései rovatába Nagy Ödön neve után van bejegyezve: *Az újonnan alakult halotti társulat első temetése.* Ez a búcsúztató is élő példája Lukács Sándor nevelési módszerének. Modern eszméjű, a közösség érdekét szolgáló újítását régi keretbe illeszti. A Társulat megvalósításának hasznos voltát, mely a modern gondolkodás terméke, a halottal magával, egyes szám első személyben beszélgeti el. Behatol hívei szellemi világába, hogy magához emelje, újításának megnyerje őket. A ravaiak azonban a régi hagyományhoz ragaszkodtak, a társulás rövid életűnek bizonyult, a torozás ma is élő szokás.

A többi közvetett nevelési tanács a családi életből indul ki. A 63 éves Marosi György arra inti gyermekeit, hogy legyenek jók édesanyjukhoz, őt magára ne hagyják, tiszta szívvel a jóra mindig készen álljanak. (23:9–10)

Jakab Istvánné 74 éves korában így inti gyermekeit:

Istent el ne feledjétek, az embert megbecsüljétek.

Felnőtt korban is megszívlelendő tanácsa: *Aki ezeket teljesíti: Imádd az Istent, szeresd az embert, / Az boldog lesz egész életében.* (47:7:8)

A fiatal lány kéri testvéreit: *Szüleitek becsüljétek, egymást mindig segítsétek.* (68:15)

A pap-ellenes Kecskés Ráki búcsúztatójában is találunk megfontolandó nevelési tanácsokat:

Ember az embert ne marja – legalább azt, ki jót akar –

Hanem inkább, hogy megértse s a jóban egymást kövesse. (80:5)

A családjáért idegenben is munkát vállaló édesapa ezt tanácsolja gyermekeinek:

Ti gyermekek ne féljétek,

Itt van jó édesanyátok mellettetek,

Neki csak szót fogadjatok, s ne bántásatok

gondjában támogatassátok. (90:40, 41)

A gyermekhalandóság enyhítésére szóló tanácsa az egész gyülekezetre vonatkozik:

A ragályt ne hurcolja egyik helyről a másikra

Az Úrnak segítőtársa legyen a nehéz próbában. (18:11).

A legértékesebb tanácsokat a falu megbecsült embereitől halljuk. A falu megbecsült személyei nem csak a férfiak, hanem az asszonyok is lehetnek, mint a 84 éves korában elhunyt Izsák Dánielné, aki 30 évet házasságban, harmincat *özvegységben töltött keresztény szellemben*. Buzgó templombajáró volt. Ment reggel és este, ünnep és munkásnap. Itt tárta fel a lelkét a jó Isten előtt. Itt a hit magasztosabb, a csüggedő reménység újra éled. A szeretet, a jóság sugára innen terjed a világba. Itt hintik a jó magot. Öntözgetik és csirájában nevelik a hűséget és a becsületet. Itt szólal meg az úr szava, gyullad fel lángja. Ha ezt tudná mindenki, több vallásossággal, nagyobb hittel, jobb érzéssel élhetne minden keresztény.

Mári nénitől meg lehetett tanulni, hogy mindenkit ér bánat, aggodalom, de aki bízik Istenben, annak a nehézség is könnyebb, a keserűség is enyhébb. Mindenkinek azt hagyja, térjenek az Úrhoz vissza. Istent szívből féljék, Őt soha meg ne sértsék. Őt gyermeke, tizenkilenc unokája, huszonkilenc dédunokája követi példáját. A búcsúztató záró szakaszában az egyházközség nevében, az egész gyülekezettel *Isten hozzádot* mondanak.

Id. Hankó Dénes 80 éves korában, 65 évi házasság után méltán kiérdemelte Jób 21:32 versének próféciaját: *Még ha a sírba vitetik is, a sír domb felett is él*. A küzdelemben helyt álló, tisztét híven betöltő ember volt. A jól végzett munkában, a jó cselekedetben lelte gyönyörűségét. Csak akkor volt bánata, ha valami nem lelkiismerete szerint történt. Életét a hit fénye töltötte be. Búcsúztatója kiemeli, hogy az ember *valóban boldog csak Isten által lehet*. Isten szándékát megértette, s arra törekedett, hogy azt be is töltsse.

Jó érzés szeretet, őszinte becsület,

Igazság, békesség, emberi tisztelet,

Mint jó tulajdonok ott éltek lelkében,

Hűség és vallásosság, hála és imádság

Életét Isten körébe vonták. (81:6)

Apátlan, anyátlan unokáit a nagyszülők nevelték fel. A búcsúztató lelkükre köti, hogy nagyanyjukat becsüljék, kedvét teljesítsék, Istent s igazságát tiszteljék, házáat látogassák.

Legyetek mindig csak vele, s akkor Ő is megáld és szeret. (81:10)

Izsák Lőrinc élete 45 éves korában, az élet derekán tört ketté, a falu nagy embere volt, az élet ragyogott benne. A halál váratlanul, munkába induláskor tört rá, *s földre teperte*. Hirtelen eltűnését fájlatja búcsúztatója:

*Izsák Lőrinc, nagy halottunk,
Szomorú a búcsúzásunk,
Hiszen az élet delén álltál,
S a közért is munkálkodtál.*

*Községi előjáróság,
Több más társaság,
Intézmények és az egyház
Érezni fogják a hiányt. (63: 34, 35)*

Az 58 éves korában elhunyt Izsák Dénes Ábelé búcsúztatója a legterjedelmesebb, 133 sorból áll, s mindegyik sor 20 szótagos. Jób prófétaól idézett hármias alapige vezet be, amely a szövegbe is beépül. Az eddig ismertek közül a legfájdalmasabb kínok között féllábát elveszítette, a sok fekvéstől tüdőgyulladást kapott, ami végzett vele. Búcsúztatója gyermekei figyelmét felhívja arra, hogy édesapjuk emlékét úgy áldják méltóan, ha kívánsága parancs lesz a számukra, ha a Istent tisztelik, törvényét betöltik. Édesanyjukat szeretve megbecsülik, s őt védelmezik. A falu megbecsült embere volt, a szerző búcsúztatója végére ceruzával odaírta: *nagy temetés volt. (89)*

A hetvennégyéves Izsák Vencel búcsúztatójából megtanulhatjuk, hogy az ő koporsója is mennyi mindent visz magával. Gondolatot és érzelmet, akaratot, hitet, munkát, küzdelmet és szenvedést. A jó férjet, a munkás és törekvő élettársat. Istenben való bizalmat. Tőle megtanulhatjuk, ki szívét Isten elé tisztán viszi, *annak nyújtja ő jutalmát, az életnek koronáját. (85)*

A 74 éves korában elhunyt Andrási Mózes nevét is érdemes megemlíteni. Koporsóját emberi részvét, könny és megbecsülés vette körül. Jó, szép, nemes cselekedeteiben ő is példát hagyott családjára és falujára. Gyermekeit szigorúan nevelte, de szerette őket. Földi kincsek mellett, annál értékeesebbet hagy rájuk: *Békességet, szeretetet és emberi erőnyeket. (27:8)*

A szegény ember élete is lehet példaadó a hátramaradottak számára. Fülöp Mózes 82 éves korában hunyt el. Gondos, kitartó munkával biztosította családja boldogulását. Isten útját járta szegényen, egyszerűen is. Szegény ember volt, de:

Sokat hordozgatta kőműves szerszámát,

Hogy azzal keresse betevő falatját.

Így tartotta, híven és becsületesen,

Mit rá bízott Isten: egyszerű családját. (78:12)

A meglett korúak és az öregek mellett fiatal ember is lehet a falu megbecsült embere. Berecki Lajoska 29 évesen volt a falu büszkesége. Lelkes és vidám ifjú volt. *Munkáját és mesterségét faragványai hirdetik.* Napszúrást vagy agyvérzést kaphatott, mert *délelőtti nap hevéből* vetette ágyba a betegség. Idegen faluba, Nyárádmentére nősült, ott temették el. Otthon halottak napján rendes szertartású temetési istentisztelet keretében emlékeztek meg róla, mikor búcsúztatóját is felolvasta a lelkész. Ravában az a szokás, hogy a temetői gyertyagyújtás után, halottak napján istentisztelet keretében megemlékeztek az elmult évben elhunytakról. Így történt ez esetben is.

Pípei Erzszi nem tartozott a falu kimagasló egyéniségei közé, mégis búcsúztatója figyelemre méltó megállapításokat tartalmaz. A vers első olvasásakor rájöhetünk, hogy nem volt sem ravai, sem unitárius vallású. A ravai egyházközség anyakönyvébe sincs bevezetve. Barta Sándorné közléséből tudom, a közeli Székelyvéckéről került Ravába, katolikus vallású volt. Lukács Sándor mégis az ő búcsúztatójában fejt ki szabadelvű unitárius felfogását. Itt is megfigyelhetjük a fiatal lelkész közvetett nevelési módszerét. A mélyből indul és a fajok, felekezetek fölötti eszmevilágba szárnyal. A család, a falu kereteit túllépve mindenki számára megszívlelendő leckét fogalmaz meg:

Mindenki Isten gyermeke...

Előtte nincs faj és felekezet: egyek vagyunk mindnyájan Ő benne. (52:7)

Az egymás közötti versengésnek nincs értelme. Az ember értékét belső lelki élete mutatja meg, s az, ahogy Isten céljához viszonyul. Egy vallásnak sincs kiváltsága a másik felett, mert:

Mi azt tartjuk, hogy mindenkit saját hite üdvözít. (52:20)

A búcsúztatót követő szokások

Ha a templomban történik a szertartás, akkor annak végeztével a férfiak mennek ki hamarább. Most ők is az asszonyok bejáratán, mivel így hamarabb jutnak ki az útra. Utánuk viszik a koporsót, lábbal előre. Őket a keservesek követik, végül az asszonyok mennek ki. Újra kialakul a gyászmenet, haranghúzás közben, gyászének-szóval halad a temető kapuhoz, amely a templom háta mögött, a papi telekkel szemben van.

A temetőhely a falu közepe felett, a templomtól északkeleti irányban, attól mintegy 200-300 méterre van. A hozzá vezető út a falu főutcájából nyílik, a templom és az iskolatelek között, a papitelek fölött kerül a kapujához, ami deszkából készült.

A ravai ember a faluban a maga családi telkén lakik, a templomban a maga családi padjában ül, a temetőben is a maga családi sírcsoportjába kerül. A búcsúztatókban is találunk erre utalást. Győrfi József holttestét fáradtsággal és nagy anyagi áldozattal testvérei *a családi sírhelyre hazaszállították*. (6:4) „A nagy család azonban nem csak életében, hanem halálában is együtt marad” – állapította meg László Gyula (László 1944: 214).

A családi temetkezés a temetőt különböző részekre osztja. Ilyenek a *Tamási kert*, a *Bálint kert*, az *Andrási kert*, a *Kozma kert* az e családokhoz tartozó sírokkal. A *Papkert*ben a belső emberek sírjai találhatók. Az említett családi sírkertek veszik körül a közös temetőt, amely társadalmilag is tagolódik. A két cigány rétegnek külön van temetője. Külön temetkeznek a *kalános*, külön a *sátoros* cigányok. A keresztleletlenül elhalt gyermekeket régebb a temető árkába temették. Az öngyilkosok családi sírcsoportjukba kerültek. A közös temetőben is minden családnak külön sírcsoportja van.

A családi temetkezések szép példája a *Kecskés kert*. Annak a családnak a nyugvóhelye, amelynek egymással szemben álló két testvére a pap-ellenes és a papot támogató pártot vezette. Itt a nagyapával egy sírcsoportban nyugszik az első és második felesége, a mindkét házasságából született gyermeke, fogságban elhalt megyebíró fiának felesége, öregkorban elhalt másik, községi bíró fia, ennek felesége, leányai, vejei, unokái, még életben levő unokavejének is meg van hagyva a sírhelye, a sírkövön ott a neve.

A sírokat a család megbízottja jelöli ki. Nem a hegyoldal lejtőjének irányába ássák, hanem oldalt, észak-dél irányba. A sír 2 m hosszú, 1,80 m széles és 2 m mély. A sírt a *gödörásók* ássák: a halott komái, egykori jó barátai, távoli rokonférfiak. Fizetségük az étellel-itallal való ellá-

tás, torba való meghívás. Róluk minden búcsúzó záróversszaka megemlékezik.

A sír aljától a koporsó magassága szerint hosszan két oldalt párkányt, *padmalyt* hagynak. Erre jönnek a cserefából előre kifűrészelt, megszámozott pallók. A kisgyermek halott esetén kiássák a rendes sírt. Oldalában a kis koporsó számára „odút” (*oldalpadmaly*) készítenek, s miután behelyezték, a nyílást deszkával elzárják. Mindenkit *padmaly*-ba temetnek. Amint említettem, Ravában a sírt 50-60 év múlva újraássák. Rendszerint a nagyapa sírját. A talált csontokat egy sarokba visszatakarják.

Az asszonyok közül néhányan a menetből kiválanak, hogy az „új házat” megnézzék. Az üres sírba élővirágokat dobnak. A sír fejénél, az első sorban az özvegy és a gyermekek állnak, hátuk megett a testvérek és a közelebbi rokonok. A lelkész a sír északi oldalán áll. Mellette a megyebíró, a kántor és az énekes férfiak vannak. A gyászoló gyülekezet asszony tagjai a hozzátartozók háta megett helyezkednek el.

A koporsót a sír felső oldalára helyezik az előre elkészített két kötélre. A köté középe a koporsóba csüng. A gödör szélén két ember áll, a köté két végét átdobják a koporsó felett, áthurkolják. A két ember mellé még segítések érkeznek. Így a köté két végét 3-3, vagy 4-4 ember fogja, és leeresztik a koporsót a sírba. Ott van két más férfi, akik a leereszkedő koporsót a sírban elrendezik. A közeli hozzátartozók virágait ráteszik a koporsóra, majd a felülről leadott, megszámozott deszkákkal lefedik, lepadmalyozzák. Miután a két embert a fenntlévők kihúzták, megkezdődik a rögdobás. A lelkész kezdi, utána a családtagok, s aki még a sírhoz fér, egy-egy *marék rögot dob a sírba*. Az 1991-1992. évi gyűjtésem során kérdésemre csak annyit tudtak válaszolni: *Így a szokás!* A 91. számú búcsúzó szerint 1938-ban az élő édesanyát megnyugtatta volna, ha egy *marék rögot* távolban elhunyt fia koporsójára dobhatott volna.

Ezt követi a takarás. Ezt a munkát is a halott jóbarátai, távolabbi rokonai végzik el. A sír négy sarkára takarás közben a temetés rendezője egy-egy pálcát szúr eligazodás végett. A hantot háztető formájára alakítják. A két végére a rendező egy-egy kétágú fát állít, és az ezekre tett rudakra kerülnek a virágok. A takarás alatt a férfiak végig énekelik az unitárius énekeskönyv 294. számú, *Tovább már nem kísérhetünk* kezdetű temetési éneknek mind a hat strófáját. Arra figyelnek, hogy mire a felhantolt sírra a koszorúk felkerülnek, az utolsó szakaszt énekeljék:

Ott vagy te már, ott szellemed,

Feltaláltad már üdvödet.

Oda míg elkísérhetünk, Isten veled, Isten velünk!

Ezután a lelkész rövid szertartást végez, mire a család megbízottja visszafelelőt mond. Ifj. Andrási Sándor 1992 novemberében fogolytár-sa felett saját megfogalmazásában így beszélt:

Bágyadtan süt le a novemberi nap. Sárgult falevelek hullanak alá. Mindezek az örök elmúlásról tanúskodnak, beszélnek. Vándormadarak melegebb vidékre költöznek. A dalos madarak elhagyták fészkeiket. Üres és sivár lett a táj. A mi életünk is sivár lett. Üres és kietlen a lelkünk, hisz elvesztettük a szerető, gondos édesapát. Ki itthon szorgalmas családapa volt, munkálkodott családjáért, de a második világhégés őt is magával ragadta. Messze, idegenbe vetette a sor. Nagy-Oroszország egyik fogolytáborában teltek el az évek. Gondolatban és lélekben mindig itthon volt, az ő szerettei körében. Kérte a jó Istent, hogy tartsa meg az életét, hogy hazatérhessen az ő hitvese és gyermekei mellé. Hosszú volt a négy év, de eljött a várva várt nap. Megnyílt a láger kapuja. Vagonra ült és bizakodott, amíg döcögött a vonat hazafelé. Hazatérve keblére ölelte övéit. Hálát adott a jó Istennek, hogy megtartotta életét, megsegítette, hogy visszatérhetett a családi otthonba. Négy év után ismét folytatta a félbehagyott munkát. Az övéiért próbált küzdeni, dolgozni, míg a jó Isten engedte. A tovatűnt évek gyorsan leperegtek. Nyolcvan év elsuhanása után örök pihenőre hunyta le a szemét. Kérjük a jó Istent, hogy megfáradt, beteg testének a sír ölében adjon csendes pihenést, lelke örök boldogságban tovább éljen. Köszönetet mondok a gyászoló család nevében a tiszteletes úrnak és a kántor úrnak ezen nemes hivatásuk teljesítéséért. Köszönetet mondok mindazoknak, akik segítségül voltak. Úgyszintén idegenből jötteknek. A jó Isten tartsa meg ezt az egymás iránti szeretetet, hogyha a szükség úgy kívánja, egyik a másikon tudjunk segíteni. Mi megyünk, máma hív az élet. Isten vele, Isten velünk! Ámen!

A ravai temetőben a sírjeleknek a következő változatait találjuk. Nincs adatunk arra, hogy az élőfát a temetés alkalmával, vagy később ültették. A sírra kerülhet patakkő, terméskő, csiszolt vagy faragott kő, cementkőhasáb, lapos cement öntvény. A sírjeleken feliratok vannak. Azok a síremlék északi külső, illetve a déli belső oldalon találhatóak.

A sírfelirat szövege általában próza formájú. Kezdőformulája *Itt nyugszik*. A halott családi helyzetét, életkorát, házasságban eltöltött éveinek számát, a halálozás időpontját jelzi. Záróformulája: *Béke pora-ira*, vagy *Áldás emlékének*. Akadnak verses feliratok is, mint:

*Virág bimbó voltál
Az életed tavaszán,
Még ki sem nyíltál
Már is elhervadtál.*

A gyász

A tor a temetési szokásrend ősi rétegbe nyúló, fontos zárómozzanata. A károsnak és rossznak ítélt szokást Lukács Sándor bármennyire szerette volna eltörölni, és a már említett Halotti Társulattal helyettesíteni, eredményt nem ért el. Elhagyásával a ravaiak közül senki sem akarta magára zúdítani a közösség gúnyolódását. 1992-ben is élő – szokás, s ma is az. Célja a halottról való megemlékezés. Ifj. Andrási Sándor szerint ez egyrészt az *utolsó vacsora, mellyel a halott iránti szeretetüket kifejezhetik*, másrészt a temetésen résztvevőknek és a segítőknek a megvendéglése.

A hantolás befejezése és a visszafelelő elhangzása után a *gödörásókat, takarókat* megkínálják. Idegenből hazahozott halott esetén, ha a faluban nincs hozzátartozója, a temetésen résztvevőket a temető kapujában kínálják meg kenyérral és itallal.

A halotti tort alkalmas időben az udvaron, télen a házban, s ha itt nem férnek, akkor a szomszédban tartják. A torra a család költségére a rokon- és szomszédasszonyok főznek. A tor étrendje: ital, kenyér, majorsághúsleves, sóbafőtt majorsághús, paradicsommártás. 1989 után volt család, ahol már borjúpörköltet is szolgáltak fel.

Először a más falusiak ülnek asztalhoz. Amíg ők esznek, addig a rendező elkészíti a torba meghívandó falusiak névsorát és azt két-három rokon fiatalemberrel eljاراتja. A torba meghívottak a gödörösók, a rokonok, a jóbarátok, a komák, a keresztyermek, a harangozók és mindazok, akik a temetésen részt vettek. A torban *egy hosszú asztal mellett ülnek a meghívottak, jobbra a férfiak, balra az asszonyok*.

A lelkész a torra 1930–1938 között nem hívták meg. Akkor a búcsúztatóért semmit, a torbahívás kárpótlásáért egy tyúkot, egy kenyeret és egy üveg pálinkát kapott. Utóbbival még 1992-ben is megajándékozták. A lelkészek csak 1940–1980 között jártak torba.

Amíg a lelkész eljárt a torba, addig ő imádkozott. Azután az, aki a temetőben a visszafelelőt mondta. A vacsora vége felé szintén ő emlékezett meg a halottról néhány szóban. Id. Andrási Sándor 1976 telén így beszélt: *Fájó érzéssel emelem poharam e búcsúvacsorán. Hiszen mindannyian tudjuk, hogy búcsúvacsorára gyűltünk össze. Egy jó édesanyát és hű élettársat kísértünk utolsó útjára, örök pihenőre. 47 évig őrangyala volt ő ennek a családi otthonnak. Megnyugszunk Isten szent törvényén. Kérem őfelségét, nyugtassa meg a megboldogult édesanyát testére nézve, lelkét idvézítse az egek egébe. A hátra-*

maradt özvegy férjét és gyermekeit vigasztalja, legyen gondviselőjük, édesatyjuk! Ámen.

Ezután a torban résztvevők elbúcsúznak és hazatérnek. *Aki a torba nem tudott elmenni, annak a tor ételeiből küldenek. Ezt nem szabad visszautasítani.*

Az asszonyok fekete ruhában gyászolnak, a férfiak esetében nincs megkülönböztető öltözet. Városi mintára újabban kabáthajtójukon fekete szalagot viselnek. Szülőt, testvért egy évig, nagyszülőt hat hónapig, más rokont hat hétig gyászolnak. A gyászidő alatt a gyászolók mulatságba nem járnak, az első hetekben sem a rádiót, sem a televíziót nem kapcsolják be. Évközben többször kimennek a temetőbe, virágot visznek. A húsvét előtti napokban rendbeszedik a sírokat.

Arról, hogy 1930–1938 között a temetés utáni vasárnap volt-e a halottról való megemlékezés, nincs adatom. Azt viszont tudom, hogy 1973–1993 között a vasárnapi istentisztelet keretében megemlékeztek a halottról. Ilyenkor a hozzátartozók pénzösszeggel is megajándékozták az egyházat. Úrvacsoraosztás alkalmára is ajándékoztak a halott emlékére kenyeret és bort.

Ravában is évről-évre visszatérő szokás a halottak napján a sírokat kivilágítani. Az 1975–1992-es gyűjtésem adatközlői a halottak napi világítást éppen a szóban forgó időtől, az 1930-as évektől számították.

A temetőbe már a koradélutáni órákban kimennek, a sírokat felvirágozzák és gyertyát gyújtanak. Alkonyat táján hármat harangoznak. Ekkor a világítók a templomba mennek, ahol, amint már említettem, a lelkész megint megemlékezik a két halottak napja közötti időben elhunytakról.

A templom belső falán egy-egy márványtábla őrzi a két világháború ravai hőseinek a nevét. Emlékükre utódaik és hozzátartozóik a portikusban gyertyát égetnek. Míg ők bent a templomban hallgatják az istentiszteletet, kint a gyertyák világítanak.

Van, aki a temetés lejárta után is fél a visszajáró szellemétől. Ezt különböző eljárásokkal igyekeznek elhárítani. A halott egyik ruháját egy darab kenyér kíséretében egy szegénynek adják. Füstöléssel is segítene: egy tábla parázsra ráteszik a halott hajából levágott tincset, a ruhájából és szemfedeléből szakított darabot, majd a félő személy egy nagy lepedőt terít magára, s így ráhajol a füstölgő tálra. Ettől a félelem megszűnik.

Aki már előre fél a halott kísértéstől, azt a ravatal elé állítják. Jelenlétében egy bátrabb asszony vagy férfi a halottat egy cérnagomolyával

megméri lábtól fejig. A gomolyát a koporsóba, a lábhoz teszi, hogy a halott a félelmet vigye magával.

Ravában nemzedékről nemzedékre szállott a következő, a visszajáró halottal kapcsolatos történet: *Élt valamikor egy Szász Mári nevű öregasszony. Boszorkányos hírben állott, szelleme fehér liba képében szokott megjelenni. Amikor meghalt, libája végig kísérte a gyászmenetet. Hiába kergették el, nem távozott a koporsó mellől, a temetőbe, a sírig elment. Csak amikor már a koporsó lent volt a sír fenekén, miután lenézett rá, magától nagy gágogással elrepült. Úgy tartották az öregek, hogy a halott szelleme szállt el vele.*

Befejezés

A zárásnál eszembe jut, amit teológus-egyetemista koromban az 1940-es évek elején a kolozsvári egyetemen néhai Gunda Béla professzoromtól tanultam. A felső kultúrkörök szokásai az alsóbb kultúrkörökre terjednek. E megállapításnak élő példája a halotti búcsúztató unitárius viszonylatban is.

A kolozsvári kollégium diákjai már a 17. század elején a város és a vidék kimagasló személyiségei temetésén mondtak, énekeltek búcsúztatókat, némelyeket ki is nyomtatták. A szokás vidéken is elterjedt, a nép előtt kedvelté vált, igényt tartott rá. A temetés rendjében betöltött szerepéből negyven évi szolgálatom alatt bizonyosságot szereztem. A temetési beszéd lehetett akármilyen szépen zengő retorikai teljesítmény, de ha a búcsúztatóból egy név kimaradt, a halott el volt *prédálva*. Soha sem azt emlegették, amit prédikáltam, hanem amit a búcsúztatóból kifejejtettem. A búcsúztatónak köszönhető, hogy a temetés az az egyetlen egyházi szertartás, amelyre a lelkész hívei közreműködésével készül. Maga a temetési beszéd is azon alapul, amit a család megbízottja a szomorú eset bejelentésekor az elhunyt életéről a lelkésznek elmond. Ekkor adják át a névsort is, hogy kiktől búcsúzik a halott. Vannak vidékek, ahol nem elégednek meg a nevek puszta felsorolásával, hanem rímbe szedett dallamosított búcsúztatót igényelnek. Szerzői között vannak autodidakta amatőr verselők, csak tanfolyamot végzett parasztkántorok, tanítóképzőt járt énekezők és lelkészek is.

Lukács Sándor is ilyen volt.

A kis székely faluból, Kénosból indulva a székelykeresztúri unitárius gimnáziumi, a kolozsvári teológiai tanulmányai után tudását Amerikában bővítette. Onnan hozott szabadelvű vallásos szemléletével a népes ravai gyülekezet lelkésze lett.

Ő volt az 1930-as évek unitárius egyházának harmadik prófétája. Amíg társai, Balázs Ferenc Mészkon tejszövetkezettel és cséplőgéppel, Lőrinczi László Kadácsban tyúkászattal segített gyülekezetén, addig ő Ravában Unitárius Bolttal prófétált.

Kilenc éven át hordozta itt a gyönyörűséges, de számára tövises ágát. Kicsinyes egyéni érdekekből táplálkozó, ellene folytatott harc tüzében volt lelki ereje elhunyt hívei életét versbe foglalni, rímbe szedni. Búcsúztatói a ravai temetkezési szokás- és szertartásrendben központi helyet foglaltak el. Így beszélhetünk búcsúztatót megelőző, búcsúztató és búcsúztatót követő szokásokról.

A búcsúztatót megelőző szokások közül kiemelendő a hiedelemhátterű fehérgyász, a halott arcára terített fekete kendő, s az a kevés helyen ismeretes szokás, hogy a szertartás az udvaron történik, miközben a koporsó fent a házban van. A búcsúztatók név szerint egyénre szabottak, mindegyik külön-külön személyi vonatkozásokat tartalmaz. Mindegyik szorosan összefonódik az elhunyt és családja életével, örömeivel, szenvedéseivel.

Lukács Sándor verseinek szerkezeti beosztásában megtalálhatjuk a Kríza Ildikó és Bartha Elek által ismertetett hármas tagolódást. A szerző ezt az archaikus keretet töltötte meg a maga vallásos szemléletével. A halott mellett az élőkhöz szólt. Számára a búcsúztató közvetett nevelési alkalom volt, hogy általa híveire hatást gyakoroljon, s őket a maga szellemi világába emelhesse.

A búcsúztatók mondanivalója két alapgondolat köré csoportosul. Az elsőben a szerző hitvilágát, Istenről, emberről, halálról, örökletről vallott felfogását ismerhetjük meg. A másodikban az 1930–1938 között élt ravai ember családi élete, az azért folytatott küzdelme, szociális helyzete tárul elénk.

A törvény holt betűjén, a megrögzött szokásokon felülemelkedő, előítéletektől mentes modern gondolkodását tükrözik a templomi esküvők nélkül élők, az öngyilkosok felett mondott búcsúztatói. Legszébb nevelői szándékú tanácsait a falu megbecsült embereinek az ajkára adja, hogy ezáltal is nagyobb hitelük legyen. Mai nyelven szólva ökumenikus felfogását szépen szemlélteti unitárius lelkésszé a katolikus asszony felett mondott búcsúztatója.

A búcsúztatót követő szokások közül érdemesnek tartom megemlíteni, hogy Ravában mindenkit a családját megillető sírcsoportba temetnek.

A ravai temetkezési szokások s közöttük a búcsúztatók lényegét szépen summázza az 1976-ban, 42 éves korában elhunyt Nagy Áron sírfelirata:

Édesapánk nyugodj békében,

A csendes temetőben

Élni fogsz te mindörökké,

Özvegysz és három árvád szívében.

Ez érvényes minden ravai halottra, mert „Emlékezetében él az igaz”!

Irodalom

- (n. n.)
1816 *Egyházköri vagyonösszeírás*. 18., 20., 41., 60., 72., 78., 91., 114.
- BALÁZSI Dénes
2000 Halottbúcsúztatók a Kis- és a Nagy-Homoród mentéről. In: CSEKE Péter – HALÁSZ József (szerk.): *A Homoród füzes partján. Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 363–386.
- BARTHA Elek
1995 *Halotti búcsúztatók a dél-gömöri falvak folklórájában* I–II. (Gömör Néprajza, XLVI–XLVII.) Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen
- BENCZÉDI Gergely (közli)
1886 Unitárius halottak és temetések 1668–1678. *Keresztény Magvető* XXI. (6) 354–356.
1887 Unitárius halottak és temetések 1678–1692. *Keresztény Magvető* XXII. (2) 116–120., Unitárius halottak és temetések 1692–1703. *Keresztény Magvető* XXII. (4) 250–253.
- BOROS György, dr.
1932 *Szertartások és vallási szokások az Unitárius Egyházban*. Kolozsvár
- BÖZÖDI György
1997 *Székely bánja*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- CSETE Balázs – DEMETER András
é. n. *Rava. Részletek a falu monográfiájából*. Szerkesztette Csete Balázs. Marosvásárhely
- DÁVID László
1981 *A középkori udvarhelyszék művészeti emlékei*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- KACSÓ Sándor
1981 *Virág alatt, iszap fölött*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- KESZEG Vilmos
2000 Szövegtypusok, szövegfunkciók és íráshasználat az aranyosszéki temetési szertartásban In: CSERI Miklós – KÓSA László – T. BERECSKI Ibolya (szerk.): *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón. A Magyar Néprajzi Társaság 2000. október 10–12. között megrendezett néprajzi vándorgyűlésének előadásai*. Magyar Néprajzi

Társaság–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 131–163.

2002 A genealógiai emlékezet szervezése. In: ÁRVA Judit – GYARMATI János (szerk.): *Közelítések az időhöz. Tanulmányok.* (Tabula könyvek, 3.) Néprajzi Múzeum, Budapest, 172–212.

2004 *Aranyosszék népköltészete. Népi szövegek, kontextusok. Monográfia. I–II.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

KISS Lajos

1988 *A földrajzi nevek etimológiai szótára II.* Akadémiai Kiadó, Budapest

KÓSA László

1981 Partium. In: ORTUTAY Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. Negyedik kötet.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 201.

KOVÁCS László, K.

1944 *A kolozsvári hóstátiak temetkezése.* Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár

KRÍZA Ildikó

1993 *Felsőnyéki halotti búcsúztatók.* MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest

LÁSZLÓ Gyula

1944 *A honfoglaló magyar nép élete.* Magyar Élet, Budapest

LUKÁCS Sándor

1929 *Jelentés külföldi tanulmányairól.* A Magyar Unitárius Teológia Akadémia Nagytiszteletű Igazgatóságának címezve. Kézirat az Unitárius Egyház Levéltárában. Kolozsvár. 1–7.

VÉGH Mihály

1890 A ravai unitárius egyház története. *Keresztény Magvető* XXV. (3) 160–165.

Mellékletek

1. sz. melléklet.

Kiss Jakab búcsúztató verse

Csipkés Sándor 58 év

Beh, jó, hogy senki se tudja,
Mikor lesz halála órája,
Mert ettől nagyobb részt félnek,
Kivált kik a bűnben élnek.

De sok úgy éli világát,
Hogy sietteti halálát,
Nem tart rendet és mértéket,
Életének úgy vet véget.

De földi rész mind múlandó,
Lélek az, mi nem halandó,
A jó tett is maradandó,
A rossz sehol sem állandó.

Csipkés Sándornak élete,
58 évre terjede,
Váratlan lön a halála.
Senki, de ő se gondolá.

Nem ártott ő itt senkinek,
Egyedül csak életének,
Hátra maradt két unoka,
Ez örökös maradéka.

Veje és még két testvére,
Isten mentsen ily haláltól
Oltalmazzon minden rossztól.

Kövend, 1899. június 18

Kiss Jakob

Közel s távoli rokonok,
Komák, barátok szomszédok,
Éltetekre vigyázzatok!
Hirtelen el ne haljatok

Jelen levő gyülekezet,
Milyen váratlan eset,
Ki élni akar, s volt miből,
Hogy és milyen hamar kidől

Példát véve az eseten,
Dolgozzunk és imádkozzunk,
Éljünk tehát Istenesen,
Hogy a sírba nyugton jussunk!

Isten mindenkit úgy szeret,
S életének úgy vet véget,
Amint itten cselekedett,
Ha vallásos volt és jót tett

Isten mindenkit itt áldjon!
Élet után üdvöt adjon!
Holt porára béke szálljon,
A sírban csendben nyugodjon.

2. sz. melléklet.

Nyitrai Déák Berta búcsúztató versei

Végbúcsúzószó

Fórizs Ákos, aki élt 43 évet, s a teste most idegen földben porladozik, végbúcsúját veszi először is feleségétől, Rácz Idától, akivel boldog családi életet élt 17 évig, míg a kötelesség a frontra nem szólította.

Rácz Ida, te jó feleségem, hűséges hitvestársam,
 Tizenhét éven keresztül arcodat szívembe zártam,
 Most még egyszer visszajövök, a magasból hull a könnyem,
 Hogy azt a tizenhét évet veled néked megköszönjem.
 Ó, hogy vágytam vissza hozzád, régi kedves otthonomba,
 S itt kellett eltemessenek, fagyos, hideg sírhalomba.
 Nem jó itt az orosz földben, de jó volna hazamenni,
 Mihályhegyi temetőben, őseim között pihenni.
 Jó lett volna tovább élnem melletted és Emmánk mellett,
 Jaj, de zúgó csatavészbe akaratlan menni kellett.
 Három éve, amikor a frontra vittek el mellőled,
 Éreztem én, hogy csakhamar özvegyasszony lesz belőled.
 Férfi nélkül fog maradni féltve őrzött házunk tája,
 S árván, ami kicsi Emmánk, de lelkem vigyázz rája!
 Figyelemmel kísérem, én is majd a magasból
 S áldást kérek titeket az égből, a csillagokból.
 Ismeretlen sírhalomra küldj egy asszonyi sóhajtást,
 Hiszen a földi életben többé nem láthatjuk egymást.
 Piros pünkösdkor hiába várod az én visszatértem,
 Piros pünkösöd napján, azért egyet imádkozzál értem.
 Halottak napján pedig, majd, fordulóján halálomnak,
 Nefelejcsből gondolatban ujjaid koszorút fonnak,
 Hozd el majd azt a síromra, hadd találkozzam ott veled,
 Rácz Ida, jó feleségem, Isten velünk, Isten veled,

Búcsúzik leányától: Főríz Emmától:

Főríz Emma, én gyermekem, búzavirágsemű leányom,
 Itt a kéklő magasságban a te kék szemedet látom.
 Ibolykával, testvérkéddel vigyázunk rád ezután majd.
 S együtt fogunk vigasztalni, ha a lelked sir, vagy sóhajt.
 Három éve, hogy figyellek: szelíd, jó vagy: innen látlak.
 Hogyha végig ilyen maradsz, halottamban is megáldlak.
 S ha majd felnősz s választottad menyasszony - fátylát adja rád.
 Légy hozzá olyan hűséges, mint hozzám volt édesanyád,
 Vedd tőle az igaz példát asszonyságban, szeretetben,
 S, ha jönnek majd sors csapások, szemed akkor meg se rebben,
 Vállad akkor meg se roskad, szíved, akkor meg se romlik,
 Akkor se, ha körülötted egész világ összeomlik.
 Ne kövesd az én példámat: én jó voltam, de nem erős,
 S eltiporja azt az élet, ki vele nem ismerős.

Hogyha pedig jól megy sorsod, el akkor se bizakodjál,
Anyád mellett kitarts mindig: dolgozzál és imádkozzál.
Egymást sohase hagyjatok, hűségesen szeressétek,
Rossz emberek szándékához sorsotokat ne kössétek.
Így lesz nyugodt pihenésem, így lesz csendes álmom nekem,
Isten veled kis leányom, Isten veled jó gyermekem.

Búcsúzik édesanyjától: özv. Fórizs Mózesnétől:
Öregasszony édesanyám, most már maga következik,
Hallgassa meg szavaimat, melyek végbúcsúm teszik.
Én elmentem édesapám ismeretlen hazájába,
Most már ide fent az égben ketten is várunk magára.
Látom innen, hogy elgyengült, látom azt is: jól gondozzák.
Ilona és Ádám gyermek-áldozatuk meghozzák.
Én is nyugodt vagyok itt fenn, hogy nincsen magára hagyva,
S csendben élheti le azt, ami magára még ki van szabva.
Három éve, hogy ott fekszik testem, messze az orosz földben.
Nem pihenhet apám mellett az otthoni temetőben.
Isten vele édesanyám, maga boldog, ott pihen majd,
Várjuk itt fenn jó apámmal, ha lelke utolsót sóhajt.
Nem fáj itt már a mi szívünk, nem gondolunk semmi másra:
Isten vele édesanyám, a boldog viszontlátásra!

Búcsúzik testvérei: Fórizs Árpádtól, s unokahugától:
Kovács Dénesnétől:
Fórizs Árpád, Fórizs Ádám vérség szerint testvéreim,
Kovács Dénesné jó húgom, földön élő rokonaim,
Most tőletek búcsúzom el: legyen veletek az Isten,
Üzenem nektek, hogy béke és nyugalom vagyon itten.
Nincs harag, nincs gyűlölet: ide fenn jó megpihenni,
Szeretet van, megbocsátás: Ide fenn már nem fáj semmi.
Köszönöm, hogy jó anyámnak híven gondját viseltétek,
Hálátok vele szemben leróttátok, megtettétek.
Családommal is éljetekek békességben, szeretetben,
Úgy legyen éltetek boldog, úgy áldjon meg a jó Isten.
Családotokra is áldás száll a magas égből,
S az én porladó síromról, a nagy orosz messzeségből.

Búcsúzik felesége utáni rokonaitól:
Feleségem nevelője: Mózes Géza édesapám,

Közös, jó édesanyánkkal úgy-e, most is gondol reám.
 Családom, hogy ne érezze oly nagyon az árvaságot.
 Példát ad az édeseknek, hogy gondot visel rájuk,
 Úgy-e most is szántogat, vet, gondozza a gazdaságot,
 Boldogok a szegény árvák, ha van ilyen mostohájuk.
 Magukra is áldást kérek az Isteni hatalommal,
 A sok jóért, amit tesznek árván maradt családommal.
 Vigasztalja meg magukat: hozza vissza Imrét onnan,
 Messze nagy Oroszországból, rideg fogságból, ahonnan
 Drága kis otthonom helyett ide kellett szállnom nekem,
 S innen írnom végbúcsúmat: Isten velük, Isten velem!
 Mózes Imre, jó sógorom, te is szomorú fogságban,
 Te is tudod, hogy mit jelent, ha az ember vad honvágyban
 Vergődik szeretteiért s jaj nem lehet haza menni.
 Bánatukban, gondjaikban, vigaszukra mit se tenni,
 Mikor férfi könnyeket sir otthonától messze-messze,
 S felzokog rabtartójához vérző szívvel: jaj, eressze,
 Mert a Kárpátok felől rossz hírek jöttek posta - szárnyon,
 Két szülője, kisleánya, jaj, rá ne hiába várjon.
 Te még haza mehatsz sógor, vezessen is haza Isten,
 Nekem nincs ahhoz már jussom: örök lakásom van itt fenn.
 Köszönöm érdeklődésed: hogy mindig írtál felőlem,
 Én sem foglak felejtani, - Isten veled, Isten vélem.

Búcsúzik Sándor Gyulától családjával:

Sándor Gyula jó barátom, együtt hagytuk el falunkat,
 Fogságba is együtt estünk, együtt osztottuk meg falatunkat,
 Karjaid között mondtam el családomhoz végbúcsúmat
 Azt a pár szót, amellyel majd szeretteimtől elbúcsúsom.
 Ha egyszer haza jössz bajtárs, végső szavam mond el nekik,
 S ird le hol vannak a rögzök, mik testemet pihentetik.
 Fényképezd le a sírom, tedd meg nekem, hogyha lehet,
 S hozd el majd szeretteimnek a fogságból hazajövet.
 Téged is vár feleséged, téged is vár kis lányod,
 Öreg szüleid is érzik, nagyon, nagyon a hiányod.
 Hazavezető utadat én is nagyon várom itt fenn.

Búcsúzik felső Áronnétól, Kádár Lajosnétól, Abásfalvi Imre
 Máriskótól családjukkal együtt, néhai Kádár Mózesné utódaitól. Jó ko-
 máitól: Fórizs Árontól, Fórizs Károlytól, Gál Árontól, Gál Árontól, Gál

Sándortól, ifj. Gellérd Lajostól, Máthé Ferenctől családjukkal együtt. Szomszédaitól: Tóth Dénestől, Fórizs Mózesstől, Szabó Dénestől, Máthé Sándortól, Harkó Árontól családjukkal együtt. Az összes Fórizsoktól, akiket névszerint nem említett. Gazdakörtől, melynek elnöke volt. Bajtársaitól, kikkel együtt sodorta magával a világvihar. A szolgálatot tevő belsőemberektől és kicsiny falunk minden lakójától.

Közel-s távoli rokonok, jó komám, bajtársaim,
Tőletek is szeretettel búcsúznak el vég-szavaim
A kikkel együtt éltük át ezt a szörnyű világvihart,
S akiket a nagy orosz föld rabkarjával el nem takart.
Köszönjétek meg a jó Istennek, hogy elmúlt már a háború,
S szereteteitek arcára nem terült rá gyászos ború.
Járjatok el a templomba reggelenként imádkozni,
És ne sajnáljátok érte, ha kell, áldozatot hozni.
Örüljétek a munkának, amit otthon végezhettek,
Örüljétek valahányan, kik csak otthon lehettek,
Tartsatok össze a bajban, hit - reményben szeretetben.
Tartsatok ki egymás mellett minden jó cselekedetben.
Ha talán szükségben lesznek, szereteteimet se hagyjátok,
S végbúcsúmmal a jó Isten küldje áldását reátok.
Ezt üzenem kis falunknak, ezt a belső embereknek.
Összetartásban az erő, az élet jól csak így megyen,

Isten maradjon veletek, énvelem is Isten legyen!

Kénos, 1947. május 26.

Írta: Nyitrai Deák Berta

Búcsúztató

**özv. Máthé Lajosné, sz. Sándor Máriskó,
gyomor és gégerákban elhalt asszony felett.**

Zúg a cséplőgép csendesen,
Mily kellemes dal ez nekem!
Fáj, hogy tovább nem hallhatom,
Vár a síri végnyugalom.

Mennyit dolgoztam mellette
Hosszú munkás életembe!

Mezőre is mennyit jártam.
Mennyit arattam, kapáltam.

Igy törött meg lassan testem,
Míg végre ágynak estem.
És a kinos betegágyban
Halálomat alig vártam.

Ilonkám, drága unokám,
Milyen jó, hogy vigyáztál reám!
Kínomban fölém hajoltál,
Őrző angyalom voltál.

Köszönöm a nagy türelmet,
Az ápolást, segedelmet,
Jó férjeddél édes lányom,
Isten sokáig megáldjon.

Köszönöm édesanyádnak,
Az én szeretett Rózámnak,
Hogy nem hagyott itt magamra,
Téged hagyott gyámolomra.

Róza lányom, a távolban,
Aki gondoskodtál rólam,
Köszönöm a gondoskodást,
S, levélbeli vigasztalást.

Nagyon fájt, hogy nem láttalak,
De mos immár újra látlak,
Szemem örökre hunyva bár,
Kitárult ím a szemhatár.

Élj boldogul családdoddal:
Három másik unokámmal.
S, a te gondos férjeddél
Gondolj rám szeretettel.

Ilonkáért ne búsulj már!
Jó kezekben hagyom immár.

Férje gondos, csendes férfi
Életútján elkíséri.

Isten áldjon jó leányom,
Oda túl, messze határon,
Míg az égben együtt leszünk
Isten veled, Isten velünk!

Juliska édes testvérem,
Vigasztalóm voltál nekem.
A sok gondban, nehéz bajban,
Szenvedésben, fájdalomban.

Zsuzsikával együtt vagyunk,
Téged már magadra hagytunk,
Lélekben majd veled leszünk,
Rólad el nem feledkezünk.

Jó gyermekid segítsenek,
A Jó Isten legyen veled,
Hogyha szíved érzi a gyászt,
Jelentsenek vigasztalást.

Jó rokonok, jó szomszédok,
Kik gyakran látogattatok,
Köszönöm a támogatást,
Sok rendbéli vigasztalást.

Kis templomunk, falunk népe,
Tőletek búcsúszom végre,
Mondjuk el a végső imát,
Isten velünk, jó éjszakát!

Kénos, 1954. augusztus 21
Írta: Nyitrainé Deák Berta

3. sz. melléklet.

Kivonat az Unitárius Közlönyből

(XXVI. évf. (1913) 10. sz. 180–182.)

A halotti énekes egy csodaember, aki képes két órán keresztül az ének szövegét diktálni, vezetni a dallamot, és ezt mind a saját memóriájából. A középkori énekesnek egy késői utóda. A szöveget mindenütt alkalmazza a körülményekhez. Igaz, a dallam mindig ugyanaz a keserves halotti ének.

A temetésnél nem annyira, de a halottas virrasztásoknál tehetsége és kitartása nagyságában felismerhetővé válik. Egy halottas virrasztásnál én is részt vettem ebben az élvezetben. Énekesünk 10 óra után hozzáfekedett s még éjfélkor is énekeltünk. Természetesen az ének tartalma attól függ, hogy milyen korú és rangú volt a halott, olyan volt-e, aki valami hivatalt viselt, családos volt-e vagy nem, maradtak-e árvái? Egy közösségi hivatalt viselt emberről már egész legendákat énekel.

Az a halott, akinek a virrasztásánál jelen voltam, nyugalmazott kántortanító volt. Ekkor sikerült éneklés közben egy pár strófát leírnom, melyeknek nagy része saját szerzeménye, vagy legalább is átalakítás.

Mikor hozzá akar kezdeni az énekléshez, felszólítja a közönséget: – Halljunk szót, uraim! S akkor egy bevezetéssel ismerteti az ének célját, s megnevezi a halottat:

Jertek sírni leborulva,
Egy ember van itt meghalva.
Tudjátok-e mi a neve?
Sípos József hűlt teteme.

Majd a halott nevében kezd beszélni:
Oh, nézzetek, hogy mit értem,
Amit én még nem reméltem.
Hogy ily közepes koromba,
Tétetem be bús síromba.

Aztán vázolja a halál hirtelenségét, majd meg áttér a hátramaradottakra és megírhatja őket:

Az én időm már elmúlték,
Mint az árnyék elenyészék,
Hirtelen jött a halálom,
Nómet s gyermekeim sajnálom.

Nem leszek én már köztetek,
Folytával árvák lettetek,
Apai gondja, s tanácsa,
Eltűnt szerelmes jósága.

Hogy még el sem búcsúzhattam,
Jó tanácsot sem adhattam.
Hogy anyjukat megbecsüljék,
Egymást igazán szeressék.

A vége áttér az örökéletre:

Lám az halál kapuján túl,
Új élet ajtaja nyílik,
Az, aki élt ártatlanul,
Az angyalok közé kerül.

Mennyei dicsőségben,
A szentek seregében,
Hol a bárány széke körül
Vég nélkül, örökké örül.

A végén a halált mint egy jövő életcélt tekinti és a következőket mondja:

Kincsem én életemnek
Te vagy reménysége,
Szegény bűnös lelkemnek
Örök idvessége,
Leszek hát én csendességben,
Bár a halál fullankjával rettenetes.

Bátran éltem letészem,
Mert jutalmát vészem,
Elkészített nekem,
Mennyei szent székem.

Később ismét rátér a halálra és az énekeket így fejezi be:

Hatalmától nem rettegek,
Mert lelkemet befogadják az egek.

*Kissolymos
Fekete Gyula*

4. sz. melléklet.

Fóris Géza gyászjelentője

Falunk harangjai
Búsan, árván szólnak.
A széles mezőkről
Temetésre hívnak.

2.
Temetésre hívnak
E lak udvarába,
Ahol itt az élet
Borula mély gyászbába.

3.
Kint lázasan folyik
Az élet üteme.
Verejték cseppje.

4.
Kint a széles mezőn
Folyik az aratás.
Bele hull kévébe
Az áldott búza kalász.

5.
Isten törvénye ez
S egyben örök végzet.
Hogy minden magvetést
Az aratás követ.

6.
Így van az életben
Hogyha már születünk
Végül a halálnak
Aratása leszünk.

7.

Csak ez az aratás
Szívszaggató, fájó.
Látni az elmúlást
Lelket megrázó.

8.

Különösen akkor,
Hogyha váratlan ez.
Hallani a gyászhiót
A jó anya nem él.

9.

Jött a szomorú hír,
Meghalt a jó anya.
Álomra lehajtotta.

10.

A tűzhelytől távol,
Messzi falujától.
Nyert már örök széket
Az egek Urától.

11.

Küzdelem volt élete,
Sok tusa, törődés
Az életharc után
Eljött a pihenés.

12.

Mielőtt elvinnők
Gyászos koporsóját,
Hozzátok intézi
Most már végbúcsúját.

1. Búcsúzik férjétől

1.

Búcsúszom tetőled
Drága jó hites társam.
Kivel közös utunk
S éltetmet megjártam.

2.

Hittel és reménnyel
Indultunk el hajdan,
Az életnek útján
Ifjan s boldogan.

3.

Azóta sok harcot,
Sok tusát kiálltunk
Az életnek keresztjét
Vállainkra vettük.

4.

Nehéz volt a kereszt
Munka, gyász, betegség
Gondját megosztottuk
Nyomta a mi vállunk

5

Közös sorsunk, immár
Befejezéshez ért.
A halálnak keze
Széttépte kötelét

6.

Engemet vár a sír,
Nincs itt maradásom.
Fogadd hát el tőle
Utolsó fohászum

7.

Gondviselő Isten
Viseld tovább gondját,
Ez az én végbúcsúm
Jó férjem tehozzád.

2. Búcsúzik gyermekétől, Árontól s feleségétől, Juliannától

1.

Egyetlen gyermekem,
Akit neveltelek.
Anyai szívemmel
Féltem őriztelek.

2.

Édes jó gyermekem
Én most hozzád szólok,
Mikor elindulok
Utolsó utamon.

3.

Köszönöm jószágod,
S azt, hogy szerettél.
Mint édesanyádat,
Mindig megbecsültél.

4.

Reménye szívemnek
Egyedül te voltál,
Áldjon meg az Isten
Ez végbúcsúm hozzád

3. Búcsúzik unokáitól: Árontól és Jánostól

1.

Most a nagymama szól
Hozzátok unokák
Kik búsan nézitek

Gyászos koporsóját.

2.

Szerettelek volna
Látni, jó szót adni,
Édes jó unokák
Magamhoz ölelni

3.

Amikor láttalak
Mindig boldog voltam.
Ha távol voltatok
Haza vártalak.

4.

Most már nem vár többé
A ti nagymamátok.
Áldjon meg az Isten,
Ez a kívánságom.

**4. Búcsúzik férje édesanyjától:
özv. Gergely Mihálynétól**

1

Tudom, hogy meglepett
Az én elmúlásom.
Szerető szíveden
Mély sebeket vágott.

2.

Hull, patakzik könnyed,
Mint a zápor eső.
Felsajog a bánat,
A te jó szívedből

3.

Öreg napjaidat
Áldja meg az Isten.
Jó férjemmel együtt
Éltessen az Isten.

5. Búcsúzik testvéreitől:

Bálint Gyulánétól és az elhunyt Orbán Sándorné férjétől és cs.

Elhunyt Bálint Lajos feleségétől és cs.

Simó János és cs.

Bálint Györgytől és cs.

6. Búcsúzik férje testvéreitől:

Szabó Endrénétől és cs. Gyerekeitől.

Henter Mártonnétól és cs.

Gyenge Gyöngyvértől és cs.

7. Búcsúzik továbbá:

Bálint István apatársától és cs.

Búcsúzik Pipén és Nádason élő közeli és távoli rokonoktól.

Búcsúzik a sírásóktól, komáitól és szomszédoktól, kicsiny hajléka udvarától, Szentegyházunk templomától.

Végül mi is búcsúzunk tetőled

Aki már felvetted égi üdvösséged.

Legyen könnyű a hant a te sírod felett.

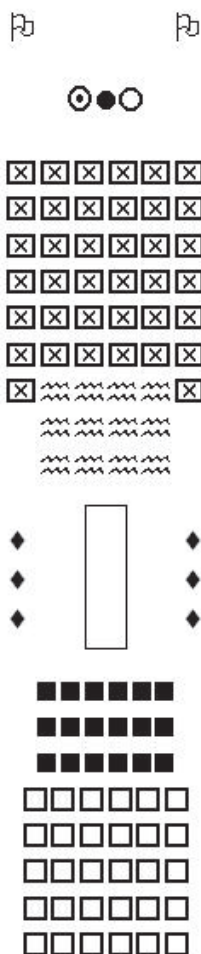
Az Úrnak kegyelme legyen veled s legyen velünk.

Pipe, 1978. július 28.

Fóris Géza, unitárius lelkész

5. sz. melléklet.

A gyászmenet szerkezete

𐌹 zászlóvivők, ● lelkész, ○ kántor, ⊙ megyebíró, ☒ férfiak, ≋ koszorúvivők,
 ◆ koporsóvivők, ■ keservesek, □ asszonyok

6. sz. melléklet.**A ravai halotti búcsúztatók időrendi mutatója**

Sorszám	A halott neve	Életkora	A temetés ideje
1.	Fülöp Lidia	7	1930. okt. 28.
2.	Rosonci Zelma	9	1930. okt. 28.
3.	Izsák Eszter	10 év, 6 hó	1930. dec. 23.
4.	özv. Dankuj Jánosné	63	1931. jan. 21.
5.	Marosi Rozália	61	1931. jan. 30.
6.	Györfi József	19	1931. febr. 9.
7.	özv. Bodó Györgyné	81	1931. febr. 16.
8.	Andrási Árpád	4	1931. febr. 23.
9.	Dankuj Vilmos	4	1931. márc. 6.
10.	Kecskés Izsák	50	1931. márc. 19.
11.	Andrási Margit	3	1931. ápr. 3.
12.	Hankó János	62	1931. ápr. 10.
13.	Szederjesi Dezső	4	1931. ápr. 28.
14.	Jeremiás Rákhel	12	1931. aug. 18.
15.	özv. Nagy Dénesné	82	1931. szept. 2.
16.	Kovács Juliska	7	1931. szept. 26.
17.	Csíki József	7	1931. okt. 3.
18.	Csíki Vilma	5	1931. okt. 9.
19.	Berecki Lajos	29	1931. nov. 1.
20.	Izsák Juliánna	80	1931. nov. 13.
21.	Nagy Dániel	29	1931. nov. 13.
22.	Biró Antal	1 hét	1931. dec. 4.
23.	Marosi György	63	1931. dec. 9.
24.	Bíró Marcsa	7	1931. dec. 12.
25.	Fülöp Dénes	2 ½	1932. jan. 23.
26.	Hegedűs Juli	58	1932. márc. 24.
27.	Andrási Mózes	72	1932. febr. 13.
28.	Kecskés Mózes	68	1932. márc. 20.
29.	Nagy Ödön	44	1932. ápr. 25.
30.	Nagy Julianna	51	1932. máj. 31.
31.	Szederjesi Lajos	13	1932. jún. 14.
32.	Miklós Zsuzsa	11	1932. jún. 18.
33.	Andrási Dénes	1	1932. júl. 29.
34.	Dankuj Jánosné	67	1932. szept. 14.
35.	Csíki András	67	1932. szept. 20.
36.	Fülöp Géza	7	1932. okt. 21.
37.	Gergely Zsuzsa	66	1932. dec. 20.
38.	Koncz Erzsí	14	1933. jan. 13.
39.	(Györfi József)	7 hó	1933. febr. 5.

40.	Török Ilona	3 hó	1933. febr. 11.
41.	Magyari (János)	5 hó	1933. febr. 16.
42.	Kecskés Rákhel	56	1933. máj. 20.
43.	id. Andrási Sándor	68	1933. aug. 16.
44.	Nagy (Imre)	3 hét	1933. máj. 13.
45.	Fülöp Andrásné	75	1933. szept. 16.
46.	Losonczi János	80	1933. nov. 25.
47.	Jakab Istvánné	74	1933. dec. 24.
48.	Kecskés Irmuska	3 ½	1934. jan. 9.
49.	Bálint Rákhel	3	1934. febr. 2.
50.	Andrási Katalin	83	1934. febr. 17.
51.	Marosi Rebeka	27	1934. márc. 7.
52.	Pipei Erzsébet	?	1934. ápr. 12.
53.	Hankó Róza	32	1934. ápr. 25.
54.	Kecskés András	4	1934. máj. 7.
55.	Jakab József	1	1934. jún. 30.
56.	Miklós Lajos	53	1934. júl. 11.
57.	Miklós Mihály	42	1934. júl. 27.
58.	Biró Károly	9 hó	1934. júl. 28.
59.	özv. Izsák Dánielné	84	1934. nov. 7.
60.	Fülöp Poli	1 ½	1934. dec. 7.
61.	id. Nagy István	91	1935. febr. 23.
62.	ifj. Szederjesi András	9 hó	1935. márc. 9.
63.	Izsák Lőrinc	45	1935. ápr. 20.
64.	id. Szederjesi Péter	80	1935. máj. 23.
65.	özv. Vajda Dénesné	73	1935. aug. 3.
66.	Illyés Zakariás	20	1935. okt. 8.
67.	Kecskés Zakariás	61	1935. szept. 30.
68.	Ilyés Rebeka	20	1936. febr. 23.
69.	id. Fülöp Gergelyné	75	1936. ápr. 17.
70.	id. Rozsonczi András	76	1936. ápr. 18.
71.	Szederjesi Rákhel	68	1936. máj. 4.
72.	Nagy Lenke	6 hó	1936. jún. 8.
73.	Magyari Lőrincz	67	1936. jún. 29.
74.	Bálint Ilona	27	1936. júl. 2.
75.	id. Rozonci János	81	1936. júl. 5.
76.	Szász Ibolya	11 hó	1936. júl. 21.
77.	Nagy Domokos	8 hó	1936. júl. 25.
78.	Fülöp Mózes	82	1936. aug. 22.
79.	Marosi Márton	79	1936. nov. 31.

80.	Kecskés Ráki	47	1937. febr. 16.
81.	id. Hankó Dénes	80	1937. márc. 18.
82.	id. Hankó Lőrinc	82	1937. ápr. 4.
83.	ifj. András Juli	25	1937. ápr. 16.
84.	Nagy Dániel	14	1937. ápr. 29.
85.	Izsák Vencel	74	1937. jún. 30.
86.	Szász Mártonné	35	1937. júl. 15.
87.	özv. Andrási Jánosné	80	1937. szept. 27.
88.	Hankó György	30	1937. okt. 16.
89.	Izsák Dénes	58	1938. jan. 13.
90.	Magos Dénes	46	1938. febr. 24.
91.	Izsák András	42	1938. ápr. 10.
92.	(kisgyerek)	?	1938. jún. 8.

Halottbúcsúztatók

(1.) Fülöp Lídia

1930. okt. 28.

—
Végképp búcsúzik:

- 1.Édes szülőitől.
- 2.Testvéreitől: Anna, Róza, Juliska, Géza, Dénes.
- 3.Nagyszülőitől: Fülöp Gergely és Major Rebeka.
- 4.Nagybátyjaitól és nagynénjeitől s az összes rokonoktól,
5. A jó tanító és tanítónőtől
6. A szomszédoktól és a keresztszülőktől.
7. A játszótársaitól
8. Végül a végtisztességét tevő halotti gyülekezettől.

[Ceruzával:] 1930. okt. 2-án temettem az öccsét

(2.) Rosonci Zelma

1930. okt. 28.

Aki kilenc éves koromba,
Megyek sötét síromba.

Először is búcsút veszek kedves szüleimtől,
Aki nem nevelhetnek tovább szívükből,
Mert Jézusom szólít s nekem indulnom kell.

Továbbá a kedves nagyszülőktől,
S elválásom közben három testvéremtől.

Összes közeli és távoli rokonok
Ajkam reátok többé nem mosolyog.

Hozzátok sem szólhatok unokatestvérek,
Mert nem engedik, hogy veletek beszéljek.

17 párból álló keresztszülők
Nektek is utoljára mindent megköszönök.

Hozzátok is szólok jó szomszédok,
S kedves játszótársak.

Kedves tanító úr és kedves tanítónéni az Isten megáldjon,
Gazdag áldásával elhalmozzon.

[Ceruzával:] 1930. okt. 19-én temettem a hűgát.

(3.) Búcsúztató [Izsák Eszter]

Rava, 1930. dec. 23.

Izsák Eszter a kedves kislányka, aki még alig élt tíz évet és felet,
Mostan elbúcsúzik mindenkitől szépen, hiszen ő nagyon
hosszú útra megyen,
Maga a Jó Isten hívta el magához, hogy ott legyen angyal, Atyai kebelén.

Legelőször is búcsúját veszi édes szüleitől:

Jó édesapjától s szerető anyjától,

S azután pedig legközelebbi véreitől a két testvérétől.

Isten hozzátok apám, anyám lelkem, én a ti kebletekről végleg leszakadok,
Intetek hát felém hosszú búcsúcsókot, nem látjátok többé az én földi
nyomom.

Megköszönöm nektek az eddigi létet, hiszen az égi Atyával gondom
viselétek.

Jók voltatok hozzám, szerettetek nagyon, sajnálom, hogy a ti jószágotok
vissza nem adhatom.

Pedig az volt a célom, s minden törekvésem, csak hogy a kegyetlen halál
mindent széjjel töre.

De ne sírjatok, ne panaszoljatok; Isten akarta így s az ő terve a legjobb.
Ő itt van veletek, szívetekben marad és meg is vigasztal.

Bízzatok hát benne rendíthetetlen hittel, Ő vérző szívetek be fogja gyógyítani.

És ti testvéreim: Domokos és Ida, hozzátok is egy szavam van még utoljára:

A lelki vonzalom, s igaz ragaszkodás, irántam tanúsított szeretetforrás üdítő hatását

Viszem magammal oda fel az égbe és küldök azokért sokszoros jutalmat, Istennek gazdag áldását kérem ti reátok.

Legyetek jók drága szüleinkhez és egymáshoz hű engedelmes igaz jó testvérek, mert akkor megnyeritek ti is azt a lelki békét, melyet én elnyertem.

Ez a legnagyobb és legtöbbet érő kincs, s minden egyéb elpusztul apránként.

Az Isten titeket megáldjon, s hosszas élettel koronázzon.

Búcsúzik ezután a drága jó kislány az öreg szülőktől, kedves nagyapjától és jó nagyanyjától

Akik olyan sokszor viselték gondját s ügyét szeretettel mindig felkarolták.

S édesapja, édesanyja testvérei a nagybácsikák és nagynénik, Továbbá az összes rokonok közeli és távoli nektek is jót kíván az ártatlan kislány, ami jót csak vele tettetek, százszorosan fizesse meg a jó Isten nektek.

Keresztszülőim: keresztapák és anyák:

a ti kötelességtek eddig nem is értettem, most már látom tisztán, milyen nagy munkát vállaltatok: irányítani engem szépre s jóra, tanácsokat adni Isten félelmére, emberszeretetre s tudom, hogyha élek s azokat követem csak boldogság lehet osztályrészem.

Ezekért titeket a jó Isten megáldjon, s minden áldásával bőven elhalmozzon.

Jó szomszédok és iskolatársak, kikkel olyan gyakran összetalálkoztam, beszélgettem , tanultam, játszódtam és imádkoztam legyen veletek is a jó Isten.

Szerető barátnőim, iskolás gyermekek, kiknek tudom rosszul esik az én eltávozásom,

s kik az utolsó útra is elkísértek engem legyetek olyan jó gyermekek, hogy mindenkinek szeretetét kiérdemeljétek.

Kedves tanító úr és tanító néni, fárasztó munkátokért köszönetet mondok,

S, ha néha büntetésre szolgáltatam okot nékem megbocsássatok,

Jó akartam lenni s titeket szeretni, mindig megbecsülni,

S a Tiszteletes úrtól is el kell, hogy búcsúzzak, aki a sírókat is megvigasztalja.

Adjon a jó Isten néki erős szívet, hogy be tudja kötni megsebzett szívet

S tárja fel a szomorkodók előtt a Gileád balzsamát minden áldásával.

Elbúcsúszom és végkép távozom e község minden egyesétől,

De Isten áldását kérem a lelkekre.

(4.) Búcsúztató [özv. Dankuj Jánosné]

Rava, 1931. január 21

Néhai **özv. Dankuj Jánosné**, szül. Marosi Lídia, ki 63 esztendőt élt s ebből 24-t családi életben férjével töltött és 16-t özvegységben, most végre búcsút intéz szeretett övéihez.

Gyermekei jönnek elsősorban: az idősebb János és a kisebb Imre.

Itt van az óra, melyben örökre válnunk kell,

Nem sok időm van hát arra, hogy köztetek legyek.

Kedves gyermekeim, édes jó fiaim, így még csak egy pár szót szólhatok én nektek:

Szívemnek, lelkemnek minden gondolatja körültetek vala,

Arra törekedtem, egész életemben, hogy titeket biztosítva, boldognak lássalak.

Amíg apátokkal együtt éltem, addig is sokszor nehéz volt keresztem,

Az özvegység alatt még gyakrabban ettem keserű kenyeret.

De Isten segített, benne bíztam nagyon és a bizodalom cserben nem is hagyott.

Itt vagytok, ti mind a ketten most mellettem s a földi életem célja bennetek kifejtve.

Éltet adtam nektek és felneveltetlek, küzdelmeimnek gyümölcse a tietek.

Mesterséggel hagylak a magatok lábán, további létemre szükség sincs talán.

Azért ne feledjétek soha se el végkép, amire int a prédikátori bölcsesség,

S amit, ha követtek az én emlékemet is megbecsülitek.

„A jól nevelt gyermek az anyjának dicsekedése.”

Gyengeségeimért, amik nekem voltak és gyarlóságból származ vétkekért

Bocsánatot kérek. Feledjétek... Hiszen én mindig azt akartam

Hogy csak jót tegyek és hogy féljem az Urat.

Törekedjétek ti is csak arra, és az igaz, jó testvéri szeretetre,

S akkor Isten áldása reátok száll és a tieitekre. Isten veletek.

A menyétől is elbúcsúzik, s a két kis unokától.

Endre és Vilmos, az Isten hozzátok, Legyetek szófogadó jó gyermekek,

A nagymamák szeretet melegségét a nagy Isten kétszerezze másik nagymamákban.

Isten veletek.

Továbbá búcsúját intézi jó testvéreihez:

Csőbi Fülöp Péterné, szül. Marosi Klárához családjával,

Marosi Mártonhoz családjával, és Marosi Rózához családjával. Kedves jó testvéreim minden jóságotok végkép megköszönöm.

Szíveteknek boldog emléke, s ennek az emléknak élő valósága maradjon veletek.

Búcsúját intézi: Ilyés Mihály apatársához, nejével,

És névvel nem nevezendő minden ágú rokonaitól,

Jó szomszédaitól, sírásóktól, harangozóktól és az egész halotti gyülekezettől.

(5.) Marosi Rozália

Rava, 1931. jan. 30.

Marosi Rózália, aki 61 évet élt e földi életben – 8-at özvegységben most végképpen elbúcsúzik szeretteitől sorrendben.

1. Elsősorban kedves férjétől Dósa Ádámtól,

Akivel együtt töltött 24 esztendő.

Hosszú időt laktunk együtt Dósa Ádám,

Osztozkodtunk örömben és bajban egyaránt.

2. A szív érzelme kapcsolt minket össze,
A lélek ösztöne fűzött kettőnk egybe.
Ezért van az, hogy a törvény külső kapcsa nélkül
Oly sok esztendőn keresztül
Egyik a másikhoz hűségesek lettünk.

3. Most amikor a halál szavára én elválok tőled,
Megköszönöm szereteted és hűséged.
Isten áldjon meg az ő áldásával.
Ha valamikor gyengeségem miatt megbántottalak
Tudom megbocsátod, hiszen nem akartalak.
Az én szívem kihűlt s annak minden szép és jó tulajdonsága
Visszatért az Isten atyai szívéhez.
Ez adjon hát neked erőt és bátorságot, vigasztalást és bízó reménységet
Hogy a megpróbáltatásban megállhasd a harcot,
Hogy a gyermekeinknek édes apja maradj,
Aki csak támaszuk, mindig menedékük
És útmutatójuk az igazi ösvényen.

4. Aztán elbúcsúzik kedves gyermekeitől:
János a legnagyobb, utána jó Lilla s utána István,
Akit ő követ a más három József, Róza és Márton,
Titeket mindnyájan az Isten megáldjon.
Nem szólok már többé hozzátok,
Nem inthetek, nem taníthatlak, sem szépre, sem jóra,
De áldom a Mindenható Urat, hogy eddig megtartott,
Hogy ennyire felnevelhettelek s eddig szerettelek.
Legyen bizodalmatok az egy igaz Istenben,
Ápoljátok lelketekben azt a szent örökséget
Amit én oda ültettem; azt a drága erényt:
A hitet, hűséget és a szeretetet,
S meglássátok boldogok lesztek,
Istenben éltek ti, s az Isten bennetek.

5. Búcsúját intézi vejéhez, s menyéhez, s a hét kis unokához:
Ti sem láttok többé Engi Sándor és Rozsonci Amália,
Kicsi Engi Sándor, Róza, Rebi és Juli,
Nagy Juli és János s a legkisebb Imre
Rátok nem mosolyog többé az én szívem.
Az Isten növeljen, tápláljon a jóban, szépen és nemesben.

6. Testvéreim: Marosi Márton és Klára – akit Fülöp Péter tart,
Mostoha testvérem: Tamási János és mind a ti családotok
Itt hagylak titeket édes rokonaim: az Isten megáldjon.

7. Apatársa: Rozsonci János és családja és az öreg ánya:
Marosi Gergelyné s aztán,
Mind a két nemből álló közeli és távoli összes rokonai,
Búcsúzik tőletek, az Isten veletek.
Búcsúzik az összes komáitól, komaasszonyaitól, keresztyermekaitől,
Jó szomszédoktól, koporsó csinálótól, harangozóktól, sírásóktól,
Tisztelendőségektől, és az egész végtisztességet tevő gyülekezettől.

(6.) Végbúcsúztató [Györfi József]

Rava, 1931. febr. 9.

Györfi József, ki 19 esztendő betöltött, egynéhányat ebből távol,
idegenben, hol hivatást keresett, mesterséget tanult, még egyszer haza-
jött, hogy végbúcsút vegyen, mert ő most a leghosszabb útra megyen,
oda, honnan nincsen többé visszatérés, ahol élő ember soha meg nem
jelent.

1. Búcsút int hát mostan kedves övéihez:
A szerető édesanya gondos jó szívéhez,
Hisz annyit dobogott érte,
Egész életét neki s testvéreinek szentelte,
Lankadatlan küzdött és dolgozott,
Csakhogy az ő fia legyen boldog
S íme. Ez a vége.

2. De ne búsulj, bánatos szívű özvegy édesanya.
Fent az Isten, a te végtelen vigaszod, ki eddig megáldott.
Ő megmaradt neked. Ha elveszíted oly egyszerre hirtelen gyermeked
Isten a szívedben és ő megvigasztal.
Bánatban és szívbe tépő fájdalomban hozzá imádkozzál, mert ő
veled van.

3. Tőle küldi gyermeki szeretetének meleg sugarait,
Hálás érzetének megszentelt erőit a te jószágodért,

Az édesanyai szeretet minden áldásáért.

Ő az élet Ura maradjon te veled.

4. Édes testvérei a megboldogult halottnak,

Ti is vigasztalódjatok a keserű bánatban,

Ne hulljon szemetek könnyének gazdag áradata

Hiszen ti mindent megtettetek érte:

Pista te atyai szeretettel voltál vele.

Alig is várt ott a kórházi ágyon, hogy még egyszer legalább tégedet meglásson.

De a halál gyors volt, ellopta a lelkét, hogy a Jó Istenhez emelje szellemét.

Abban a tudatban és bizodalomban múlt ki e világból,

Hogy te nem számítva semmi fáradságot és nagy anyagi áldozatot

Kihúlt porrésezt a messzítávból a családi sírhelyre haza szállíttatod.

Ez a végső hite és utolsó vágya be is teljesedett,

Miért az Isten legyen mindig veled.

5. Péter, Dénes, János édes jó testvérei,

Kik sorsát örökké szívetekben hordozátok

Azért a nemes és szent érzületért Istenünk megáldjon,

Ő ki esett már a testvéri kötelék kapcsából,

De boldog emléke itt él tovább veletek.

Hűsége és engedelmessége által növekedjék szívetekben,

S ez legyen kárpótlás és jutalom a jó édesanyátoknak,

Minden anyai gondjáért, igaz fájdalmáért.

6. Özv. Jakab Istvánné, ki nagyanyja voltál,

S nagyszámot kitevő közel és távoli összes rokonai

Búcsúzását küldi, hogy megszívleljétek. Az Isten...

7. Virágzó ifjúság, falum legényei és leányai egyenként és összesen,
Hirtelen távozom, de ti ne féljetek

Mert, ha minden, de minden el is múlik sorra

Megmarad a szívben a hit és a remény és az igaz szeretet,

Ez a jó Istennek legdrágább kincse.

Ezt ápolgassátok egész életetekben, s akkor a boldogság a ti osztályrészetek.

Elbúcsúzik az egész halotti végtisztességet tevő gyülekezettől,
lelkész és tanító uraktól.

(7.) Búcsúztató [özv. Bodó Györgyné]

Rava, 1931. febr. 16.

Mielőtt elengednők **özv. Bodó Györgynét, Andrási Katalint**,
mielőtt elkísérnök utolsó útjára, hallgassuk meg az ő búcsúszavát, hi-
szen jól eső még a mély fájdalomban is egy kis vigasztalás.

1. Utoljára szól hozzátok szerető édesanyátok
Bodó Mihály, Regina, Kati és ti távol levő gyermekei György és Eszti.

2. Ötön vagytok az ő szíve magzati
81 éves életének gyümölcsei.
Sokáig éltem ezen a világon, megtettem életem hosszú útját,
Volt részem örömben, éreztem bánatot,
Sütkéreztem napfényben, láttam szomorúságot,

3. De mindig és mindenben ott volt velem az Isten,
Ő segített, ő vezetett, ő emelt föl ha elestem
Rajtam volt az ő kegyelme, s így még ha
Szívem sebet is kapott haladtam az országúton,
Melynek végére most jutottam
Mikor meghallottam a szótátot:
„Te pedig elmégy Atyádhoz”

4. Békességben érek hozzá
Mert ti immár nagyok vagytok,
A magatok gondját hordozzátok.
Jóságtokért az Isten megáldjon
Kegyelmével bőven jutalmazzon.
Kívánjatok nekem csendes nyugalmat
A szeretet legyen összekötő kapocs, mely titeket tart.

5. Testvéreitől mostan utoljára búcsúzik:
Andrási Sándor és Juci,
S egyik-egyiknek minden hozzátartozói,
Testvéri szeretetből a jó érzés sohase haljon ki,
Mert a jó érzés csak jó cselekedeteket szül.
Már pedig a világ elmúlik, s az ő kívánsága is,
A jó cselekedet az , mi megmarad egyedül,

Ezt a tanulságot hagyom ti reátok,
Ebben boldogok legyetek, az Isten veletek.

6. Mindenkihez van még egy utolsó szava,
Figyeljétek a szót különösen ti jó szomszédai,
Jó asszony barátai, s aztán a sírásók
És harangozók; gyásztisztességet elvégző lelkész és tanító
s ide összegyűlt nép
Békében éljetek, én pihenni megyek.

(8.) [Andrási Árpád]

Rava, 1931, febr. 25.

A kis **Andrási Árpád**

Ki csupán négy esztendőt élt, most végbúcsút int:

1. Édes szülőinek, kik eddig nevelték, gondját viselték.

Köszöni a gondot és aggodalmat,

A szeretetet és odaadást

A szülői szeretet minden áldását

Melyet rövid földi életében neki nyújtottak.

2. Kár, hogy még alig ismerheté meg övéit,

Kikhez szíve, lelke a vérség kapcsán fűzi.

Őket már is itt kell hagynia

De ez volt számára a sorskönyvben írva,

Isten bölcsessége ekképp határozta.

3. Nyugodjatok bele az ő végzésébe

Ki tudja, mi elől hívta el a mennybe.

Fájdalmatokban legyen vigasztok:

Az égi atyánál van a szent titok,

Gyermekeitek nála, csendben megnyugszik.

4. Szülői kötelességtek ti befejeztétek,

Ezt a terhet a mindenk Ura vállalta magára.

Ő meghagyja nektek azt a boldog mosolyt,

Mely ártatlan kis szíven s az ajkán ragyogott.

A sok szép, kedves emléket híven őriztétek
 Más két gyermeketek neki szenteljétek
 Szívből szeressétek. Az Isten veletek!

5. Két édes kis testvére: Margit és Béla,
 Akik még kisebbek vagytok önála,
 Nem sokat tudtok arról, miket szóla,
 S talán ha felnőtök, sem tudtok emlékezni rája,
 Azért a minden élőnek hatalmas Ura
 Maradjon veletek, hogy megnőhessetek,
 S a fájdalmas szívű édes szülők bennetek gyönyörködjenek.
 Éljetek, nőjete a szépben és jóban
 A jó Isten dicsőségére, az emberek örömére.
 Nagy a mindenható Isten bőséges kegyelme,
 Aki a nagyszülőket sem felejt el,
 Megvigasztalja az ők keservében,
 Csak menjenek hozzá minden szükségükben.

6. A nagybátyák: Magyar János, Gyulával és Andrási János,
 S nagynénjei: Magyar Eszter s Zsuzsánna, és Andrási Juliánna,
 És az összes közeli-távoli rokonok:
 A kis Árpád íme boldog,
 Búcsút int nektek felülről a magas égből.

7. Keresztszülők és szomszédok,
 Játosztársak és gyászolók,
 Ti mindnyájan, kik végtisztesség tételre gyűltetek,
 Fogadjátok a búcsúzót, hiszen ez a kicsiny lélek
 Istennek gazdag áldását kéri rátok,
 Ő legyen veletek egyen-egyen s összesen Ámen.

(9.) Búcsúztató [Dankuj Vilmos]

Rava, 1931. márc. 6.

Dankuj Vilmos, aki rövid időt töltött ebben a földi életben
 Hiszen már 4 éves korában távozott innen el,
 Első és utolsó búcsúját ezekben mondja el:

—

1. Édes jó szülőim: drága apám és édes jó anyám,
Hamar eljött az óra, melyet nem reméltünk,
Mikor a kegyetlen halál összetörte reményünk.
Szülői ifjú-álmotok, amit rólam álmodtatok
Íme most szerte foszlott.
Eddig ott voltam szívetekben, mint sokat ígérő nemes nagy biztatás.
Lelketeket mint szép üde virág, hogy felvillanyozám,

2. Itt e kicsiny házban sok-sok boldog perceret
vidám órát s örömet önték kebeletekbe.
Most a sötét koporsóba vagyok zárva,
Honnan nem mozdulhat többet az én lábam,
Nem szaladok többé kitárt karotokba,
Hogy gyermeki szeretetem meleg csókjaival
elhálmózzam bús arcotokat.
Távozom, mert visznek örök nyugóhelyre,
Hol vége minden földi híremnek
De itt hagyom veletek a sok szép emlékem,

3. Itt hagyom kihűlt tetemem fényképét
S aztán a Jó Isten jóra vezérlő szent lelkét.
Ezeket őrizzétek kegyelettel, igaz szeretettel és hűséggel,
Meglátjátok veletek lesz az Isten.
S az ő nagy jósága, végtelen szerelme,
Megáld minden jóval, gazdag áldásával,
áldjon és legyen mindig veletek!
Édes testvérem, kicsi Endre, kit olyan igazán szívből szerettelek
S kivel együtt üzénk tarka pillangókat
És csináltunk sár ellen a falábakat,

4. Tőled is búcsúzom, de az égi Atya veled itten marad,
S jó szüleink gondja terád összpontosul
Légy hát jó gyermekük s a jó Isten akkor nem hagy el.

5. Búcsúzom kedves nagyapámtól, s jó nagyanyámtól,
Továbbá, Mihály és Imre bátyáimtól, meg Róza nénémről.
Köszönöm a ti jóságotokat, a szeretetteljes mosolyokat,
Mivel életemben csak körül vettetek

6. És keresztszülőim most titeket nehéz kötelességek alól felmentlek,
 Áldjon meg az Isten mindenért, amit értem tettetek.
 Összes közel és távoli rokonok, minden hozzám tartozók
 És a jó kicsi játszótársak hozzátok is szólok.
 Nem felejtetek ki senkit sem a névsorból:
 A tisztelendő úr és a tanító úr, kisasszony, sírásók, és a harangozók,
 halottkém és az összes falusfelek, végtisztességtévő halotti gyülekezet,
 Mindnyájukat a jó Isten áldjon meg!

(10.) Búcsúztató [Kecskés Izsák]

Rava, 1931. márc.19.

Néhai **Kecskés Izsák**, 50 évet élt át, most végbúcsút intéz földi életben maradt övéihez, a lelkipásztor szavain át.

1. Búcsúzik feleségétől Kecskés Amálitól
 Akit egész véletlenül és váratlanul hagyott el özvegyen.
 Te tudod édes feleségem, hogy ki voltam én neked
 Te érzed, hogy érted mit futottam, fáradtam és tettem.
 Nem kell hogy itt most mindent felelevenítsék.
 Egymást mi szeretttük s amit te kívántál akép cselekedtem.
 Négy nappal ezelőtt is elbeszélgettük, hogy mennyire terhes a megélhetésünk.

2. Elindultam, elmentem, hogy munkát keressek,
 Mert az erős munka volt az én kenyerem.
 Ti jól tudjátok és bizonyíttjátok, mind kik ismertetek.
 Nem henyéltem, mikor a munkához fogtam,
 Hanem szorgalmasan mindig csak dolgoztam.
 S amint jártamban-keltemben ott Szénaverősen,
 Kifáradtam nagyon a domb tetőn a zord időben,
 Szívem nem bírta tovább erőt adni nekem, és összeestem.
 Ott az út szélén a dermesztő hideg megfagyaltta vérem
 S többé föl nem keltem.
 Jaj, de borzalmas volt az, az egy pillanat, melyben úgy éreztem,
 hogy minden elhagyott;
 Hogy a jó Isten is elfordult éntőlem, akkor én megbántam minden
 gyarlóságom.

3. S ima keletkezett a kiülő ajakon. És azután felragyogott az Isten szerető lelkének a fényes sugara.

[...] megváltott engem, s elvette minden szenvedésem.

Áldott legyen érte a jó Istennek nagy neve.

Csak téged sajnállak, hogy egyszerre itt hagytalak, hogy életem utolsó perceit nem a te közeledben éltem le.

No, de így volt beírva az a sors könyvébe, s az Isten akarátába mindenkinek bele kell nyugodni.

4. Édes testvéreim: János, András és Katalin és ezek családjai, Búcsúszavam értsétek meg ti is. Köszönöm a jóságtokat, gondotokat, S a borzalmas pillanatban érettem kifejtett fáradaimatokat.

Hogy nem sajnáltatok semmit, s elmentetek hazaszállítani kihúlt csontjaim.

Ha nem voltam olyan rokon, olyan édes testvér, amilyent ti vártatok

Bocsássatok meg nekem az utolsó percen,

Hiszen erre int titeket az Isten kegyelme, aki sok-sok hibánkat elnézi.

5. Ő mindenkinek igazán megfizet. Boldog, aki jóságát ismeri, az Ő nevét tiszteli és dicsőségét hirdeti.

Legyetek ilyenek, s Isten veletek.

6. Búcsúzom a jó komáktól és a jó szomszédoktól s az egész gyülekezettől

S az idegen bár, de jó szívű embertestvérektől, a szénaverősi összes emberektől.

7. Kik nem emeltek válaszfalat a nemzetiség és felekezetiesség határára, hanem igaz szeretettel s odaadó részvétellel voltak irántam. Isten veletek, Isten áldjon meg.

(11.) Andrási Margit

Rava, 1931. ápr. 3

1. Ő is elbúcsúzik végképp mindenkitől.
Fájó, nagyon fájó ennek a kislánynak búcsúzása,
Még két hónapja sincs, hogy a kis testvérke elment innen,
Az egyik seb még be sem hegedt a szülői szíven,
S ismét megjelent a halál hideg szele
Hogy az apa s anya keblét bánatba ejtse.
Kicsi fiúk után kislányuk távozik,
És a tör szúrása most még jobban érzik.
Melyet a veszteség mért a fájó szívre,
Felsajog és zokog mindannyiuk lelke
Ha itt megállunk s erőnk tehetetlen,
Szavunk gyenge ilyen esetekben.
A kétségbeesés örvénye kavargó mellettünk,
És szédül a mi fejünk, hogy csaknem beleesünk.
Amint napról-napra azt tapasztaljuk
Hogy pusztulunk veszünk és fogy reménységünk.
A viruló tavasz, az élet pompája,
Hányszor öltött már sötét köpenyt magára...
Hány kebelben tépte össze diadalával
Az enyészet hatalma, szülői remények gazdag álmát.
Hány családunk virágzó fájáról szakította
A felső bimbót a borzalom keze-párjával.

2. Megáll az ész és gondolat
Megrendül a szív és akarat.
Sír az édesanya és zokog az apa,
És megszűnik mindenkinek a hatalma.
Csak a jóságos Isten nagy bölcsessége
És örökké tartó szeretete,
Beszél hozzád és halld meg vigasztalását,
Mondja, hogy sokszor nem érthetjük bölcs célját.
E kis koporsó, s benne alvó drága halott
Egy tolmács onnan felülről a magas mennyből.
Hogy ti édes szülők ne keseregjete, Hisz
gyermeketekért mindent megtettetek,

3. Mit emberi erő, hatalom megengedett.
Jó helyen van ő már ő biztos kezek között,
Aki áld és sújt, sebet ejt és bekötöz.
A még élő gyermeket szeressétek, s Istennek neveljétek,
Hogy a csecsemő Bélában teljes örömet leljétek,
Az élet ura legyen veled: ártatlan kis gyermek.

4. Nagyszülei és nagybátyjai: névszerint is: Magyarai János,
És Gyula, Szederjesi János, András és Andrási János,
Nagynénjei: Magyarai Eszter, Zsuzsa, és Andrási Juliánna,
Te mint keresztanyja s mind menjetek el a jóságos
Istenhez, nála van a Gileád gyógyító balzsama.
Ő vigasztaljon meg szomorúságotokban,
Hiszen a ti kis rokonotok erre int, ezt mondja.

5. Jó játszótársak: Kecskés Juli és Ida,
Ti pedig maradjatok itt sokáig,
S élvezzétek a tavasz szép virágait.
És dolgozzatok a nagy nyári melegben,
Hogy életetek össze szép, derűs legyen.
Az Isten áldjon meg.

Lelkész és Tanító úr, az Isten veletek.

(12.) Búcsúztató [id. Hankó János]

Rava, 1931. IV. 10.

Hankó János id. aki 62 évet töltött e földön, most oda megy, ahová minden halandónak egyszer el kell jutnia.
Indulása előtt végbúcsút int övéihez kiktől örökre elválík.
Búcsúját kezdi kedves feleségén:

1. Isten áldjon meg jó társam: Nagy Juliánna,
Ki hat esztendőn át velem mindenben megosztottál,
Sokat segítettél addig is nekem, míg egészségben volt részem,
És azután, hogy a gonosz betegség levert,
Hosszas ágyban fekvő tehetetlenségben Te voltál mindig mellettem,
Ápoltál, gondoztál és gyámolítottál olyan hűségesen,

Amiként az így illik jó keresztény hitveshez.
 A gyöngédség és az odaadás, a szeretet és a gondoskodás
 Alkotta az erős láncot, amely téged hozzám kapcsolt,
 S e kapocs végig megmaradt, ámbár hűségessküit nem vallottak az ajkak.
 De most halálommal mindennek vége van,
 Elszakad a két egymást megértő szív erős köteléke,
 Én távozom az élők világából, boldogok földére,
 S téged fölmentelek a sok teher alól,
 Ami velem kapcsolatban mind csak a tied volt.
 Minden jószágodért és szeretetedért az Isten megáldjon
 Ezzel fejezem be az én búcsúzásom
 Mert már tudom, hogy ez a legjobb kívánság, s a legnagyobb áldás.

2. Édes gyermekeim: tihozzátok szólók:
 Izsák, János, Dénes, József, Mózes és Rákhel,
 Mennyit futottam-fáradtam én ti értettetek.
 És a sok töprengésnek mi volt a jutalma.
 Öregségemben s betegségemben egyedül maradtam.
 No, de ilyen az élet, csak így fizet
 Sokszor a jót és a szeretetet itt hálátlanság váltja fel.
 Mégsincs panaszom rátok, bár Dénes és József koporsómat körül
 sem álljátok.

3. Pedig betegségem is akkor szereztem, mikor tégedet
 Dénes fiam messze kísértelek s hazafelé jövet
 A vonat fékezőn és a havas hegyen dermesztő hidegben,
 Megfagyott a lábam és a kezem.

4. Szenvedéseim terhét, Izsák te könnyítéd,
 Mi által bánatim is enyhítetted.
 S utolsó óráim János lelkem, veled együtt teltek, s ezért nyugodt
 a te szíved.

5. Inkább csak azokat bánthatja a lelkiismeret,
 Kik gyermeki kötelességüknek nem tettek eleget.
 Mózes és Rákhel kedves gyermekeim
 Fájt nekem, hogy olyan ritkán voltatok nekem látogatóim.
 De legalább egymást szeretitek s az idegenben felkeresitek.
 Ez vigasztalt s megnyugtatót,
 Mindnyájatoknak én megbocsátok,

S az én gyarlóságom ti se számoljátok.
Hála a Mindenható kegyelmes Atyának
Hogy mind nagyok vagytok, az Ő hatalma legyen veletek s áldása
rajtatok.

6. Gyermekeim után ti is azok vagytok
Menyeim s vejeim és szép kicsi unokák,
Úgy össze vagytok e családdal forrva
Hogy a jó Isten sem áldana meg soha
Ha ezt az együvértartozást megszakasztanátok.

7. Két menyemnek édesanyja, az, az özvegyasszony,
Akit én most ti reátok bízok
Őt vigasztaljátok és el ne hagyjátok.
Margit, Irén s Vilmos és a kisebbik Margit
Fogadjátok meg a ti szülőitek drága jó szavait,
S akkor a jó Isten megnövel titeket,
A jóban a szépben s erkölcsös tettekben megnövekedhettetek
Mostoha fiaim: Szász István, te jó voltál hozzám
S én ezt most szívemből megköszönöm és Istentől terád áldást küldök.

8. Édes testvéreim: Hankó Albert és Juliánna,
És a ti családotok és minden hozzátartozótok
Vége már e földön a rokonságunknak,
De a testvéri szeretet emléke megmarad,
S ez az, ami az embert e világon gazdagítja,
Ez olyan kincs melyet lopók el nem lopnak,
S mely szegényt és gazdagot egyaránt boldogíthat.
Amíg élek, egymást szeressétek s engemet
Teljesen el ne felejtsetek.
Az Isten veletek.

9. Összes közeli és távoli rokonok, a komák és jó szomszédok,
Én már többé soha hozzátok nem szólok.
Bocsássatok meg, ha valamit vétettem,
S engem békében engedjete el.
Megpihenni, megnyugodni vágyott szívem,
Itt az édes anyaföld keblében.
Amíg én ott alszom szép csendesen,

Ti munkálkodjatok megelégedetten.
Az Isten áldjon meg.

10. Sírások és harangozók; pap és tanító
És te gyásztisztességet tevő gyülekezet,
A kik most földi tetememtől búcsút vesztek,
És elkísértek az örök nyugvó helyre, lelkem felettetek lebeg.
Azt üzeni, arra int titeket, hogy halandók vagyunk
és hogy mindnyájan elmúlunk.

Csak a szív jósága s a lélek nagysága marad meg örökre.
Úgy éljetelek hát, hogy jóság virítson a szívetek mélyén,
És nagyság tündököljön lelketek közepén.
Ámen.

(13.) Búcsúztató [Szederjesi Dezső]

Rava, 1931. április 28.

1. A földi életből ismét elszállt egy ártatlan csecsemő,
Ki szülői szívében bánatot hagy, az ő neve **Szederjesi Dezső**.
Rövid ideig élt az övéi között, csupán 4 esztendő.
Életével a jó Istennek egy újabb áldása
Halála által ismét csak az emberi sors elmúlása
Beszél hozzánk örök titokban, megfejthetetlen talányban.

2. Te szelíd, ártatlan kis gyermek, innen ahol oly keveset voltál,
Már végkép távoztál s minket itten hagyta.
Távozásod, miként megjelenésed nem okoz nagyobb jelentőséget,
Csupán két szerető szívnek egybeforrása adott neked létet
De annál nagyobb a seb e két vérző szíven
Égetőbb, sajtóbb a fájdalom szülőid keblében.

3. Utolsó szavaddal, gyermeki ajkadnak néma szólásával
Beszélsz te hozzájuk az utolsó percben hallom szavad:
Édes jó szüleim: tudom, hogy fáj távozásom,
látom, hogy bánt itt hagyásom
Hiszen már nagyocskára neveltetek és mikor nem sok idő múlva
következett volna, hogy én segítssek,

Mennem kell, távoznom tőletek, és többé nem leszek köztetek.
De ha nem örvendeztetlek, nem is szenvedtetlek.

4. Köszönöm, hogy eddig a jó Isten mellett léptem vezettétek.
Köszönöm a jóságtok és gondoskodástok.
Mindezekért a jó Isten megáldjon s hosszú élettel koronázzon.
Én nála vagyok már örök boldogságban.

5. Kedves nagyszüleim: titeket is ajkam most megemlíti
Szederjesi Péter és Andrási Judit és
Te héderfái nagyanyám Szőke Anna,
Ti voltatok az én édesapám és drága jó anyám hű gondviselői és
felnevelői.
Legalább az által, hogy fáradságotokért köszönetet mondok,
Hogy nekem jó apát és anyát adtatok,
Az unokai érzésnek kifejezést nyújtok,
Legyetek boldogok, az Isten tartson meg.

6. Édes testvéreim: Lajos, Imre és Ilona
Titeket itt hagylak én most magatokra.
Legyen a mennyei Atya hű pásztorotok
Jó szüleiteknek mindig szót fogadjatok.
Ha azt cselekszitek, úgy boldogok lesztek
s az Isten megnövel.

7. Végbúcsút mondok nektek is: Szőke Sándor, Marci Sándor
és György,
mint jó nagybátyáim.
Szőke Anna, Marci, Rebeka és Anna,
s Szederjesi Eszter kedves nagynéném.
Keresztszülőim, Andrási Anna téged is itt hagylak.
S kicsi játszótársak, jó cimborák: Berecki Árpád,
S Berecki Domokos, Engi Sándor, Róza és Rebi, Fülöp Géza,
Fülöp Lajos, Nagy János és Kovács Mihály, többé nem játszunk
együtt.
Engem ez a gyors betegség a már elköltözöttekhez szállít a halál
kocsiján
Vigyázzatok, hogy torok fájást ne kapjatok.

(14.) Búcsúztató [Jeremiás Rákkel]

Rava, 1931, aug. 18._

1. **Jeremiás Rákkel** 12 éves korában,
Elköltözött a holtak sorába,
Ím most az utolsó pillanatban
Még egy pár szót hagy az övéinek hátra:

2. Hallgassátok kegyelettel búcsúszavaimat,
Édes jó apám: Fakaléc Miklós,
S drága jó anyám: Jeremiás Sári,
És te egyetlen testvérem Jeremiás Mári.

3. Látjátok milyen hatalmas az Isten,
Aki életet ad az emberi lénynek,
Örömet a szülői szívbe, boldogságot a testvéri kebelbe.
Olyan hirtelen széjjel szakaszt mindent.

4. Öröm és boldogság volt nekem köztetek az élet,
Növekedéssel és cselekedeteimmel ti is ezt leltétek.
Fájt a szívem, ha a betegség erős, vas keze
Sebet ütött az én fiatal testemen.

5. De még jobban sajgott a lélek fájdalma
Mikor észre vettem, hogy az én szenvedésem kínja
Szomorúságot és bűt vont arcotokra.
Ezért mindig csak arra biztattalak:
Nem halok meg édesanyám lelkem
Nem hagylak itt téged gondos jó apa, s egyetlen testvérem.

6. Pedig hej, hogy fájt ott benn a testemben valami
Alig-alig tudom én azt kimondani.
Éreztem, hogy ez nem vezet jóra,
Hogy ágyat vet nekem a sötét koporsóba.
Az utolsó percben nevetek híva csak megölellek,
S búcsúszavaimat a Tisztelendő úr most mondja el nektek.

7. Köszönöm hűséges gondviseléseket, szülői s testvéri szereteteket.

Ti is köszönjétek meg a Jó Isten áldását,

Amit az én életemben ti nektek juttatott.

Az Isten áldjon meg, s legyetek boldogok.

8. Búcsúm nektek is szól nagyszüleim: Márkuly Illyés

A nagyapa és nagyanyám Tamási Flórika.

Nagybátyáim: Jeremiás Dénes és János,

Fakaléc István és Márkuj János.

Nagynéném: Jeremiás Anna, Jeremiás Mária,

és Márkuj Kati.

Sógorom: Demeter Illyés.

Bocsássatok meg, ha valamit vétettem,

Az Isten veletek.

Barátnőim: Márkuj Elvira, Tamás Judit és Tamás Mária,

Veletek sem lesz többé Rákhel.

Összes rokonaim és jó szomszédaim, minden barátaim

Az élő Istenben legyen bizalmatok.

Ámen.

(15.) Búcsúztató [özv. Nagy Dénesné]

Rava, 1931. szept. 2.

özv. Nagy Dénesné szül **Izsák Katalin**, aki 82 évet élt földi életében most végbúcsút mond övéinek:

1. Kedveseim, az Isten megáldjon

Ez az én legszentebb áldásom.

2. Nagy Rákhel, édes jó lányom,

Rajtad kezdem az én búcsúzásom.

Noha nem is laktál itt ezen faluba,

Szívem a tieddel úgy össze volt forrva.

Mindig nagyon vágytam, hogy te boldogíthass,

S, hogy téged lássalak sokszor elindultam.

Emlékszel, nem is olyan régen,

Mentem hozzád zimankos időben
 Mikor útközben csaknem halált leltem.
 Én ezt többé soha meg nem teszem.
 Utolsó szavamban is téged áldalak,
 Mert az enyülésért a halálos ágyon,
 A jóságos égi Atyához fakasztattál te buzgó imádságot:
 Templomunk megszentelt falai közt, áhítatos pillanatban,
 Lelkem az enyéimmal összetalálkozott, és megjohászodott,
 S aztán végkép megnyugodott.

3. Édes jó fiaim: Izsák, Dénes, József,
 Kik mind itt éltetek,
 Titeket is mind úgy szerettelek.
 Szép, hosszú időn át voltam már veletek
 Most hát búcsút veszek.
 Minden jót, amit értetek tehettem,
 Az áldott jó Istennek köszönjétek meg.
 Ő adta életem, hogy nektek szentelhessem,
 Ő vezérelt, hogy törvényeit híven követhessem.
 Ha valami bántalom, sértés esett ti rajtatok,
 Amit én okoztam volna, most megbocsássatok.
 A ti javatokat akartam, az Isten azt látja,
 Ő benne biztatok, ha már én nem vagyok,
 Mert ő veletek van.

4. Édes gyermekeim a ti véreitek az én gyönyörűségemre nőttek,
 A tíz unoka, és az öt dédunoka. Olyan nehéz a megválás pillanata.
 Bennetek szemléltem továbbint életem legszebb virágait,
 édes unokáim és dédunokáim.
 Napsugaras tavasz, élet ígérete, boldogok legyetek.
 Öreg nagyanyátok csendesen megpihent, az Isten veletek.

5. Búcsút int az elköltözött két menyéhez:
 Reátok is hintsen az ég áldást, bőséges jutalmat, fényes koronát,
 Izsák Lajos, Izsák Rákhel, Izsák Bertha, Izsák Kálmán
 és ezek családja, s aztán az
 apatársak és az anyatársak, közel és távoli rokonok
 jó szomszédok és ravai nemes polgárok, mindnyájotoktól
 búcsúzó.

6. Tanúságotok az legyen, hogy az Isteni szeretetben,
A szeretet hatalmában törekedjétek jó irányba,
Életetek boldog legyen, s boldogítsátok azokat,
Kiket a bölcs Isten gondviselése
A ti gondjaitokba fektetett.
Ámen.

(16.) Búcsúztató [Kovács Juliska]

Rava, 1931. szept. 26.

1. Búsan süvít az őszi szél szívünkön mély fájdalom kél,
Szaggatóan kong a harang, lelkünkön nagy szenvedést hagy.
Mert temetni jöttünk ide egy ártatlan kis gyermeket,
A neve **Kovács Juliska**, a szülők féltett virága.

2. Szép volt, mint a fésző bimbó, az élet tavaszán nyíló,
Törékeny gyöngy rózsaszál, amely korán nyílóra vál.
De megfújta az őszi szél, összetörte a hideg dér.
A halál hívó szavára, elindult a végső útra.

3. Így hát innen elbúcsúzik, hiszen többé itt nem lakik.
Búcsúszavát, hogy is kezdje. Az övét mind szerette.
Szerette az édesatyját, és drága jó édesanyját,
Meg a fürge kis Jolánkát, s szintén az ő Dénes bátyját.

4. Velük lakott egy pár évet, s szerzett annyi sok örömet,
Az ő vidám kis szívével, komoly áldott jó lelkével.
Okozott bűt és bánatot, hogy a betegség rárontott,
Szenvedést nagyot és gyötrőt, hogy a halál rajta győzött.

5. De most az utolsó percben, mikor végleg búcsút veszen,
Egytől egyig feledjétek s szívetek erősítsétek.
Mert az Isten így akarta, lelketeket megpróbálja,
Legyen hit s bizodalmatok, hogy a próbát kiálljátok.

6. Ő megköszön nektek mindent: féltést, gondot, szeretetet,
A szülői aggodalmat, a mosolygást, a bánatot,

Amit érte áldoztatok, a testvéri játékokat,
Nagybátyjának fáradoalmát, mindent-mindent amit kapott.

7. Ti tőletek csak azt várja minek neki az új ruha –,
Az iskola és az élet – bízzatok az úr Istenben.
Adjatok Ő neki hálát, magasztaljátok jóságát,
Hogy titeket vele áldott; jó éjszakát, jó éjszakát.

8. Jó nagypapa: Jakab Vencel és nagyanyja: Illyés Rákhel,
Tőletek is búcsút veszen, hozzátok már soh'sem megyen.
Imre bátyja, kit imáda, s Kovács Imre és családja,
Kik mind közel vagytok hozzá, nektek szól most búcsúzás

9. Nagyszülői hű gondozás a széltől is oltalmazás,
S nagybátyák szeretete őtet körül ölelte.
Jól esett környezetetekben, ami kis időt töltött el.
Ezért Isten titeket megáldjon.

10. Keresztapák, keresztanyák, barátok és játszótársak,
Jó rokonok és szomszédok, sírásók és harangozók,
E falunak munkás népe, székely elődöknek vére,
Az élőknak nagy serege, Isten maradjon veletek.
Ámen!

[Az utolsó sor után:]

„az öröm fehér galambja
a bánat sötét hollója
a tavasz vidám napsugara
szomorú őszy fogyó holdja.”

(17.) Búcsúztató [Csíki József]

Rava, 1931. okt. 3.

1. Szépen felderült a borongó ég, bár a szív fájdalmában ég,
Mosolyog a nap, kacag a föld, mert az idő nem felhőzött.
De a lélek úgy beborult, s a kebelre néma gyász hull,
Hiszen ismét csak temetünk, gyermek koporsót kísérünk.

2. A kedves kis **Csíki József** megyen végső nyughelyére,
E földön csak két esztendő, s negyvenkét napot töltött.
Életének többi részét más otthonra árasztja szét,
Hol örök csend és béke van, kin nem gyötör szív nyugtot kap.

3. Most búcsút int szüleinek, s kicsiny testvéreknek,
Édesapja, édesanyja, Gáspár, András, Rebi, és Vilma,
Tőletek végkép elválík, ezért jól el is búcsúzik,
Nem látjátok őt életben, csupán az anyai földben.

4. Rövid volt világi éltém, így hát nem sokat szenvedtem,
Sem örömet, sem bánatot ami embereknek jutott,
Nem érhettem egészen meg, s nem is volt sok részem benne.
Mégis ami jót élveztem, ti adtátok azt én nekem.

5. Azért az Isten megáldjon, áldásával koronázzon,
Szeressen ő mindig téged, édesanyám aki éltet
Adtál nekem s ápoltál, sok éjjelen virrasztottál,
Betegségemben gondoztál, legyen jó Ő mindig hozzád.

6. Köszönöm a fáradságot, a gondodat s a munkádat,
Neked is jó édesapám, amit én értem nyújtottál.
Ha hiába fáradtatok, hogy tőlem visszakapjátok,
Kedves szülők vénségeitekben, amit én tőletek nyertem.

7. S ha reménytek szép csillaga, az én jövőmben vala,
Ne féljete, fenn az Isten, ki fájdalmat ejt a szíven,
Be is gyógyít balzsamával enyhít a hit harmatával,
Maradjon meg ő veletek, benne reményt is nyerhettek.

8. És ti drága jó testvéreim, vigasztaljátok szülőim,
Azáltal, hogy jók legyetek, hűn engedelmeskedjete.
Az ég ura növeljen meg és áldásával behintsen,
Akkor boldogok lehettek, most és mindörökké. Ámen.

9. Még nem mehet Józsi innen, búcsúszókat kell, hogy hintsen,
Nagyapjának, nagyanyjának és Imre jó nagybátyjának.
Mihálytól is búcsút veszen s Szederjesi János, Ágnes,
Csíki Mária és Anna, aztán Csiki Zsuzsika.

10. Mindkét Andrási Máriskó, hozzátok is van búcsúszó,
Távolban élő nénjei: Krisztina és a két Juli,
Majd jön Szederjesi Eszter s az itthoni Major Ágnes
Mindenki búcsút veszen, mert ő most végképp megyen.

11. Szól még egyet Csíki József a névrokon nagybátyjának,
És a jó öreg ágyának, tiveletek a jó Isten.
Kedei Dénes és családja, Kecskés János és családja,
Keresztszülők és szomszédok, Kecskés József különösen.

12. Áldjon meg titeket Isten, kedves kicsi játszótársak,
Titeket többé nem látlok. Harangozók és sírásók,
A kisasszony és a tanító, mindenkitől most elválok.
Végtelességet tevő gyülekezet, lelkésszel együtt az Isten áldjon meg.

(18.) Búcsúztató [Csiki Vilma]

Rava, 1931. okt. 9.

1. Megint a sötét fájdalom villant át a Csiki házon,
Belecsapott két bús szívbe, szülők szomorú lelkébe.
Még csak holnap lesz egy hete, hogy a kicsi Józsi elment,
S mély bánatot hagyott hátra, vigasztalás nem tért vissza,

2. Sőt, kétszeres a szenvedés, a régebbi sebek helyén,
Nincsen már **Csiki Vilma**, ki oly szép és kedves vala.
Földi élete hamar elmúlt, alig csak hat esztendő volt.
Eltávozott ő is innen, hogy a testvérét föllelje.

3. Útra készen, már búcsút int, nem lát a földön soha kint,
Búcsúzik a szüleitől, meg az ő testvéreitől,
Kik eggyel már kevesebben lesznek a földi életben,
Megapad a szép nagy család, mert a halál igen galád.

4. Csíki András, édesapám, Vajda Amál édesanyám,
Köszönöm a jóságtokat, és önfeláldozásokat.
Oly lélekből gondoztatok, olyan szívvel ápoltatok.
Velem annyit bajlódtatok s az orvoshoz hordoztatok.

5. Fizessen meg nektek az ég, a szülői tiszteletért,
Veletek az egek ura, rajtatok az ő áldása.
Tartsa meg egészségteket és az élő testvéreimet,
Adjon nyugtot, békességet több bánattól mentességet.

6. Megmaradt gyermeketikben: Gáspár, András és Rebiben,
Reménységet, sok örömet és ezáltal enyhületet,
Nála van az élet titka, s így a rejtélyek kulcsa.
Ő a sérelmek orvosa s a sebek begyógyítója.

7. Benne legyen bizodalmad édesapa, édesanya,
Meglásd a rideg éjszaka eloszlik egy pillanatra.
Ti testvérek, jók legyetek, hogy az Isten úgy tartson meg.
Szülőink öröme teljék a ti életetek rendjén.

8. Isten hozzátok rokonok, s mindnyájan, akik búcsúztok,
Jó nagyanyám és nagyapám és Imre, s Mihály nagybátyám.
Szederjesi János, Ágnes, Csiki Mária, Csíki Anna,
Zsuzsika és távol Krisztina, Szederjesi Eszter s Major Ágnes.

9. Andrási Máriskó s Juli, ezek hozzátartozói,
Csiki József nagybátyja s felesége mint az ánya.
Mindenkinek ő jót kíván, hangja fülünkben van tisztán,
Keresztszülők és szomszédok, harangozók és sírásók.

10. Kis gyermekek, játszótársak s azon kedves családok,
Melyekhez szülőim révén kapcsolt jó ismeretség,
Kedei Mózes, Kedei János, Kecskés Mózes én elváltak,
Legyetek ti már boldogok s e betegsébből szabadok.

11. Az egész bús gyülekezet Isten csapását értse meg,
Védje meg önmagát tőle, parancsolatát töltse be.
A ragályt ne hurcolja, egyik helyről a másikra
Az Úrnak segítő társa legyen a nehéz próbában.

(19.) Búcsúztató [Berecki Lajos]

Rava, 1931. nov. 1._

1. Ma halottak napját üljük, szomorúan emlékezünk,
Nincsen senki itt közöttünk, kik csak e földön küzködünk,
Hogy legalább gondolatban ne merüljön el bánatban,
S ki ne szálljon egy-egy sírhoz, közel vagy távoli hanthoz.

2. Egyik édesanyát sirat, másik gondos apát fájlal,
A harmadik hitves társat: férjet vagy feleséget
Könnyez néma keservében, s a többi is ott áll rendben
Régi fájdalommal telten, zokog a múlt bánatával.

3. Meghalt a jó, drága gyermek, itt hagyott az igaz testvér,
Panaszolni az emberek: nyomorúság mindenkit ér.
Barát az ő barátját, rokon hűséges rokonát
Hívja emlékezetébe, eleveníti szívébe.

4. Mindenkinek a fájdalma a legnehezebb, legsötétebb,
Azt hiszi és úgy gondolja: nincs senkinek már rémesebb.
Pedig ez csupán a látszat, mert a másé is úgy fájhat,
A halál és a veszteség nem jár ingyen, magas bért kér.

5. És az ember jól megfizet, könnyet, sóhaj és nyugalmat,
Oda áldoz, elveszteget s fejébe nem kap jutalmat.
Csupán egy az igaz orvos: Mindenható bölcs Isten,
Ő ad olyan orvosságot, mely szünteti a bánatot.

6. Küldi az időfolyamát hogy mossa el a bántalmat,
S ezért van, hogy idővel békülünk a keservekkel.
Nem fáj olyan nagyon az a seb, mely hosszú ideje esett,
Mint az amelyik még vérzik, mi a szenvedést tetézi.

7. Ma halottak napját üljük, szomorúan emlékezünk.
A sok bánat és sírás közt, szívünk felé egy új sír tör.
Nem itt van a temetőben, az édesanya földében,
Hanem távol, túl a hegyen a Szentlászlón, Nyárád völgyében.

8. Ott a legfrissebb hant alatt, nyugszik boldogan, csendesen,
Ifjú **Berecki Lajoska**, a falunak büszkesége,
Veres Rozália férje, szülőinek reménysége,
A testvérek dicsősége, mindnyájuknak az öröme.

9. Milyen fájoan és búsán kellett neki megválnia,
Ettől a földi élettől, mely számára bevégződött.
Fájón és búsán szól a lelke, hogy búcsúszavát lehelje
Hiszen már a testét a föld ott takarja a hantja közt.

10. Őt még tegnap eltemették, de mi is áldjuk emlékét.
Szóljunk hát az ő lelkével, mely annyi sok szépet művelt.
Gyermekkora s ifjúsága, szerelme és boldogsága,
Itt kezdtek kibontakozni, s itt megacélosodni.

11. Vig kedélyét, kezeművét, mindenki csak dicsóíti,
Munkáját és mesterségét faragványai hirdetik.
Így korai elmúlása igaz részvétet iditta,
Jelleme és becsülete őt közkedvelté tehet.

12. Oh, te vidám ifjú, s lelkes. Be szomorú és keserves,
Hogy téged munkamezőről, délelőtti nap hevéből
Vetett ágyba a betegség, meggyötört a sok szenvedés,
S a halál nem várt sorára, idő előtt elhervaszta.

13. Elrabolt a feleségtől, kivel két és fél esztendő,
Töltél együtt mindenestől, őt megfosztá reményétől,
Te immár boldogságban vagy, de reá a bánat maradt,
Gondja, terhe súlyossá lett, mert a jó férje sírba esett.

14. Te mindent megtettél érte, így hát lelked nyugodt lehet,
Ő is tudom, hűségesen ápolt, gondozott és kezelt,
Ezért az ő terhét, gondját, segít hordani az Isten,
Te már tőle elbúcsúztál s boldogságot kívántál.

15. Veres József, az apósod, az anyósod s gyermekek,
Veres Margit, Veres Lajos, s azok hozzátartozói,
Elkísérték a sírhanthoz, s ott neked búcsút intettek,
Egész Szentlászló és népe igaz szívből megkönnyezé.

16. De Rava a szülőfölded, oda el nem kísérhetett,
A távolság és a sok baj, felfogta a bús jajokat.
Ezért most itten említünk, hogy mi is búcsút vehessünk,
Végtségesség megadjuk Istenünkhöz imádkozzunk.

17. Édesanyád és jó apád, akik téged úgy szerettek,
Tőled ott is búcsút vettek, itt is rólad emlékeznek.
A te korai haláloed és tőlük elszakadásod
Szivettépő fájdalommal érte őket csapásával.

18. Érted hullatott könnyzáró, lelkükbe ömlött fájdalom,
Soha sem szűnik el végleg, nyomait oly mélyen véste,
De te ugy-e édes fiók, nyugalmodért imádkozol,
S kéred a jóságos Istent, hogy őket vigasztalja meg.

19. Ne sírjatok, s bánkódjatok, édesanya s édesapa,
Hiszen a ti jó fiatok ott van annál, aki adta,
Legyen a sírja a [...], hova Isten parancsolta,
Akkor ti visszakapjátok, akit nagyon imádtatok.

20. Testvérei: Imre, Győző, Elvira, Zsuzsa és Vilmos,
Titeket is meg kell győzzön az Istenhit és bizalom,
Noha nagyon fáj a szívnek igaz és hűséges testvért
Adni át a sírgödörnek, de ott van az ő Istenénél.

21. Mert Övé az élet, s minden; add oda magad egészen.
Ha fáj, amit elvesztettél, zokog lelked testvéreért,
Előtted az ő alakja s búsít a bánat fájdalma,
Istennek nyisd meg a szívet, mert Ő egészen a tied.

22. Sógorai s sógornői: Nagy János és Sípó Dénes,
Hankó Juli s Izsák Juli és ezeknek gyermekei,
Mind fájlalják, mind siratják a jó szerető rokont,
Ki őket sohasem látogatja az életben.

23. Rokonsága, Lidi nénje és neki öt gyermeke,
Zelma, István, András, Juli, Rebeka és gyerekeik,
Szomszédsága ott és itten, korosztálya, mindenike,
A falu apraja, nagya a mai napon gyászolja.

24. Megsiratják a harangok, felköltik a mély bánatot,
Ahol ő járt és dolgozott, erdő, mező, bérc és halom,
Utánad mind búcsút üzen: nyugodj csendben, békességben,
A többi dicsőültekkal, most és mindörökké. Ámen.

Jó komája s komaasszonya: ifjú Kedei Dénes és neje.

(20.) Búcsúztató [Izsák Juliánna]

Rava, 1931. nov. 13

1. Csak vándorok vagyunk itten, biztos örökségünk nincsen,
Szól az apostol intelme, s minket tanít bölcsességre.
Feladatunk nekünk csak az, szívleljük a mondottakat.
És naponta azt meglátjuk, nincs maradandó városunk.

2. Ezt a nagy és mély igazságot kell éreznünk mint bánatot,
Valahányszor ravatalhoz int a halál, tanít a sors.
Most is azért gyűltünk össze, mert a végzet úgy rendelte.
Hogy közülünk egyik asszony, térjen meg az Urához.

3. Az enyészet nagy törvénye belecsap az élő szívbe,
S annak a szép reménységét, boldogságát és szerelmét,
Elhervasztja és letarolja s sokszor egész pusztán hagyja,
Sír a lélek, beteg a szív, hisz aki volt, többé már nincs.

4. E fájó és szomorú sorsban, vigasztalás oly ritkán van,
Mert elveszni, elpusztulni, a legfájóbb érzés vagy mi?
Csupán, ha a végzet fölött él a hit a szívek között,
Hogy a földi múlás után, jön az igaz élet tisztán.

5. Csak az égi sugár vet fényt a töprengő lélek elé,
De még így is nagyon fájó, hogy a földi élet múltó.

Enyhületet most csak az ad, ha az élet hosszan maradt,
A földi korlátok között, melyeken a halál győzött.

6. S ha e hosszú, világi lét, mely nyolcvan évet is elért,
Tele van jó cselekedettel, a sír el nem temethette.
Szép gondolat, nemes érzés, nem fér a koporsó mélyén,
Az Istenhit és bizalom, új szárnyat ad, én azt tudom.

7. Ezzel a tulajdonsággal eljutunk a mennyországba,
S az itt maradt kedvesek is győzedelmet kapnak megint.
Ezért, gyászoló testvérek, nektek most hát sokkal könnyebb,
Hiszen **Izsák Juliánna** ily sok esztendőt látá.

8. Az ő földi utazása nyolcvan éven át szalada,
Tele hittel és reménnyel, immár nyugovóra tére.
Hankó Ágnes édes lánya tőled ő már elbúcsúza,
Köszöni a jószágodat s hűséges gondozásodat.

9. A nagy Isten megfizesse, s áldásával tételje,
Tieidben lelj örömet s a vallásban bízó hitet,
Veje és négy unokája, aztán a hét dédunoka,
Mindannyinak a családjá, rajtatok az Isten áldása.

10. Jó testvére, Izsák Judit és sógora Hankó Lőrincz,
S az ők hozzátartozói, kifogytatok a testvérből,
A rokonból, a kedvesből, de veletek az Úr Isten,
Benne van rokonság s minden, neve legyen áldott itten.

11. A szomszédok és komák, a barátnők és cimborák,
Kik még e földön élnek, minden rendű és rangú népek,
Feladatokat csupán az, értsétek a mondottakat,
És naponta azt lássátok, maradandó városotok.
Ámen.

(21.) Búcsúztató [Nagy Dániel]

Rava, 1931. nov. 13._

1. Kétszeresen sír a harang, **Nagy Dániel** is halva van,
Ütött utolsó órája, hogy elvigyük nyugovóra.
Pedig olyan fiatal volt; huszonkilenc esztendő's múlt.
Már a halál elragadta, s övéit gyászban hagyta.

2. Nem is szívesen ment innen, mert reá várt sok minden,
Felesége, s két gyermeke és a szép kis öröksége.
Testvérei, rokonsága, akik hozzá közel voltak,
Mind elszakadnak most tőle, bár fájó volt az ő szíve.

3. Szomorú, hogy ez a halál nem válogat s ha rátalál
Elviszi irgalmatlanul, aki neki útjába jut.
Legyen öreg, vagy fiatal, gyöngé testű, vagy erős kar,
Nincs kímélet, nincsen mentség, kiveszi az áldozat bért.

4. Nagy Dániel is úgy jára, hogy azok sorsát elhúzta,
Kiket a halál hírnöke meglep bizonyos időre.
Beteg volt ő is sokáig, egész az éjji órákig,
Mikor aztán elaludott s reá többé nem virradott.

5. Szenvedése ott kezdődött, a messzi erdőség között,
A hidegnek gyilkos nyíla, a tagjait összejárta,
És itthon egy éjszakában régi sebben a fájdalmak,
Melyek akkor fölindultak a tetőfokra jutottak.

6. De az erős lelkesedés még végezte a szerepét,
Ő szántott és jól dolgozott, mindaddig, amíg csak tudott.
Az orvos is eltiltotta, de még jobban a fájdalom,
A munkától véglegesen s hogy járkáljon szép csendesen.

7. Én magam is azt mondtam: jobban vigyázzon magára,
Meg is fogadta ő a szót, csakhogy minden már késő volt,
A betegség és fájdalom elhozta az utolsó sort,
Szívén még kétszer görcs esett, s minden ereje odalett.

8. Már az első nagy görcs után szerelmesi hitték tisztán,
Hogy vége van, hogy elmúla és hogy többé meg se szólal,
De ő elaléltságából, szerettei fájdalmától,
Mindkétszer föleszmélkedett és mondta, hogy nem haltam meg.

9. Ilyen fájó és szomorú volt neki a távozása,
Éppen azért, mert jól tudta, hogy mindent rendben nem hagyta,
Ennél fogva búcsúszava, mely az ő jó hitvestársa,
S két szép szerető kis lánya és az összes rokonsága.

10. Lelkéhez szól, oly keserves, oly szomorú és néma bús,
Hat évet sem éltem veled, Apolló jó feleségem,
Pedig olyan szép volt tervem, hogy én mindent elintézek,
S téged és a kis családom, mint igaz boldogságom.

11. Jólétben és vígörömben biztosítlak az életben,
Bocsáss meg, hogy nem tehetem, - bármennyire is reméltem.
A jó Isten nekem szóla s igaz házamba szólíta
Rajtad maradt a nagy teher, de a Mindenható veled.

12. Az ég áldjon és tartson meg, az emlékeket őrizd meg,
Gyermekeinket neveld fel szeretetben és jóságban,
Apa nélkül becsületben, tiszta hitben és hálában.
Vigasztaló szent lelkével Isten maradjon veled.

13. Kislányaim: Judit s Margit a ti sorsotok szomorít,
Gyöngék vagytok és kicsikék, az élet pedig oly nehéz,
Segítség kell és oltalom és az enyém elvonatott,
De fenn van az Árvák atyja, Ő vigyázz mindnyájatokra.

14. Aztán van nektek anyátok, nagyanyátok, s nagybátyátok,
Igazi jó rokonságtok, ők gyámolnak és segítenek,
Az Isten is úgy áldja meg. Apátok most itt hagy, elmegy,
De ti éljetekek békében az apai örökségben.

15. Édes jó anyám s testvéreim, titeket is én hagylak itt,
Isten veletek kedveseim: Lőrinc, Albert, Mózes és ti
Ezek hozzátartozói, sógorasszonyok, sógorok.

16. Tóletek most mind búcsúzom. Különösen Bálint Gyula,
Aki hozzám oly jó vala, ki beteg s távollétemben,
A földeim felszántotta és segített mindent nekem,
Az Isten maradjon vele s mindenikkel egyen-egyen.

17. Komáim s komaasszonyaim s közel s távoli rokonim
Szomszédim s jó emberim és ezeknek a kedvesei
S azok kik végtisztességem végzik és azon részt vesznek,
Harangozók és sírásók Isten maradjon veletek.

(22.) Búcsúztató [Bíró Antal]

Rava, 1931. dec. 4.

Bíró Antal 1 hetes.

1. Mint mikor tél fagyában feglő bimbót hív létre a természet,
Mint amikor hideg dérben szárba szökik s megszólal az új élet,
Mint amikor idő előtt megjelenik s kivirít a kikelet,
Hogy természetellenesen gazdagítson, végezze a szerepet,
Hogy kerülve régi utat lépjen meg és hozza el az örömet,
Hogy tetszetős alakjával ámitsa és becsapja a lelkeket
Úgy jelent meg és jött közénk, ez ártatlan kicsi, csendes élet.
És mint az említett képek elmosódnak a világtörvény hangjára,
S nem lesz többé feglő bimbó téli fagyban, sem új élet, sem kikelet,
Éppúgy távozik innen el, tér vissza az égi honba e kisgyerek.
Rövid élet, arasznyi lét, csak kín csupa gyötrődés,
A jó Isten rátekintett és ő teljesen boldog lett,
Nem ismerte meg a sorsot, mely annyinak rosszat hozott,
Sem szülőt sem rokonit, sem pedig a nagyszülőt.

2. S mégis a rövid szállásért és pár napi gondozásért,
Búcsút mond mindannyiuknak: búcsút az édesanyának,
Kit az Úr eszközül adott, hogy lászson ő napvilágot,
Isten adjon egészséget és boldog földi életet.

3. Nagyszülei s rokonai, titeket is ő boldogít.
Keresztszülők megtevétek ti is kötelességeket,
Ezért boldogok legyetek. S te gyászoló gyülekezet
Hittel tekints az égre fel, Isten maradjon teveled.

(23.) Búcsúztató [Marosi György]

Rava, 1931. dec. 9.

1. Egy újabb szomorú eset, mely most közöttünk fellépett.
A halál rabló markával életet sodort magával,
Ellopta **Marosi Györgytől** lelkét, az éltető erőt,
És a testét itten hagyta, hogy a koporsó bezárja.

2. De mivel a lélek minden és hozzá hasonló nincsen,
Ez a mozgás és susogás, a szívverés, szemragyogás,
Munkás kezekben az erő, vidám és gondterhes redő,
Élni vágás szent hatalma s a boldogság édes Atyja.

3. A lélekkel ő odalett árva teste összeesett,
Nincsen itt az ő szelleme, mely szólna, mely beszélne,
Hatvanhárom éves múlttól s így a viselt dolgairól,
Mely most végképp meglelné az élet igaz értelmét.

4. De most mindennek vége van, por hüvelybe koporsóban,
Kedvesei már gyászolják, a lélek eltávozását.
Bárcsak tanulna az ember, hogy nem a földi lét minden,
Hiszen itt csak véget érünk, de Istennél tovább élünk.

5. Úgy kell hát nekünk harcolni, küzdeni és dolgozni,
Hogy itt rövid létünknek legyen igaz értelme.
Ne maradjon nyomunk üres, hanem dúsan szép zöld füves,
Jó cselekedet, szép emlék, maradjon a szívek mélyén.

6. Marosi György te távoztál, Téged az ítélet várt,
Annak a bölcs ítélete, aki benéz minden szívbe,
Aki látja és jutalmazza s kinek-kinek meg is adja,
Amit földi életében kiérdemelt a szívében.

7. A te lelked égi honból, száll ide, hogy búcsút mondjon,
Ugye, hogy búcsúzol szépen kedveseidtől sorrendjében,
Fülöp Rebeka, hú társad, kivel negyven éven átál
Evezél az élet vizén, magára maradt most szegény.

8. Megköszönöd a jóságát és hűséges gondozását,
Pályája többi fele haladjon le csendességben.
Nyissa meg Istennek szívét és fogadja be törvényét,
Hogy Isten is megáldhassa s legyen rajta az áldása.

9. Búcsúzzál Dénes fiadtól, de ő ott maradt valahol,
Tizenhat esztendőtt vártad, eddig mégis nem találtad.
Leányaid itthon vannak: Amáli s aztán Rebeka,
Végso apai tanácsra, vágyik szívük a szavadra.

10. Legyetek jók anyátokhoz, őt magára ne hagyjátok,
A szívetek megtisztítsátok, a jóra készen álljatok.
S kedves kis unokák: Géza, Pista, Zsiga, Árpád,
Lássanak bennetek mintát, neveljétek Isten titkát.

11. Búcsút mond az eltávozó vőinek: Kovács Ábelnek,
Györfi Istvánnak és Izsáknak, kik érette fáradának.
Testvérének, Eszternek, ki közelben Csókfalván lakik,
S a másiknak Jánosnak, a vásárhelyi lakósnak és ezek
hozzátartozóinak.

12. És az összes sógorai s ezeknek a családjai,
De különösen Nagy János felesége s gyermekei,
Sógorasszonya s családja: Fülöp Mózesné, Kovács Zsuzsa,
Komái s komaasszonyai, keresztgyermeki, szomszédi.

13. Az összes jó emberei, sírásók és harangozók,
A segítők és gyászolók, tőletek most mind búcsúzik:
Isten maradjon veletek.
Ámen.

(24.) Búcsúztató [Bíró Marcsa]

Rava, 1931. dec. 12._

1. Csak tegnap múlt egy hete, hogy itt voltunk feketébe.
Ismét meg kellett jelennünk, mert a halál szólott nekünk.
Azt üzent a haranggal: újra éltet vitt magával,
Elvitte a szép családból **Marcsát**, aki oly kedves volt,

2. Harmadszor tört a kis házra, s mindannyiszor diadallal,
Szülők reményét törte szét, bút hagyott a szívek mélyén.
Nehéz Bíró János lelke, mert a bánat megfeküdte.
Hiszen kislányát temetjük, a sötét sírverembe tesszük,

3. Sír az anya, zokog a lelke, fájdalommal telt a keble,
Hiszen akit ő szeretett, nincsen többé, elmegy innen.
Bármily dús vala ez a család, megkevesedett már a szám,
Mely képezte azt a nagy kört, apa s anya öröme közt.

4. Ne zúgolódjatok szülők, szer fölött ne gyötrődjön
Szívetek gyermeketek miatt, hisz a sors Isten hatalma,
Mi nem tudjuk mi vár reánk, s hogy az Úr reánk mit bocsát?
Övé élet, övé halál nála minden nyugtot talál.

5. Tieitek is ott vannak, akik titeket itt hagytak,
Ti is egykor oda tértek, mert ott van az igaz élet,
E földi lét csak átmenet, csupán örökös készület
Egy jobb létre, boldog sorsra, Jó Isten országára.

6. Marcsátok már oda jutott, ne sírjátok, mert ő boldog,
Jó helyen van, mert földi baj, kín, szenvedés és a bánat,
Oda már el nem hatolhat mivel ezek itt maradnak.
A jó Isten eszközei, hogy ne legyünk imádói,
E világ földi útjának és általa a Mammonnak.

7. Így csak az kötelességtek, hogy az Istenhez térjeteek,
Tőle várjátok a vigaszt, aki búbanatban nem hagy,
Égi fénnel, égi hittel sugározza kebletek be,
Titeket ő megvigasztal, gyermeketeknek nyugtot ad.

8. Búcsúzzatok a halottól, mert ő most itt a távozó,
Kívánjatok csendességet, hosszú mennyei örömet,
De titeket hív az élet, int a kötelességek,
Hiszen még sok gyermeketek várja a falat kenyeret.

9. Ti testvérek jók legyetek, nehéz sorson segítsetek,
Szeressétek a szülőket és engedelmeskedjétek,
Ne tetézzétek bánatuk, kerüljétek a fájdalomuk,
Intsetek egy búcsú csókot testvéreteknek ki itt hagyott.

10. Mindannyian óvjuk magunk s Teremtőnkhez imádkozzunk,
Aki mindenkit megáldott az élettel s okos ésszel,
S így azzal a képességgel, hogy szent hivatást töltsük be
Egész földi életünkben. Most és mindörökké.
Ámen.

(25). Búcsúztató [Fülöp Dénes]

Rava, 1932. jan. 23.

1. Fájdalommal telített szív, szomorú, gyötrődő lélek,
Hogy sajnálom szenvedésed, mint fájdalom veszteséged.
Hiszen látom azt a nagy kint, mely rajtad ül, nyom és sebez,
Érzem a bánat felleget, amint téged megkörnyékez.

2. Ezért nyitom meg ajkam, bárcsak vigaszt tudnék adni,
Tudom, nehéz, tudom terhes az út, amelyen ti mentek,
Mert elveszett kisfiatok, akiért most nagyon sírtok,
Szülői jó szívetek durva halál sértette meg.

3. Mégis hozzátok szól szívem, titeket keres a lelkem,
Fülöp Dénes, édesapa, s jó anya Hegedűs Ida.
Isten küldött engem ide, hogy könnyetek letörölje,
S hogy békössem vérző sebét a szülői kebel mélyén.

4. Isten adta nektek Dénest, már csaknem három éve,
Rátok bízta, gondozzátok, s ha kéri számon adjátok,
Azt is akkor kikötötte: legyetek megelégedve,
Ha egykor örömeteket a szomorúság váltja fel.

5. Akkor boldogok voltatok, bánattal nem gondoltatok,
Az Istenre hallgattatok, fiatokat ápoltatok,
Fel is nőtt ő nagyocskára, tudott járni már magára,
Játszott, szaladt, beszélgetett, nektek sok örömet szerzett.

6. De az Isten emlékeztet: az örömet bú váltja fel,
S elküldé halál hírnökét, betegség sorvasztó kezét,
Hogy feldúlja boldogságtok s előkészítse fiatok,
S a halál jött is utána, hogy a szenvedést felváltsa.

7. Ez a rövid története, ártatlan kis gyermeketeknek,
Többiek sorsára jutott, kiket a halál elrabolt.
Ti fájón, kétségbeesve, álltok körül itt remegve,
Úgy érzitek, nincsen vigasz, nincsen balzsam, minden oda.

8. Tekintsetek az égre fel, onnan üzen a jó Isten,
Nála van a ti fiatok. Többé fájdalom nem éri.
Soha bú-bánat nem gyötri. Angyali tisztaságban él,
Anyagi szenny oda nem ér. Istentől rátok áldást kér.

9. Az ő kicsiny testvérkéje legyen lelketeknek fénye,
Benne legyen kipótolva széttört reményetek csillaga.
Teljesedjék örömötlök. Az Istent szívből kérjétek,
Meglássátok Ő közel lesz. Vigasztalása csak jót tesz.

10. Jó nagyanyja, bátyja és nénje, ti is már búcsút vehettek,
Nem lesz már köztetek kis Dénes, kit szerettetek.
Kívánjatok neki békét, a rideg, sötét sír ölen,
Boldogságot a mennyországban, ahol csend és nyugalom van.

11. Kedves jó keresztszülő, szomszédok és játszótársai,
Sírásók és harangozók, s akik itt megjelentetek,
Temetési gyülekezet az Isten legyen veled.

[A lap alján ceruzával írva:]
„kis változással 1932, június 21. én is”

(26.) Búcsúztató [Hegedűs Juli]

Rava, 1932. márc. 24.

[Ceruzával:] *1938. jan.5*

Hegedűs Juli felett.

[Ceruzával:] *Préd. 71. Nagy Rebeka felett 77 éves*

1. Ma is temetésre gyűltünk, hogy végtisztességet tegyünk.
A halál újra aratott, élők közül ismét vágott.
Mint mindenkor, Isten küldte, hogy szabadítónvá lenne.
Most szerepét híven tette, nagy szenvedést oldott fel.

2. Tudjuk, hogy az Isten keze csak jót teszen, bölcsen végez.
De oly sokszor nem értjük még azt a titkot, melyet ő művel.
Mikor élőket intett el, kiknek innen távozása,
A szíveken nagy rést üte, a lelkeket sírig bántja.

3. Máskor pedig nyilván való a szabadulás, amelyet hoz,
Ha valaki lekötözve egymagában tehetetlen,
Szenved, gyötrődik és sorvad, elhagyatva a kínokban,
Ilyenkor megváltó jó tett mit a halál cselekedett.

4. Mert az egyedüllét maga egy büntetés az emberen,
Még talán akkor is, hogyha minden jó létben van része.
Hisz az Isten úgy intézte, emberi sors végzetébe,
Hogy társas lénynek módjára éljen meghitt társaságban.

5. Szerető családi körben és még nagyobb közösségben,
Szent eszméktől lelkesítve, ember méltóságban ülve.
Ha ezekben hiányt szenved, már nincs nemesebb élete.
A lelke sem fejlődhetett, úgy amiként másképp kellett.

6. S ha pedig még nélkülözés, sok csapás és kín, szenvedés,
Jutott osztályrészül neki, szeretettel nem övezik,
Fájó emlék nem tartja itt, utána nem sír senki,
Akkor többet ér a halál, hol legalább nyugtot talál.

7. Ilyen volt néhai sorsa, kit a halál elszólíta,
Ezáltal őt megváltotta, s a világot ő itt hagyta.
Hegedűs Juli nincs többé, ötvennyolc év volt az idő,
Melyen áthaladott ő öröm és a sok szenvedés között.

8. Most búcsúzna testvéreitől: József, Rákhel és Esztertől,
De ők innen távol vannak, s talán róla nem is tudnak.
Inkább szól most azokhoz, akik itt állnak rokonok,
És egyes jótevőikhez, kik sorsán könnyítettek.

9. Isten áldjon meg titeket, hogy engem segítettetek,
Köszönöm a jóságotokat: Szász Istvánné és Zelma,
Jakab Ilus és idősebb Izsák Imréné, veletek
Az Úr maradjon áldással, szeretettel és jóssággal.

10. Rava községe és népe s ennek a vezetősége,
Sírások és harangozók, végtisztességet végző,
Nem leszek többé terhére senkinek a földi létben,
Köszönök én mindent nektek, az igaz Isten áldjon meg.

(27.) Búcsúztató [Andrási Mózes]

Rava, 1932. febr. 13.

1. Búcsúzunk tőled, **Andrási Mózes**, bárhogy fáj nekünk,
nem leszel velünk,
Földi életedet híven töltötted, nemes harcodat te megharcoltad,
Futásaidat már megfutottad és a hitedet is meg nem vetetted,
Ezért tenéked el is tétetett igaz korona, a jók jutalma.

2. Isten megáldott földi létedben, hosszú élettel és szép kincsekkel,
Koporsód köré emberi részvét, könny, megbecsülés, tiszta emlék fér
Ime ezekben csillog fejedben Isten áldása, munkád jutalma.
Legyen is áldott a te emléked, itt az élők közt a mi seregünkben.

3. Búcsúzni tőled fáj szíveinknek, hisz a te helyed üres leszen
Csak jó, szép, nemes cselekedeteid hirdeti nekünk, hogy voltál
köztünk,

De ez is elég s mind téged dicsér, drága szív pihenj, nyugodj
csendesesen.

Nem zúgolódunk távozásodért, de hálát adunk a jó példádért.

4. Egy pár perc múlva a harang megkondul, hogy érted sírjon,
s mi is siratunk,
Templomba nem jössz többé, hangod nem halljuk, arcod nem látjuk.
Jó feleséged szíve úgy remeg, lelke úgy zokog, hogy te távozol,
Köszöni neked a harminc évet, amit együtt töltöttetek.

5. Tudom, fájtnak neked, hogy őt itt hagyod, hisz nekem is mondád
panaszod,
S kértél, hogy tőle különösképpen búcsúztassalak el, megérdemelten,
Az a megértés és jó egyesség, melyben voltatok igazán szép volt,
Bánatos özvegy a szép emlékek és a Jó Isten marad veled.

6. De ne félj, bízzál: az Isten megáld, erősítsd a szíved,
Panaszra sohse nyisd ajkad, bár szomorúságban vagy.
Emeld az égre fel szemed, onnan jön el segedelmed,
Isten az özvegyek gyáma, boldogságod szívében hordja.

7. Búcsúzzatok a halottól lánya : Andrási Mária
És a veje Bálint Izsák , hisz titeket is itt hagy,
Unokája: Mózes, Rebi, s Mózes felesége, Ráki,
Mondjatok Isten hozzád-ot, őtet többé nem látjátok.

8. Ő szeretett titeket is, noha elve szigorú volt,
Értetek élt és dolgozott, s reátok szép vagyont hagyott.
Földi kincsnél értékesebbet küld most végre tireátok,
Békességet szeretetet és emberi erényeket.

9. De még mielőtt elmenne, Sándor a kis dédunoka,
S testvére Andrási Dénes, s az ő hozzátartozói,
Jó rokonok és komák, előtte ők mind elvonulnak,
Neki nyugalmat kívánnak, Ő viszont Istenre bízta.

10. Sok jó embere volt neki, őket el nem felejtí,
Idős Izsák, Ábel és családja, Kedei Pál, Kedei Dénes,
Izsák Lajos, Kecskés Áron, Berecki Lajos, Imre, Izsák, Dénes,

És Illyés Sámuel s ezeknek kedves családja, mind igaz szívvel
gyászolja.

És az egész gyülekezet kívánja: nyugodj csendesen.
Ámen.

(28.) Halotti búcsúztató [Kecskés Mózes]

Rava, 1932. márc. 20.

1. Már csaknem elfeledtük, hogy a halál mind sakkba tart,
Hiszen több egy hónapjánál, mikor útolszor itt járkált.
De íme, most újra intett: ember ne feledd tiszteted,
Járj az Úr előtt szüntelen, mert az élet csak véletlen.

2. E szavakra felfigyele **Kecskés Mózesnek** a lelke,
Szolgálatát beszüntette a gyöngé beteges testben.
Visszatért az ég Urához, kitől földre bocsáttatott,
Mi azt mondjuk, hogy ő meghalt, pedig élte ott tovább tart.

3. Milyen bölcs és tökéletes a nagy és hatalmas Isten,
Eltitkolta, elrejtette, ami még több veszedelmet,
És súlyos keserűséget hozott volna az emberre;
Halálnak óráját nem tudja rajta kívül senki más.

4. Ma egyiket, holnap másat, most szegényt, majd gazdagot,
Szólít rendre ő magához. Nincs előtte úr és szolgál,
Sem fiatal, sem öregebb, kiválasztást Ő nem ismer.
Csupán egy a fontos nála: az ember lelkivilága.

5. Ezt nézi Ő, erre számít; ezért mérte mind egy szálig,
Ember életének fonalát, titkosan esztendőkön át,
Azt akarja, hogy jó legyen, hűséges és engedelmes,
Ne pedig öntelt és büszke. A halállal figyelmeztet.

6. Semmit sem ér, ha valaki egész világot megnyeri,
Ha nincs lelki tisztasága, s szívének igaz jósága,
Erről beszél sok esetben a halál sötét rejtelve.
Hallgassuk meg a jó leckét, tiszteljük a legfőbb törvényt.

7. Kecskés Mózes betöltötte, mire Isten elrendelte,
Hatvannyolc éven keresztül élt békén, csendben, szelídül,
Nejével, Györfi Rákhellel, negyvenkettőt szeretettel.
Most búcsúzik mindenkitől, az egész környezetétől.

8. Isten veletek kedvesim: feleségem és leányom,
Rákhel, Rákhel mindkettőtek. Rajtatok van az én gondom.
Most már vejemmel, Imrével és a kicsi csemetével,
Alkotjátok a családot, éljete sok boldogságot.

9. Nem szólhatok én most sokat, csak egy párat, de fontosat,
Szeressétek egymást híven, legyetek szent egységben.
A legelső Isten legyen minden cselekedetekben.
Akkor rosszul nem végeztek. Ő mindig segít bennetek.

10. Áron, édes jó testvérem, tőled is már búcsút veszek,
Maradjon veletek Isten családokban egyen-egyen.
Sógoraim és családi, s minden hozzátartozóim,
Külön-külön névszerint is: Nagy János, Szász István és
Györfi János utódi.

11. Apatársam: Hankó Dénes s a sok komáim egyen-egyen,
Izsák Lajos, Hankó András, Miklós Dénes, Kovács Imre,
Andrási Péter és Nagy Izsák, szomszédim s kik sírom ássák
Sorsotokkal ha békültek, úgy a legfőbb jót érzitek.

Egész végtisztességet tevő halotti gyülekezet,
A mindenható Isten áldjon meg!

(29.) Halotti búcsúztató. Nagy Ödön

Rava, 1932. ápr. 25.

1. A Mindenható Isten bölcs gondolata,
Nagy Ödönt közülünk magához elhívta.
Azért gyűltünk össze a falúból ide,
Hogy végtisztességet tegyünk most nékie.
Szomorú a szívünk, sajog a lelkünk,

Mert ez alkalommal végbúcsút kell vennünk.
Erős férfi élet derékban eltörött,
Munkás dolgozó test a koporsóba dőlt.

2. Csak negyvennégy évet élt ezen a földön,
Hogy aztán Istenhez jobb létbe költözzön.
Itt hagyta övéit, kedves feleségét,
És a gyermekeit, kik oly nagyon érzik,
Ezt a veszteséget, mely most őket érte.
Nem is fejezte be az apai tisztet,
Mert gyermekei közt felnőtt még egy sincsen.
S erre nem tekintett, hisz itt hagyta őket.

3. Nem szívesen tette, nehezen ment innen,
Mikor a betegség kínos gyötrelemben,
Megőrölte testét, összetörte szervét,
Akkor is maradt vón, itt érezte itthon
Magát családjában, kicsiny hajlékában.
De biztos hírnökét a halál követé,
S őt el is ragadta, hogy magával vonja,
Kedvesinek a szomorúságára.

4. Földi maradványit, a kihűlt tetemet
Temetőbe visszük, s nyugóra helyezzük
De lelke itt szárnyal, szól és megvigasztal.
Azt üzeni neked édes felesége:
Kecskés Juliánna, hű hitvestársa
Kivel már húsz évet, s még többet töltött el,
Bízzál csak Istenben, Ő van az özvegyel,
Megáld mindig téged, mikor szívből kéred.

5. Tudja, látja a bajt, mely reád hárula,
A családnak terhe, a gondnak fellege.
S éppen azért sajnál, bár vigasztalódnál.
Igaz nehéz a harc, hogy győzelmet arass.
De ha békességgel és nyugalommal
Lelked megbirkózik az életgondokkal,
Szíved bele nyugszik a bölcs akaratba,
Fölleled vigaszod, találod balzsamod.

6. Édes gyermekei: Irén, Ödön, Dani,
S a legkisebb Erzszi hozzátok is akar
Jó apátok szólni; nem mondhat már sokat,
De amit hagy híven, hivatásszerűen,
Véghez is vigyétek, mint a jó gyermekek.
Édesanyátoknak engedelmeskedni,
A szavát követni, szeretetét áldani,
Ne feledjétek el boldogságot adni.

7. Édes jó testvérke Ilona és sógora
Titeket is szólít, ha áldás fakadna,
Jóságtokért égből a munkáitokra.
Búcsút int apjának, öreg Nagy Izsáknak,
Minden rokonának s hozzátartozójának,
Külön emlékezik meg az apósáról,
Idős Kecskés Áron egész családjáról,
Hiszen jó volt hozzá s a sorsát hordozá.

8. Köszöni a meleg rokonszeretetet,
Apósna, anyósna, a sógorságnak.
Kecskés Imre s András és a fia Áron,
Családaitokban az Isten megáldjon.
Búcsúzik kedves nagybátyjától is,
Kovács Pál, Demeter János és Nagy Lajos,
Azután Nagy Dénes s mindezek családja,
Az összes rokonok, s az összes komák.

9. Kecskés Dénes megyebíró az alsó s felsőszomszédok,
Mond mindnyájatoknak egy Isten hozzád-ot.
Nem feledkezik el rólad ifjabb Izsák János,
Kedves jó barátja, ki igaz részvéttel látogattad.
Búcsúzik a lelkész s tanító uraktól,
A harangozóktól, sírásók és koporsó csinálóktól
Emlékezik özvegy Kecskés Dénesnére
Ki az ágya mellett sok éjszakát tölte.

10. Drága halottunknak lelke még itt szárnyal,
Szól, hogy vigasztaljon, köszönt, hogy búzdítson
Téged most alakult halotti társulat
Mely szép és nemes célt tűztél magad elé,

Drága kegyeletet és szép emlékeket,
Felemelő díszben hagyni a lelkekben,
Ki irtani a rossz és a káros szokást,
Építeni a földön élők boldogságát.

11. Köszönöm neked, hogy első tisztedet
Nálam vitted végbe s enyéimnek sorsát
Ezzel enyhítetted, végtisztességemet
Meg is könnyítetted. Ezután élj, virulj,
Hogy kitűzött eszméd megvalósíthassad
Az elköltözöttet a kegyeleteddel,
Az itt maradtakat áldott javaiddal
Erkölcsei s anyagival, hogy gyarapíthassad.
Ámen.

(30.) Halotti búcsúztató. Nagy Julianna

Rava, 1932. máj. 31.

1. Temetésre gyűltünk össze, fájdalomainkat hoztuk ide,
A halál ismét aratott egy hű keresztényt elrabolt,
Nagy Julianna a neve, ki ötvenegy évet éle,
Sok kín és szenvedés után, végtére s sírjába száll.

2. Mielőtt a temetőbe, végsőnyughelyére menne,
Búcsút vesz az övéitől: férjétől Sánta Sándortól,
Kivel harminc esztendőtt élt. Azután testvéreitől
Névleg: Márton Péternétől és [...] Orbán Jánosnétól.

3. Nagy Dénestől, s családjuktól, kik már szívből gyászoljátok,
Rokonik közt vagytok ti is, kedves unokatestvérei,
Tőletek szintén búcsúzik: Ilyés Mihályné s családja,
Miklós Dénesné, Kovács Imréné és a hozzátartozók.

4. Elbúcsúzik mind azoktól, kik hosszas betegségében,
Többször meg-meg látogatták. Kilenc hónap hosszú idő,
Kiváltképpen, ha szenvedő állapotban van az ember,
Ha magával tehetetlen, fekszik ágyában nehezen.

5. Többen látogatták őt meg, hogy enyhítsék fájó szívét,
Édesítsék keservét. Köszöni most mindazoknak,
Hogy nem feledkeztek róla, s viszonozták jóságát,
Mit egészséges állapotában ő is mivelt oly sokakkal.

6. Búcsúzik közeli s távoli rokonaitól
Hű barátnőitől, jó szomszédaitól,
Harangozóktól és sírásóktól
A koporsó csinálótól, s az egész
Végtisztességet tevő halotti gyülekezettől.

7. Mi is mindannyian, kik itt állunk és gyászolunk,
Elbúcsúzunk tőle: kívánjuk, hogy csendes legyen pihenése,
Boldog az álma. Két munkás kezének törekvése
Folytonos küzdelmének emléke áldott s megszentelt.
Ámen.

(31.) Halotti Búcsúztató [Szederjesi Lajos]

Rava, 1932. jún. 14.

1. Nem sejtette azt senki sem
Hogy temetni jöjjünk ide
Hidegkutra érte jöttünk,
Ki végképp távozal tőlünk.
Neved **Szederjesi Lajos**,
A búcsúzás nekünk bajos.
Szülőid szerető szívét,
Te igen megkeserítéd.

2. Hisz te voltál reménységünk,
Benned vélték segítségük.
Mert a terhes, nagy családban,
A szép s nagy testvéri karban,
Te voltál a legidősebb,
A legnagyobb s így fejlettebb.
Ki már magad is kerestél,
S ezáltal bajt enyhítél.

3. Alig feledték testvéred, Dezsőt,
Akit most egy éve
Kísértek a temetőbe,
Ismét a bánat sebezte
Szenvedésekkel tetézte
A szülői szeretetet.
Oh, fájdalom, nincs irgalom,
A szív keservében felzokog.

4. Azután egy pillanatra,
Magához tér a gondolat:
Isten bölcs rendelése,
Az ember ily végzete.
Meghal mindenki egyaránt,
Úr és szolga, koldus, király,
Meg az öreg és a gyermek,
Aki egyszer teremtetett.

5. Térjetelek hát magatokhoz,
Ti az elhunytat gyászolók,
Mert az Isten cselekedete,
Ami most történt veletek.
Ti már semmit sem tehettek,
Bele kell, hogy törődjetelek,
Elveszítettétek Lajost,
Ki titeket gyászban hagyott.

6. De az, aki rátok mérte,
Megsegít a viselésre,
Bút, bánatot és gyötrelmet,
S megszenteli szíveteket.
Figyelmetek rá vessétek,
Soha őt meg ne sértsétek,
Fiatok búcsúszavában.
Ő szól hozzátok mostan.

7. Jó szülei ne sírjatok,
Kedvesei ne zúgjatok,
Nála van már a fiatok,
Köszöni a fáradságotok,
Gondotok, aggodalmatok,

Amit reá áldoztatok,
Hogy érte is dolgozzatok,
Legyetek azért boldogok.

8. Nagyszülő: ravai és héderfái,
S azután meg testvérei,
Névleg, Imre, Ilus, Margit,
Kiket többé soh'se szólít
Meg kell, hogy váljanak tőle,
Nem is látják az életbe.
Hiába fáj, sajnos nem vár,
A kegyetlen, zordon halál.

9. A nagybátyák: Marci, József,
Marci György és a nagynénék,
Szőke Anna, Szőke Rebi,
Róza Eszter a ravai,
Keresztszülők:
Marosi Péter és neje,
Bálint Dénes s felesége,
És a kicsi játszótársak,
Tőle most mind elszakadnak.

10. Emléke éljen köztetek,
Kik őt körül öveztétek,
Végtisztességre sereglett,
Keresztény halotti gyülekezet
Az örökélet szent tüze,
Lelketeket emelje fel.
Hiszen a földi sátorházunk,
Össze omlik majd egykoron.

11. De örökkétartó és szent,
Az Isten ölen épített
Dicső hajlék vár mi reánk,
Úgy fussuk hát földi pályánk,
Hogy életünk végzetével
Halljuk égi Atyánk hangját:
A kevesen te hí voltál,
Többre bízlak én ezután.
Ámen

(32.) Búcsúztató. Miklós Zsuzsa

Rava, 1932. jun. 18.

1. Az Isten hatalmas keze,
Megmozdult a fellegeken,
Ömlött le a sűrű eső,
Hogy megnyíljék a temető,
Felduzzadt a kicsi patak,
S nagy mérgében gyorsan rohant,
Nem törődve már semmivel,
Haladt nagy víztömegével.

2. Nem tudta, nem is sejtette,
Hogy mennyire veszedelmes,
A ravai patak vize,
Nem gondolta, nem is hitte,
Hogy életét elrabolja,
A szegény kis Miklós Zsuzsa,
Bele indult, hogy átkeljen,
Hogy még egyszer hazaérjen.

3. Otthon várta édesanyja,
Ezért apját ott künn hagyta.
Várta otthon még valami,
Oh, fáj is azt kimondani,
Hisz a kis leányka
Kötelesség szent tudata,
Nagyobb volt, mint sok felnőtté,
A korban idősebbeké.

4. A szalmája beáztatva,
Hogy munkáját folytathassa,
– A kalapot fonhassa –
De a feldühödött vízben,
Lélekjelenetét veszítve,
Beleesett a habokba,

Hullámok kitárt karjába,

Ezek neki estek durván:
Szorították, elsodorták.

5. Nem volt neki segítsége,
Ki őt most megmenthesse,
Addig fojtotta, kínoztta,
Dobta, hányta, ide s oda,
A víznek örült halmaza,
Míg életét kioltotta,
Ekkor, mint aki jól végzett
Kidobta a kis tetemet.

6. Eddig a szomorú végzet,
Így ért a jó gyermek véget.
Nem mehetett ő már haza.
Várhatta az édesanyja.
Megállt szíve dobbanása,
Meggzúnt törekvő szorgalma.
Apja lelte fel holttestét,
Legalább ezt hazavitték.

7. Megdöböntett sorsa, híre
A faluban minden lelket.
Összegyűltek az emberek,
Sajnálkoztak, elszörnyedtek
A sorsnak mostohaságán,
A jó Isten nagyhatalmán
Függ az ember – mondták nyilván,
Kezeket összekulcsolván.

8. Most neki végtisztességet
Teszen itt a gyülekezet.
Őt sajnáljuk és siratjuk,
Kedveseit vigasztaljuk,
Tudjuk, hogy nehéz a sorsuk,
Elvesztették boldogságuk.
Mehalt egyetlen kislányuk,
Zsuzsa, ki végképp szól hozzuk.

9. Isten áldjon meg titeket,
Édesapám, Miklós Dénes,
Anyám, Andrási Amáli,
Nehéz tőletek elválni.
Ti nem láttok, én nem szólok,
Veletek többé nem járok,
Érttem többé nem fáradtok,
Életemért nem aggódtok.

10. Köszönöm a jóságotokat,
A szülői gondotokat.
Testvéreim: Dénes, Mózes,
Veletek is Isten legyen,
A testvéri szeretetben,
A szép és jó egészségben,
Folyjon életeteknek napja,
Reményeitek csillaga.

11. Nagybátyáim: Lajos, Mihály,
És az egész nagy rokonság
Játszótársak és barátnők,
Szomszédok és keresztszülők
S az engemet elkísérők,
Távozom én közületek
És azt hagyom most is nektek,
Legyetek jó békességben,
A rövid földi életben.

12. Tanítómtól s kisasszonytól
S azután a hitoktatómtól,
Külön veszek végső búcsút,
Mert az amit tőlük kaptam,
A szellemnek szép világa,
Életem volt boldogsága,
Ezért Isten mindnyájukkal,
Kicsinyekkel és nagyokkal.
Ámen

(33.) Halotti búcsúztató [Andrási Dénes]

Rava, 1932. júl. 29.

Andrási Dénes 1. éves.

1. Megnehezült sajtó szívvel jöttünk ide kicsi Dénes,
Hogy körül vegyünk tégedet, s elbocsássunk nyughelyedre.
Nem azért fáj a mi szívünk, mert nyugalomra helyezünk,
Hanem ama veszteségért, ami egy nagy családot ért.
2. Teljes volt itt már a létszám, közülük egy már nagy hiány,
Apa, anya s négy gyermek, de a kis fiúcska elmegy.
E világot úgy képzelem, mint isteni munkateret,
Benne az emberi nemet, családonként egy-egy kertet.
3. Az ész, erő és akarat, mindig benne van és marad,
Ez él, éltet és változtat, s feladatokat osztogat.
A családot úgy rendezte, mint gazda virágos kertet.
Állított be kertészetet, hogy legyen aki műveljen.
4. A virágok a gyermekek, kiket adott a jó Isten,
Ők díszítik és építik Isten csodálatos terét,
A szülők pedig gondozók: a kapások és gyomlálók;
Az öntözők és nevelők a virágokban gyönyörködők.
5. E kis kertben, hol most vagyunk, szépen feslett kicsi szirmok,
De a legfrissebb virágot, melyben oly sok remény állott,
Megütötte a nap heve és az szépen tova tüne,
Ezért fáj a szülők szíve, ezért jöttünk mi most ide.
6. A virágszál: Kicsi Dénes, nem is virít többé e kertben.
Még ki sem nyílt, nem is feslett, máris hirtelen odalett.
A gazdának szavára elköltözött más világra,
Ott virít és ott illatoz, hol legszebbek a virágok.
7. Onnan küldi búcsúszavát, köszönetét és kívánságát,
Nektek eddigi ápolók, földi sorsán gondolkodók,
Édes kedves jó szülői, kedves kicsi nővérei,

Nagyszülő, keresztapák, keresztanyák s kicsi angyali cimborák.

8. Bánatotok eloszolják, fájdalmatok csillapodják,
Szeretete[te]k fokozódják, az emléke nemesedjék.
Ezáltal egész életetek szebbé tegye lelketeket,
Boldogabbá szíveteket, jó Isten legyen veletek.
Ámen.

(34.) Halotti búcsúztató [Dankuj Jánosné]

Rava, 1932. szept. 14.

1. **Dankuj Jánosné, Izsák Katalin,**

Nincsen már többé, csak lelke jár itt:
Ő eltávozott szebb s dicsőbb honba,
Hol nem fáj semmi és nem bánt senki,
Oda távozott hol béke honol,
Hol örökös csend és nyugalom van.

2. Mi összegyűltünk, hogy eltemessük,
Kihúlt tetemét, megtörött testét.
Lelkéhez szólunk, legyen itt velünk,
Hogy így legalább szelleme szavát,
Tolmácsolhassuk övéinek át.

3. Hatvanhét évet ölelt fel élete,
Ebből tizenhat ifjú-lánykora.
Közbül harminchat házaselete,
Másik tizenhat rá özvegysége,
Övéiért tett hatalmas küzdelme,
Ennyiből állott földi világa.

4. Most a végpontnál mond egy pár szócskát,
Nektek gyermeki, hozzátartozói;
Hallgassátok meg és szívleljétek
A búcsúszókat, többé nem szólhat,
Ti, József s Ráki s élő gyermeki
Hulljon könnyetek, anyátok elment.

5. Hulló könnyek közt áldjátok az Istent,
Kinek áldását anyátok küldi,
Hogy a több bajtól és szenvedéstől
Őt megszabadítsa és feloldozza.
Aztán a könnyet, a hála könnyet
Fogjátok egybe: az Isten vele.

6. Vilma és Juli, Eszter és leányai,
Tudom, hogy fájó ez a búcsúszó
Hiszen érzitek kötelességtek,
Mit nagyanyátok jó gondozása
És nevelése folytán nyertetek
Hiszen ezáltal sokat nyertetek.

7. Hogy nem menházban, hanem otthonban
Nőttetek nagyra az ő szívének
S tűnődésének köszönhetitek.
Most már magatokat gondozhatjátok,
Nagyra nőttetek, Isten veletek,
Így szól hűséggel jó öreg lelke.

8. Vejek és menyé, s többi unokák,
Névleg: Jakab Miklós, Vigh János, és Fülöp Mari,
József, Lajos, Kálmán, Juli, Mariska és Árpád
Búcsúzik már az, kit nem láttok többé soha.
A testvérének gyermekei: Orbán János, Lidi, Zsuzsa, András, Juli,
És Marosi Gergelyné, ki sokszor meglátogatta,
Közel és távoli rokonok, jó szomszédok és jó komák,
S egész halotti társulat és mind akik itt vannak
„Isten hozzádot” mondanak.
Ámen.

(35.) Búcsúztató [Csíki András]

Rava, 1932. szept. 20.

—

1. Idős **Csíki András** elhalt hatvanhét éves korában,
Sokat szenvedett már szegény, találjon nyugtot sírhelyén.
Ezen gondolatainkkal szólunk hozzája utoljára,
S szól ő is az övéihez, bár az ajkai csendesek.

2. Különben oly régen volt, mikor érthetően szólt,
Mikor az erő és élet benne csak amúgy lüktetett.
Akkor izmos két karjával, könnyen végzett a munkával.
Nem volt előtte akadály, ismeretlen a fáradtság.

3. S csodálatos, hogy az a test, mely ifjú korban annyit tett,
Földet és fát sokat vágott és a hegyre annyit mászott,
Egyszerre úgy összeesett és megbénult idegzete,
Hogy kiterjedt szép családját, többé már nem gondozható.

4. Sőt, épp ellenkezőleg ő szorult segítségre.
Őt kellett aztán gondozni, érte kellett már fáradni.
Sok hosszú esztendőn által tehetetlen volt magával,
Pedig úgy szeretett volna megbirkózni a bajokkal.

5. Láttam rajta, amint itt voltam, hogy nagyon fájt és hogy szúrta
Annak a tudata, hogy milyen sorsra juta.
Fájt és kesergett a felett, hogy neki úgy kell már élnie,
A nézéséből éreztem, hogy megváltásáért eseng.

6. Az Isten is megsajnálta és magához szólította,
Hogy megszűnjék szenvedése s emiatti kesergése.
Övéit is feloldozta, jóságukért jutalmazta,
Legyen áldott az ő neve az égen és földön itt lenn.

7. De mielőtt elvállana, hozzád szól Forró Mária,
Férjed, aki veled együtt negyvenegy évet töltött,
Munkált, dolgozott erősen, hogy nektek, ami kell legyen.
Talán éppen ez az oka, idegeit szétroncsolta.

8. Nem óhajtott ő így élni, de Isten így mérte neki,
Eleget sajnált tégedet, s levette volna terhedet,
De az övé is nehéz volt, azt sem bírta összerogyott,
Bocsáss meg neki mostan, s búcsúzzál el nyugodtan.

9. És ti édes gyermekei, ne panaszojlatok neki:
András a legnagyobbik fia, ki még most nem is tudja,
Hogy jó apjától búcsúzik, s vele már nem találkozik,
Mári, Annus, Imre, Zsuzsi, szóljatok bár egyet hozzá.

10. Értetek élt és dolgozott, titeket nevelt és gondozott,
Köszönjétek meg neki ezt, hullassátok könnyeitek.
Hisz jó apát veszítettek. S ha nem is hagy kincseket,
Hagyott nektek ügyességet, szívetekben becsületet.

11. Mondjátok gyermeki szívvel: a jó Isten nyugtassa meg.
Mindannyitoknak családja, a vők, menyek és unokák.
Gáspár, András, Rebi, Ágnes, Ilona, Dénes, Ida, Imre,
Te is Erzsí búcsúzzál el, emléke legyen köztetek.

12. Következik jó testvére: József és az ő felesége,
S a testvérek gyerekei, apatársak, anyatársak,
S azok hozzátartozói és az összes rokonai,
Kik benne vért veszítenek, őket az Isten áldja meg.

13. Búcsút mond Kedei Dénesnek, családjával egyetemben,
És azután Demeter Lőrincnek, kinek házából költözik.
Földi házat megköszöni és mennyeivel cseréli.

14. Harangozók és sírásóktól, papjától és tanítójától,
A kicsiktől és nagyoktól, a templomtól, s harangtól.
Mindenkitől, és minden földi kintől és gyönyörtől.
Mi mondunk „Isten hozzád”-ot, csendes nyugalmat találj ott.

(36.) Búcsúztató [Fülöp Géza]

Rava, 1932. okt. 21.

1. Egy szép derült őszi reggel, bánat felhők sereglettek,
Megálltak e kis ház felett, s beborították az eget.
A fájdalom mérges nyíla, a szíveken átcikáza,
Ahogy meghalt **Fülöp Géza**, szülőinek kedves fia.

2. Rövid volt az ő élete, hisz csak nyolc évet élhete,
S mégis hosszú a leírása, mert sok volt az ő fájdalma.
A bölcsőtől a koporsóig kísérték szenvedései.
Mostoha sors sokszor bántá, apját-anyját megpróbálá.
3. Egyik bajtól, ha szabadult, a másiknak karjába hullt.
Szegény szülők úgy féltették, mitől tudták megmentették.
Orvosolták és ápolták, becézgették, hordozgatták,
Hogy az életnek megtartsák, reménységük e csillagát.
4. Egyszer borzasztó betegség kínozza meg kicsiny testét,
Máskor veszett kutya össze-vissza marcangolta,
De a szülők kitartással szembeszálltak minden bajjal,
Csakhogy megmaradjon fiuk, öreg korukra vigasznak.
5. Érte oly sokat áldoztak, s nem is nagyon panaszkodtak
Csak az Isten velük legyen, lesz valahogy mindennel,
Mikor nem volt, kölcsön kértek, csak a kicsi fiuk éljen,
Így gondolkoztak, éreztek, hittek, bíztak és reméltek.
6. S mégis hitük szertefoszlott, reménységük meghíúsult,
Boldogságuk széjjel bomlott, kicsi fiuk véggé elmúlt.
Beborult a derűs égbolt, lehullott fényes csillaguk,
Összetört minden tervük, sötétté vált életük.
7. Fájdalmuk és szenvedésük, talán mélyebb a tengernél,
A tengernek van feneke, szívük végtelen keserves.
Mintha nem is volna vigasz, zokog lelkük a bánatban,
Hisz nem csak ez a gyermekük intett immár búcsút nekik.
8. De én vigasztaló szókat szólok hozzád édesapa,
Fülöp Dénes s édesanya, bánatos Kovács Lídia.
A jó Isten így akarta, nem tudjuk, hogy mi a célja,
Egyszer nekünk is feltárja, legyen meg szent akaratja.
9. Különben is figyeljete és visszaemlékezzetek,
Kis fiatok rég megmondta, s neki az Úr nyilatkozta,
„Ne féltsenek olyan nagyon, hiszen egyszer csak meghalok.”
Jó gyermek volt, szép, és kedves, ezért fáj a veszte nektek.

10. Tudom, érzem bánatotok, de Istenben maradjatok,
S akkor feltárl szent titka, csendes lesz a holt nyugalma.
Búcsúzzatok testvére, Anna, Rozi, Juli s Lidi,
Fülöp Gergely jó nagyapja s Major Rebeka nagyanyja.

11. Havadtón lakó Kovács György, menyé után mint nagyszülő,
A nagybátyák s nagynénék és az összes rokon félék,
Látjátok a fellegetek, hogy betakarják az eget,
S fájdalmat hullattak rátok, mert nincs többé kis Gézátok.

12. Búcsúzzatok, búcsúzzatok, hisz őt többé nem látjátok.
De várj kicsi Géza mi is szőlünk egy néhányat,
Tanítóid és szomszédok, a sírásók és harangozók,
S azután a játszótársak, akik veled játszadoztak.

13. [...] Dani s Márton József, keresztszülőid nevében
e halotti gyülekezet tagjaival együttesen
Kívánok csendes pihenést, nyugodt és békés szép éjt.

(37.) Búcsúztató [Gergely Zsuzsa]

Rava, 1932. dec. 12._

1. Miért jöttem én ide, ily lucskos téli időben?
Kérde-e valaki tőlem, itt ezen a temetésen?
Nem kellemes és fájó az ember szívét maró,
Rideg, kegyetlen valóság szólított most Bordosra át.

2. Fáj a szívünk, zokog a keblünk, valahányszor csak temetünk.
Hiszen minden temetésnél veszítünk egy emberi lényt,
Temetjük, ki azelőtt élt, futott, fáradt, sokszor remélt,
S a halál kegyetlen keze életét megsemmisítette.

3. Harang kondul, kebel jajdul, könny aláhull, nép indul,
Sírás, panasz és zokogás vonul a néma légen át
Hogy meghasson minden lelket és megrázzon minden szívet,
Figyelmeztet hervadásra, életünk elmúlására.

4. Most is ez az eset történt, temetőben új sír készült,
S várja, ki, itt hagyott minket, hogy betegyük mély gödrébe.

Gergely Zsuzsa volt a neve, hatvanhat évet élhetett,
Földi szerepét betölté, csendes békével cserélé.

5. Nem ismertem a halottat, életében soh'se láttam
De koporsójánál állok, hogy mondjak „Isten hozzád”-ot,
E szomorú kötelesség betölti mindnyájunk lelkét,
Hisz köztetek is keveset élt, járt földi életében.

6. Nem itt látott napvilágot, legelőször nem itt szólott.
Virágokat sem itt gyűjtött, hanem Pipén-hegyek között.
Most jött ide egy pár éve, mikor oly egyedül leve,
Itt talált végső otthonra, végső síri nyugalomra.

7. Nekünk jutott a feladat, hogy kísérjük a halottat,
S végtisztességet megadjuk – Isten kegyelmére bízunk.
Ezért szólunk egy néhányat, ezért mondunk búcsúszókat,
Tudom ő sem hagy ma szótlán az utolsó pillanatban.

8. Mintha még így is hallanám, hogy a lelke nyilatkozik,
S övéitől elbúcsúzik: Ferenc, Katalin és Mihály,
S aztán József Pipén laknak. De Mariska és a férje,
Kiknél ő nyugalmat lele, itt állnak most körülötte.

9. Pipén él az öreg anyja, kinek neve Gergely Zsuzsa,
Elbúcsúzik most tőletek, mindannyitól egyen-egyen.
Köszöni a jóságokat; nektek többet nem is mondhat,
Legyen Isten ti veletek. Most és mindörökké.
Ámen.

(38.) Búcsúztató. Konez Erzsi

Rava, 1933. jan. 13.

1. A bölcs és hatalmas Isten, fellegetket vont az égre,
Szálldogálnak a hópelyhek, hogy földünkön pihenjenek.
Olyanná lett már ez a föld, mint egy halotti szemfedő,

Rajta szép fehér takaró, benne az élet aluvó.

2. Ismerjük mennyei Atyánk, tudjuk törvényét s írását,
Úgy intézi e világot. Kövesse a bölcs szándékot.
Úgy vezeti törvényeit, minden engedelmeskedik,
Semmi ellene nem mondhat, még csak meg sem is mozdulhat.

3. A természet nagy világa más ruhát ölt a szavára,
Meleg nyárból hideg tél lesz, s az életből is enyészet.
Az ember olyan erőtlen, kicsiny, gyarló és törékeny,
E hatalmas király mellett, hogy számításba se jöhet.

4. Igaz, sokat fut és fárad, magáról sokat gondolhat,
Örvend erőnek, szépségnek, hisz vagyonnak s dicsőségnek.
Él világi életének, s hátat fordít az Istennek,
Pedig hát mi lesz a vége? Betakarják szemfedéllel.

5. Ő is alá van rendelve a bölcs sors végzésinek,
Mikor a földön kell éljen, a Teremtő int, hogy jöjjön.
S ha égben van a szerepe, innen el kell hogy költözzön.
Te élő és dölyfös ember, ne feledd, és értsd jól meg ezt.

6. Új bizonyosság áll előttünk, hiszen most megint temetünk.
Nem is öreget, vagy aggot, ki az életről lemondott,
Ki már befejezte volna, mit a földön reá bíztak,
Emberi számítás szerint, mégis mindent elhagy ő itt.

7. Nem bírja, hogy elköltözik, bár fájlalja ifjúságát,
Nem aggódik már amiatt, hogy még nem is konfirmálhat,
Noha azt szerette volna, hogy megérje már a tavaszt,
Rövid életében szegény, megszenvedett fájdalmat ért.

8. Koncz Erzsí az aki búcsúzik, kit senki sem lát többé itt,
Ő megy, még csak vissza sem néz, mert neki jobb ott Istennél.
Oda várta édesanyja, ki őt már rég, hogy itt hagyta,
Betölt neki a szerepe, ezentúl ők együtt lesznek.

9. Ne menj Erzsí oly hirtelen, szóljunk egy néhány szót veled,
Igaz, te már rég, hogy készülsz, rég, hogy fekszel, rég, hogy
szenvedsz.

Mégis csak egy percig, ne menj. Itt van melletted az apád,
Koncz Mihály, kit búbanat bánt. Mondjad neki: „Isten hozzád.”

10. Búcsúzzál el mindenkitől, gazdagtól és szegénytől,
Először családbelítől, az anyádtól, testvéreidtől,
Idától és Imrétől, azután nagyanyádtól, nagybátyádtól,
nagynénéidtől,
Kik Kelementelkén laknak s a ravai rokonságtól.

11. Csíki András özvegytől és az ő gyermekeitől: András, Imre,
Mari, Zsuzsika, és ezeknek a családja, többé hozzátok nem szólhat,
Bús halotti gyülekezet mindannyian búcsúzzunk el, Isten veled,
Isten veled.
Ámen.

(39.) Halotti búcsúztató [Györfi József]

Rava, 1933. febr. 5.

[Ceruzával:] 1935. IX. 6.

1. Tarlóról fúj a hideg szél, egy kis vándor nagy útra kél.
Rövid időt volt közöttünk, hogy Istennél többet töltsön.
Megjelent mint a buborék, a hatalmas tenger tükrén,
Kinyílt, mint a tiszavirág, ha csendesebb lett az ár.

2. Eltűnt, elhervadt élete, oly hirtelen odaleve,
Hogy még meg sem ismerhettük, mi emberek a csecsemőt,
Csak januárban született, mikor aludt a természet,
S boldog tavasz után vágott, akkor jött e kis vándor.

3. Bizonyára megérezte, hogy az élet mostoha,
Hogy sok lélek benne beteg, s azért vágott jobb sorsra,
Talán az ő piciny szíve meg volt telve bánattal,
Hogy nem volt tavasz, nem volt nyár, s hogy az ős is olyan sivár.

4. Tudta, hogy jobb az Istennél, hol mindig csend és béke él.
Megértette a szent titkot, mit az égi Atya súgott,
Minden földi halandónak, az emberek fiainak,
Előbb utóbb meg kell halni, e világtól meg kell válni.

5. Szeptemberi őszi napon elszenderült, hogy álmodjon.
 Alszik ő most már alszik szépen, nem is lesz ő soha ébren.
 Ez az álom a boldogság, ez a valódi mennyország.
 Itt nem zavarja meg semmi, megszűnt számára a földi.

6. Csak álmodik, álmodik, nem ébren, hanem csendben.
 Jobb helyre már nem is vágyik, az övétől búcsúzik:
 Édesapja, édesanyja, földi létének adója,
 Testvérei, rokonai, sorsának osztályosai.

7. Figyeljétek föl szavára, várjatok égi áldására,
 Hiszen onnan száll le mi reánk minden jó és örök áldás.
 Imádkozzunk az Istenhez, ki vele van s velünk is lesz,
 Ha benne van bizodalmunk, soha meg nem csaladkozunk.
 Ámen.

(40.) Halotti búcsúztató [Török Ilona]

Rava, 1933. febr. 11.

Török (Magyari) Ilona

1. A világ örök törvénye, Istenünk csodás végzése,
 Földi létünk változása, az életnek elmúlása
 Rányomta a bélyegét, hogy éreztesse erejét,
 Erre az ifjú családra, az apára és anyára.

2. Ím a halál elrabolta, letörte, s elhervasztotta,
 Kertükből a virágbimbót, mely még csak alig virított.
 Ilona volt a kislányuk, legelső virágszáluk
 Leszakadt és megsemmisült oly hirtelen, idő előtt.

3. Igen, mert a piciny növény, az ártatlan kis teremtvény,
 Ellentállni nem nagyon tud, s könnyen esik áldozatul.
 Még a felhő is árt neki, s nagyon nehéz megvédeni,
 Ha már egyszer megtámadta betegség, vagy veszély fajta.

4. Ezért van hogy olyan gyakran kis csecsemők itten hagynak,
Még csak meg sem ismerhetik övéiket, s környezetük.
Meglebben a hideg szellő és megnyílik a temető,
A gyertyaszál alig pislán, s már is a lángja kilobban.

5. Épp így történt ő vele is, hisz három hónapja sincs,
Hogy a világra költözött, most megválllik mindenétől,
Naptól, fénytől, az élettől, álmaitól, gyermekességtől,
Nem fog embereket látni, s e világban csalatkozni.

6. Ő már igazában boldog, hisz élete csak álom volt,
Öntudatra még nem jutott, ennél fogva nem csalódott.
Angyalokkal barátkozott, Isten közelébe jutott,
Szülők ebben nyugodjatok, Istennél kis leányotok.

7. Tudom, hogy fáj távozása, s ily korai elmúlása,
De ebben az állapotban, ő most a legjobb helyen van.
Nagyszülői s nagynénje, keresztszülők és rokonok,
Minden földi vándorok, belenyugszunk, ez a sorunk.
Ámen.

[Ceruzával:] Kevés változtatással 1934. VIII 28-án is.

(41.) Halotti búcsúztató [Magyari János]

Rava, 1933. febr. 16._

1. Megint temetésre jöttünk, s Magyari sarjat temetünk.
Ismét ártatlan csecsemőt rabolt el a halál tőlük.
Nem ugyanazon családban, mégis mintha abban volna,
A gyász, sírás és kesergés, fájdalmasan úgy tör felénk.

2. Hiszen a két házikóban testvér apa és az anya.
Most nem csak vérben rokonok, fájdalomban is hasonlók.
Még egy hete sincsen annak, hogy Gyuláékat itt hagyta,
Kicsi lányuk, az Ilona, most elmegy Jánosék fia.

3. Hasonló már sokszor történt, egymás után vérzett a szív.

Nem is kell messzire menni, hány család ezt nagyon érzi.

Mióta köztetek vagyok, sokan lettek már boldogok,
Meghaltak, megpihentek, az Úrban boldogok lettek.

4. Nem válogatja a halál, kicsiny, öreg, ő rá talál.
Arra sem néz vajon gazdag, szegény, koldus, ő csak arat.
Nem hallja meg a sírást sem, nem esik meg a lelke sem.
Nem tekint ő jobbra-balra, martalékát csak ragadja.

5. Hányszor esett áldozatul a legjobb édesanya,
Hányszor össze kell roskadnia, szerető szívért omlani.
Ki tudná számon tartani a bánatos keserveket,
S egy helyre összegyűjteni a sírnál ejtett könnyeket?

6. Egyedül csak a Jó Isten áll felül a szenvedésen,
Hozzá nem ér fel a bánat, oda nem jut, nem is érhet,
Az elmúlás és az enyészet, földi dolgok, halál szele,
Közelébe nem férhetnek, mert Ő örök és egyetlen.

7. Ő vezeti az életet, Ő irányítja a halált,
Ő szab törvényt a lelkeknek, Ő parancsol mindeneknek.
Ez ártatlan csecsemőt is ő adta s elszólította,
Szülőit Ő vigasztalja, veszteségüket pótolja.

8. Bízatok, hát mindannyian benne rendíthetetlenül,
Bár az élet oly mostoha s a halál foszt kegyetlenül,
Ő mindnyájunk Édes Atyja, aki a leginkább tudja,
Hogy mi válik a javunkra. Legyen meg szent akaratja.
Ámen.

(42.) Búcsúztató [Kecskés Rákhel]

Rava, 1933. május 8._

1. Mikor a természet virul, Madár dalol, s élet indul,
Mikor minden körülöttünk rólad susog jó Istenünk,
A szívünket megdöbbenti, lelkünket kétségbe ejti,
A halálnak aratása: az elmúlás nagy fájdalma.

2. Igaz, most rád gondolunk Áldott Isten, védő pajzsunk.
Csak ilyenkor nem az öröm, hanem éppen bánat gyötör:
Miért kell anyának lenni, sok szenvedésen átmenni,
Ha a kegyetlen valóság elrabolja, aki áldás.

3. Áldás voltál **Kecskés Rákhel**, áldás voltál tieidnek,
Szeretetednek fényében, jóságodnak tükrében,
Sütkéreztek egyen-egyen , kivétel nem volt előtted,
Mind akik szívedhez nőttek részesültek melegségben.

4. Talán éppen ezért fájó, s oly bántalmasan szaggató
A bánat, mely őket gyöttri, s egész lényüket emészti,
Mikor tőled elbúcsúznak, már többé soh'sem látnak
Ezért hullatják könnyeiket, ezért sírják keservüket.

5. Tudjuk, hogy sokat szenvedtél, fájdalmaidban gyötrődöttél,
Életedben elég jutott szomorúság, ami bántott.
Mégis nehéz távozásod s tiedet itten hagynod,
Keserű a búcsúzásod, tieidből még egy távol.

6. Nem felejthet tégedet el jó férjed András Péter,
Kivel hosszas negyven évet töltöttél el csendességben,
Köszöni a hűségedet és lelkes segítségdet
Meg-meg sirat sokszor téged, hiszen keserves nélkülöd.

7. Ugy-e rája te is gondolsz magas menyországból, hol országolsz?
Álmaiban megmutatod szerető jóságos arcod,
Kezeiddel letörölöd orcáján a verejték gyöngyöt,
Vigaszt hozó szép szavaid felszárítják a könnyeid.

8. Így gondoljuk, hisszük is már, hiszen hozzá te jó voltál.
Fáj is neki érted szíve, mint a zápor hull sűrű könnye.
S ha majd nappala leáldoz, úgy-e elhívod magadhoz,
S lesztekt újra egyességben, már mennyei csendességben.

9. Gyermekeid is itt állnak koporsódnál, szívszakadva,
Az ők sebe gyógyíthatatlan, bánatuk vigasztalhatatlan,
Búcsúznának, de nem tudnak, mert veszítik a legjobbat,

Édesanyát a legszebbet, az örökre felejthetlent.

10. Köszönnének ők most mindent, életüket, erkölcsüket,
Jóságod áldó melegét, szereteted tiszta fényét.
Hiszen mindent rájuk tevél, életedet is felörléd.
Csakhogy ők boldoguljanak s köréd csoportosuljanak.

11. Itt is vannak ők most négyen, de egy messze idegenben,
Péter távol, nem tudni hol, vajon sejti, hogy távozol?
Érette sokat búsultál, sok éjszaka virrasztottál,
Vajon él-e ő vagy meghal, ezen sokat töréd magad.

12. S még koporsódnál sem lehet, végtisztességet nem tehet.
Másik fiad Jenő itt áll, kit olyan erősen vártál,
De te már nem szólhatsz hozzá, a szemeid becsukódtak,
Bezárultak az ajkaid, szomorú gyászban hagyod itt.

13. Leányaid szerencsések: Amáli, Juli és Ágnes
Ők legalább itt lehettek, mikor kibocsátád lelked,
Ennyiben szívük csendesebb, noha érzik veszteséged.
Siratnak is keservesen, nem felejtik emlékedet.

14. Közel állnak és bánkódnak a fiaid törvény által,
Gál Dániel, Fülöp Árpád, András Dénes, s kilenc unokád,
Kiknek te jó gyámol voltál, Ők is ragaszkodtak tehozzád,
Fájlalják a távozásod és mondanak Isten hozzád-ot.

15. Testvérei Kecskés Judit, Rebeka s a gyermekeik
Dávid Pál, testvére fia és a többi atyjafia,
El veszítik a jó testvért, az igaz, hú rokonit vért,
Nem láthatják tekintetét, de nem felejtik szavait.

16. Férje után jó rokona, Judit a sógorasszonya,
Ki Magyarzsákon lakik, tőled is végleg búcsúzik,
Apatársi, s anyatársi, szomszédai, s jó komái,
S ezek hozzátartozói, fájdalmában osztozói.

17. Azok a résztvevő lelkek, kik betegségében jöttek,
Hogy meglássák, vigasztalják, a fájdalmát is csillapítsák,
S akik összegyűltek ide végtisztességtételére,

Kik a harangokat húzzák és a sírját megcsinálták,

Kik Istenhez emelik fel szavukat és emléküket,
A községnek egész népe, az Úr veled mindörökre.
Ámen.

(43.) Halotti búcsúztató [id. Andrási Sándor]

Rava, 1933. aug. 16.

Andrasi Sándor id. felett.

1. Forró nyári napon,
Jelent meg a halál,
Hogy bánatot hozzon,
És könnyet fakasszon,
Eljött ismét hozzánk,
Hosszú idő múltán,
Hogy új sírt ássanak,
S holtat hantoljanak,

2. Mi pedig, élők,
Végtisztességtévők,
Összegyűltünk ide,
Az ő intésére:
Révetegen nézzük,
Búsan szemlélhetjük
Szomorú sorsunkat,
Életünk romlását.

3. Mert hiszen ez a tény:
Jön s megy a földi lény,
Isten hívására,
Átmegy új hazába.
Nem is volna ez baj,
Talán nem is fájna,
E hazát itt hagyni
S újjal cserélni.

4. Ha biztosak lennénk,
Egy szebb reményében,
Hogyha átal látnánk
A sötét fátyolon,
Mely az elmúlásnál,
Szemünk előtt lefoly,
Hogyha föl pirkadna,
A szebb lét hajnala.

5. Csakhogy minden sötét,
És kétségbeejtő:
A rideg sírhalom,
S örökös nyugalom,
Hallgatás, megállás,
Az egyhelyt maradás,
A lét megszűnése,
Szív csendesülése.

6. Minden, ami eddig,
Életünköt jelzi,
Eltűnik, odalesz,
Minket kétségbeejt.
Valóban úgy járnánk,
A jelent szemlélve,
Ha a jó Istenünk
Nem lenne felettünk.

7. Hála az egek Urának,
Rajtunk végtelen irgalma,
Úgy teremtetten a szívet,
Hogy hinni mindig kész legyen.
S még akkor is remélhessen,
Ha nem lát gyarló értelme.
Ez égi hit nagy áldásunk,
Benne van minden vigaszunk.

8. Most is ez emel fel minket,
S könnyebbíti meg szívünket,
Mikor újból a koporsó
Zárt magába egy halandót.

Andrási Sándor halála,
Övéire gyászt boríta.
Fájlalják gyermekei,
Összes hozzátartozói.

9. Tőle végleg elbúcsúznak:
Juli, Izsák, Mária és Zsuzsa,
Nincs már velük édesapa,
Nem hallatszik többé szava.
Nem járkálhat már közöttük,
Nem panaszol többé nekik,
Mert a kegyetlen betegség
Elrabolta, nem volt mentség.

10. Sírjátok, most magatok ki,
Az elhunyt nagy gyermeki,
Ez az utolsó alkalom,
Hogy a teste közel legyen,
Ezentúl már csak emléke
Élhet a szívetekben.
Unokái: Illyés Dénes,
Róza, Domokos és Albert.

11. Andrási István és Eszter,
Szász Margit, Lajos, Bálint, Giza,
Elmaradtatok nagyapótól,
Titeket többé nem pártol.
Jók legyetek, húségesek,
A jó Istent tiszteljétek,
Hisz ő nevel meg titeket,
S irányítja élteteket.

12. Tőletek is most búcsúzik,
Ilyés Dénes és Szász Lajos,
Ti voltatok vejei,
Bálint Zsuzsa meg a menyé,
Veletek az Isten legyen
Éljetek együtt békében.
Apatársi, anyatársi:
Szász István és Györfi Judit.

13. Bálint János és Benedek Zsuzsánna,
Özv. Ilyés Jánosné, Marosi Juli,
S minden hozzátartozói,
Jó komái, szomszédai,
Kiváltképp: Spielmanné-
Sírások és harangozók
Temetési gyülekezet,
Mindnyájak az Isten
Áldjon meg.
Ámen.

(44.) Halotti búcsúztató [Nagy Imre]

Rava. 1933. V. 13._

1. Úgy képzelem testvéreim e szomorú pillanatot
Mikor a harangok szava hív, hogy készítsünk új sírhantot
Mint mikor hosszas tél után kihajt a tavasz virága
S fagyos szentek szélfúvása üde életét kioltja.

2. Nagy István s neje Nagy Ida több éven át óhajtott,
Hogy jöjjön el a kikelet a házasság életük felett.
Várták az áldott napsugárt, mely szívükből életet bocsát,
Az áldást és az örömet, mit egy piciny gyermek jelent.

3. Hitet, reményt, szeretetet és szülői gyöngédséget,
Mire csak szükségük lehet, mindent össze is gyűjtöttek,
Hogy csaknem négy év teltével meglegeljen az örökség,
Legyen bár egy kis reményük, egy ártatlan kis gyermekük.

4. Tervezték is már magukban, kiszínezték az agyukban,
Mit, hogy fognak elintézni, őt, hogy fogják felnevelni,
Látták már képzeletükben jövőjét csillogó színben.
Ahogy a szülő álmodja, gyermekének imádója.

5. Isten, az életnek ura, sóhajukat meghallotta,

Óhajításukat értette, vágyukat teljesítette:

Felhozta az áldó napját, alábocsátá áldását,
Imrét, a kicsi fiúcskát földi élettel ellátá.

6. Most már meg volt az örömük, beteljesült reménységük,
Boldog volt a szívük, hiszen volt már egy gyermekük.
De a sors változásában egymásra jön öröm és bánat,
Nem volt hosszas boldogságuk, hirtelen jött a fájdalmuk.

7. Mint mikor tavasz fagyában megsemmisül a kis virág,
A természet rideg ölen elsorvad az új élőlény,
Úgy a halál durvasága, boldogságuk szétrombolta:
Kicsi fiukat megölte, reményüket összetörte.

8. Szomorú sors, tudjuk mi azt, ritkán segít a vigasz,
Miért adta a jó Isten? Így tör ki a gyarló ember-
Ha oly hirtelen elvette s a szívünket összetörte.
Mégis meg kell, hogy nyugodjunk, az Úr tetszését nem tudjuk.

9. Így int és tanít bennünket, magához hívogat minket:
Tanít arra, hogy van bölcsőbb, van jobb és tökéletesebb,
Van erősebb és hatalmasabb, mint a gyarló földi ember,
Ki csak elbizakodottabb, mint kellene, de van Isten.

10. Ez is az Ő akaratja, hogy a fiatokat adta,
Hogy kedveteket betöltse, de elvette őt tőletek,
Hogy szíveteket nevelje, s őt szenvedéstől mentse,
Áldjátok az áldott Istent, ki minden jóval teljesebb.

11. Ne higgyétek, hogy most elhagy, fiatok nála boldogabb,
Ti is benne találjátok egyedüli vígaszatok:
Szülők, nagyszülők, rokonok, mind e földön vándorlók,
Ti mondjátok végső Isten hozzád-ot, azoknak, kiket Ő magához
hívott.
Ámen.

(45.) Halotti búcsúztató. Fülöp Andrásné

Rava, 1933. szept. 16.

1. Még egy pár percre álljunk meg, e gyászos koporsó mellett,
Némuljon el a fájdalom, szűnjék meg a szív – bánatom.
Vergődő, zokogó kebel tőrjed némán szenvedésed,
Révedező, homályos szem, még ne ejtsed a könnyedet.
2. Hiszen még csak most szólal meg az ajak, mely lezárult végleg.
Most mondja ki a búcsúszót, a közülünk eltávozó
Fülöp Andrásné testvérünk, kivel többet nem beszélünk,
Hetven éves lét után, elmegy minden élők útján.
3. Hallgatunk, csak szólj végtére, s önts vigaszt a kesergőre!
Íme, itt van a te fiad, ő gyermeki búban maradt,
Eljött szegény, hogy búcsúzzon, hogy Isten hozzád-ot mondjon,
Mert jó édesanya voltál, ő reá sokat gondoltál.
4. Szeretné azt Mihály fiad, ha beszélnél élőszóval,
S ha értenéd, amit ő mond, jaj ez az eset mély fájdalom.
Ők mind a ketten eljöttek, mert szívükbe zártak téged,
Mert szerettek, becézgettek, csak, hogy lássák a kedvedet.
5. Azt akarták, hogy ott maradj, hogy velük légy Dicsőben lakj,
De, te vágytál ide vissza, hol születted, az ős rögre
Áhítozott a te szíved, hogy itt nyugodjék meg a te tested,
Azt sem bántad, ha egyedül vagy és élsz tehetetlenül.
6. Hazajöttél kis kunyhódba, hogy földjeid gondoztassad,
S hordjad igád földi terhét, mit az Isten te reád mért.
Tudtad, hogy az Úr veled van, s vénségedben is el nem hagy,
Ő hordozza ember sorsát, igazgatja minden nyomát.
7. E tudatban s élőhitben éltél végső éveidben.
Így talált most reád a halál, s kényszerített, hogy búcsúzzál.
Fáj nekünk is távozásod, mert nem lesz velünk lakásod
Valahol a végtelenségben élsz tovább az öröklétben.

8. Hitünk szerint ez boldog lét Isten atyai keblén,
De, mégis fáj a távozás, az élőkttől az elválás.
E fájdalomat különösen ők érzik erősebben:
Mihály és Vilma gyerekeid, s unokád Fülöp Erzsi.

9. Igaz, többé nem leszel itt, nem halhatják a szavaid,
De a lélek és a szellem, mely megérteti az emberrel
Hogy sem mélység, sem magasság, sem a föld, sem a mennyország
El nem szakíthat Istentől, s hogy ő mindenütt jelen van.

10. Megvigasztal mindnyájunkat, eloszlatja bánatunkat,
Letörli a könnyeinket, bekötözi a sebeinket.
Ezt a lelket és szellemet tudom, hagyod tiedre,
Ez lebeg itt körülöttem, s adja ajkamra beszéded.

11. Ezzel állunk mind körüléd: a testvéred Izsák Béni,
Rokonaid, szomszédaid minden hozzátartozóid,
Akik sok jót tettek veled, akik mostan idegyűltek,
E szellemben búcsúznak el: Isten veled, Isten veled!
Ámen.

(46.) Halotti búcsúztató [Losonczi János]

Rava, 1933. IX. 25.

Losonczi János harangozó felett.

1. Isten, gondviselő Jó Atyám. Neved hívom segítségül.
E szomorú koporsónál: ihletés szálljon egedbül,
E pillanatban én reám. Hogy ajkam tudja hirdetni,
Örök s szent igazságaid, az embereknek egyformán.

2. Te örök és változatlan vagy, és azok törvényeid is.
Bölcs rendelésed a halál, mely jön minden élet után,
S véghez viszi amit akarsz, megdönti azt, ami emberi,
Hogy legyen szent az isteni és kívánatos a mennyei.

3. Ezért halunk mindnyájan meg. Az élet azért oly rövid,
Mert szándékoz az emberrel nem is földi, inkább égi:

Hogy munkáljuk céljaidat. Teljesítsük parancsodat,
Pedig gyarló földi ember éltében vágyának enged.

4. Az viszi s sokszor bánatba, téveszti a hamis útra.
Önmaga, a szenvedés, szokása okoz gyötrelmet.
Így marad távol Istentől s a szép eszményi élettől,
Rossz szokása, gonosz vágya, bajba viszi szenvedteteti.

5. Jóságos az égi Atya, nem engedi túlságosan,
Messze jutni a bajokban-kimérte a földi létet,
Egy jó néhány esztendőre s ezalatt ad Ő alkalmat,
Szépre, jóra és nemesre, igaz keresztény életre.

6. Nem törődik, hogy ki mint élt, mindenkinek eljön a vég,
Ekkor kéri számon tettét, vizsgálja a szívét-lelkét.
Eddig nézte, eddig hagyta, hogy egyéni akarata,
Kövesse a saját útját és egyengesse a sorsát.

7. De most az utolsó pontnál, életünk végórájánál
Megszólal az isteni szó, eddig és tovább nincs jogod.
Itt összeesik az ember, megszűnik a lehelete,
Megáll szívének verése, s a lelkének ténykedése.

8. Ezután az következik, amint Isten rendelkezik,
Nincs tovább egyéni tudat, megszűnik minden akarat.
Ha koldus volt, vagy király volt, mindegy az már ezentúl,
Isten az Úr Ő a bíró, minden parancs osztogató.

9. Földi ész nem foghatja fel, gyarló szem nem láthatja meg,
Hogy intézi Ő az útját, az egyéneknek a sorsát.
Egy bizonyos igazsága megáll, kihat a világra,
Boldog csak az lehet, ki szent akaratját tette.

10. Ítéletet nem hozhatunk, még csak nem is gondolhatunk,
Senkinek élete felett, mert ezen Ő rendelkezett.
Csupán látjuk ki mi jót tett, s emlékét így őrizzük meg.
A többit Istenre bízuk, kinek most nevét imádjuk.

11. Ő jót tett most is közöttünk, Elszólította közülünk,
Losonczy János szolgáját, ki hosszas esztendőn át,

Szolgált a híven egyházát, húzta sokszor a harangját,
Küldte Istenhez imáját, fokozta népe buzgalmát.

12. Mi most tőle elbúcsúzunk, s őt az Istennek ajánljuk
Hisszük, hogy a gondviselő, ki mindenkit szeret és megőriz,
Gondját viseli ezentúl, nem rója fel gyengeségít,
Csendes nyugalmat ad neki.
Ámen.

(47.) Halotti búcsúztató [Jakab Istvánné]

Rava, 1933. XII. 24.

Jakab Istvánné 74. éves nő felett.

szül. Nagy Rákhel.

1. Csaknem hetvenöt év előtt, Tavasszal, mikor bimbó nőtt,
Meleg májusi napsugár, Ragyogott tiszta légen át,
Hogy köszöntse az életet, melyet a halál most elnyelt.
Akkor született Nagy Rákhel, ki majd Jakab Istvánné lett.

2. Aztán ötvennégy éven át, viselte a család gondját,
Jó hitves volt, édesanya, övéinek a támasza.
Folytonosan a munkában, hogy ne mondjuk, hogy fáradságban,
Akkor elveszíti a férjet, özvegyen még hét évet élt.

3. E pár szóban van elmondva, a boldogult élet-sora,
Habár elég hosszú idő, az a hetvenöt esztendő,
Amit itt élt a világon, mégis nekünk úgy tetszik,
Az idő mintha repülne, olyan gyorsan tova tűnik.

4. Bölcsőtől a koporsóig, tavasz és tél váltakozik.
Most eljött az utolsó tél, utána nem lesz verőfény.
Mikor e földre született, a természet is akkor kelt,
Most amikor elbúcsúzik, a kemény fagy uralkodik.

5. Az új tavaszt ő ott éri, ott ahol már nem fáj semmi.
A test alszik szépen csendesen, az idegek is pihennek,

Az öntudat nem kalandoz, visszatért az ég Urához.
Már most onnan tekint ide, földi végtiszteletére.

6. A lélek szól, sohasem hallgat, igaz némelykor csak halkan,
Figyeljünk csak a szavára, mert megtaníthat sok jóra.
Szól most hozzánk, s figyelmeztet, hogy búcsúját megkezdem.

7. Hozzátok szól gyermekei: Lajos, József és Amáli,
S ezeknek a családjai, most is azt mondja mint máskor,
Mit tettével is igazolt: egymást mindig szeressétek,
Istent el ne feledjétek, az embert megbecsüljétek.

8. Aki ezeket teljesíti: Imádd az Istent, szeresd az embert,
Az boldog lesz egész életében, Így cselekedve boldogok lesztek.

9. Tizenkilenc unokája s öt kicsi dédunokája,
Unokamenyei, s veje Titeket is fölemleget,
Isten áldjon meg titeket, ennél jobbat nem is üzenhet,
Tartsátok meg szép emlékét, ne feledjétek jó szívét.

10. Minden közel s távoli rokoni, komájai s komaasszonyi,
S kik jó szomszédjai voltatok, rátok az égből visszamosolyog,
A falunak egész népe, itt csak ismert szíve-lelke,
Üdvösséget küld közétek, az áldott égi békében.

11. Fogjunk össze mi is mostan, egy szívben és gondolatban,
Emeljük fel a lelkünket, kérjünk rá örök csendet.
Karácsony szent ünnepének, előre hintett fényében,
Örök boldogság honában, az elhunytak csoportjában.
Ámen.

(48.) Halotti búcsúztató [Kecskés Irmuska]

Rava, 1934. január 9.

1. Milyen szépen alszol te drága kis leánya,
Csendben, nesztelenül, mint egy szép anygalka,
Pedig mily lármás volt és mennyire pajzán-
S most hirtelenül a szó elhalt ajkán.

2. Mit is mondjunk neked, hogy bár egyet is szólj.
Hogyan nézzünk reád, hogy szenvedést ne hozz?
Hiszen nem feledhet kis **Kecskés Irmuska**,
Soha téged e ház üde szép virága.

3. Az udvar, az utca, a játékok s emberek,
Ne menj – mind azt mondják, maradj még e földön.
S te nem hallgatsz arra? Sőt észre sem veszed?
A hú marasztalás neked már nem is öröm?

4. Hallgasd hát akkor meg, azt ami a legtöbbször,
Érezd meg egyszer még, mert úgy ömlik érted,
Édesanyád könnyét mely bő mint az özön,
Jó apád keservét: szíve érted eped.

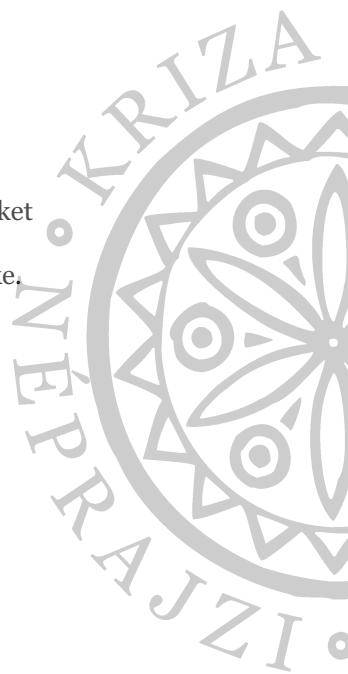
5. Hát a jó testvéreké, kik búsak nélküled:
Ők is mondják, „miért mész miért hagysz bennünket
Ily mélységes gyászban fájdalom tengerben?”
Kesergi: Jolán, Izsák, Béla, Lajos, s a kicsi Déneske.

6. Ők is úgy szerettek, úgy illetél oda,
A testvéri karba, mint szép gyöngy a nyakra.
Gyönyörködtek benned: Izsák apó s anyó,
Kik sokat aggódtak, hogy őket elhagytad.

7. Fel sem számolhatom, hogy kik búslakodnak.
Sok nagybácsi s néni ejt könnyet utánad.
Rokonok, barátok, közeliak, távoliak,
Mondhatom mindenki, senki el nem marad.

8. Jön, hogy búcsúzzék el mielőtt temetnek,
A kis játszótársak csak úgy bámulnak,
A történetek felett, mert ők nem értik meg,
Szomorú sorsodat, végleges búcsúdat.

9. Harangok is sírtak, a gyásznép összegyűlt,
Bánat és fájdalom még egy cseppet sem szűnt.
A te mély álmod tart, úgy látszik nem ébredsz,
Tovább mindig alszol, szépen és csendesen.

10. Hiába szólunk már, te úgy sem felelhetsz,
Ok nélkül panaszlunk: nincs ki reánk hallgasson.
Becsukva a kis szád, bezárva a füled,
Csöpp szíved elnémult, gyors lábad megállott.

11. Gyönyörű két szemed angyalokat nézi,
A lelked boldogan jó Istenkét látja.
Földre nem figyelsz, lényed már szellemi,
Élted az égben van, miénknél boldogabb.

12. Mi végleg búcsúzunk: legyen Isten veled.
Mi még itt maradunk, őrizzük emléked.
Pihenj, pihenj csendesen, fényljék tiszta lelked,
Aludj, álmodj szépen, jó Atyád ölében.
Ámen.

(49.) Halotti búcsúztató. Bálint Rákhel

Rava, 1934. II. 2

1. Minél többet tud az ember, belátja annál mélyebben,
Hogy mily kevés amit láthat, s mit ő érez, az nem minden,
Van ő nála hatalmasabb; mindentudó, mindenlátó
Általunk fölfoghatatlan, kinek útja titokzatos.

2. Isten a neve e nagynak, ki örök, bölcs édes Atya.
Ő mindennek a központja, sorsunkat is irányítja.
Születés, élet és halál: benne minden egymásra talál,
A kezdet, folytatás és vég-emberi természet kit ér.

3. Születés örömet jelent s a jó élet sem egyebet,
De a halál bánatot hoz és elrabolja a mosolyt.
Az ember így tapasztalja, s a földieket így látja,
Ilyenkor azért hull könnye, s akkor nem örvendez lelke.

4. Hozzátok is Bálint Gyula nem egyszer bekopogtata,
Az élet vidám angyala, s mosolyt hozott ajkatokra.
Ó, de nem maradt sokáig, küldözte őt valaki:
A betegség és a halál, az enyészet és sorvadás.

5. Ez vitte el két leánykátok, most immár a harmadikot.
Az öröm és remény után, itt maradtatok ti pusztán.
Tudom, hogy fáj az elválás és keserves a búcsúzás,
Még ha gyenge is volt Rákhel, kit innen a halál vitt el.

6. Most már elszakadtok tőle, s el is búcsúztok örökre.
Miért? – erre a kérdésre nem felehet egy ember sem.
Csupán annyit mondhatunk mi: a jó Isten akarta így.
S ebbe meg kell nyugodnotok, mert nála lesz ő boldog.

7. Köszöni gondozástok, érte sokat aggódtatok.
Nagy szüksége volt reátok, míg e kicsi házban lakott.
Most elmegy a jobb világba, hol nem lesz neki fájdalma.
Ti is nyugodtak lehettek, mit tudtatok megtettetek.

8. A jó Isten jobban tudja, kinek mi a boldogsága,
Csak az ember nem érti ezt, mert az ő értelme véges.
Akit Ő magához szólít, nem juthat annak több földi kín.
Az itten maradottakat jószágával vigasztalja.

9. Köztetek is csak így történt, mint másoknál sok ezernél,
Öröm s reá a sok bánat, de az Isten vigasztalga,
Bízzatok hát benne nagyon, mert végtelen az irgalom,
Mellyel övét övezi, s a világot körül veszi.

10. Te pedig kis Bálint Rákhel, nyugodj a testvéreiddel,
Ott, ahová most elviszünk, s békecséggben lefektetünk.
Aludj szépen és csendesen, álmód zavartalan legyen.
Az anyaföld rögei közt, a világi dolgok fölött.
Ámen.

(50.) Halotti búcsúztató [Andrási Katalin]

Rava, 1934. febr. 17.

1. Egy hosszú életre hirtelen rontott rá a halál keze,
Sok-sok nappalt beborított az elmúlás sötét köde.
Annyi földi járás után, izgalmak, gyötrődés során,
Egész szótlannul hagyott itt, öreg **Andrási Katalin**.

2. Nyolcvanhárom esztendőőt élt már néhai Bálint Györgyné,
Volt része neki mindenben, örömben és szenvedésben,
Az Isten gondját viselte, s végre magához emelte.
Mert ezen túl nem lett volna az életben boldogsága.

3. Milyen csodálatos is az Úr Istennek a hatalma,
Kiméri Ő nekünk bölcsen az életnek fonalát,
S bámulattal hajtja végre mindig áldott akaratját,
Útja kifürkészhetetlen, törvénye megmásíthatatlan.

4. Úgy-e most itt előttünk áll a bizonyság.
Avagy tudta-e valaki, hogy ma megint kell temetni.
Noha azt nyilván láthattuk, hogy a nő léte teher volt,
Gondolhatta az ember is, hogy sokáig nem viheti.

5. Mégis, ha arra tekintünk, hogy utolsó nap sem feküdt,
Milyen meggyőzően állhat előttünk az Úr hatalma,
De még inkább a jósága, mely őt megszabadította
A további szenvedéstől, s övéit is a tehertől.

6. A boldogultnak sorsából mintha Istennek szava szól:
„Én hosszú élettel őt megelégitem, s megmutatom neki
szabadításom is”.

Úgy-e mindnyájan halljátok, kik ide körül álltatok,
S negyven éves özvegységét figyelemmel végig nézték.

7. Úgy-e mindnyájan érzitek, hogy milyen áldott, s szent az Isten,
Bár a földi életében az ember is méltó lenne,
Hozzá a legnagyobb Úrhoz és leghatalmasabb királyhoz,
Ki számunkra mindent megad, s végül kegyelmébe fogad.

8. Koporsónál, a sír szélén, a halálnak rideg ölen,
Megtér hozzá minden bűnös és áldásáért köszörög.
Hívek, keresztény testvéreim. Bármily hosszú az élet, int:
Idejében szállj magadba, s hallgass az Isten szavára.

9. Cselekedd szent akaratát, teljesítsd az Ő vágyát.
Mert akkor nyugodtan leszel halálod bármikor leled.
Megnyugszol lekiismeretben, békén pihensz az Istenben.
Szíved nem fáj földiekért, öregséged égben leled.

10. Akkor, mint ki dolgát végzi, búcsúszavát könnyen kezdi:
 „Elvégeztem mindeneket, nyugodt szívvel megyek én el.”
 Tán ezt mondja a halott is neked, menyé Birtón Véri.
 Mikor földre összeesett, s ajka valamit rebegett.

11. Én fölveszem az elhalt szót: köszönöm helyette a jót,
 Mit tettél családdoddal – Gyulával s leányaiddal
 Érte e megboldogultért, az ő öreg napjaiért,
 Hiszen tudom, hogy gondoztad és mindig gyámolítottad.

12. Rád is hagyja búcsúszavát, neked is int „Isten hozzád”.
 Édesanyád Bálint Izsák ha sérelem ért megbocsáss.
 Feledd el a földieket, élj békében gyermekiddel,
 Hogy ne legyen majd panaszod, mikor te , tőlük búcsúzol.

Ezt üzeni anyád lelke, ezt súgja az ő szelleme,
 Isten velünk, Isten vele.
 Ámen.

(51.) Halotti búcsúztató [Marosi Rebeka]

Rava, 1934. márc. 7.

1. Hatalmas Úr, mért látogatsz? Gyöngé vállunk nem bírja azt.
 Hatalmadat elismerjük, porba hajtjuk le a fejünk,
 Így zokog fel a sajgó szív, a bánatos lélek így sír –
 Mintha nem is szánnál minket, nem látnád könnyeinket.

2. Hatalmas Úr, mis is történt, hisz a nap is olyan sötét,
 Hiába süt a sugara a Györfi Istvánnak házára,
 Nem látszik annak a fénye és nem érzik a melege,
 Mert ott Marosi Rebeka élete már ki van oltva.

3. Hatalmas Úr, hogy is lehet az élet ilyen keserves:
 Sok a bánat, nagy a teher, a szegény szív össze görnyed.
 Mit csináljunk, merre legyünk, azt se tudjuk hová lépünk,
 Hol nem üldöz minket a sors? Hol lenne nekünk a legjobb?

4. Hatalmas Úr, fáj a lelkünk, mert ifjú anyát temetünk.
Milyen szép volt, s milyen erős. Miért hagy itt idő előtt?
Te tudod, hogy mi a célod, mi nem látunk csak bánatot,
Oh, szólj hozzánk vigasztalj meg örök, áldott nagy lelkeddel.

5. Hatalmas Úr, arra kérünk te légy a mi menedékünk,
Sújt az élet, bánt a halál. Ott ahol csak reánk talál.
Ha te nem szólsz, mi remegünk s talán kétségbe is esünk,
Ha pedig meg jelensz nekünk, a sírban is reménykedünk.

6. Hatalmas Úr, úgy-e eljössz, hogy felemeld a szenvedőt?!

Ládd a fiatal, erős férj, hogy szenved a halottjáért;
Alig bírja a fájdalmát, szeme mind csak sötétet lát,
Reménye is foszladozik, mikor tőle elbúcsúzik.

7. Hatalmas úr, úgy-e szólsz s hogy kétségben ő nem marad –
A te segedelmed felől, a vigasztalásod meg jó?!

Erre van neki szüksége, ha már elhagyta hitvese.
Adj, erőt, hogy betölthesse, mit rá ró kötelessége.

8. Hatalmas Úr! Két kis fiuk: Pista és Zsiga reménységük volt.
De elment az édesanya, s őket az apára hagyta.
Hogy sajnálta, mint fájlalta, mikor maga mellett látta,
Mert ő tudta, hogy itt hagyja, érezte: nincs maradása.

9. Hatalmas Úr, mily jól esett, ha karjaiba siettek,
S bízatták a reménységben, hogy úgy-e már nem oly beteg?
Mert azt mondták valahányszor házuknál volt az orvos.
Ők szegények, árvák lettek, de úgy-e gondjuk viseled?

10. Óh, jó Atyánk, sír az anyja, bár inkább ő lenne halva,
Hisz tőle is eltelt minden, a férje is a sírban pihen.
Hogy tudja most ezt átélni, újra egy leányát temetni?
Bíztsd, hogy rá szükség van az árvákkal kapcsolatban.

11. Hatalmas Úr! Sebet ejtél a jó testvérnek szívében,
Amáli is úgy fel zokog, hogy testvérétől megfosztod.
Mit is tegyen? Ő segítne, de nem tehet már semmit se.
Míg élt, kedvét betöltötte. Legyen hát Szentséged véle!

12. Hatalmas Úr, sokan vannak, akik tőle búcsúzzanak:
Marosi János nagybátyja, Jakab Amáli anyósa,
Férjének a tesvérei: Péter, Dénes és családi,
Aztán János és nagynénje: Nagy Jánosné és mindenkje.

13. Ide jön az ángyó asszonya: Fülöp Mózesné és családja.
Rokoni közt Jakab Lajos s akik hozzája tartozók.
A komái: Fülöp Dénes, Izsák Ábel s Illyés Dénes,
Mindezeknek a családja s az ő összes rokonsága.

14. Legyen közeli vagy távoli, mindannyian megkönnyezik,
Barátnői, szomszédai és minden jó ismerői,
Végleg elbúcsúznak tőle, mert ő közibük nem jöhet.
Sírjatok ti is harangok, templomba nem hívhatjátok.

15. Hatalmas Úr! Miért látogatsz? A mi vállunk nem állja azt,
Hatalmadat elismerjük és lehajtjuk a mi fejünk.
Adj nyugalmat a halottnak, s vigaszt az itt maradottaknak,
E nélkül minden elveszett, Te úgy-e nem engeded ezt?

16. Hatalmas Úr, ami történt, te akartad, hogy megessék,
Mi még most is hittet valljuk, te vagy a mi boldogságunk.
Ha elfogyatkozik testünk és nem dobog már a szívünk,
Te vagy a mi reménységünk, egyetlen örök Istenünk,
Ámen.

(52.) Halotti búcsúztató [Pipei Erzsébet]

Rava, 1934. ápr. 12.

1. Megállok én is koporsód mellett, már néhai **Pipei Erzsébet**.
Szemem a végtelenbe révedez, hogy ott föllelve boldog lényedet,
Találkozhasson tekintetteddel, és olvassa le üzeneted.

2. Az értelem lángja ott elhamvad, a gondolat ereje ott megrokskad,
A testi szem elé fátyol kerül, és minden-minden homályba merül.
Csak az élő hit fénye világol, csupán titkos sejtelem tanácsol.

3. De ez a fény mindennél többet ér: megláthatom tekinteted ennél,
A sejtelem megmondja mit tegyek, hogyan őrizhessük meg emléked?
Oh, csak ti maradjatok itt velem, te élő hit és titkos sejtelem,
hogy megértsem mit halott üzen

4. Azért állok, azért jöttem ide, fájdalmatok, ha lehet enyhítsem,
Hulló könnyeitek letöröljem s vérző sebeteket bekötözzem
Ezt akarom gyászoló testvérek, ezért a búcsú közvetítése.

5. S habár én látva őt a szenvedőt ki görnyedten ült ágyban,
párnák közt,
Míg csak szíve bírta, s végsőt dobant, míg a kegyetlen halál rárohant,
Hitem szemével megtekinthetem, lelkem fülével hallok mit üzen.

6. Titeket hívlak, mindnyájatokat: hagyjátok most a világiakat,
Fogjátok fel a búcsúszavakat, melyekkel szelleme meg is gyógyíthat,
Hiszen az Isten szerető lelke s csodás ereje szólal meg benne.

7. Legyen ez nektek ma tanult lecke és el ne feledjétek sohase,
Hogy mindenki az Isten gyermeke, s rávilágít az Ő szemfénye,
Előtte nincsen faj és felekezet: egyek vagyunk mindnyájan Ő benne.

8. Ez is a cél, melyet Ő kítűzött, nem pedig a versengés egymás közt.
Békés munka, közös egyetértés, ami nélkül nem lehet fejlődés,
Alapja a földi boldogságunknak, a menyei üdvösség záloga.

9. Minden ember aszerint idvezül, amint Isten szent céljáért hevül,
A szív a lélek és az élet az, ami az embereknek értéket ad.
És egy vallásnak sincs kiváltsága, bármennyire is a azt vindikálja.

10. Az egyéni lélek tisztasága, a közös cél szent, magasztos volta,
Az ember törhetetlen bizalma, az igazság mellett kitartása,
Ad a szívnek igaz nyugalmat, s vezet el az örök boldogságra.

11. Aki úgy él földi életében, hogy mindezekre szert tegyen,
Aki szépért, jóért és nemesért mindenkor nemesült, bár mint is élt.
Megnyerte a legjobb értéket, melyért világi élte elveszett.

12. E nagy kincsről szellemi világról sugároz fényt itt a Mindenható.
Erről beszél a boldogult lélek, kinek emléke bennünk ébredsz,
Jöjjön és szóljunk vele még egyet, s aztán temetőbe kísérjük el.

13. Első az édes leánya Irma, kinek a karjai közt kimúla.
Tudjuk, hogy nagyon fáj távozása, rádnézve szomorú búcsúzása,
A te szíved is majdnem összetört az édesanyád gyötrelmi közt.

14. Nyugodjál meg, csendesedj el, Így akarta a jó Isten,
Fájdalmát többé nem látod, jajgatását nem hallhatod,
Ő elaludt, hogy békében legyen az Úr kebelében.

15. Ő azt hagyja hátra neked: bízzál mindig az Istenben,
Ő a legjobb és legbölcsebb, gondot visel az emberre.
Csak légy hű és becsületes, akkor téged Ő nem hagy el.

16. László Aladárné, menyé, ki fiának volt hitvese,
Veled is az Isten legyen, gyermekeiddel légy békében.
Unokái: Irma, Dénes, Zsuzsika, András és Mózes,

Rózsika s a kicsi István, Aladár, Elemér, mindahány,
Jöjjetek s ejtsetek könnyet a fájdalom úgy lesz könnyebb.

17. Unokaveje: Majlát Demeter, ki temetésére nem jöhetett,
És a másik Simon Péter, a hét dédunokával egyetemben
Gyászolja elmúlását, sírassa távozását.
De nem felejtik testvérei: András, István, Ráki, Julis,
s ezeknek családjai.

18. A jó emberek tömege: Izsák Lajos, Kecskés Dénes,
Özvegy Andrási Sándorné, Borsovich Károly, Nagy Dénes és
Nagy József,
Őt betegségében felkeresték, temetőbe elkísérték.

19. Most mindnyájan, kik itt vagyunk,
Tőled végkép elbúcsúzunk. Kívánjuk, hogy pihenésed
Csendes legyen temetőben, hová hited szerint tettek,

20. S ha hitetek korlátozott, azért mi nem bántalmazunk,
Mi azt tartjuk, hogy mindenkit saját hite idévezít.
Legyen örök idvességed. Most és mindörökké.
Ámen.

(53.) Búcsúztató [Hankó Róza]

Rava, 1934. ápr. 25.

Hankó Róza (1902. X. 8.) felett

1. Szívünk bánatosan kérdi: Miért ezt Mindenható?
Hiszen lelkünk nem bírja ki a fájdalmat, mely borzasztó.
Miért kell a léleknek megszűnni, az életnek összetörni,
Épp a magvas delelőnél: a harminckét év kövénél?
2. Búsongva és csüggedezve, zokogva és meggyötörve,
Állunk a koporsó mellett, mely idő előtt született.
Sír a lelkünk, fáj a szívünk, mert ifjú anyát temetünk,
Édesanyát, kinek gondját és jóságát nem pótolhatja senki más.
3. Hankó Róza hozzád jöttünk, hogy itt szolgálatot tegyünk,
Szolgálatot, de szomorút: s vegyünk tőled végkép búcsút.
Nem csupán az egyházfival, kivel az elmúlt húsvétban,
Elhoztuk az úrvacsorát, hogy azt felvedd, s megnyugodjál.
4. Sokan jöttünk el most hozzád, hiszen te már megnyugodtál,
Itt van szülőfalud népe, s idegenből is eljöttek,
Azok, akik csak szerettek, hogy tőled búcsút vegyenek,
Mert te itt hagysz most bennünket, s mégy honnan vissza
nem jöhetsz.
5. Nem egyszerű látogatás, de nem is a megnyugtató,
A célja most itt létünknek, ezt megtettük, te megnyerted.
A bölcs és jóságos Isten ehhez már hozzá segített,
Végtségesség, amért jöttünk, hogy temetőbe kisérjünk.
6. Éppen azért oly szomorú, olyan sötét, olyan borús
E nap képe a szívünkben, – téged már nem lelhetünk fel.
A zokogás és a sírás, azért tört fel a lelkekből,
Hogy te, ki még maradhatnál, oly sok előtt eltávozáál.
7. Veszteséged nagyon érzik, különösképp a tieid,
Kicsi fiad Pázsint András, kit te valóban imádtál,

8. És magadhoz elhozattál, hogy betegségedben lássál,
Most távol van, az apjával, itten marad árvaságban.

9. Hatalmas Isten, jó Atyánk, miért van kegyetlen halál?
Hogy elvegye és összetörje, ami az élet gyümölcse?
Miért adsz édesanyákat, a őket magadhoz hívtad.
Mielőtt hivatásukat e földön megvalosi [...]

10. E boldogult halottunkat is megáldtad hat magzattal,
S közülük csupán csak egyet tartál az élet kezében,
Most őt is úgy lesújtottad, jó anyjától megfosztottad,
Milyen szüksége lett volna édesanyai karokra!

11. Szeretetét nélkülözi, melegségét nem érezi,
A hiányát [...], gondossága nem kíséri.
Mi lesz vele oh, jó Atyánk, ezt kérdezi tőled a szánk.
Felelj nekünk, hogy vigasztalj, és az anyját is megnyugtasd.

12. „Én vagyok az árvák Atyja, életüknek a támasza,
Én szeretem őket jobban, mint szülők magzatjukat,
Megáldom kik bennem bíznak, ne féljete, gyámolítlak!”
Így szól hozzánk a jó Isten a lélek jelentésében.
Ámen.

(54.) Halotti búcsúztató [Kecskés András]

Rava, 1934. május 7.

1. Mindenki számára van egy ismeretlen,
A nevét jól tudja, s ő mégis idegen,
Képe sajátságos, alakja szokatlan,
Észnek titokzatos, szemnek láthatatlan.

2. Hol jár, azt nem tudják, – mindig visz valakit,
Amerre elhalad, ott könnypatak folyik,
Titkon jelenik meg, de mikor távozik,
Azt nyilvánítja minden sem láttára.

3. Semmi más célja nincs, csak mit Isten gondolt,
Azt, hogy végre hajtsa, s abban nincs irgalom.

Villám-gyorsan száguld, miként a gondolat,
A megtalált kinccsel, egy élő szívével.

4. Halál az ő neve, életet ragad el,
Kezében megszűnik élők lehelete,
Szemükből kialszik, azok áldott tüze,
Az ajk elhalványul s a rózsza elhervad.

5. Homlok sápadtsága, tagok merevsége,
Telepszik le oda, honnan ő kilépett.
Aki tudott szólni néhány perccel előbb,
Érintése után az már semmivé lőn.

6. Kiesik kezéből a munka és játékszer,
Figyelem, üdeség, nem hallgat semmire.
Dermedt földdarabbá válik az élő test.
Rajtad, oh ember, már senki sem segíthet!

7. De miért is fessek én tovább e képet?
Hiszen ti látjátok, hogy a halál itt volt:
Kicsi **Kecskés András** játékát letette,
Mert tőle a szívet, s életét elvette.

8. Ti vettétek észre édes jó szülőim,
De, úgy-e nem tudtok semmit cselekedni?
Négy éves koromban engem választott ki.
Vele mennem kellett, Isten akarta így.

9. Itt hagylak titeket is, kicsi testvéreim:
Róza, Zakariás s még a két nagyanyám,
Nagybátyáim, s néném, összes rokonaim,
Kik jobban ismertek engem, mint én titeket.

10. Látjátok úgy-e bár, a halál közel jár.
Rokonságot pusztít, bennetek búsít.
Ilyés Lőrinc és neje, jó keresztszülőim,
Íme az életünk ismeretlen kezekbe van lefektetve.

11. Szomszédok, rokonok, emberek, barátok
Ismeretlen járt itt, ki magával elvitt.
Hozzátok intézem búcsúszavaimat,

Míg ti is ott lesztok, hova én jutottam.
Ámen.

(55.) Halotti búcsúztató [Jakab József]

Rava, 1934. ápr. 30

1. Szép családi körből távozol csecsemő,
Szerető szívektől búcsúzol elmenő,
Kicsi Jakab József e földet cseréléd,
E világot hagyod, hogy lehessél boldog.

2. Tégedet az Isten oly nagyon szeretett,
Hogy csak mutatta, mily erős a hatalma,
Mert életet teremt ott is, ahol nem hiszed,
Nem is földnek szánt, de hogy mennyben lakjál,

3. Mikor megszülettél, magaddal már hoztad,
Gyenge kis testecskéed magába bezárta,
Az Úr jelentését a nagy üzenetet:
„Éltet adok néktek, de én jobban szeretem.”

4. Most beteljesedett, mit megjelenésed
Nekünk már hirdetett, te messzire mentél,
Az Ő közelébe, kinek dicsősége
És nagy szeretete lakozott tebenned.

5. Jobb is neked ottan, hol az élet tiszta,
Mert ott mindent csak egy rendez és intéz el.
Az emberek bűne, gondja, szenvedése,
Oda el nem juthat, ott minden boldogabb.

6. Te is az vagy ottan, földi szülők igaz
Onnan hiányoznak: édesanyád, s apád,
Ott veled nem lehet, jó nagyanyád szeme
Rajtad nem lebeghet, de ott az egyetlen Egy!

7. A testvéreid sem becézhetnek téged,
Az ismerősök sem várják fejlődésed,

Mert ott nincs test, anyag, ott egy nagy Lélek van
A mi Édes Atyánk, ki gondot visel ránk!

8. Ne sírassátok hát, ti élők a holtat,
Hisz ő mindnyájunknál csendesebb, boldogabb.
Nincsen édesanya ki jobban vigyázná,
Sem édesapa, ki jobban gondozná,

9. Az ő magzatját, gyenge kis fiát,
Mint a jó Isten ki ott van ő vele,
Az, az egyetlen Egy, ki magához vette.
Áldassék az Ő szent, örök és nagy neve.
Ámen.

(56.) Halotti búcsúztató [Miklós Lajos]

Rava, 1934. júl. 11.

1. Soha sem érezzük jobban, hogy mily nagy az Úr hatalma,
S mennyire teljes irgalma, mint egy ilyen koporsónál,
Melyben **Miklós Lajos** nyugszik, örök álmában aluszik
Ez a legszebb bizonyíték. Többet sugalmaz mindenkinél.

2. Mit ér az ember élete s mi a legnagyobb értéke?
Olyan ritka, ki felfogja és helyesen magyarázza,
M'ért lehet oly háládatos, s az Istenhez alázatos?
Az ember, a föld lakója – mindenki bírálhatja.

3. De íme e koporsó itt, minden embert jól megtanít,
Hogy az élet mekkora kincs s annak mi adja értékét.
Azt hirdeti, azt zúgatja, mindenki vigyázzon arra;
Isten ajándéka adta – vár is valamit miatta.

4. Sokat ajándékozott meg, felbecsülhetetlen nagy kincssel,
Az értelem erejével, hogy látni tudjunk fényével;
Az ítélőképességgel, hogy az különbséget tegyen,
Mi a jó és kívánatos, s a rossz, ami utálatos.

5. Ezzel kell, hogy mérlegeljük az életet, melyet élünk,
Ezzel kell, hogy megköszönjük a sok jót, mit adott nekünk.
Ez magában oly agy áldás, milyent a földön nem láttál,
M'ért nem veszed ember észre, hogy megköszönd az Istennek?

6. A kenyérért imádkozol, a pénzért sokat dolgozol,
Egészségről elismered, hogy mily megbecsülhetetlen,
Földi gazdagságról hiszed, hogy boldogságod gyökere.
Az anyagról is úgy véled, benne van minden örömed.

7. Ember? Istennek gyermeke! Miért vagy az Ő remek?
Ha nem látod, ha nem tudod, mi valóban boldogságod.
Fordíts több gondot lelkedre, Isten áldott szellemére,
Ébredj! E koporsó figyelmeztet – örök szent kötelességre.

8. Hiszen meg lehet mindened, kenyér és pénz, s anyag, kincs.
De ha nincs felfogó eszed, mivel mindezt mérlegeljed,
Ha hiányzik a szellemed, ami téged éltesse,
Ha lelked sötétség fedi, s így nem is tudsz értékelni.

9. Akkor hiába mindened, akkor semmit ér élted,
Akkor nincs kötelességed, akkor nem látod Istened,
Akkor jobb, ha nem születnél, vagy a földről elvitetnél,
Akkor nem vagy több anyagnál, mire csak elmúlás vár.

10. Az ember annál többet ér, minél közelebb van Istennél,
Minél tökéletesebb a lelke, s fennkölt a szelleme,
Mert így a mindenség célját a lelke jobban fogja át.
Így az Isten akaratát teljesíti, bár mit csinál.

11. Isten, a mi Édes Atyánk, itt jelenti ki Önmagát:
Az értelemnek a fényében, a léleknek a mélységében,
Okos szóban, nemes tettben, az önzetlen, a hű életben,
Ott tündöklük Ő legszebben: remek nagy teremtményiben.

12. Ezen nagy igazságot hirdeti ez a pillanat,
Mikor tőled Miklós Lajos elbúcsúzni óhajtanók,
Hiszen benned és életedben bizonyítja a jó Isten
Az örök nagy szeretetét, melyet az embereknek mért.

13. Téged eszközül használt fel, hogy velünk mindent értesen,
A te lelked arra szánta, hogy a mások tanúságára,
Legyen az örök homályban, a mély titokzatosságban,
Ezt a célját elébb vitted, életed elveszítetted.

14. Te sem tudod, hogy miért volt, mi sem kérjük ezt a dolgot,
Csak fájlaljuk, hogy ez így volt, s szánjuk bizony a te sorsod.
Úgy gondoljuk, ahogy te mondod: „eltávoznom, nekem jobb”.
Tieidet így feloldod nagy terhüktől, mely rajtuk volt.

15. Hisszük azt is, hogy Isten, ki mindennél jobb és bölcsőbb,
Azokat megjutalmazza, kik hordozták a sorsodat.
S rólad sokat gondoskodtak, hisz rászorultál a gyámságra.
Miklós Dénes és családja volt életednek gyámola.

16. Ők már betöltötték híven az atyafiúi tisztet,
Most tőled végkép búcsúznak, neked minden jót kívánnak,
Tudjuk te is megköszönnéd, ha gondolnál és éreznél
Jóságos gondoskodásuk. Legyen az Isten az áldásuk.

17. Neked pedig szerencsétlen, ott az örök dicsőségben,
Adjon az Úr kegyelmet és örökké tartó csendet.
S, mert a földön, mint áldozat küzdél az életen által,
Kárpótlást és jutalmat, hogy végtérre boldogulhass.
Ámen

(57.) Halotti búcsúztató [Miklós Mihály]

Rava, 1934. júl. 27.

1. Csodálatos bölcsességről
Nagy atyai szeretetről
Beszél nekünk ez az élet
A változások színtere.

2. Szép a hajnal felkelése,
Tündöklő a napnak fénye,
Gyönyörű a madár dala,
Búvölő a virág illata.

3. Fennséges a kékes égbolt,
Amelyen nincsen egyetlen folt,
Óriási az óceán,
Hol a hullám, hullám hátán.

4. Hát a földről mit is mondjak
Melynek keble olyan gazdag.
Benne a fejlődés lelke
Tápláló szívének vére.

5. Mily sok mindent hord, a hátán,
Mennyi élőlény a vállán,
Te is rajta jársz óh, ember
Életed hozzá van nőve.

6. Ezek mind oly nagyszerűek,
Csak bámulja az értelem.
Hát aztán maga az ember,
Ki a természet remeke!?

7. Ő mindezen felül áll:
Ott a teremtmények csúcán.
Oda vágyik a napsugár,
A hajnal pir is hozzá száll.

8. Ő élvezi a madár dalt,
Neki búvölő az illat,
Az égbolt is rámosolyog,
Így hát lehet is ő boldog.

9. Van neki érző szíve,
Mely tele lehet gyönyörrel,
Van öntudatos nagy lelke,
S ez őt magasra emelte.

10. Beláthat a föld keblébe,
Leszállhat tenger mélyére,
Betekinthet a menny tükrébe,
S állhat Isten közelébe.

11. Élhet tisztán önzetlenül,
Imádkozhat, járhat szentül,
Mert az Isten megáldotta,
Mindennel, mire csak vágya.

12. Ugy-e mily szép, amit mondok?
Testvérem ez mind neked szól,
Te vagy az Isten remeke,
Rajtad ragyog az ő szeme.

13. Homlokodon ott a képe,
Lényeden áldott szelleme,
Szívedbe írta törvényét,
Reád lehelte a lelkét.

14. Mindezekért hát te mit adsz?
Vagy rá gondolni nem akarsz?
Megállsz e koporsó mellett,
Melyben Miklós Mihály pihen.

15. Hallgasson el a panaszkod,
Szünjék meg a földi jajjod,
Add át szivedet Istennek
Hogy csak ő lakozzék benne

16. És abban a pillanatban,
Te már a legboldogabb vagy,
Mert láthatod és megérzed,
Azt a csodás szeretetet

17. Mellyel Urad, a hatalmas,
Téged oly bölcsen elhalmaz,
Látni és érezni fogod,
Hogy Isten az, ki megáldott.

18. Itt a koporsó mellett,
Minden szív megkönnyebbülhet
Nincs helye itt a panasznak,
Látszik, hogy az irgalma nagy

19. Hasonlítsa össze bárki,
Az elhunytával életit,
Az övén fény és boldogság,
Emezén meg szomorúság.

20. Van-e szív, mely felbecsülje,
S értelem, hogy kifejezze?
Azt a végtelen jóságot,
Mellyel az Isten megáldott

21. Mikor Ő ép lelket adott,
Rólunk bölcsen gondoskodott,
E nélkül hiába, minden,
Nincsen halhatatlan kincsed

22. Pótolhatja-e valami
Legyen, bármily fényes földi,
Ha nincs lélek, mely megértse,
Nincs az életnek értelme

23. Ime ez a nagy igazság,
A temetésen szól hozzánk.
Áldjuk a teremtő Istent,
Hogy annyira szeret minket.

24. Ha van könnyünk, sirassuk meg,
E boldog szerencsétlent,
Ki negyvennyolc évig élt volt,
E földön, mint élőhalott.

25. Induljon meg a könny zápor,
Folyjon a részvét fájdalom,
A sok kínért, gyötremért,
Melyet a sors neki kimért.

26. Elmegy ő is most hát oda,
Hová Lajos már hívta,
Legyenek együtt ők ketten,
Mint ezelőtt életükben.

27. Miklós Dénes és családja,
Rátok az Isten mosolya,
Alászállt és megkönnyebbített
Mihálytól is már megmentett.

28. Mondjátok, hogy pihenjenek
Békén az anyai földben,
Legyen a sír gondozó
S pihenő ágy a koporsó.

29. Ti pedig kedves testvérek,
Kik őt e földön védtétek,
Sorsotok vigyétek tovább,
Az élet göröngyös útján.

30. Megáld Isten bizonyára,
Hogy nem hagytátok magára,
Az elhunyt két szerencsétlent,
Kikért sokat szenvedétek.

31. Különösen te viselted,
Türelemmel szenvedésed,
Miklós Dénesné, Amáli,
Ki nem tudnád előadni,

32. Mennyit tettél te értük,
Tizenhét éven keresztül,
Számon tartja mind az Isten,
Megáld egykor hidd el, hidd el.

(58.) Halotti búcsúztató
[Bíró Károly]

Rava, 1934. júl. 28.

1. Bíró Károly, s Fülöp Zelma,
Meghalt a drága fiúcska,
Letűnt reményitek csillaga,
Le, boldogságotok napja.

2. Elvesztettétek örökre
Azt a kicsi kedves arcot,
Mely reátok úgy mosolygott
Mint az angyal teremtmőjére.

3. Oda lett a szép kis gyerek,
Ez nektek sok könnyet jelent.
Oly nagy szívetek fájdalma,
Hogy nincsen vigasztalása.

4. Mint egy álom csak olyan volt
Az ittléte közöttetek,
Egy csodaszép boldog álom,
S keservesen ébredtetek.

5. Az élet, a való csúnya,
Bár ne ébredtetek volna!
Hisz, ha tovább álmodoztok,
Még mindig boldogok vagytok.

6. Tudom, hogy ti szeretnétek
És mindent meg is tennétek,
Hogy álmotok tovább tartson,
S Karcsi köztetek maradjon.

7. De, hiába! Mert nem lehet,
Ez a sors és ez a végzet,
A jó Isten úgy rendezte,
Hogy a nappalt éj váltsa fel.

8. Jöjjön felhő a nap elé,
S búbanat az öröm után,
Mely szívet, lelket megpróbál,
Álom után ébredés.

9. Ez az Ő akaratja hát,
Ami titeket most talált,
S bármily nehéz és keserves,
Bele kell hogy törődjete.

10. Bármily fájó s szív szaggató,
A végbúcsú, amit vesztek,
Bármily sötét és lehangoló,
Az ébredés, mire keltek.

11. Az elől ki nem térhettek,
Nincs hová meneküljeteK
Az a szomorú tény búsít,
E sötét kép mindig rémít

12. Kis fiatok nincs már többé,
Elment a halottak közé.
De egy mégis vigasztalhat:
Ő boldog, ártatlan maradt.

13. Fel hát a lehajtott fővel,
Vissza az eltűnt reménnyel,
Nem veszett ő el örökre:
Szívetekben él emléke.

14. Lelketekben ott a képe,
A kedves arc, mely mosolyog,
Az a két szem amint ragyog,
És a repdeső két keze.

15. Mint egy boldog álom képet,
Őt so'sem felejthetitek.
Jóllehet, hogy koporsóban
Kicsiny teste már elporlad.

16. S összevegyül az Ős röggel,
Mint annak alkotó része,
De a szellem, mely élteté,
És a lélek, mely hevité.

17. Él és működik tovább,
Meg-meg látogat titeket,
A gyermeki emlék kapcsán,
És megenyhíti szíveteket.

18. Biztosan hát az a tudat,
Hogy ő nálatok boldogabb:
Porló teste csendben pihen,
Lelke örvendez a mennyben.

19. Biztosan még az is tovább,
Hogy a sors mindenkire vár,
Nincs kivétel, akár király,
Aki az élet útján jár.

20. Akár koldus, szegény, gazdag,
Végig megy ezen az úton,
Hol a halál rávigyorog,
S földi létnek vége szakad.

21. Legyen az is felemelő,
S az életre lelkesítő,
Hogy ti mindent megtettetek,
Mit lehetett, s megtennétek

22. Mit a szülői tiszt rendel.
De az Isten akarata
Ellen nem tehet az ember,
Annak kell megvalósúlnia.

23. Jó nagyszülők, kik annyira
Búslakodtok most amiatt,
Hogy nincs már kedves unoka,
Kihez lelketek úgy vonza,

24. Rokonok és ismerősök,
Mind akire nézve fájó,
Szálljon le rátok nyugalom,
Hogy meghalt a kicsi Károly
Ámen

(59.) Halotti búcsúztató.
Özv. Izsák Dánielné

Rava, 1934. nov. 7.

1. A harang hívó szavára,
Gyültünk össze búcsúzásra,
Végbúcsú ez, amit teszünk,
Hisz a mai nap temetünk.
Özvegy Izsák Dánielné,
Ki nyolcvannégy esztendőt élt,
Eltávozik a körünkből,
Búcsúzik az óvítól.

2. Illó hát, hogy megfigyeljük,
A szívünkbe bele vessük,
A hasznos gondolatokat,
Melyeket ő most hátra hagy.
Nem csupán, mert olyan kort ért,
Mely mindnyájunk becsületét
Megérdemli, sőt még inkább,
Mert élete oly puritán.

3. Nemcsak a név bibliai:
Mária – kit jól ismerünk,
Hanem a lelke és a szíve,
Oh, hogy vágyódott e helyre!
Ide Isten közelébe,
E megszenelt épületbe,
Jött ő nemes vágyódással,
Lelkének szent óhajával

4. Eljött reggel, eljött este,
El bánatban, el örömben,
Nem nézte, hogy milyen nap van
Munka-e, vagy szent ünnepnap.
Itten nyitotta meg lelkét,
És tárta fel az ő szívét
A jóságos Isten előtt.
Ezt tette mindennek előtt

5. Úgy-e kedves testvéreim,
Milyen gyakran láttátok itt?
Hanem, ti hiányoztatok –
Az ő szíve ide vágyott.
Tudta jól és érezte azt,
Hogy mindenkinél boldogabb
Ki jár az Úr tornácában
És lakozik a házában.

6. Tudta, hiszen tapasztalta,
Hogy itt a hit magasztosabb.
Érezte, hogy reménysége,
Ha csügged is újra éled.
S a szeretet szent országa
Innen terjed a világba.
Mely értékes gyümölcsöt hoz,
Mert itt hintik a jó magot

7. A hűséget és becsületet,
Szép és tiszta lelkűséget,
Mindent, mindent öntözgetnek,
Csirájában és nevelnek.
Itt szólal meg az Úr szava,
És gyullad fel az ő lángja,
Mely a jóság sugarait,
Szórja széjjel, s mindig épít.

8. Oh, bár tudná ezt mindenki,
S követné az ő nyomdokit,
Akkor több vallásossággal,
Nagyobb hittel, s boldogsággal,
Telhetnék meg minden kebel,
Melyben keserűség terem.
Akkor jobb lenne az érzés
A keresztény szívek mélyén.

9. Így hirdeti, ezt sejteti,
Velem a vallásos élet,
Hát ti nem így képzelitek?
Bizony ez egy kedves élet.

Egyszer mindenkit ér a bánat.
Egyeseknek minden fájhat,
Könny bánatalom, s aggodalom
Senkit sem kerül ' világon.

10. De aki bízik Istenben,
Boldog mindig a lelkében,
Mert a fájdalom nyomában,
Ott az Úr a balzsamával.
S bevonja a szívet-lelket,
S a nehézség nem olyan terhes.
Derült még a sötétség is,
Enyhébb a keserűség is.

11. Ezt hirdette, ezt regélte,
A Mária néni élete.
Milyen boldog és nyugodt volt,
Mikor csak imádkozhatott.
Búcsú szóul azt mondotta,
Mindenkinek csak azt hagyja,
Térjenek az Úrhoz vissza-
Legyen szívük mindig tiszta.

12. Így szól mindnyájan, hozzátok
Boldogult édesanyátok;
Id. Adorjáni Istvánné,
Bekő Julianna, Izsák Imre, Izsák Ida,
És a legkisebb gyermeke:
Ifjú Andrási Istvánné,
Izsák Rákhel,
Az Istent szívből féljétek,
Soha őt meg ne sértsétek.

13. Ha valami jót tettetek,
Azt is neki köszönjétek,
Éltetek, hogy nyugodt legyen,
Mindig csak Ő vezéreljen.
Két veje van és két menyé,
Akik róla emlékeznek.
A tizenkilenc unoka,

És huszonkilenc dédunoka, -
Mind elbúcsúznak sorjában.

14. Sokan állnak körülötte:
unokatestvérek és rokonok,
A távol s közel valók,
Megható végtisztessége.
Kiskede és Kisadorján,
Nagysólymoson, és Énlakán
Többben vannak, kik most itten
Talán meg sem jelenhettek

15. De búcsúszavát megértik,
S barátságát megköszönik
Komái s koma ' sszonyai
Szomszédjai sírásói – s harangozók –
Mind elszakadnak most tőle,
Ki már itt a földi létben
Harminc évet házasságban,
Harmincat pedig özvegyen
Töltött keresztény szellemben,
Nyugodalma csendes legyen

16. De nem fejezzük addig be
Kegyeletes beszédünket,
Míg egyházközségünk nevében,
Az egész gyülekezettel
„Isten hozzád”-ot nem mondunk
Drága, megboldogult halottunk
Ámen.

(60.) Halotti búcsúztató. Fülöp Poli

Rava, 1934. dec. 7.

1. Fájdalmas ez a perc jó szülők tinetek,
Szomorú a lelketek, ha nem is könnyeztek
Fájdalmas, szomorú, mert minden beborult.
Mert kisebb leánykátok koporsóba szorult.

2. Pedig szemeteken, biz'ott a gyötrelem,
Amely lelketekből egyszerre rontott föl.
Bús kétség vonult át és bánat vert tanyát,
Boldog kebletekben mondhatjuk hirtelen.

3. Bár nehéz az élet, súlyosak a gondok,
Az Istenben ti szépen bízni tudtatok.
Megélhetésetekért híven fáradtatok,
Gyermekeiteknek örült a lelketek.

4. Igaz, nemes érzés töltött el titeket,
Szent hit és reménység tölté el szívetek,
Hogy gyermekeiket, ha felnevelitek,
Mellétek állanak s ha kell támogatnak.

5. De amint megjelent a betegség jele
Vele együtt eljött s a szívbe költözött,
Kétség s aggodalom. Vajon a bánatom
Súlyos lesz-e nagyon s lesz-e diadalom.

6. Mind a négy gyermeket le is gyúrta ágyba,
A betegség kárja, hogy velük végezzen.
A többi mindenik erősebb volt ennél
Így hát le is győzte ellenfelét.

7. Szegény kicsi Poli, nem tudott ellenállni,
Ti szaladtatok vele, hogy megmentésétek,
Orvoshoz vittétek, nem is egyszer kétszer,
De minden hiába nincsen orvossága.

8. Az orvos bíztatott, remény el nem hagyott:
Egy-egy pillanatra a szívbe lopódzott,
Közben a kis testet, betegség megtörte,
Az élet derűjét a szemből kiölte.

9. Fájdalmas lett a perc, szomorú a lélek,
Egy kis leánykátokkal nektek kevesebb lett.
Följajdult szívetek, megeredt könnyetek,
Kicsi Politokat most már temetitek.

10. Minden reményetek összeomlott benne
Mert ő élők közé soha nem jó többet.
De az Isten mégis szeret benneteket.
Csak ő benne bízni el ne feledjétek

11. Látjátok mostan is a legkisebbiket
Hívta el tőletek. A többit itt hagyta:
Lajos, Juli, Árpád, ők már jobban vannak,
Bennük éljen tovább szívetek reménye.

12. Lelketeknek hite Istenhez vezessen,
Ti is jó nagyapák térjete ő hozzá.
Búcsúzzatok el már keresztapák s anyák,
Szomszédok s cimborák. Mindenkit Isten áldjon meg!
Ámen.

(61.) Halotti búcsúztató [id. Nagy István]

Rava, 1935. febr. 23.

a. i. [alapige] Péld. 16, 31,3

Id. Nagy István felett

[Ceruzával:] Borsos Irma felett kis változással: 1937. IX. 22.

1. Megállunk előtted, mérhetetlen Isten,
Kinek ítéleted szent és sérthetetlen,
Ki akaratodat mindig végrehajtod,
S abból nem alkudsz, ember bármit gondol.

2. Ha valaki hosszas földi életet él,
Mi azt mint jutalmat, vagy éppen büntetést
Véljük s könyveljük el annak a részére,
Kinek hosszas élte emberileg nézve.

3. Napsugaras réten keresztül vezet.
Mi azt mondjuk arról: Isten megáldotta,
S akit szenvedés folyton csak zaklata
Azt, hogy büntetésed súlya miatt szenved.

4. De ezen szempontok, csupán emberileg,
S földi szemszögekből tűnhetnek ilyennek,
Mert a végtelen bölcs akarat értése,
Éppen ily bölcs elmét követel és tételez!

5. Sokszor azon töri a fejét az ember,
Amire amúgy sem kaphat feleletet.
Egyet mind amellet kell tapasztalnia,
Hogy mindvégig élni Isten senkit sem hagy.

6. Egyszer csak elhívja, hogy számon kérhesse,
Amit reá bízta e földi életre,
Ezen igazságnak fényes bizonyága,
Az itt beállt halál, e koporsó álma.

7. Csak nem egy századig győzött itt élet,
Feletted, oh, halál, Te gyászos enyészet,
De mégis végtére minden csak úgy leve,
Amint elrendelte a bölcs Isten keze.

8. Néhai Nagy István, már te is itt hagytál,
Búcsú szavaidat már el is mondtuk.
Az utolsó percben tudom, hogy gondoltad:
„Életet s kegyelmet szerezteél számomra”.

9. A gondviselésed őrizte a lelkemet.”
Köszönöm én neked Áldott jó Istenem.
Hogy oly hosszú időn keresztül élhettem,
S amit csak lehetett mindent elintéztem.

10. Ti pedig szeretteim, már ne sirassatok.
Lajos fiam neked az út még messzi megy.
Unokáim: István, Lajos s a többiek,
Nektek aztán sokat kell, hogy küzdödjetek.

11. Mert az élet nehéz, s a kis dédunokák,
És a földi világ olyan sokat kíván.
Halottunk búcsúzik mindenkitől rendre.
S mi is búcsúzunk intünk most neki örökre.
Ámen.

(62.) Halotti búcsúztató
[ifj. Szederjesi András]

Rava, 1935. márc. 9.

1. Ifjabb **Szederjesi András**,
Ím eljöttünk mi hozzád.
Ide küldött hivatásunk,
Harang szavára hallgattunk.

2. Egyszerű kis családból,
Gyermekeid koszorújából,
Egyet letört a durva kéz,
S rátok elég nagy csapást mért.

3. Az enyészet nagy törvénye,
Ágnes kis lánykátok kérte,
Olyan volt ő közöttetek,
Mint nyári harmat a réten.

4. Eljött, hogy örömet hozzon,
S reátok áldást árásszon.
De nem bírta a nyár hevét
S üresen hagyta a helyét.

5. Még egy évet sem tölthetett
Itt családotok körében,
Mint mikor egy titkos féreg,
Lopózik virág kelyhébe.

6. Úgy járt ő is már szegényke,
A betegség végzett vele.
Elhervadt korán élete,
Innen elköltözik a teste

7. Harang szava azt hirdette,
Ezért gyűltünk mi most ide
Ez hát utolsó alkalom,
S így meg is kell ragadnotok.

8. Hogy szóljatok még most hozzá,
S búcsúzzatok el tőle már,
Mert a végtisztesség után
Reá csendes pihenés vár.

9. Jöjjetek már jó szülői,
Kiket leginkább keserít,
Ez ártatlan távozása,
S az ő végső búcsúzása.

10. Áldjátok az áldott Istent,
Kihez hasonló több nincsen,
Áldjátok, hogy nektek adta,
De azért is, hogy elhívta.

11. Mennyivel jobb neki ottan,
Hol mindig csend és nyugalom van,
Hová nem hallszik a sírás,
Nem jut el semmi, ami bánt.

12. Ott a béke szent honában,
Örvendez már boldogságban,
Oda vár, majd titeket is:
E hely boldogít mindenkit.

13. Kis testvérei Róza, Sándor,
Ti már erősebbek vagytok
Növekedjete a jóban,
Az Istennek áldásában.

14. A szülőknek az öröme,
Bennetek teljesebb legyen.
A nagyszülők és nagynénik,
Sajnálják a kis csemetét.

15. Keresztszülők és szomszédok,
Kik e kicsikét láttátok,
Úgy-e, hogy fáj az elmúlás,
S mily keserű a búcsúzás!

16. Legyen minden élő szíve,
E nagy dologra készülve,
Hogyha innen indulni kell,
Békében távozhassék el.
Ámen.

(63.) Halotti búcsúztató
[Izsák Lőrinc]

Rava, 1935. ápr. 20.

Izsák Lőrinc felett.

1. Mondjátok meg testvéreim,
Van-e köztetek valaki,
Ki csak két nappal ezelőtt,
Érezte e szomorú tényt?

2. Van-e, aki azt sejtette
Tegnapelőtt reggelen,
Hogy ma lesz a temetése,
Izsák Lőrincnek hirtelen?

3. Gondolta-e bár valaki:
Az élet, az óriás kincs,
Melyre mindig leselkedik,
Az ellenség, a rablókéz,

4. Hogy megfogja és kitépje –
S az embert megsemmisítse.
A halál e nagy ellenség,
Ott van a sarkában mindig.

5. Gondoltatok-e ti arra,
Hogy az követ, úgy titokban,
És várja a nagy alkalmat,
Mikor életet rabolhat?

6. Úgy-e hogy nem gondoltátok,
Mit hoz a jövő reátok?

Úgy-e azt nem sejtettétek,
Hogy ily halál csap közétek?

7. Annál fájóbb és borzasztóbb,
Megrendítő és lángoló
E tanuság, melyet kaptunk,
Mint szent leckét, hogy felfogjuk.

8. Benne Isten szólott hozzánk,
„Ember vigyázz, hát mire vársz?
Térj magadhoz, siess hozzám,
Mert az élet csak látomás.”

9. Van-e lélek, mely ne sajogna,
E szörnyű valóság miatt?
Van-e lélek melynek nem fáj,
Ha látja ezt az elmúlást?

10. Van-e szem, mely könnyet nem ejt,
Ha e koporsóra nézhet?
Oh, hogy sajog, mennyire fáj,
Milyen nehéz az elválás.

11. El kell búcsúznunk, most attól,
Kiben az élet ragyogott.
Erő, egészség, munkakedv,
Hiányt benne nem szenvedett

12. Betegség őt le nem verte,
Kin az ágyhoz nem szegezte.
Fennjárt, dolgozott, sietett,
Hogy munkáját elvégezze

13. A halál is akkor tört rá,
Mikor munkára készen állt,
Indult, hogy dolgát végezze, –
Testét a földre teperte.

14. A lelke száll fölnebb-fölnebb,
A jó Isten közelébe,

S amíg egy felől örvendett,
Nagyon de nagyon szenvedett

15. Hogyne fájt volna az nagyon,
Hiszen még el nem búcsúzott,
Hogy bár egy jajszót kiejtsen,
S az övéire tekintsen.

16. Az a rút kegyetlen halál,
Azt sem engedte neki már,
Hogy mondja el, amit érez,
Hogy hagyjon itt egy szent könnyet

17. Pedig azt hogy várták volna,
Ha megtörténik, úgy nem fájna, –
Felesége: Jucika nén' mit
Is tegyen szegény?

18. Harmadszor jutott e sorsra,
Férje tőle elrabolva.
Ő azt hitte – Lőrinc mostan
Soha őt így el nem hagyja.

19. Mégis elment egy szó nélkül
S itt hagyta őt, itt egyedül.
Nehéz vigasztalódása,
Mert nagy a szíve fájdalma.

20. Talán soha be nem gyógyul,
Ott bent, ott bent, mindig jajdul.
Csak az Isten nyugtatja meg,
Lépjen hát hozzá közelebb

21. Ilus egyetlen leánya,
Tőled is el kell válnia,
Oh, mennyire szívszaggató,
Rád nézve e búcsúszó.

22. Úgy megpróbált a jó Isten,
Amint te ezt nem remélted.

Elveszítetted jó anyád,
S most itt hagyott édesapád

23. Mind ilyen korán elmentek,
Hogy szebb, s jobb létet nyerjenek.
Isten szólította őket,
Neki engedelmeskedtek

24. Bele kell neked nyugodni,
Bármint fáj, bármint búsít,
Mert 'ki megsebezte szíved
Meg is gyógyítja azt neked.

25. Testvér'i, Dénes és Amáli,
Ti sem tudjátok feledni,
Mert igaz és jó testvér volt
Ki titeket mindig pártolt.

26. Tán ezért szerette Isten,
S elhívta, hogy vele legyen.
Testvéri jó szíve-lelke
Kebletekbe gyógyírt vigyen

27. Dénes fia, unokája,
Tőletek el sem búcsúza –
Noha itt voltál jó veje
Mikor halt meg, hogy segítsed.

28. Reád bízta a leányát,
Az özvegyet s unokáját,
Most még jobban kell szeretned
Őket, s mindenben segítned.

29. Zsigának, a sógorának,
S, a Dénes testvére társának is,
Meglepő s megrendítő
Volt a halál, mely reá tört

30. Még Zsákodra is kihatott
S ott is sokat megzaklatott

Felesége testvérei,
S azoknak családjai:

31. Özv. Kedei Dénesné,
Kedei Sándor és övéi,
Eljöttek, hogy búcsúzzanak
S egy jó sógortól váljanak

32. Itt e faluban még sokan:
Közel, s távoli rokon sorban,
Öltöztek fekete gyászba,
Merültek el a bánatba.

33. Jó szomszédok és Barátok,
Komák és régi cimborák,
Sírások és harangozók
Szemében a könnyzápor.

34. Izsák Lőrinc nagy halottunk
Szomorú a búcsúzásunk,
Hisz az élet delén álltál,
S a közért is munkálódtál

35. Községi előljáróság
Tanács, és több más társaság,
Intézmények és az egyház
Érezni fogja a hiányt.

36. Mi is a belső emberek,
Téged nem felejthetünk el,
Mellettünk is te ott voltál
S a jóban velünk munkáltál

37. Hisszük, hogy azért az Isten
Meg is áld téged a mennyben,
Légy ott örök békességben,
Háborítatlan csendességben
Ámen.

(64.) Halotti búcsúztató
[id. Szederjesi Péter]

Rava, 1935. május 23.

a. i. [alapige] Jób 23.17

– felakasztottnál –

id. Szederjesi Péter felett, 80 éves.

1. Ismeretlen úton járunk,
Míg csak e földön bujdosunk.
Hatalmas kéz vezet minket,
S irányítja életünket.

2. Az út fel van darabolva,
S mindenkinek úgy beosztva,
A beosztást Isten végzi,
Mert az ember ezt nem érti

3. Mi csupán azt cselekedjük,
Mihez van képességünk,
Így csak addig megy mindenki,
Míg a sors korlátja engedi.

4. Végtelen erő hívja el,
S állítja a pályán be.
Helyzetet és körülményeket,
Ez teremti körülötte.

5. Ezért senki sem tudhatja,
Hogy mit hoz neki a sorsa.
A jövődőt nem ismeri,
Útját a homály elfedi.

6. Úgy történt itt hát minden,
Amint akarja az Isten.
Ember hiába akar mást,
Az lesz mit Isten jónak lát.

7. Mégis szabad minden ember,
Ha azzá avatta az Isten,
Ha az ő lelke vezérli,
S ha az Ő útját követi.

8. Szabaddá tette őt Isten,
Hogy kötelességét tegye.
De azt már megparancsolta –
S ezáltal őt korlátolta, –

9. Az Úr útjába ne álljon,
Se dolgába ne avatkozzon,
A világ szent törvényeit,
Melyek lényét fejezik ki,

10. Tartsa mindig tiszteletben:
Az igazságot szeresse,
A békét szívvel művelje,
A jót soha meg ne vesse.

11. A lelket, mely benne szabad,
Önzéssel ne korlátolja,
Nyisson szabad tért előtte,
Hogy hozzá közelebb érjen.

12. Ezt akarja a jó Isten,
Az embert így teremtette.
Ezt kell szem előtt tartanunk,
S az életen így haladunk.

13. Ez az élet próbaköve,
S így a legnagyobb értéke
Az embernek; mely keretet
Neki kell betöltenie.

14. Ha magában bepiszkolja,
Vagy céltalanul azt eldobja,
Kérdőre vonja az Isten,
Kinek ez a keze műve.

15. A nehéz sors próbára tesz,
Hogy az ember mire képes,
S ha a lélek elég erős
Van benne hit az Istentől,

16. Ott van benne a jó magja,
Melyre kell támaszkodnia,
Ki bír sok nagy súlyos próbát
Ezen a földi léten át.

17. Az ember bármily értelmes,
A lelki szenvedéseket nem látja meg.
Nem tekinthet jól bele,
A mások életébe.

18. S, így nem tudja megítélni,
Hogy mást tettében mi vezérli.
Az ítélet Isten dolga,
Neki kell gyakorolnia.

19. Mi csak tisztességet teszünk,
Mikor rólad emlékezünk,
Idős Szederjési Péter,
Ki életed így végzéd be.

20. Sajnáljuk szomorú sorsod,
Hallgatjuk a búcsúzásod.
Andrási Judit a nejed,
Imre pedig a gyermeked.

21. Nem lesznek többé már veled,
Mert egyszerre búcsút veszel.
S az unokák: Eszter, Imre,
Ilus, Margit, válnak tetőled

22. Hullatják a könnyeiket,
Hisz elhagyod most mind őket.
Elbúcsúzik a menyed is
Szőke Mari, el az öccse, s jó

23. Szomszédja: Szederjesi András;
Kovács Pál és családja,
Fülöp Gergely, mint komája,
Fülöp Dénes keresztfia.
Hankó Dénes, jó embere

Búcsút mondunk mi mindnyájan:
Isten vele – Isten vele!
Ámen.

(65.) Halotti búcsúztató **[özv. Vajda Dénesné]**

Rava, 1935. aug. 3.

özv. Vajda Dénesné, szül. Szentgyörgyi Ágnes felett.

1. Az istentől függ az ember boldogsága,
Hiába nagy vagyon s fény és életpálya,
Az ember nyugalma seholsem találja,
Csak a legszentebb erkölcsi igazságban.
2. Ez az Isten, a mi áldott gondviselőnk,
Ő mindenkor a mi legnagyobb jóltevőnk.
S mi csak általa lehetünk jók mással,
Ha követjük, amit szívünkbe sugall.
3. Ezért mindig csak arra kell törekedünk,
Hogy a lelkiismeret szavára figyeljünk.
Nem törődve, öröm vagy bánat részünk, –
Mert csak így nyerhetjük meg a békességünk.
4. Így közlekedik Isten az emberrel,
Így mondja meg neki, titkon, hogy mit tervel.
S ha te meghallgatod és szavát követed
Nincs és nem is lehet semmi ellenség.
5. Támadjanak rád, bár vészek és viharok,
Vagy zúgjon az élet minden veszedelme,

Semmi sem árt neked, te nyugodt vagy és boldog,
Mert oltalmazd a lét legfőbb segedelme.

6. Ellenkezőképpen bármit kutatsz s törtetsz,
E világon bármily szerencsének örvendsz,
Nincs meg a nyugalom, s a szíved nem boldog,
Hiányzik, ami a legnagyobb hatalom:
Hiányzik az Isten, a béke s a nyugalom.

7. Egyszer mindenkinek ezt meg kell találni,
Hisz e földön meg kell mindenkinek halni,
Akár az élvezet hajszolta, kereste,
Akár pedig azt a legfőbb jót szerette.

8. Úgy is, ha csak magának élt, semmire sem gondolt,
S úgy is, ha másokért, a terhe nehéz volt.
Halála előtt biz'csak az lehet boldog,
Ki mindig csak követte ezt a belső szót.

9. Kinek vágya az volt, hogy lássa meg Istent,
Hogy mindig csak lássa és szavát kövese,
Hogy ráborulhasson áldott kebelére,
Mert csak ott az igaz nyugalom és béke.

10. Özveggy Vajda Dénesné, Szentgyörgyi Ágnes
Ezt az igazságot mélyen átérezte.
Kereste nyugalmát s az igazi békét,
És sehol sem látta annak jövetelét.

11. Sokat feküdt, s aztán végre békességben,
Elaludt, de úgy, hogy többé már föl nem kel.
Megtalálta Istent: a békét, a csendet.
Ezt a boldogságot nem cserélné már fel.

12. Búcsúszava hangzik egyetlen lányához,
S azután a többi jó rokonaihoz.
Mindent köszön, ami jót vele tettetek,
Kecskés András s felesége Sipos Eszter
Köszöni a gyámolítást, gondoskodást
Rátok bízva Rákhelt, egyetlen leányát.

13. Hálátlanok ne legyetek
Mert csak úgy áld meg az Isten,
Nagysolymosi Sipos István, mint az öccse
S Csöbi Molnár Lajosné, mint sógornője,

14. Kik ugyancsak megjelentek,
Fájó szívvel búcsúznak el.
Mind ezeknek a családjá
A gyászolókhöz tartoznak.
S neki nyugalmat kívánnak.

15. Elbúcsúznak az összes ravai,
Bordosi, közeli és távoli rokonok
Harangozók és sírások
Meg, a végtisztességet
Tevő halotti gyülekezet
Nagy halottunk Isten veled!

(66.) Halotti búcsúztató. Illyés Zakariás

Rava, 1935. okt. 8.

1. Bár szép kék az őszi égbolt,
Nincsen talán rajta egy folt.
Bár az idő oly kellemes,
Mintha még mindig nyár lenne.

2. A szívetek nagyon sötét,
Nem is fér közel a remény,
A lelketek oly szomorú,
Minden vigasz hiába hull.

3. Pedig remény kell ébredjen,
Vigasz kelljen kebletekben,
Jó szülők, édes testvérek,
Mert enélkül nem élhettek.

4. Nem, hisz Zakariás meghalt,
Ezért fájdalmatok oly nagy.
Örökre távozott szegény
Vele tűnt el sok-sok remény.

5. Hogyne, mikor oly ifjú volt:
Nem érte el a húszas kort,
Tizenkilencet sem töltött,
Két hét hiányzott az évből.

6. Ismerjük jól a végzetet,
Hogy meghal a földi ember,
Hogy a virág is elhervad,
S nappalra jön az éjszaka.

7. Ennek mind meg kell történni,
Mindennek úgy kell meglenni,
Amint az Isteni törvény
Előírja, s megkívánja.

8. Ha ezt ismerné az ember,
Teljes tökéletességgel,
Meglépetés soh'sem érne,
Titok, csoda nem akadna.

9. De ha nyíló virágszál
Bontakozása kezdetén
Elhervad és többé nem él,
Kutatjuk annak az okát.

10. A hajnali virradatra,
Ha hirtelen rá borulna,
A sötét és zord éjszaka,
Azon ki nem csodálkozna?

11. Ez az eset van előttünk,
Mikor egy ifjut temetünk.
S bár az Isten felruházott
Értelemmel, s látó szemmel,
E nagy titkot nem értjük meg

Ez örök szent rejtély marad
De azért Isten el nem hagy.

12. Oda írja ő a szívbe,
Reá hinti a lélekre
A hitnek fényes betűjét,
A reménység harmat cseppjét.

13. Ezekkel pótolja mindazt,
Ami a titokban maradt.
Ezek az Ő jóságára
Emlékeztetnek, biztatnak

14. Bízhatok ti szülők most is,
Noha fiatok búcsúzik.
Bízhatok a jó Istenben,
Ki a legbölcsebb mindenben

15. Ő tudta, hogy miért adta,
Reátok e mély fájdalmat,
Miért hívta el tőletek,
A nagyobb fiú gyermeket.

16. Ki szeretett von'itt élni
S titeket tovább segíni,
Fáj nektek ez a búcsúzás,
Nagyon nehéz az elválás.

17. De, ha bíztok, Ő vigasztal,
S szívetekre balzsam fakad.
Fiatok sokkal boldogabb,
Örök boldogságban marad.

18. Ti is most már búcsúzzatok:
Juli, Ida, Imre, János.
Zakariás távozik el,
A ti egyik testvéretek.

19. Nem lesz többé ő veletek,
Pedig ugy-e szerettétek?!

Legyetek csak jó testvérek,
Az Isten legyen veletek.

20. Sógora és rokonai,
Minden hozzátartozói,
Keresztszülők és cimborák,
Kiktől nehéz az elválás.

21. Búcsúzzatok, búcsúzzatok,
Többé őt soh'se látjátok.
Kívánjatok jó éjszakát.
Mindnyájan, jó éjszakát
Ámen.

(67.) Halotti búcsúztató
[Kecskés Zakariás]

Rava, 1935. szept. 30.

1. A létezés szent törvénye
Élet s halál keveréke.
Aki csak egyszer születe,
Itt kell hagyja ezt a földet.

2. Mi, kik e világon élünk,
Tapasztaljuk, mily szent törvény,
Alóla nem menekülünk:
Sem a gazdag, sem a szegény.

3. Mégis addig, amíg mozgunk,
Míg meg van az életerőnk,
Oh, mily keveset gondolunk,
Épen arra, mi a legfőbb.

4. Egyik siet, hogy munkáljon,
Minél több kincset halmozzon,
Másik élvezi világát,
Abban leli boldogságát.

5. Vagyon, gyönyör és élvezet,
A legtöbb ember eszménye,
Melyért érdemesnek tartja,
A küzdelmet, s fáradságot.

6. Pedig ezek mind elmúlnak,
Mint a test romlandó része,
Idővel mind elmosódnak,
Így hát nem marad semmi se.

7. Az ember az Isten képe,
Lelke az ő lakóhelye,
Ez benne örök s végtelen,
Nem érinti az enyészet.

8. Erre kell, hogy gondja legyen,
A lét is itt vert gyökereket.
Mikor megjelenik Isten,
Benne szólal meg csendesen

9. Abba súgja gondolatát,
Bele írja akaratát,
Amit óhajt, hogy megtegyünk,
S ezen a földön végezzünk.

10. Figyelj fel mulandó ember,
Vedd észre mi van lelkedben,
S mit művel ott a jó Isten
S úgy lehetsz boldog egészen.

11. Amíg élsz e földet járod,
Amíg e testben lakozol
Addig tegyél bizonyosságot
Hogy Isten képét hordozod.

12. Addig keresd amit ő mond,
Bármilyen legyen a sorsod,
Akkor nem félsz, ha a halál,
Bármely pillanatban talál.

13. Akkor életed értéke lesz,
Szívednek erénye.
Ez körül vesz, mint koszorú,
Ha az élet bár szomorú.

14. Az erény, mint élővirág,
Szórja utánad illatát,
S elkísér a síron túl is
S boldoggá teszen még ott is.

15. Ez éppen olyan igazság,
Mint az, hogy van élet s halál,
Ugy-e te is ezt hirdeted,
Ezt igazolja szellemed.

16. Megszűnt **Kecskés Zakariás**,
Kit legyőzött már a halál?
Ezért intéz hozzánk búcsút,
Hogy vigasztalj és tanuljunk.

17. Nagyon fáj feleségednek,
Ez a búcsú, melyet üzensz,
Hiszen ő milyen betegen,
Amúgy is szenved eleget.

18. Most itt hagyod őt teljesen,
Fájdalmát ezzel növeled.
Köszöni segítségedet,
Nem tud feledni tégedet.

19. Nem akarta, hogy elhagyjad,
Ő erre nem is számíta.
S te mit üzensz most már vissza?
Azt, hogy Isten el ne hagyja.

20. Legyen vele s vigasztalja,
Szenvedésben gyógyítsa,
Minden jóval elhalmozza,
Hogy tégedet boldogítsa.

21. Milyen mély volt a szeretet,
Gyermekeidhez szívedben?!
Ezt mindenki megérezte,
De ők maguk kiváltképpen.

22. Róza, Julis, Anna, Kata,
A boldogultnak leánya,
S Árpád az egyetlen fia,
Állják körül szívszakadva.

23. Olyan sötét e nap nektek,
Hogy édesapát temettek,
Alig-alig tűrhetitek
A bánatot, úgy könnyeztek.

24. Igen, mert az apai szív
Megszűnt örökre dobogni,
Tudom fáj a bánat nagyon,
De van az égben irgalom.

25. Elküldi ezt jó apátok,
Akit úgy imádtatok,
Veletek lesz a jó Isten,
Aki megáld egyen-egyen.

26. S a hat gyermek, mint unoka,
És három vej itt marada.
Kik szintén most elbúcsúznak,
S csendes nyugalmat kívánnak.

27. Testvéreid, Ráki s Máriskó,
És a hozzájuk tartozók,
Dénesnek a gyermekei,
S ezeknek is a csaldád'i.

28. Siratjátok a testvért benned,
Kiben volt rokoni szeretet.
Sajnálják, hogy búcsút intesz,
Mert téged elveszítettek.

29. Feleséged testvérei,
S az özvegy Kecskés néni,
S ezek hozzátartozói,
Gyászolják a távozásod.

30. Mert egy láncszemmel lett gyöngébb,
A rokon-sógor kötelék.
Jó szomszédod Kecskés Béni,
Is el akar már búcsúzni.

31. Komák, szomszédok, sírások,
Harangozók és jó barátok
Mondják: baráti ember volt.
E halotti gyülekezet,

32. Végképp elbúcsúzik tőled.
Mi is egykor oda megyünk,
Ahol boldogságban leszünk.
Isten veled, Isten velünk.
Ámen.

(68.) Halotti búcsúztató [Ilyés Rebeka]

Rava, 1936. február 23.

Ilyés Rebeka felett.

1. Hogyan szóljak, mit is mondjak gyászoló testvéreim?
Hiszen nem szeretném a sebet még jobban felszakítani!
Oh, hogy vérzik, mily nagyon fáj az érzékeny, szerető szív,
Melynek szomorú bánatát nehéz szavakba foglalni!

2. Hull a sűrű könny a szemből s ez a fájdalomnak jele.
A kebelből sóhaj fakad, mi a szenvedés hírnöke.
Tördelitek a kezetek; zokogástok oly keserves,
Hogy akinek érez szíve, nem maradhat érintetlen.

3. Úgy van mindenki alkotva, hogy más fájdalmát felfogja,
Megérezve a szenvedést, mely gyötri barátja lelkét.

Ezért mondja a szent könyvünk, hogy sírni is készek legyünk.
Ha az élet parancsolja, amikor a helyzet kívánja.

4. S, ugy-e együtt rég nem sírtunk, noha gyakran panaszkodunk, –
Rég siratta a harangunk, egy elköltözött barátunk.

De most annál keservesebb, hisz a halál nagyot tévedt,
– Igaz, különben úgy látszik, hogy neki semmi sem számít!

5. Mindegy a kor, az ifjúság, szépség, erő és boldogság!
Leszakítja, összehúzza s végül a sírba tapossa.
Nem törődik, hogy utána az élő szíve megszakad
S hogy a fájdalom könnyüje mint a zápor eső megered.

6. Így történt hát, hogy közöttünk, újra rabolt egy életet,
Melynek kioltása felett, annyi szív kesereg.
Ezt a módszert rég folytatja, mind azokat csalogatja,
Akiaknak az elmúlása mindannyiunknak bánata.

7. A múlt évben hatot rabolt, kire mind élet mosolygott,
S akinek a távozása a szíveket szét rombolta.
Rosszul kezdted az új évet, halál, kegyetlen szerkezet!
Hogy törted le ilyen durván az élet kedves virágját?

8. Ilyés Rebi, már néhai, oh, mily fájó ezt mondani!
Fájó, mert élete egén nincsen ott több hajnali fény,
Pedig csak most pirkada a húszadik év hajnala,
Mennyit ígért, milyen szépet az élete s már sötét lett.

9. Ifjú szíve, mily nemes volt s szelíd lelke, hogy ragyogott,
Beszédben, tetteiben, tanú erre a jó Isten.
Szerette is őt mindenki, aki a jókat kedveli.
Hit, remény, szeretettel volt tele neki a lelke.

10. A gyermeki mély érzése, és testvéri meleg szíve,
Mindig míg élt hevítette, s mindig a jóra intette.
Hát Istenben bízó hite, milyen magasra emelte!
Gyakran hozta a templomba, az élő Isten házába.

11. Benne volt legjobb bizalma, Ő volt kincses tárháza,
Hozzája énekelt szépen, imádságában őt kérte.

S nem is hagyta őt el soha, sőt végkép magához hívta.
Minden, ami volt már emlék, ott van szívetek mélyén.

12. Édesapja Ilyés Dénes, és jó anyja Kecskés Rákhel,
Többé nem tér vissza Rebi, hiában várja már senki.
Fájdalmatok csendesedjék, szívetek vigasztalódjék.
Hiszen nagyon jó leány volt, nektek csak örömet adott.

13. Tudom, éppen ez fáj nagyon, s ezért gyötör a bánatom.
Ti is mindent megtettetek, mert valóban szerettétek.
El kell szakadnotok tőle, de megmarad az emléke.
Őriztétek ezt kedvesen s veletek lesz a jó Isten.

14. Testvérei: Anna, Dénes, Rákhel, Zakariás, Máriskó,
Úgy-e azt nem sejtettétek, hogy ő lesz az első távozó.

15. Hiszen gyakran felkeresett, hozzátok gyakran benézett,
Mint jó testvér úgy szeretett, de már mindent befejezett.
Már csak üzen, ő ott boldog, hol nem érez, s nincs fájdalom:
Szülőiteket becsüljétek, egymást mindig segítsétek.

16. Apja, anyja, testvérei, nagybátyjai, nagynénjei
S ezek hozzátartozói; sógorai, sógornői:
Andrási Imre, Izsák István s Nagy Juli,
Ezeknek minden gyermeke, keresztszülők és szomszédok,

17. Ifjak, legények, leányok, kik egyszer vele jártatok,
Ejtsetek könnyet utána, ...megérdemli, szív sajnálja,
Nagyon fáj a búcsúzása. A harang is megsiratja,
Már nem hallgat a szavára! Legyen csendes nyugovása.
Ámen

(69.) Halotti búcsúztató [id. Fülöp Gergelyné]

Rava, 1936. április 17.

(id. Fülöp Gergelyné felett)

1. Csaknem elfeledtünk volt már, hogy közöttünk jár a halál,
Hiszen közel két hónapja, temetésre nem szólt harang.
Oh, de akkor szomorú volt, minden szív érezni tudott,
S még ma is él hatása, az akkori nagy bánatnak.
2. Kellett ez a kis pihenő, hogy ne hulljon szüntelen könny,
Hogy ne fájjon mindig a szív, s legyen egy csepp gyógyító ír.
Isten jó, csak az ember rossz, gondolata oly korlátolt,
Nem látja az áldó kezet, elfelejti, aki jót tett.
3. Az élete oly kicsinyes, önzéséért mindent megtesz: –
Hitet, vallást, mindent megvet, elhagyja a becsületet.
Lemond arról, mit szeretett, kijátszva lelkiismeret. –
S aztán vakon megy előre, azt se bánja, ha vesztére.
4. Csak elvét megvalósítsa, közérdekét megbénítja
Bebeszéli azt magának, hogy ő legjobb s legvallásosabb,
Rajta kívül senki sincsen, s ami szent azt megvédi
És beképzelt önhitsége fátyolt borít a szemére.
5. Emiatt nincs kritikája, mi a helyest megfontolja,
S gyarlságától megóvjá. Ez sok ember legfőbb baja.
Így áll szembe Istenével, s a saját jobbik énjével,
Ezért aztán nincs nyugalma és valódi boldogsága.
6. Amit Isten tesz, az mind jó: szívet, lelket megnyugtató,
Csak megkell nekünk érteni és józan ésszel felfogni.
Amit ő súg, amit üzen a csendes nyugodt lelken át,
Az ihletés órájában, a megszentelt pillanatban.
7. Ő figyel, lát, beszél és tesz. Nézd, hallgasd, értsd meg ember:
Ne bízd el magad, Ő hatalmasabb, de el ne csüggedj, Ő gondot visel.
Ha fájdalom ér meggyógyít a kéz és ha elesel szent kar nyúl feléd,
Mely láthatatlan, s mégis fölemel, megáld, megszentel,
csak bízzál híven!

8. Ura életednek és a halálnak, egyetlen Isten, szent égi Atya,
Parancsodtól függ a mi életünk, lehet mindenünk, de nálad nélkül,
Szegények vagyunk, porba hullunk. Int a halálnak szent ujjad,
S magával ragad ifjat, s öreget, akit csak akarsz, akik itt élnek.

9. Íme, most magadhoz hívtad a sok szenvedés után,
Hetvenöt esztendő múltán Fülöp Gergelyné, kit ma siratnak,
S ki most búcsút vesz azoktól, kiket szeretett,
Férjétől: Fülöp Gergelytől, kivel együtt élt ötvenöt évet.

10. Legyen veled a gondviselő Isten, szegény férjem,
Ennél jobbat nem hagyhatok, mert Ő a legbiztosabb gyámolod.
Tudom, hogy szomorú sorsod: az öregség, a gyengeség,
Kínoz, gyötör s a bánatalom, mely alól nem lehet mentség.

11. Sokat vittük a nagy igát a földi életünkön át,
Hisz az is mily nagy fájdalom tizenkilenc évig vakon.
Szenvedés közt jártál velem. Most veled marad az Isten.
Bizzál benne, mert Ő megáld, de te Őt soha el ne hagyd.

12. Gyermekeim: Berta, Dénes, nem leszek többé veletek,
Köszönöm a jóságtokat, az értem fáradalmatokat.
Géza fiam maradéka: Mihály életünk gyámola,
Áldjon meg a Mindenható, mint családunkat fenntartót.

13. Többi unokáim rendre tőletek is búcsút vesztek:
Anna, Róza és Juliska a kis Lidike szerettelek,
De többé itt nem lehetek, Isten neveljen titeket.
Mindig csak jókat tegyetek, úgy boldog lesz a szívetek.

14. Jó testvérem Major Mári és a hozzátartozói,
Tőletek is elbúcsúzom, kihűlt szívem többet nem szól.
Lelkem itt leng körültek mindaddig, míg búcsút vesztek:
Tőletek is Lidi és Zelma menyeim s szívem vigasza.

15. A rokoni kapocs rendén rólatok is emlékezem
Györfi családok és komák, szomszédok, kik közel vagytok
A szívemhez, kiváltképpen mind az összes Bereckiek.
Gyászoló halotti gyülekezet: Isten veled, Isten veled.
Ámen.

(70.) Halotti búcsúztató [id. Rozsonczi András]

Rava, 1936. április 18.

(**id. Rozsonczi András** felett)

1. Ismét zúgtak a harangok, s bánatosan zúgtak, hívtak...
Mit is tegyünk, e bús hangok nagyon a szívünkre hulltak?!
Végig vonul a szívünk húrján a bánatom és megszólal
Keblünkben a részvét s aztán megtelt keblünk fájdalommal.

2. Ezért jöttünk mi most ide. Harangoknak hívó szava,
S az érzések bús zenéje mint fájdalmas melódia
Minket magával ragada. Te okoztad nekünk mindezt,
Rozsonczi András idősebb, kit e gyülekezet temet.

3. Bizony mivé lesz az élet! Kedves gyászoló testvéreim.
Az erőset és a szépet éppen úgy megsemmisíti
Az enyészet és elmúlás romboló és zúzó keze,
Mint a gyengét, vagy a gyávát, melyet megér hideg szele.

4. Ami földi örömet ad, s boldogságot hint az élet,
Lassanként mind visszavonja s végül egy jót át sem enged.
A halál, mely azt jelenti, hogy tovább már nincs maradás,
A hírnök, mely minket szólít, mikor hív az égi Atyánk.

5. Te is boldogult halottunk voltál, erős és daliás,
A szíved gyakran felvidult hosszú életednek útján.
Ifjúságod éveiben idegen földeket jártál.
S mit észlel minden ember, különös dolgokat láttál.

6. E tudatban boldog érzés járta át a kebled sokszor,
Melyből mást is részesítél, hogy ne csupán te légy boldog.
És családi életedben megáldott téged az Isten:
Egy szép teljes családi kör vett körül, hogy melegítsen.

7. Ebben éltél szép időn át ötvenkét év örömében
És bánatban egyaránt, mert ez is jut az életben.
E földön minden embernek. Hetvenhat év hosszú idő
A tőlünk most búcsúzkodó – már néhai ennyit töltött.

8. Elbúcsúzik jó nejétől, Botos Rebeka társától,
Ki ott állott mellette, mikor rátört a fájdalom.
Gondozója, ápolója voltál neki – immár özvegy
A betegségében, noha téged is betegség környékez.

9. Eltávozik most már tőled, de veled lesz a jó Isten,
S itt maradtak a gyermekek: Juli, Rákhel, s csak itt Dénes,
Marcella, János itt lesznek öregségedben segítenek.
Fáj nagyon jó apátoknak, hogy veletek még nem marad.

10. De elhívta szólította az Isten szent akaratja.
Ez a sorsa mindnyájunknak: elköltöznünk jobb hazába,
Hol hitünk s meggyőződésünk szerint nincsen szenvedésünk.
Oda megy a ti apátok, búcsúzzatok, búcsúzzatok.

11. Unokái: Juli, Dénes, Zsuzsa, Mihály s aztán Mózes,
Margit és a dédunokák: Ida, Erzsi, Lajos, András,
Itt hagyott a jó nagyapó, de veletek Isten s „Ő” jó.
Ő neveljen, erősítsen, dolgaitokban segítsen.

12. Testvére: Rozsonczy János és neki családjai,
S kelementelki sógorok, apatársak, anyatársak,
Vejek, menyek, komák, a szomszédok és cimborák,
Jóltevők, jámbor, becsületes lelkek és te halotti gyülekezet:
Mondjátok és kívánjátok: Isten vele, Isten vele.
Ámen.

(71.) Búcsúztató [Szederjesi Rákhel]

Rava, 1936. május 4.

a. i. [alapige] Zsoltár 104, 29.

1. Megint köztünk járt a halál, s egy szegény asszonyra talált,
Nem kérdezett semmit tőlünk, csak kiragadta közülünk.
Ezért gyűltünk mi most ide, az ő végtisztességére,
Sajnáljuk, hiszen ő jó volt, soha senkinek nem ártott.

2. Bálint Istvánnak a neje, **Szederjesi Rákhel** a neve,
Immár néhaivá leve, s tőlünk most már búcsút veszen.
Itt hagyja ezt a világot, s nem érez több bánatot,
Szenvedést nem lát ezután, temetőben pihen némán.

3. Vége már a sok panasznak, amit a földi élet ad,
A fájdalom mind itt marad, ő mindnyájunknál boldogabb.
Hiszen a halál magában nem olyan szörnyű, mint gondolnád,
Aki karjaiba esik, szép csendesen ott megnyugszik.

4. Csupán annak szempontjából, nejéz kérdés, nagy fájdalom
Akit itt hagy, s kitől válik az, ki innen eltávozik.
Azoknak valóban rémes, mert elvesztik, aki kedves,
S tőle végképp elszakadnak, többé soh'sem találkoznak.

5. Így vagytok ti most gyászolók, nehéz fájdalmat hordozók,
Ha, nem volna vigasztalás, szörnyű lenne a búcsúzás.
De hála a jó Istennek, s az Ő nagy bölcsességének,
Hogy van remény, s örök élet, ez nagy áldás az embernek.

6. A vallásos hit fényével, s a reménység szent kincsével
Jöttem ide, ti hozzátok s ezek erejével szőlők:
Legyen béke a szívetekben, s nyugodjék meg lelketek,
Az Isten szent tetszésében, Ő tudja mit miért teszen.

7. Abban semmi kétség sincs, hogy tele van a fájó szív,
S nem tudtok vigasztalódni, ki kell azt nektek öntení.
De, amikor elsírtátok nagy, s szomorú fájdalmatok,
Aláhullott könnyeitek, ti is megkönnyebbültek.

8. Peregjen hát a hulló könny, s utána a vigasz jöjjön,
Zokogjatok és sírjatok, biztosabb vigasztalástok,
Rátok száll az égi áldás, ez lesz nektek megnyugvás,
Amikor földi veszteségeitek felett lehull a könnyetek.

9. Bálint István jó férj voltál, néhaiért sokat futtál,
Fáradtál becsületesen, hogy élete könnyebb legyen.
Itt hagy most a feleséged, kivel szépen folyt életed,
Nem lesz már többé itt veled, de egykor te is követed.

10. Az életnek megmenteni, s a földön visszatartani,
Őt többé nem tudja senki, el kell most tőle búcsúzni.
Rád szakad az egyedüllét, de ő kívánja boldog légy.
Bízzál Istenben, s nem hagy el, veled lesz özvegyeségedben.

11. Gyermekeitek is itt vannak: Bálint Dénes, Bálint Zsuzsa,
Téged, ha kell támogatnak, egymagadra el nem hagynak.
Nektek is fáj a szívetek, hisz anyátok temetitek,
Ilyent sohasem éreztetek, csak egy anyát adott az Isten.

12. Ti, most őt elveszítitek, apátok megbecsüljétek,
Szíveteknek tükrében anyátok emléke éljen.
Sír ölébe nyugalmat, lelkének pedig jutalmat
Kívánjatok, s búcsúzzatok, Istennél a ti anyátok.

13. Kovács Mózes, mint a veje, Molnár Klára pedig menyé,
Búcsúzik a megboldogulttól, s békés, csendes nyugalom
Legyen további sorsa, unokája Bálint Klára
Neki ugyancsak kívánja: béke kihúlt poraira.

14. Alszezi koma – asszonyok, alsó és felső szomszédok,
Kecskés Imre és felesége, Marosi Dénes és neje,
Külső és belső szomszédok, sírásók és harangozók,
Most már végleg búcsúzkodtok, útra készen ím e halott.
Ámen.

(72.) Halotti búcsúztató [Nagy Lenke]

Rava, 1936. június 8.

(Nagy Lenke csecsemő felett)

[Ceruzával:] kis változtatással: Nagy Eszter 1937. V. 1.

1. Egész véletlenül érte Nagy Dénes s Irén szülőket,
A kis leányuk halála, Lenkének az elmúlása.
Hiszen négy nappal ezelőtt vidám volt, s szépen fejlődött,
Nem gondolhattak hát arra, hogy ily közel a halála.

2. No, de oly sok minden esik, mit nem is sejt emberi szív,-
Nem számítunk sok dologra, s mégis ott van a sarkunkba'!
Ilyen a kegyetlen halál, kire rá ront, egybe megáll,
Hol megjelent ott nincs élet, legott megszűnt a lehelet.

3. Legnagyobb ellenségünk, melytől e földön rettegünk;
Előle nincs menekülés, bármekkora az igyekvés.
Ha volna földi hatalom, úgy az erő, szépség, vagyon,
Megbirkóznék, hogy leverje s a rémet megsemmisítse.

4. De nem tudunk, hisz nem is lehet, – sem ifjúság, sem az élet
Tőle meg nem menekülhet, bárhogy félünk, utolérhet.
Minél gyengébb, s minél vénebb az ember szervezete,
Győzedelme, annál könnyebb, legalább is ez az érzet.

5. No, de minden szabály alól van kivétel s gondot okoz
Az ifjúnak elmúlása, a szép virág hervadása!
Ez esetben is úgy történt, véletlenül, hirtelen jött.
Letörte, elhervasztotta őt s többé vissza nem adja.

6. Ez fáj nektek úgy-e szülők? Örökre elvesztitek őt!
Ő az első volt tinektek és mennyire szerettétek,
Hogy ragaszkodtatok hozzá, s ő azt csak meg sem tudá!
Mennyi remény s szülői hit, ily hirtelen széjjel foszlik.

7. Oh, ti szülők, ti kesergők, most mély bánatban szenvedők
Ne sírjatok, fel a fővel, hisz veletek van az Isten!
Bár megpróbált, hogy megtudja, milyen lelketek világa,
Vigasztal, ha rá hallgattok, – ifjak vagytok, csak bízzatok!

8. Kislányotok, az ártatlan, nincs a földön, ő már angyal.
Ne is sírjatok, hát érte, hisz veletek nem cserélne.
Nincsen gondja, nincs bánata, nem lesz soha panasz – szava.
Csend, nyugalom az ő sorsa s szívtisztaság boldogsága.

9. Kell-e ennél megnyugtatóbb s lehet-e szebb s boldogítóbb
Hír számotokra felőle, mint, amiket szívünk hite
Sugároz az ő útjára és rávetít a sorsára.
Legyen szomorúságokban vigasztalása.

10. Nagyanyák és dédnagyszülők, ti is mind fájlaljátok őt.
A nagybácsik s a nagynénik, a keresztszülők egytől – egyig,
És az összes jó rokonok szülők fájdalmán osztozók,
Összegyűltetek most ide e kiseded tiszteletére.

11. Temetési szertartásunk a kicsitől búcsúzásunk
Legyen áldott a szívekre s enyhet adó a lelkekre!
Hit, remény és égi béke, szálljon a küzdő életre
És az Isten szent neve lakozzék minden kebelben.
Ámen.

(73.) Halotti búcsúztató [Magyari Lőrincz]

Rava, 1936. június 29.

a. i. [alapige] Jób: 6, 11

(Magyari Lőrincz felett)

1. Mily végtelen bámulatos az emberi élet
És mennyire titokzatos annak a mélysége!
Ki tud mindent megfejtani öröm s bánat jöttén?
Hogy aztán meg is nyugodjék mindenben a lélek?
2. A bölcsesség nem földi kincs: Isteni képesség,
Oh, te ember ilyent te nem birsch: ez mennyei mélység.
Ne is próbáld a végtelent ésszel körül járni
És az örökkévalót testedbe zárni.
3. Egyet tudsz, az neked elég s talán ez a veszted:
Elkeseredsz és nagyon fáj, ha a tested szenved.
Viszont akkor már boldog vagy, mikor szíved örvend,
S azt szeretnéd, hogy mindenkor az lenne részed.
4. De az Isten azt akarja, hogy mindent megpróbálj,
Csupán, hogy tudd értékelni, amit Ő neked ad.
Ezért van a bú s a bánat, ezért a földi gond,
Ezért az éj a nap után, s felhő az égbolton.

5. Így száll reád nyomorúság s bosszankodol nagyon:
Miért, hogy ilyen sorsra jutál, te azt ki nem bírod?!
Fölteszed a kérdéseket, hogy mi a te erőd,
S messze van-e vajon véged, mikor több már nem jó?

6. És gyötrődve fájdalmodban keserűen felelsz:
Az én sorsom már súlyosabb, hogy sem elviseljem,
Megutálod életedet, a végét sietteted,
Azt sem bánod, ha ezzel Istent meg is sérted.

7. S tieidnek bánatodban csak azt sóhajtozod:
Ha, az Úr nem elégli meg, segíték a sorson.
Pedig minden úgy történik, ahogy az Úr akarja,
Ne félj, bízzál, Isten veled, fenntart az Ő karja!

8. Ha még oly nagyon is csüggedsz, mennyi baj környékez,
S talán több a szenvedésed, mint tenger fővénye,
Akkor is meg ment az Isten, te csak bízzál híven,
Várákoddal türelemmel, egyszer majd fölemel.

9. Ilyen a sors, ezt tanítja mindig az élet,
Igy búcsúzik, s ezt hagyja tanulságul neked,
Néhai Magyarai Lőrinc, ki többé nem szenved,
Elköltözött jobb világba, békés mennyországba.

10. Bánatos jó felesége: Dankuj Juliánna,
Kivel negyvenöt évet töltött házasságban,
Itt marad özvegyen, bármily szomorúan,
A sorstól nincs menekvés, hiába, ez a vég.

11. Hátra levő napjaidban táplálkozzál ebből,
Ő az örökkévalóságban jót eseng Istentől,
S rád gondol, hogy könnyebb legyen életed bánata,
Hordozd békén szenvedésed, mivel ő bánta.

12. Gyermekai: Eszter, Biri, János, Zsuzsa, Gyula,
Ezt még soh'sem éreztétek, nektek is keserves.
Apátokat a jó Isten magához elhívta,
Soha többé nincs veletek, ez oly nagyon fájhat.

13. Ti azonban nagyok vagytok, meg tudtok már élni,
Áldjátok a Mindenhatót, ki ezt is rendezi.
Az édesapa emlékét híven őrizzétek,
Még nyugvó porában is őt szívből tiszteljétek.

14. Unokái: János, András, kicsi Béla, Árpád,
Mózes, Mihály, s végül Kálmán, búcsút int nagyapád,
Rátok hagyja az életet, ő már úgy elfáradt,
Sok szerencsét kíván nektek, ez a végső szava.

15. Vejei s menyei, sógorai, közel s távoli rokonai,
A komák és szomszédok, kik csak megérdemlik,
És az egész gyülekezet, ki össze sereglett,
Itt van már az utolsó perc, fel hát búcsúzzék el:
„Isten vele, Isten vele”!

(74.) Halotti búcsúztató [Bálint Ilona]

Rava, 1936. VII. 2.

a. i. [alapige] Jónás 4, 3

(**Bálint Ilona, 27 éves** leány felett)

1. Úgy-e milyen érthetetlen az emberi élet titka?
Nem tudni, hogy mit rejteget s mit hoz vajon a számunkra,
Sokat haladott az ember, látott, tapasztalt és tanult,
Saját magát hogy megértse, s mégis csak mennyire jutott.

2. Nem tudja mire született, nem tudja halála okát,
Mit e nagy titok rejteget, érzi ugyan a bánatát.
De honnan jön miért támad, csak magyarázni próbálja,
A meglátás örök titka el van szemünk előtt zárva.

3. Az élet oly változatos, s különféle szinten ragyog,
Hogy mindeneket látószem, és jól átfogó értelem,
Csupán csak egy lehetséges, ez az vagy véghetetlen,
Más vagy több, nem volt Ő a Mindenható Isten.

4. Az életet Ő méri ki s a halált mindenhez küldi,
Ezért az életünk Ura, s oly nagy felettünk hatalma.
Ezért van az, hogy mindenki meghal, aki csak születik.
E törvény szent, sérthetetlen s minden engedelmeskedik.
5. Mivel a cél az végtelen s ezt magának tartá Isten,
Írányt szabott Ő mindennek, menynek földnek és embernek.
Ez irányban vannak utak, ahol ki-ki boldogulhat,
Ha az Úr szavát követi és feladatát jól végzi.
6. Jegyezzük meg hát testvérim, hogy e földön mi boldogít,
Ne bizza el magát senki-kövesse Isten parancs'it.
Lépünk vele szövetségre, bizzunk csak benne örökre,
S meglesz életünk jutalma, lelkünknek a nyugalma.
7. Te elnyerted a jutalmat kedves halottunk Ilona,
Csendes szerény életedben hűségesen bízál benne
Az Istenben, aki fenn van, s meghallgatva szavait:
„Jobb meghalnom, mintsem élnem, vedd el Uram az én lelkem”.
8. Láta, hogy mennyit szenvedtél, s kínokban hogy gyötrődöttél,
Hiszen megcsalt a földi lét, öröm helyett keservet mért.
Virágzó ifjúságodban bú bánat tartott fogságban,
Fájdalom szegzett ágyadhoz, s juttatott a koporsóhoz.
9. Láta Ő a szenvedésed, megsajnálta a lelkedet,
Magához szólított szépen, hogy pihenjél meg csendesen.
S hagyjad itt édes jó anyád, ki nem nyugodt húsvét után,
S mindig ott volt az ágyadnál, szegény beteg leányánál.
10. Te már jól vagy, te már pihensz, édesanyádnak csak üzensz,
Azt mondod, hogy ne sírasson és hogy ezentúl nyugodjon,
Mert megtette minden tisztét, anyai kötelességét.
Áldja meg ezért az Isten, legyen gyámola helyetted.
11. Gyula s Apolló testvérei és ezeknek családi
S a harmadik testvér Róza, ki tőle most jó messze van,
Búcsút intenek és könnyeznek, hiszen sokat veszítenek:
Jó testvért, jó gyermek-pásztort, ki mindenre készen állott.

12. Legyen az emléke áldott! Ti pedig reá hálásak!
Búcsú szava nagyapjához, Csöbi Birton Jánoshoz
Birton István nagybátyjának s keresztapjának Lajosnak
S mindezek családjának igaz, meleg rokonias.

13. Hozzátok szomszédok, rokonok, sírások és harangozók,
És hű beteglátogatók s mind akik jelen vagytok
Csupán csak még egyet szólok: Isten legyen a bírátok.
Ámen.

(75.) Halotti búcsúztató [id. Rozonci János]

Rava, 1936. július 5.

id. Rozonci János felett

a. i. [alapige] *Zsoltár: 90,10. És Zsid.:4,9*

1. Immár érted is eljöttünk Rozonci János testvérünk,
Elaludtál örökre, s kiviszünk a temetőbe.
Annyit jártál és dolgoztál, méltán el is fáradtál,
Most föllelted nyugodalmadat s fölcseréled a házadat.

2. Jobb is ott megpihenni, ott, ahol már nem fáj semmi.
Nyolcvanegy esztendőn által téged is sok minden bánta.
De, te túrtél mindent, mert veled volt a jó Isten,
Hűséges voltál Ő hozzá, ezért éltél oly soká.

3. A templomot megbecsülted s hitedet megőrizted,
Ez kitetszett minden szavadból, nem feledkezel magadról.
Tudtad mindig, hogy legszentebb dolgot éppen úgy cselekszel,
Ha vallásod szent parancsát mindig híven követed.

4. Nem is Ravában születnél, hitet sem itt merítéd,
Mégis olyan erős voltál, nehéz látni hasonmását
A te vallásosságodnak, ez neked bátorságot ad.
Ezért voltál te olyan víg: nagyon semmi soha nem búsít.

5. Azt mondtad te mindegyre, hogy szeret Isten téged,
Nem csalódtál, mert segített, hisz hol kezdted az életet?
Oh, mennyit meséltél nekem, hogy mit tettél, mily nehezen,
El sem tudom ismételni, de nem fontos azt tudni.

6. Csupán azt kell megemlítenem, soh'sem hagyott el az Isten,
S annyi időt a faluban senki sem élt a társával
Csendes békés családjában, de küszködve a bajokban,
Mint te és a feleséged, Mátyás Juliánna nejed.

7. Már túl mentél a határon és a gyémánt lakodalom,
Sőt a vas is nyereséged, hiszen már hatvanegy évet
Éltetek együtt boldogan s most távozol a halálban,
De ugy-e nem felejtet el, kivel oly szép volt életed?

8. Nem, hisz ez alkalommal is rajt' kezdted búcsúzásod:
Messze megyek én most tőled, édes öreg feleségem.
Nem várlak többé haza, ide földi otthonunkba,
Oda hívlak szebb hazába, ott fogad az égi Atya.

9. Úgy megszoktunk együtt lenni, nagyon nehéz eltávozni,
Valahányszor te elmentél, alig vártam vissza jönnél.
Boldog mindig csak úgy voltam, ha melletted érzem magam,
Nagyon rossz volt most szerdán is, hogy neked el kellett menni.

10. Azt hittem soh'sem telik el ez az utolsó nap nekem,
Mert csütörtökön volt utolsó a sok szép és bús napokból.
De, mindig jó volt az Isten, s meg tartott az életben,
Láthattalak utoljára, s velem voltál ékszakára.

11. Le feküdtem, elaludtam, hiszen úgy el is fáradtam,
Jöttem, mentem és dolgoztam úgy, ahogy, csak tudtam.
Ne költsetek többé engem, jobb már nekem megpihennem,
Ne sirassatok nagyon, mert jobb világba távozzom.

12. Ne búsulj jó öreg asszony, van aki megvigasztaljon,
Ha úgy érzel és cselekszel, amint szíved, lelked viszen,
S amint tetted a férjeddal, soha nem hagy el az Isten,
Imádkozzál és dolgozzál, ne félj, megáld, te csak bízzál.

13. Tóletek is búcsút veszen jó apátok sorjában,
András, Eszter, Berta, Róza és Amáli utoljára.
Jó apa volt, mert szeretett, gondozott és felnevelt,
Törekvő, szorgalmas ember, aki nektek sokat szerzett.

14. Tudom, fáj is búcsúszáva, s hogy elment a hosszú útra,
Hiszen huszonegy unoka s köztük Dezső écszaládja,
Sirátja áldott jó kezét, mely úgy megosztá kenyerét,
Menyei, vejei gyászolják elhunytával a jó apát.

15. A zsákodi Pál Mózesné, itt özv. Rozonci Andrásné,
S Nagysolymosban Pap Andrásné ezek hozzátartozói,
Rokonai s komasági, anyatársa és szomszédai,
Sírások, koporsó csináló, harangozó és hantolók,
És tisztes gyászoló gyülekezet: kívánj neki csendességet.
Isten velünk, Isten vele!
Ámen.

(76.) Halotti búcsúztató [Szász Ibolya]

Rava, 1936. július 21.

1937. július 30.

Szász Ibolya csecsemő felett.

1. Rekkenő nyári hőségben elküldte Isten a halált,
Hogy figyelmeztessen minket, hogy hallassa parancs-szavát:
Az Ő akaratja fontos, az Ő útja titokzatos,
Ember neked nincs mit tenned, ellene miért is tiltakozz?!

2. Ha nagy vagy, ha gazdag és erős, úgy is el ér a végzeted,
Épp, mint e gyenge csecsemőt s az életed be végezted.
Kiszámíthatatlan módon intézi Isten a sorsod,
Légy hát hívő és alázatos, aki előtte meghajolsz.

3. Lásd az élet is csak olyan, mint a virágnak a szirma:
Letöri azt a hideg szél, leforrázza nyári hőség,
Megszűnhetik a kezdeténél, mikor még ki sem is nyílék.
Miért szállsz hát perbe vele, ki tégedet megteremte?

4. Oh, ha szíved szavára, s lelked jobb sugalmára
Figyelsz, úgy Isten megjelen és akkor te boldog leszel
Gőg és elbizakodottság, bánat, zaj és nyugtalanság,
Mind eltávoznak tetőled, mert veled lesz a jó Isten.

5. Ugye, milyen szép világ ez, melyben boldog lesz az ember,
Igaz, nehezen s későre jön mindenki örömére.
De, akik bíznak az Úrban, bármily nehéz és mostoha
A sors azoknak számára nyitva áll e csodás haza.

6. Akiket pedig elszólt a földi élet világából,
Azokat Ő mind megáldja békés, csendes világával
Ezt tette kis Szász Ibollyal, magához hívta mosollyal,
Ott vagy édes Atyád ölen, pihensz csendesen és békén.

7. Jó szülőid megsiratnak, hisz te őket itt hagytad
Köszönöd a gondviselést, apa s anyai öröködest.
Szeretetük melegségét, szívüknek áldott erejét,
De te már mégy, itt nem maradsz, jobb lesz,
ott szebb lesz a tavasz.

8. Az erkölcsi parancsolat: tiszteld apád s anyádat
Ott is egyik szép lelki kincs, melyhez hasonló több ott sincs.
E tiszteletnek jeléül, a szellemi rét mezejéről
Küldj megnyugvást nekik, kiknek a szíve most vérzik.

9. Jó szülőid mellett vannak, kik téged szintén siratnak,
Kicsi testvéreid haton: Irén, Irma és Ilona,
S aztán Márton, Rákhel és Ida, földi léted rájuk hagytad,
Boldogság kísérje őket végig egész életükön.

10. A testvéri koszorúból kihullott a legifjabb virág,
Helyét ti ékesítsétek, ti élővirág csokrocskák.
Rokonok és keresztszülők és ti végtisztességtévők
Intsetek búcsút neki: Isten vele!
Ámen.

(77.) Halotti búcsúztató [Nagy Domokos]

Rava, 1936. július 25.

– **Nagy Domokos** csecsemő felett –

1. Csak egy álom volt lételed, te ártatlan kis csecsemő,
S a hosszú örök álmra borított be a szemfedő.
Megjelentél e világon, hogy földi sors részese légy,
Alig laktál tieiddel, innen máris ürökre mész.
2. Mint a későn feslett bimbót könnyebben éri enyészet,
S az őszi rügyet egyszerre bénítja a természet,
Úgy vagyunk mi veletek is emberi élet-virágok
Kik a családok kertjében s a fáin virágoztok.
3. Könnyen s kevés megárt nektek, s a betegség hatalmat vesz,
Hiába a szülői gond, menekülésetek nem lesz.
A megpróbáló szenvedés, nagy fájdalom, s betegség
Összetöri a kis testet, s jobblétre szenderültek.
4. Így járt a ti kis fiatok, a már boldog Nagy Domokos,
Édesapa, édesanya, – Ti most csupán ezért sírtok.
Nyolc hónapja holnap lenne, hogy nektek adta őt Isten,
De megszánta, visszakérte, titeket megkeseríte.
5. Igen, ha emberi ésszel vizsgáljuk a történeteket,
Fáj a szívünk, bús a lelkünk mindig, amikor temetünk,
Hiszen ilyenkor veszítünk, veszítünk reményt s könnyezünk,
Már pedig mi így tekintünk az életre jó Istenünk.
6. Így szükségünk van vigaszra, mi a lelkünk beborítja,
Balzsam kell a mi szívünknek, mely sok bút-bánatot befed.
Mert ez kell nektek is szülők, ez segít mindenk fölött,
Kérjétek csak a jó Istent, hiányt ebben nem szenvedtek.
7. Ó az, aki nektek adta és a tegnap visszahívta
Ezt a halott kicsi fiút s ezáltal örömet és bút
Fakasztott szívetekben, azt, hogy ő lesz a jövőre
A családnak fenntartója, s most a remény letarolva.

8. Ő tudja mindez miért történt , Ő, ki mindent bölcsen intéz,
Ne is próbáljátok látni, mit ész nem tud megoldani-
Ne féljetek, sőt bízzatok, jó helyen van kis fiatok,
Isten ölen szépen alszik, örök békében megnyugszik.

9. Az álmaid nem zavarja a földi életnek a zaja,
Testét többé nem kínozza a gyötrődések fájdalma.
Egykor ti is oda tértek, addig tán sok mindent értek,
De, ha Isten lest veletek, nem árthat semmi nektek.

10. Oh, már le is telt az idő, mit köztetek tölthet ő,
S befejezi búcsúszavát, s megkezdí hosszú útját
Kísérjétek el a sírig, az új otthon kapujáig,
Hol aztán végképp elvátok és neki jó éjtv kívántok.

11. Irma, nincs többé már, akit dajkálj, tőle te is meg kell, hogy válj,
Kis testvérvéd nem láthatod, sirathatod, sirathatod.
Búcsút int Mózes s Benedek, nektek is e kicsiny gyerek,
Endre, Ferenc és Mariska, el megy innen a kis buba.

12. Nagyanya és összes rokonok és mindnyájan, kik itt vagytok,
Menjünk el a temetőbe, végső tiszteletet téve
E kis gyermek halálára, s kérjük Istent, hogy nyugalmat
Adjon neki, s csendességet ott az édesanyaföldben.
Ámen!

(78.) Halotti búcsúztató [Fülöp Mózes]

Rava, 1936. aug. 22.

a. i. [alapige] I. Móz. 25,8. Zsolt. 71,9.

– **Fülöp Mózes** felett –

Kis változtatással Nagy Juci felett: 1937. VII 11.

1. Nyolcvankét esztendő olyan hosszú idő,
Melyet nem mindenki képes itt átélni,
Kevés az az ember kinek e szerencse
Jutott osztályrészülv itt az élők közül.

2. Ezt méltón vallhatjuk, hiszen földi sorsunk
Isteni adomány, áldott lehetőség,
Egy nagyobb lét felé, hol minden érték
Megkapja a fényét – ott Isten kebelén.

3. Igen! Ott az összes erők, akarások
Egybe vannak gyűlve, s a kibontakozások
Pillanatát várják, szeretetet keresnek,
Melyben ténykedjenek, s gyümölcsöt érlelnek.

4. Mint a friss folyóvíz a föld mélységéből,
Úgy fakad az élet e titkos rejtélyből,
S mint azok a partok, melyek közt a víz foly,
Életünk arra szolgál, hogy mutasson irányt.

5. Hogy magába gyűjtse a sok élővizet:
Istenimádatot, emberszeretetet,
Hitet, reménységet, szép lelki kincseket,
Hordogassa össze, s vigye az Istenhez.

6. S mennél mélyebb hosszabb a földi élet-part,
Melyek közt ez halad s mennél szélesebb medre
Annál több s becsesebb kincset hordhat egybe,
Annál értékesebb s többet ér az élet.

7. Ha nemes a szíve, s igaz a jó lelke
A földi embernek, kit Isten hívott el,
Hogy azt cselekedje, ami magasztos, szent.
Járja az ő útját, kövesse a szavát.

8. Az élet ajándék, mit ad isteni kéz.
Benne az értéket az ember hordja össze.
Testvérem, becsüld meg, semmi sem éri fel,
Tedd hasznossá, széppé. Erre az Isten kér.

9. Így sem a szegénység, sem az egyszerűség
Lehet akadály a igaz nagyságnak,
Hanem a silány szív és a gonosz lélek,
Amely ellensége a jónak, szépek.

10. Legyen bárki gazdag, vagy bármily hatalmas,
Kedves sehogy sem lesz ő az Isten előtt,
Míg azt meg nem érti és azt nem cselekszi,
Mit az Isten akar, ki egyedül gazdag.

11. Íme Fülöp Mózes, ki oly sokat éle,
Hosszas élete útján sok nehézség között
S bár szegény s egyszerű volt az életmódja
Az Úr előtt mégis boldogula.

12. Sokat hordozgatta kőműves szerszámát,
Hogy azzal keresse betevő falatját
Így tartotta híven és becsületesen,
Mit rá bízott Isten: egyszerű családját.

13. Sok veszteség után magára maradtott,
De becsületéről soha le nem mondott.
Meg is áldotta őt ezért a jó Isten:
Most dicsőségben magához ölelte.

14. Búcsúzik tőletek kedves unokája,
Zelma és családja, Szederjesi Márton,
S az ő felesége, kik sok jót tettek,
Öregségében véle, az Isten áldjon meg.

15. S öreg testvére: Fülöp Gergely, bár egykor követed,
Te is búcsúzzál el. András Benedek, mint jó komája,
Ki még itt marad.
Vár reánk a sír szája, les a halál reánk,
S aztán majd elragad.
Mindnyájan odamegyünk, oda téged majd követünk.
Isten veled, Isten velünk!
Ámen.

(79.) Halotti búcsúztató [Marosi Márton]

Rava, 1936. november 31._

79 éves férfi felett.

1. Gyászruhát ölténk magunkra a te tiszteletedre
Néhai **Marosi Márton**, mert távozol örökre.
Elhagyod a tiedet s elköltözől új hazába,
Hová az élet nem érhet, mert a holtak birodalma.
2. Végbúcsúra jöttünk hozzád, hogy mielőtt eltávoznál,
Teljesítsük tisztünket s együtt mondjuk: „Isten hozzád.”
Ez az utolsó alkalom, melyben Marosi Márton
Köztünk lehet, s mi még vele, több alkalom nem lesz erre.
3. Lezárult földi élete, s megnyílt a menny ő előtte,
Leheletét kibocsátá és lelkét Istennek adá.
Mily végtelen boldog lehet, hisz nem érez már gyötrelmet!
Ott a végtelenség ölen gond, baj s szenvedés nélkül él.
4. Igen a földi lét után, fáradt vándor, ez vár reád.
Az alatt az idő alatt, míg e por-test leple takar,
Mint egyén élsz és működöl, s tested-lelkedben gyönyörködöl.
A földi élet határánál óriási változás áll.
5. Megszűnik az egyéni cél, egybeolvad sok apró lét.
Sem fájdalom, sem az öröm nem létezik külön-külön.
A közös és egyetemes élet ott az a végtelen
S csupán csak ez tökéletes, e titkos mélyben az Isten.
6. Boldog testvérünk, te ott vagy az emléked köztünk maradt.
Olyan becsületes voltál, amilyen ritka manapság.
Ez őszinte nyilatkozat, mit tegnap mondtak rólad,
Szép emlékről, jó életről, bizonysgot tesz lényedről.
7. Így fogjuk mi megőrizni a képedet s emlékedet.
Ezért fáj az elmúlásod s e világból távozásod,
De tudván, hogy ez a sorsunk, mégis csak mind belenyugszunk,
S e szép életért Istennek hálált adunk együttesen.

8. Csak lányod, Marosi Emma, kinek nincs már édesapja,
Meg aztán Nagy József vejed, ki híven ott áll melletted,
Nem találnak nyugodalmat, sem enyhülést, vigaszt.
Hiszen eltemetik most azt, ki oly drága volt számukra.

9. És itt állnak unokáid: József, Ferenc, Árpád, Emma,
Szívük s szemük úgy könnyezik, mert meghalt a jó nagyapa.
Nehezen fognak feledni: Hankó Irma, Csiszér Véri,
A te unokamenyeid s minden hozzátartozóid.

10. Testvéreid: Fülöp Péterné, Klára, aki bár Csöbben él,
Átjött, hogy most elkísérjen a temető sírkertjébe.
Ha hallanád, búcsúzának külön-külön sorjában:
Sógornőd: Marosi Gergelyné, s testvéreid gyermeki:
Nagy János, Dankuj János, Birton József, István, Lilla,
Aztán itt Hankó Lajos, Engi Sándor, s erdőszentgyörgyi
Tar Györgyné,
Véckei Csiszér Péterné, s itt Nagy Dénes, s a szomszédok,
A komák és a barátok – mind e halotti gyülekezet –
Isten veled, Isten veled!

(80.) Halotti búcsúztató [Kecskés Ráki]

Rava, 1937. febr. 16.

Kecskés Ráki felett.

1. Kecskés Ráki már boldog vagy, nem osztod már a bajokat,
Sok gyötrődésen átmentél, amíg végre megpihentél.
Ha az ember meggondolná, addig amíg módjában áll,
Hogy milyen arasznyi a lét, amelyben saját keservét,
Oly gyakran maga okozza, mennyire másképp volna!

2. Látod te már megboldogult keresztény felebarátunk,
Nem ért semmit a küzdelem, melyben annyira hevesen,
De ok nélkül részesedtél: haragudni segítettél
Szólt az Isten, jött a halál, s neked kiáltott, hogy megállj-
Szíved rezdült, összeestél s hirtelen odalevél.

3. Én koporsód mellé állok, hogy betöltssem feladatod.
S bár te nem tudsz én rólam, mégis elmondom a szavam.
Isten küldött engem ide, hogy az Ő szavát hirdessem,
Hogy azoknak, kik szenvednek, vigaszt szórjak a szívükre.
S akiknek a lelkük beteg, meggyógyítsam, bekötözsem.

4. Ismerem jól a fájdalmat, mert bántalmat én is kaptam,
De ez a sors mégsem átok, ha a jó Istenben bízok.
Ember teszi azzá másnak, rosszakat mond barátjára,
Korlátoltságánál fogva jótevőjét rossznak mondja.
Ám ez emberi ítélet, a nagy Isten másképp végez.

5. Ő tudja, ki igaz ember, ki mit gondolt, cselekedett.
Folyton áradó javával, ránk özönlő áldásával,
Azt tanítja, azt akarja, hogy mindenki megtanulja:
Ember embert ne marja, – legalább aki jót akar. –
Hanem inkább, hogy megértse s a jóban egymást kövesse.

6. Tudjátok meg testvéreim, nincs e földön olyan nagy bűn,
Mint az, amikor valaki a lélek javát megveti.
Lelkiünk Isten szavát mondja, ne hallgassatok hát másra
Csak e megnyilatkozásra. Ez nem tanít hazugságra,
Lefegyverzi ez az ármányt és a jónak ad befolyást.

7. Ha így teszitek, akkor bátran, nyugodt lelkiismerettel
Hajolhattok a párnára, hol örökre megpihentek.
Te már ott vagy Kecskés Rákhel, ezután te is csak pihensz:
Többé nem ítélsz bennünket, hogy nem végezzük tisztünket
Ha te jobban betöltötted, akkor boldog lehet a lelked.

8. Az ítélet Istennél van, rá bízuk, mert csak Ő tudja.
Koporsódnál is tisztunket teljesítjük, ahogy lehet.
Égi Atyánk számon tartja, kezében a szívek kulcsa.
Már búcsúzunk, hisz menned kell, vár a sírnak kebele.
Aludj szépen, aludj csendben, legalább a sírveremben.

9. Ezt kívánjuk mi már neked s első sorban jó testvéred
Ábel, aki hét éven át jó testvéri melegséggel
Felvette a te ügyedet, s reá a gondja kiterjedt,

Áldja meg a jó Isten, azért, ami jót veled tett.
Másik két testvér: Lőrinc, Amáli, kik talán nem is lehetnek itt.

10. Úgy szintén leányod Eszter itt maradtak már nélküled.
S Bordoson a kicsi fiad s Csöbben Molnár Lajos s családja
Kik téged úgy pártoltak, Ilyés Mihály jó szomszédod
És Sámuel jó akarod s komasszonyid, jóltevőid
Most mind végbúcsút mondanak: Isten hozzád, Isten hozzád!

(81.) Halotti búcsúztató [id. Hankó Dénes]

Rava, 1937. márc. 18.

a. i. [alapige] Jóbb 21, 32–33.

id. Hankó Dénes felett.

1. A hosszú út végén fáradt vándor pihen,
Álomba szenderült, s alszik szép csendesen.
Velünk élt, köztünk járt, kedves útitársunk –
Az út e pontjánál mi tőle megválunk.
Nélküle kell most már, hogy tovább haladjunk,
Mert végleg elaludt, mennyire fájlaljuk!
Nem mintha nyugalomát irigyelnők tőle,
Hosszas útján, ezt megérdemelte.

2. Csupán ez fáj nekünk, hogy többé nincs velünk,
És jóságos arcát ezután nem látjuk,
S a kedves szavát mi többé már nem halljuk,
Vidám kacagása már végképp megszűne.
Megelevenedik előttünk élete:
Nyolcvan évig tartó helytálló küzdelme,
Mindig ott látjuk őt hűséggel tisztében,
Feladata elől nem hátrált sohasem.

3. Gyönyörúsége telt, ha mindent jól végzett,
S szíve szerint csak jót cselekedett.
Ha pedig véletlen néha nem követte
A léleknek szavát, amely szent volt előtte,
A bánat felhője lebegett felette.

Ő az az ember volt, kit Isten szeretett,
S megáldott földi, mennyei kincsekkel,
Melyek birtokában meg volt elégedve.

4. S mert nincs boldogság teljes e világon
Földi életéből mégis csak elvágott,
El... vissza hozzád Uram, hisz nálad ez megvan.
Hitünk azt tanítja, szívünk csak azt súgja:
Ott igazság, béke, megnyugvás, szeretet
Vár az emberekre, a vágyó lelkekre.
Mekkora nagy öröm, s véghetetlen boldogság
E hit áldott fénye a küzdő embernek.

5. És hogyha létezik itt lelki nyugalom
– Már pedig, hogy van, az egészen bizonyos –
E hitnek ereje, roppant gazdagsága,
Míveli ezt benned, oh, földnek lakója.
Ezt ne feledd soha keresztény testvérem,
Bárhogy menjen sorsod e földi életben:
Valóban nagy, s boldog Isten által lehetsz,
Ő ura a földi, s mennyei életnek.

6. Idős Hankó Dénes, régi útitársunk,
Immár néhaivá lett felebarátunk,
Tudta, megértette Isten szándékát,
És arra igyekezett, hogy ezt betöltse.
Jó érzés, szeretet, őszinte becsület,
Igazság, békesség, emberi tisztelet,
Mint jó tulajdonok ott éltek lelkében.
Hűség, vallásosság, hála és imádság,
Életét az Isten közelébe vonták.

7. Most ott vagy jó öreg szeretett testvérünk
Édes Atyánk ölén, a hosszú út végén,
Álomba merültél, hogy aludjál békén.

8. Többé már nem zavar világi gond, bánat,
Megszűnt a fájdalom, s az aggodalom,
Földi egészségre már nem vágyol,
A nehézségekért soha nem panaszkodsz.

Te jó helyen vagy már, békén alszol tovább.
 Oh, csak nekünk fáj a messzi távozás.
 Nagyon rosszul esik a sok búcsúzás,
 Pedig ezt kell tennünk, hisz téged veszítünk.

9. Kedves feleséged, Györfi Julianna,
 Itt marad özvegyen, a maga sorsára.
 Ötvenhat esztendő együttélés után,
 Elszakadtál tőle, s elhagytad örökre,
 Oh, hogy fáj az ő szegény szíve érted!
 Az életének gondját-baját-örömét, bánatát,
 Együtt osztottátok, együtt hordoztátok.
 Most elhagyott, de miért, hiszen most legkeserűbb
 Ilyen nagy próbának még nem volt kitéve,
 Isteni sors, végzés, hogy neked menned kell,
 Te maradtál volna még, hogy vele együtt légy,
 Tegnap előtt is ezt fontoltad a szívedben,
 Mikor a kórházba készültél csendesesen,
 De, úgy-e maradnod nem lehetett tovább,
 Isten szólított, s neked menned kellett oda át.
 Ám ne búsulj szegény özvegy, fenn az Úr és Ő nem hagy el,
 Jóságodért megérdemled segítsenek a gyermekek,
 Kik néktek ugyan unokák: Domokos, Dénes és Juli.

10. Maris, Rákhel, Lajos, Dani, ők siratják a nagyapát,
 Előttetek van az élet. Jó nagyapát veszítettetek,
 Emlékét híven őriztétek, nagyanátok becsüljétek.
 Kettős a feladatotok: az elveszített apátok
 És a meghalt jó anyátok rátok bízta a szent tisztet,
 Hogy helyettük is tegyetek, nagyszüleitek szeressétek,
 Jó gyermeki tisztelettel, s unokai érzelemmel,
 Hisz tőlük sok jót nyertetek, ők gondoztak benneteket,
 Gyermekeként tekintettek, nem szabad ezt felednetek.
 Már távozó nagyapátok azt bízta mos ti rátok:
 Nagyanátok becsüljétek, és a kedvét betöltésétek.
 Az Istent tiszteljétek, parancsát kövessétek,
 A házát látogassátok, igazságát ne hagyjátok.
 Legyetek mindig csak vele, s akkor Ő is megáld és szeret.

11. Testvére Hankó Domokos, ki talán most rája gondolsz,
Te nem tudod mi van vele, s hogy most van végtisztessége,
Tovább él ő a lelkedben és az egek egeiben.
Te meg Biri, ki könnyezel testvéri vérző szíveddel,
Mert temetni jöttél ide a férjeddal egyetemben,
Búcsúzz tőle keservesen, hisz téged nagyon szeretett.

12. Első veje: Izsák Imre, s a többi unokaveje:
Berecki Győző, Nagy Domokos, Izsák Imre, s unokamenye:
Szász Ida, meg Izsák Ida és a kilenc dédunoka.

13. S a testvére gyermekei: Izsák Mózes, Izsák Ida,
S ezek hozzátartozója egytől-egyig meggyászolja.
Jó rokon volt, s jó ember, mindenki csak szerethette.

14. Közel, s távoli rokonok, kiket most fel nem sorolok,
Felesége, testvérei, s ezek hozzátartozói,
Apatársak: Kedei Pál, Berecki Lajos, Izsák János és ezek családjai,
Anyatársak egyen-egyen, jó emberek s jó komák,
Kiváltképpen Izsák Ábel.

15. Kivel jól megérték egymást, együtt nőttek és tanultak
Együtt éltek, munkálkodtak.
Jó szomszédok és sírások, harangozók, mind gyászolók,
Áldjátok a jó Istent e szép gazdag életért.
Ámen.

(82.) Halotti búcsúztató [id. Hankó Lőrinc]

Rava, 1937. április 4.
a. i. [alapige] Rom, 14/7–9,
Id. Hankó Lőrinc felett. _

1. Búcsúzóra került a sor halotti gyülekezet,
Mert a Hankó Lőrinc testét elvisszük mi most innen.
A földi élet órája utolsót ütött neki,
Meghallotta szavát annak, amely tisztán mennyei.

2. Hosszú volt az út, melyen járt s néhol éppen göröngyös,
De ő végig a pályáján, míg csak lehetett, győzött.
Végül a nyolcvankettedik év közepén megállott
S tegnapelőttől fogva már a szíve sem dobbantott.

3. Mikor ez a kis gépezet felmondja szolgálatát,
Az értelem s így lélek egy másik világba száll.
Ekkor a test összeomlik, mint legyőzött porhüvely
S többé nem találod már benne a legkisebb életjelt.

4. Kibékült és megsemmisült itt is e lélek-sátor,
Nem hevítik akarások, gondok, vágyak meg álmok,
Nem szól az ajk, nem néz a szem, a karok nem mozdulnak.
Megszűnt minden. Hankó Lőrinc már örökre holt marad.

5. Mintha nem is volna többé, úgy tetszik most már nektek!
Oh ez rémes, irtózatoss, el sem viselhetitek!
Tudom, hogy ezt érezitek megborzadt szívetekben,
Mert hát lehet-e remélni a szétzilált kebelben?

6. E fájdalom nehéz súlya leginkább érint téged:
Izsák Judit, boldogultnak már özvegy felesége.
Te voltál vele oly sokat, boldog házasság életében,
Hatvan esztendőn keresztül mindig a közelében.

7. Ilyen hosszú idő után nagyon fáj a búcsúzás.
Nélküle még tovább élni s ki tudja mennyit járni,
Oly szokatlan és fájdalmas, tán ki sem bírhatod azt.
E tudat most ott ül mélyes s mardos tépdés szívedben.

8. No, de él az igaz Isten s az Ő akarja ez.
Ha meglátott fájdalommal, meg is enyhít, ne feledd.
Csak tekintsd rá, Ő veled van s ha eddig el segített,
Együtt ily sokat éltetett, már ezután sem hagy el.

9. Ő az özvegyek gyámola s a betegek orvosa,
A sírok vigasztalója, mindenkinek jó Ura.
Gyengeségedben erősít, csak emeld fel szemedet.
Hittel töltsd be a szívedet s meglásd ott van melletted.

10. A jó férjed jó emléke járja át a kebledet.
Ő is onnan a magasból néha rád-rád tekintget.
Így aztán a hátralevő életed nem lesz nehéz,
Gyermekeid is segítenek, míg majd te is oda mégy.

11. Oda pedig el kell menni mindnek, aki született.
Egyik az élet tavaszán, a másik késő ősszel:
Fehér fővel tisztességgel hagyja itt az életet,
Hogy visszatérjen a lélek oda ahol született.

12. Lajos, Amáli, Eliza és Ida mint gyermekek,
Ugy-e sajtó szívvel álltok e gyászikoporsó mellett?
Benne pihen a jó apa elfáradt porteteme,
Oh mert annyit munkálkodott az életben értetek.

13. Becsülettel, törekvéssel vette ki ő a részét
A nagy harcból, küzdelemből a sors, amit neki mért.
Nem annyira földi kincset s dicsőséget keresett,
Szerény élet munkása volt, benne ezt tiszteljétek.

14. Az ilyen kincs el nem múlik, ez a legszebb örökség,
Őrizzétek meg szívetek legrejtettebb mélyén.
Legyetek hozzá hasonlók s veletek lesz az Isten.
Apátok ott békességben nyugszik az anyaföldben.

15. Jakab Lajos, Izsák Kálmán s Demeter Mózes veje,
Kecskés Máriskó meg menyje, tőletek is búcsút vesz
S azt üzeni nektek vissza kövessétek a szavát:
Legyen első mindig Isten és a tiszta igazság.
Ő éltesse, boldogítson titeket is unokák,
A kik tizennyolcan vagytok s aztán ti dédunokák
Tanuljatok csak jót, szépet, hisz Isten csak úgy szeret.
Demeter Lőrinc apatárs feleségével együtt,
Komák, szomszédok, rokonok, harangozók, sírások
És az egész gyülekezet, mely temetésére gyűlt
Csendességet, nyugodalmat kíván neked megboldogult.

Lukács Sándor lelkész

(83.) Halotti búcsúztató [ifj. Andrási Juli]

Rava, 1937. április 16.

ifj. Andrási Juli felett...– Ai. [alapige] *Zsolt. 28.7, Mal. 3,14, Dán. 9,14, Pél. 4,23*

„Benne bízott szívem”, de ti azt mondtátok: „Hiábavaló az Isten szolgálata, és mi haszna, hogy megtartjuk törvényeit” s „azért készen tartotta az Úr a veszedelmet és azt reánk hozá, mert nem hallgattunk az Ő szavára”: „Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet.”

1. Bizodalmam erős vára: Egyetlen egy Istenem!
Te voltál és mindig Te vagy, kihez vágyott a szívem.
Most itt vagyok már egészen ölelő szent karodban,
Bocsásd meg hát azt most nekem, ha kissé elhajoltam.

2. Jól tudom azt, hogy szavaddal játszani sosem lehet,
Épp ezért mindig tápláltam lelkemben a szent hitet.
A hitet, mely csodás dolog, megölni lehetetlen,
Erre világos bizonyosság éppen az én életem.

3. Mindenlátó áldott Isten, Te jól ismeresz engemet,
Te neveltél árvaságban az édesanyám mellett,
Te voltál az én jó Atyám s ezt bátran vallottam
S mit lehetett érted Uram, mindent meg is tartottam.

4. Köszönöm sok ajándékod, mivel megáldott kezed.
Megsegített s gondoskodott atyai szereteted.
Igyekeztem betölteni én is szent parancsodat
S a szívemet megőrizni, oh mennyire akartam.

5. Egyet, csupán egyet bánok s bántam, amíg csak éltem
S ezt az egyet oh bocsásd meg nekem drága Istenem.
Amint akkorára nőttem, hogy értelmem lehetett
S szent vallásom igazsága a lelkembe csepegett:

6. Tudatossá válik előttem, hogy mindig minden kezdet
Csak a Te áldott nevedben érhet aztán jó véget.

A földi élet kezdetén a parányi csecsemőt
Te előtted mutatják be a vallásos jó szülők.

7. A ház-as-élet küszöbén minden benned bízó pár
Tiszta szívvel, boldog hittel kér az útjára áldást.
Oh ez mind szent vallásos tény s nem felületes szokás,
Mert ezeknek a szükségét Te vagy, aki plántálád!

8. Éreztem is e szükségét nagyon mélyen lelkemben
S boldogság már nem lehetett menyasszonyi szívemben,
Hogy e benső szent parancsot mi nem teljesítettük
És e helyen az áldásos bízó hittel nem kértük.

9. Azóta nem volt nyugalmam s igazi lelki-békém,
Boldogságomat zavarta valami szívem mélyén.
Hogyha szóltak a harangok, vád tört fel keblemből:
„Mért nem engedtéI Istennek, hiszen szívedben volt Ő.

10. Ő mondta és Ő akarta, hogy az Úr házába menj
S vágyó szívednek sugalma beteljesülést nyerjen.”
Látod Uram, az emberek mennyire kegyetlenek:
Nem engedték, hogy hitemnek diadalmat szerezzek.

11. Ez fáj mindíg s gyötört engem, de most megszabadultam,
Földi pressziót nem érzem, kipanaszolom magam.
Emberék jól vigyázzatok: kövessétek szívetek
Szent meggyőződését s szavát s akkor boldogan éltek.

12. Jaj annak, ki vét ez ellen, az megsértette Istent,
Kinek a törvénye oly szent, lehazudni nem lehet,
De kétszeresen jaj annak, ki más lelkében kárt tesz,
Mert az a legnagyobb bűn, hogy ha lelket öltetek.

13. Íme, mire jutottatok! Uram mennyit szenvedtem,
Nem volt elég a fájdalom, miben annyit gyötrődtem,
Elvettétek a hitemet, szét zúztátok a szívem...
Benned bízom s mindenemet visszaadom jó Isten.

14. Így megszűnt egy áldott élet, mely szép gyümölcsöt hozott,
Megállott egy szív verése, mely Istenért dobogott.

Te Andrási Juliánna, édes anyád reménye,
Szívének a legszebb álma, eltűntél már örökre.

15. Visszahagyod az emléket szavad édes hangzását
Jó anyádnak a lelkében, ki téged úgy szeretett.
Összetörik tán a hó szív, mely érted élt s hevített,
Nem bírja el azt a nagy kívül és a fájó könnyeket.

16. Oh de Isten ott van közel, a legeslegközelebb,
Hol a fájó-vérző szívet az áldott hit önti be.
Ő erő a gyengeségben s mindig legjobb segítség,
Hozzá fordulj édesanya, mert benne van a mentség.

17. S neked meg kell menekülni, hív az élet és a gond
Apró csecsemőt nevelni, kit leányod rádhagyott.
Érte áldozta fel magát s neki életet adott,
Benne leld szíved vigaszát s érezd közel leányod.

18. Minden féltett kincsnél jobban őrizd meg a szívedet
S csak annak a jó tanácsa legyen mindig előtted.
Isten szavát így töltöd be, hisz abból jön az élet.
És leányod üzenete: maradjon Isten veled.

19. Jó nagyanya és nagyapa titeket már itt hagyott
Juli egyik unokátok az úgy féltett csillagotok.
Nem gyönyörködhettek benne, többé őt nem látjátok,
Megszűnt már a szenvedése, a boldogság ráragyog.

20. Ifjú férje: Fülöp Mihály mily hamar özvegy lettél.
Ugy-e erre nem gondoltál egy esztendővel előbb?
Készen tartotta számodra az Úr a veszedelmet,
Hogy tanuld meg: az Ő szava mindenben a legszentebb.

21. Itt hagy most a feleséged a kicsi gyermekeddel,
Légy jó apja s gyámolója ez ártatlan léleknek,
Minden féltett kincsnél jobban őrizd meg a te szívedet,
Mert a szívben, mondja Isten, hogy mit s hogyan cselekedj.

22. Andrási Máriskó, Mihály, Zsuzsa, Lajos s családjok
A könnyeiket hullatják, hisz a búcsúzás rajtok.

Fáj nekik őt elveszítani, mert kedves jó rokon volt
S őt soha többé nem látni, rájuk nézve borzasztó.

23. András József nagybátyja és Máriskó s az ura
Közel s távoli rokona, mind búcsúznak most tőle
És nyugodalmat kívánnak a sok szenvedésére.
Anyósa, komák, komaasszonyok, szomszédok és barátok,

24. Sírások, harangozók s egész végtisztességtevő
Halotti gyülekezet az Isten áldjon meg.

Lukács Sándor, lelkész

(84.) Halotti búcsúztató [Nagy Dániel]

Rava, 1937. április 29.

a. i. [alapige] *Zsolt. 116:3./18:5/, Jób. 3:20-22.*

– **Nagy Dániel konfirmándus felett** –

1. Megdöbbenő eset történt tegnapelőtt Testvéreim!
Nagy Dánielt halva lelték – maga oltá ki életét.
Hogyan lehet, mi okozta az ilyen szálnalmas véget?
Titokzatos kérdésekkel lehet most a lelkünk tele.

2. Hisz csak serdülő ifjú volt s az élet előtte állott.
Gondja, baja se bánata még nem lehetett olyan sok,
Hogy ne bírhatta azokat s neki kelljen véget vetni,
Saját kezűleg kioltani az életet, mely isteni.

3. Igaz, nem volt édesapja, s korán jutott árvaságra.
Hiányzott az apai ész, mely mindent bölcsen elintéz,
Aki családja szent ügyét leghelyesebben vezesse,
Már elmúlt öt esztendeje, ott porlad a temetőbe',

4. De itt volt az édesanya, ki gyermekét hűn gondozta
Mindig érezte vele, hogy tele van a jó szíve
Anyai meleg érzéssel, sok-sok édes szeretettel
S hogy a jó apát pótolja, neki biz'arra volt gondja.

5. Most fáj, nagyon fáj szegénynek ez a kegyetlen történet.
Nem tudja, mitévő legyen, hogy fájdalmán könnyebbítsen.
Mintha valami vádolná s ezért a tettért dorgálná!
Ő ezt sohse hitte volna, szívének ez a fájdalma!

6. A nehéz özvegyi sorsban egy újabb kín marcangolja:
Így lesújtón s szomorúan itt hagyta a kicsi fia.
Eddig nevelte, gondozta s mikor már úgy akarta,
Hogy ő is megkonfirmáljon s a nagyokhoz csatlakozzon,

7. Egy ismeretlen, vad démon előállt és megragadta
S kezébe kötelet adott, hogy magával elrabolja.
Miért, miért? Mért tetted ezt? Kicsi fiam, hogy mértél rám,
Ilyen csapást, ily nehezet? – Kérdi mostan édes anyád.

8. Felelek én most helyette: Ne bántson oly nagyon téged,
Ne tépdesse a szívedet oly rémesen síró özvegy!
Nagy Dániel jó fiú volt, engedelmes s szófogadó,
Tetrekész, de oly érzékeny, hogy mindig könnyekre készen.

9. S az ilyen szív mindent felvesz, mindent nagyon komolyan vesz.
A legendhébber szó is benne egészen mély fájdalmat éjt,
Már pedig ma az életben mennyit s miket lehet látni,
Milyen sokat kell szenvedni, nem mindenki tudja túrni.

10. Lehet az is, akaratlan történt ez a tragédia,
Nem tudjuk, mert titokzatos s sokszor annyi bánatot hoz
Az Úr keze életünkben. Meglepetés s egyben intés
Ér minket nem egy esetben. Mindenki legyen hát készen.

11. Az édes apa hiányzott ezen szomorú családból.
Oh ezt mindenik érezte s kesergett a szíve-lelke.
De hála a jó Istennek ott volt Ödön a helyébe,
Aki minden munkát végzett s a kisebbeket rendezte.

12. Így Dániel őt tisztelte mint a legkisebb testvére
S a szavát meg is fogadta s így magát kedvessé tette.
Sajnálja is Ödön nagyon, sajog az ő szíve fájón.
Irén, Bózsai leánytestvérek, hasonlóképpen éreznek.

13. Szívettepő e fájdalom, amely a keblükben vagyon:
Nincs Dániel, nem lesz köztük, pedig úgy megszokták együtt.
Mikor elment valahová, hazajöttét mindig várták.
Ezután hiába várják, nála nélkül megint árvák.

14. Jó nagyszülők Kecskés Áron s neje, Nagy Izsák és az ő társa
Nagybátyjai Kecskés András s Áron s ezeknek családja,
Valamint jó sógora, Nagy Dénes, az Irén ura,
Mind siratják, mind gyászolják az ő szomorú halálát.

15. Hiába bíztatták szegényt, ne búsuljon, ha az anyja
A templomba nem is mehet, hogy részt vegyen az ünnepen.
Ott lesznek ők s meghallgatják az ő megkonfirmálását.
Egy héttel megelőzőleg kiviszik a temetőbe.

16. Oh milyen szomorú eset ugy-e keresztény testvérem!
Rokonok: Kovács Pál s családja Nagy Ilona s családja
S a többiek egyen-egyen, alsó-felső jó szomszédok,
Keresztszülők, kik itt vagytok és ti iskolás gyermekek,
Játsszótársak, konfirmálók, kikkel együtt lenni vágyott,

17. Mind csak részvéttel legyetek, utána könnyet ejtsetek.
Sírások és harangozók, végül a lelkét oktatók
S ez egész gyász-gyülekezet, búcsúzzatok, búcsúzzatok már tőle el.

Lukács Sándor, lelkész

(85.) Halotti búcsúztató [Izsák Vencel]

Rava, 1937. április 29.

– **Izsák Vencel 74 éves férfi felett** –

1. Mint termékeny esőcseppek a kiaszott száraz földre,
Olyan a lelked hatása jó Atyánk az életünkre.
Sokáig tartó hó után szomjas lesz a föld röge:
Várja, megenyhülést nyerjen minden parányi kis része.
Éppen így a mi sorsunk is, a nagy büszke emberi lét
Ahhoz van szorosan kötve, mit intéz a mesteri kéz.

Ezt elkerülni nem tudja, csak a vágy tölti olykor el
A gyötrelem közepette: bár csak egyszer vége lenne!

2. S mint az üde esőcseppek megjelennek a föld felett,
Teljesítik a rög vágyát, eloltják a szomjúságát,
Úgy a mi fájdalmunkra is megérkezik lassan az,
Amit epekedve várunk, ami reánk gyógyulást hoz.
Megázott a föld kebele, felfrissült az élet vele.
Megérkezett, meg a halál, eljött vele a megváltás.
Mindez a nagy Isten műve, legyen áldott a szent neve.
Boruljunk le csak elébe itt is e koporsó mellett.

3. Ilyenkor is csak Ő tanít, bár a fájdalom úgy hasít
Végig az ember kebelén, hogy kifejezni is nehéz.
E koporsó is gyászt jelent, eltakarta Izsák Vencelt,
Aki hetvennégy évet élt s most boldogabb világba tért.
Gyászt jelent reátok nézve: Izsák Rákhel felesége,
S János, Vilma, Dénes Gyula és ezeknek a családja,
Két meny, egy vő s hat unoka, egyetlen testvére József,
Anyatársak és sógorok s mindkét részről a rokonok.

4. E koporsó, e gyászos váz, oly sok mindent magába zár:
Gondolatot és érzelmet, akaratot és szent hitet,
Szívet, mely sokat dobogott, szemet, mely mélyről ragyogott,
Annyi munkát és törekvést, sok küzdelmet és szenvedést,
Vágyat, reményt, szép eredményt, mi támadhat kebel mélyén.
E koporsó s az a sírhant, melyben Izsák Vencel marad,
Annyi mindent visz tőletek, te bús özvegy és gyermekek,
Miért fáj most a szívetek, hogy talán nem is hiszitek.

5. Viszi tőled jó férjedet, kivel töltél ötven évet,
Ki gondos volt és jó munkás, törekvő és hű élettárs.
Elviszi s elzárja előled, ki mindent megosztott veled.
Hogy többé úgy összetörten ne kelljen itt szenvednie.
Szava több nincs, vágya elszállt, a kívánsága is elállt.
Tanácsot már nem ad nektek, sem nem terhel benneteket.
Tőle szabadon járhattok s amit akartok azt csináltok.
Fájdalma és gyötrődése nem kínozza szíveteket.

6. Ugy-e mégis jó az Isten, bízni lehet bátran benne!
 Bár most fáj a ti szívetek, hogy őt el kell veszítenetek,
 És gyötör az a gondolat, nem látjátok többé soha,
 Nincsen jó társ, édesapa, kinek a szíve bízta,
 De azt is be kell látnotok, jobb helyen van most apátok.
 Nem szenved már keservesen, s azért nem aggódtok ti sem.
 Olyan volt a betegsége, melyen ember nem segíthet,
 Vágyott is a nagy orvoshoz, ki minden bajt meggyógyított.

7. Sem a korház, sem az idő, sem a vágy, a sóhaj, és a könny,
 Semmi sem segített rajta, csupán az Úrnak irgalma.
 Tudta is ő, hogy ebben van s lehet minden bizodalma,
 Ezért kitartott mindvégig s tűrte békén azt a sok kint,
 Mellyel Isten megpróbálta s csapásával látogatta.
 Végezetül el is nyerte az életnek koronáját,
 Amit Isten ad azoknak, akik mindig benne bíznak,
 Kísértésben kitartanak s hozzá hittel imádkoznak.

8. Izsák Vencel még sokat szólhatnánk tanuságunkra,
 De ím, ez a búcsúszava, s reánk örökségül ezt hagyja:
 Boldog ember az, ki kitart minden szenvedésben s bajban,
 Mert végtére a jó Isten könnyörül ő rajta.
 Ki a szívet megőrzi s Isten elé tisztán viszi
 Annak nyújtja Ő jutalmát az életnek koronáját,
 Hitvestársa, gyermekei, unokái és hozzátartozói,
 Minden rokona, komája, komaasszonya, s szomszédja
 Sírások és harangozók s egész halotti gyülekezet
 Ezt tanuld meg.
 Isten vele!
 Ámen.

(86.) Halotti búcsúztató [Szász Mártonné]

Rava, 1937. július 15.

– **Szász Mártonné, szül. Fülöp Rákhel** felett (35 éves) –
 a. i. Ézs. 10,9: „A te aratásodról a víg éneklés elmaradt.”

1. Nehéz szavakat találni s kifejezésre juttatni
 Azt a nagy megdöbbenésünk, melyet mindnyájan éreztünk,

Mikor a szomorú hír ért, íme meghalt Szász Mártonné.
Megállt agyunk működése, úgy meg voltunk mi rémülve.

2. Megrendített ez a halál, hiszen nagyon rossz helyen járt.
Nem-csak azért, hisz nem várta senki sem itt e családban,
Sem ott kívül a faluban, még csupán nem is sejtette,
Hogy ily szomorú véged lesz, egyedül te Fülöp Rákhel.

3. Ugyan ki gondolta volna, hogy ez életerős korban
Rádtörjön a gonosz halál, hogy te oly sok árvát hagyjál?!
Bizony nehezen érthető a mindnyájunkat megrendítő
A te hirtelen haláloed s nagyon fájó búcsúzásod.

4. Gondolkodóba ejt minket, megmozgatja a szívünket
S fájdalmat szór a lelkünkre s könnyet csal a szemünkre,
Van-e csak egyetlen egy szív, mely itt ne tudna érezni?
Van-e itt kit ne fojtogatna a részvétel nagy fájdalma?

5. Istenem, hogy s miért történt, hogy menned kell idő előtt?!
A te aratásodról mért maradt el a víg éneklés?
Oh nem csupán magad megy el, magaddal sok mindent viszel:
Örömet és boldogságot, reményt, hitet, szeretetet.

6. Elviszed s férjed nyugalját, hű hitvesi bizodalját,
Anyai szíved melegségét, gyermekeidnek reményét,
Annyi sok jót s oly nagy kincset, mit pótolni sosem lehet.
Ezért annyira borzasztó távozásod s szívszaggató.

7. Noha itt is hagysz sok mindent mégis sajgó s sír a kebel,
Oh, mert azok mik lehetnek: Mély fájdalom s sajgó sebek,
Aggodalom s töprengés, sok munka és nagy küszködés,
Egyedüllét hitves nélkül és baj, az mértéken felül.

8. Apró csemeték, gyermekek, kik anyjukért keseregnek,
Kikre nem ragyog már soha édes anyjuk boldogsága,
Akik el kell, hogy temessék, azt ki a legnagyobb érték,
S kinek a gondjai nélkül nagyon nehéz az életük.

9. Mért is kell most neked menned s sok-sok jót magaddal vinned?
És annyi fájó emléket hagysz cserében azok helyett.

Ez a kérdés gyötör minket, tépi-mardossa szívünket,
Búcsúzásod órájában, e fájdalmas pillanatban.

10. Hisszük, felelnél, ha tudnál s próbálnád, hogy vigasztaljal.
Vigasztalnád a férjedet, ki szegény annyira csügged:
Mi lesz ezután már vele, hiányzik jó felesége,
Kitartó erős oszlopa s gyermekeinek gyámola.

11. Mondanád: Márton ne csüggedj, a jó Isten itt van veled,
Az özvegyeket nem hagyja, noha erejük próbálja.
Bízzál, dolgozz helyettem is, a jó Isten úgy megsegít.
Imádkozzál hozzá szépen, meglásd, élsz eredményesen.

12. Hát a kicsiknek mit üzensz s mire kéred a jó Istent
E szomorú helyzetükben rajtuk miképpen segítsen?
Irma, te a legnagyobb vagy, legyen gondod az aprókra,
Ilonával ti már ketten végezzetek amit lehet.

13. Márton fiam fogadj csak szót, amit apád mond, tedd a jót,
Segítségére légy neki, hiszen ő gondod viseli.
Rákhel, Ida s kicsi Imre értetek fáj az én szívem
Ti még mind kicsinyek vagytok, iskolába sem jártatok.

14. Rátok sokat nem bízhatok, hallgassátok jó apátok,
Neki mind szót fogadjatok, hogy lehessen jól dolgoztok.
Iréen, te mint nagyobb testvér, könnyíts, ha tudsz apád terhén.
Te rég elvesztéd anyádat, testvérid is erre juttak.

15. Most mindnyájan anya nélkül vagytok, éltek, keseregtek.
De fenn van az áldott Isten, ő nevel s boldoggá teszen.
Te parányi kis csecsemő kinek életadásával
Befejeztem földi pályám, nőj, s apádnak örömet adj.

16. Apja és testvére Árpád, anyósa és sógorai,
Sógorasszonyok és komák s minden hozzátartozói
Szomorú szívvel állnak itt, ifjú élete romjain.
Búcsúznak s búcsúzunk tőled: Isten veled, Isten veled!

Lukács Sándor, lelkész

(87.) Halotti búcsúztató [özv.Andrási Jánosné]

Rava, 1937. szeptember 27.

a. i. [alapige] Zsolt. 139; 12,14.

özv. Andrási Jánosné, szül. Fejérvári Mária felett

1. Ütött már számodra az éjféli óra,
S el kell hát indulnod az utolsó útra.
Andrási Jánosné, Fejérvári Mária
Mi most hozzád jöttünk örökre búcsúzni.
2. Itt ezen a földön hosszú időt éltél,
Csaknem nyolcvan évet tieid közt töltél.
Életed hajnala huszonkét éven át
Fényesen mosolygott s derengett terád.
3. Aztán férjhez mentél, hogy családot alkoss,
Gyermekeket nevelj, s boldogságot hozz.
Harminchat esztendő voltál a férjeddél,
S ez alatt öt fiú örvendett körül.
4. Ez volt a nappalod teljes időszaka,
Délutánra fordult innen életed útja.
S még huszonegy évig itt maradtál köztünk,
Az özvegység fátylát viselted mellettünk.
5. Hajnaltól éjfélig oly sok minden történt
Mosoly és bánat egymást keresztezték.
A hosszú küzdelmed elfárasztott nagyon,
Pihenésre vágytál kétséget kizárón.
6. Íme meg is kondult az a végtelen hang,
Amely mindnyájunkat mély álomba ringat.
Éppen neked szólt most, te meghallottad,
S mind a két szemed örökre lehunyta.
7. Sötét van már neked, soha meg sem virrad,
Ez az a végtelen örök nagy éjszaka.

Te mégis oly bátran teszed a vallomást
S úgy tűnik, mintha újra mosolyognál.

8. „Még a sötétség sem borít el előled
S olyan az éjszaka, mint a nappal, fényes!
Magasztallak Uram, mindörökre téged,
Mert csodálatosak, miket cselekedtél. ”

9. Bele kapcsolódunk mi is a hitedbe,
S boldogan búcsúzunk, bár a szemünk könnyes.
Dénes, János, Lőrinc, Ignác s végül Imre,
Mind az öt gyermeked búcsút veszen tőled.

10. S ha nincs is, nem is lehet körülötted mindenik,
A veszteség miatt a szívük mégis vérzik.
Hogyne lenne fájó a búcsú-pillanat,
Mikor eltávozol, s többé nem láthatnak.

11. Fáj és sajog a szív, bús, szomorú lelkük,
Mert a földön nincs az édesanyjuk köztük.
Már pedig ez a tény szenvedésnek elég,
Hisz az anya nagy kincs, elvesztése nehéz.

12. Köszöni anyátok, ami jót tettetek,
Hiszen az anyának ebben van öröme.
Vele s másokkal is jól bánni, s beszélni,
Szép és magasztosat tenni, cselekedni.

13. Minden gyermeknek szent és nagy hivatása,
Miért egykoron a jó Isten megáldja.
Áldjon meg titeket, anyátok óhajtja,
Kik özvegységében voltatok gyámola:

14. Lőrinc, kinél előbb hat évet tölte,
S különösen Ignác, hol elszenderüle.
Aki jó gyermeki érzéssel gondoztad
Tizenöt esztendő nehéz súlya alatt.

15. Gyermekhez illően bántál vele te is
Ignác felesége, te Losonci Ágnis.

Meg is kapod ezért te a jutalmadat,
A mindenhatónál mindez felírva van.

16. Ti is unokái: Róza, Irén, Jenő,
Aztán egytől-egyik mind a tizenkettő.
Búcsúzzatok el most szépen nagyanyától,
Hiszen tőletek el megy nagyon távol.

17. Sok jót tett veletek, ápolt s becézgetett
Ti is ejthettek utána fájó könnyeket.
Kíváncsatok neki csendes békességet,
S ott a sír ölében örök álmot-szépét.

18. Egyetlen testvére: Fejérvári Eszter,
Csíki József neje, te is őt elvesztetted,
Nem lesz többé veled, hiába keresed,
Csak sírhantját látod a temető kertben.

19. Menyei, sógora, s apa-anyatársa,
S mindezeknek minden hozzátartozója,
Szomszédok, sírásók, kísézők, hantolók
S minden rendű-rangú gyásztisztességadók,
Akik e búcsúban részt kívántok venni,
Mondjátok csendesen: béke a porain!
Ámen.

(88.) Halotti búcsúztató [Hankó György]

Rava, 1937. október 16.

a. i. [alapige] Róm. 8,18

– **Hankó György felett** –

1. Hívösre fordult az idő, igaz nem idő-nap előtt.
Messze bejutánk az évbe, októbernek közepébe.
A külvilág is változik, a természet ridegedik,
A nappalok rövidülnek, az éjszakák jól lehűlnek.

2. A megváltozott idővel szívetek együtt érez,
A lelketek komorrá lett, oh, mert nagy bánat környékez.

Nemcsak itt a szülőházban s a falu több családjában
Ejtett sebet a változás, de ott is, ahol a nép más.

3. S míg a külső változásban nincsen ami szabálytalan,
Lelketeknek a fájdalmát, szíveteknek bú-bánatát
Rendellenesség okozta: ifjú élet száll a sírba,
Férfi élet a kezdetnél, nagyot roppant s eltört ketté.

4. Hankó György harminc esztendőös életet élt e földön,
S e rövid időt megosztá azok között, kik őt gyászolják,
És így még rövidebb lett az itt maradás ideje,
Éppen ezért keservesebb a búcsúzás nagy érzése.

5. Oh, de kedves testvéreim, mégis bele kell nyugodni.
Bármily nehéz, bármily sötét e felhő, mely hozzátok ért,
Ott mögötte a fényes nap, amely reménytekben bíztat:
Földi sorsunk Ő intézi, a szent kéz, az az isteni.

6. Az az öt év, mit élt veled, Gábos Lina felesége
Az is elég arra neked, hogy őt soha el ne feledd.
Ő betöltötte a szabályt, amelyet a biblia ad:
Elhagyta az anyját-apját, hogy veled megossza sorsát.

7. Elment a szülőföldjéről, ahol minden rög ismerős,
Teljesíté kívánságod, hogy ott éljen, ahol te lakol.
Pedig milyen más ott élni, hol ismeretlen mindenki.
Ott te voltál közel hozzá s általad a jó rokonság.

8. No, de ő ott is megszokta, fenn Ége kis falujában,
Mindaddig jól érzé magát, mígnem rátört ez a kórság.
Ez kínozza, ez gyötörte, addig, míg végzett vele.
Hiába volt kórházban, hiába jó ápolásban.

9. Elérkezett a rémes vég, melynél ott a nagy sötétség,
Hol megszűnik ez az élet s az ember többé nem érez.
Te már eljutottál oda, s onnan vissza nem térsz soha.
Jó társad te vigasztaljad, teljes kétségben ne hagyjad.

10. Te néhai boldog lélek, feleséged érted könnyez.
Küldd el neki üzeneted, hogy megértsen most is téged!

S álom-szárnyán emlékekben elevenül meg előtte,
Hogy ne legyen túrhetetlen a gyász szomorú ideje.

11. Jó szülők s édes testvérek, Isten maradjon veletek
Ez a legfőbb kívánsága Gyuritoknak bizonyára.
Igaz, hogy rég elment innen közületek más vidékre,
Felesége falujában akart élni boldogságban.

12. Szíve vitte, vágya vonzá, úgy remélte, úgy gondola
Beteljesedik a hite s elégedett lesz élete.
Tán az is lehetett volna, ha a betegségnek kínja,
Reményét széjjel nem töri s életét meg nem emészti.

13. Oh, de amint megérezte, hogy nemsokára már vége,
Visszavágyott közétekbe, jó szülei kebelére.
S itt az édesanyaföldön óhajtotta kilehelni
Az utolsó leheletét: Juli, Imre, Ida, Juci!

14. Mindezek már megtörténtek, élete órái eltűntek,
Bekövetkezett a halála a ti szomorúságotokra.
El kell hát végre szakadni, sorban mindnek búcsúzkodni.
Legyen szívetekben áldás, lelketeknek vigasztalás.

15. Nagy rokonságtól búcsúzik, mikor végleg távozik,
Sorba veszi őket rendre, hogy senkit el ne felejtсен:
Jó gondozó volt anyósa, miért az Isten megáldja,
S vele Gábos Julianna, mint sógornő és családja.

16. S felesége testvérei ott Egében egytől-egyig,
Sógora: Berecki Imre, Hankó Árpád, Jakab Lajos,
A ravai sógornője: Hankó Imre és anyja.
A nagybátyja: Izsák Imre, unoka testvére : Izsák Ábel,

17. Keresztszülők s jó emberek : Berecki Lajos, s Hankó Albert,
Adorjáni rokonságok: özv. Adorjáni Istvánné, István, Lajos,
Farkas Kálmán, Csöbi Fülöp Lajos.
Cimborák, testvivők, zászlóvivők, alsó-felsőszomszédok,
Egész halotti gyülekezet: Isten veled.
Ámen.

(89.) Halotti búcsúztató [Izsák Dénes]*Rava, 1938. január 13.***– Izsák Dénes, Ábelé felett –***a. i. [alapige] Jób 4, 13-17, 3, 25-26. 5, 8-9,11*

„Éjjel látásokon való töprengések között, mikor mély álom fogja el az embereket, Félelem szálla reám és rettegés s megreszketetté minden csontomat. Valami szellem suhant el előttem s testem fel borzolódék. Megállá, de ábrázatját föl nem ismerém, egy alak vala szemeim előtt, mély csend és ilyen szokat hallék: Vajon a halandó igaz-e Istennél.”...s amitől remegve remegtem, az jöve reám, és amitől rettegtem az esék rajtam. Nincs békességem, sem nyugtom, sem pihenésem, mert nyomorúság támadt reám...” De én a mindenhatóhoz folyamodom, az Istenre bízom ügyemet. Aki nagy, végére mehetetlen dolgokat mível és csodákat, amiknek száma nincsen.... és Ő a gyászolókat szabadítással vidámítsa.”

Temetésre gyűlt közönség, Kedves keresztény testvéreim!

Látjátok, mily csodálatos, és mennyire titokzatos a közös sors!

1. Megszületünk, hogy küszködjünk és végig éljük az életünk és I-etűnünk.

Az a pálya, melyen mozgunk, hol mindnyájan terhet hordunk-örök titkunk.

O, hogy ide vagyunk kötve, e földhöz lebilincselve- tán örökre,
Ezt hisszük, vagy így gondoljuk, s ha nem elég jól megy sorsunk,
hát búsulunk.

2. Nappal a munkáink közben és éjjel pihenésünkben, úgy tűnődve
Végezzük a feladatunk, szövögetjük a mi álmunk, szebb világunk.

Bár nem tudjuk, mire jutunk, hogy a sors mit tart kezében,
jövendőben

Ragaszkodunk, jogot tartunk az élethez, nehéz földi küzdelmükben.
Szeretnénk boldogok lenni, jót és örömet élvezni és így élni!

3. Ez a vágyunk, ez az álmunk, ilyen életet kívánunk, ilyet várunk.

De az élet, a sors könyve sok mély titkot tart elrejtve, kebelében.

4. S mit nem vártunk, gyakran kapjuk a fájdalom betűjével belevésve.
Így szenvedünk és viselünk tövis koszorút, keresztet-ép eleget.
S mert jót vártunk s mivel bízunk, rosszul esik a fájdalom, amit kaptunk.

Ilyenkor a lelkünk keres, hol lehetne jobbat, szebbet, menedéket?

5. Nagy töprengések közepett látomásokon át vezet s megrekesztett.
Megborzadunk és megállunk, nem tudjuk, hogy mit csinálunk, csak hallgatunk.

S a visszafojtott lélegzet, reszkető csont. Vágyó lélek, figyelmes lesz.
Felfedezi itt az ember, hogy ő mennyit miért szenved s ezért remeg.
Egy szellem áll ott előtte, ábrázatját nem ismerve-szól csendesen
Vajon te halandó ember igaz vagy te Istenednek szent szemében
S e kérdés sorsát megoldja, lelkét az Istenre bízva, mentsvárára.
Így derül fel a hajnala sokat szenvedett sorsára, valahára.

No de mostan ő halott, sorsa végpontjára jutott, eltávozott.
Izsák Dénes halottunk, kinek temetésén vagyunk, őt siratjuk,
Szomorú a búcsúzkodás, s a tőle való megválás oly fájdalmas,
Hogy alig lelünk szavakat, melyek kifejezhetnék azt a fájdalmat.

6. Talál reánk alapigénk gondolata, miket boldogult sugalla,
Különösen reád neje: Kecskés Juszta – felesége, a lelkedre.
„Nincsen immár békességed, sem nyugtod, sem pihenésed”.
ő elveszted
mitől remegve remegél, az jöve reád, rád támadt a nyomorúság.
Elszakadsz már a férjedtől, kivel hosszú időt töltél, átszenvedtél.
Sokat töprengétek együtt, hogy boldogságot érjete és élvezzetek.

7. Közben sok-sok megpróbálás jutott osztályrészül nektek, s kesergétek.
Férjednek a betegsége mely oly kicsikén kezdőde, de már régen –
Sok gyötrelmet hozott rátok, s végül mit nem gondoltatok, e gyászotok.
Amíg ide jutottatok, sok mindent megpróbáltatok, aggódtatok.
Nem használt semmi nekie, sem az orvos, sem a gyógyszere, csak a reménye
Táplálta őt hosszú időn. Ez is vitte tőlünk annyi helyre:
Segesvárra a kórházba, Szentgyörgyre újabb kúrára- nagy kínjára.
Végre el is határozta, hogy a lábát odaadja, csak javulna.

Bénán, csonkán, akárhogy, csak még egyszer ő járhatna,
az volt a vágya,
Ne kínozza a sok fekvés s emiatt az erőtlenség s fölkelne még.
Vásárhelyi műtét után mindig remélt, mindig bízott, meglesz talán.
Nem is elvesztett lába, hanem tüdőgyulladás, melyet kapta
Sodorta el, törte össze, köztetek ne lehessen, ne reméljen.

8. S noha remélt, sokat bízott, halálra mégis gondolt, panaszkodott,
Mint Jób a fájdmairól, melyet közt sokat vergődött, gyakran szólott
Mondta hogy meg kell hálnia s magát az Istenre bízta, aki oly nagy
És végére mehetetlen dolgokat tesz, csodát művel – talán vele.
De a végzet utol érte, lassan megszűnt lehelete s oda leve.
Nem csak magát, tégedet is Istenre biz, Ő megsegít és gyámolít.
Ő az özvegyek gyámola, a gyászolók vidámsága és támasza.
Veled lesz, meglásd, nem hagy el, bízzál benne, bízzál híven,
törhetetlen.

9. Gyermekei: Dénes, Juli, sirassátok, mert távozik jó apátok.
Őt sohasem láthatjátok, többé szavát sem halljátok, oh mily fájó:
Gyermekek apjától válni, tőle örökre búcsúzni, így szenvedni.
Ha tudnátok, segínétek, tudom szívesen tennétek, csak lehetne.
Nem bánnátok azt sem, hogyha bár féllábbal itt maradna, csak
szólhatna.
Jól esné az is tinektek, hogyha még nem is beszélne, csak itt lenne.
De, menni kell, szólt az óra, búcsúszóra siessetek, kész legyetek.
Jó apátok kívánsága legyen lelketekben szózat, parancsolat:
A Jó Istent tiszteljétek, törvényeit betöltsétek s úgy éljétek
Anyátokkal szeretetben, őt megbecsülve, védelmezve –
jó gyermekek.
Csak így áldjátok emlékét s szerezhettek szívetekben áldott békét.
De így az úr megvigasztal, akkor megoltalmaz és enyhet ad.
Így nem árthat senki nektek, ti pedig boldogok lesztek, mer őrzitek
A kedves boldog emléket, a jó Isten veletek lesz, veletek lesz.
Izsák Ábel te jó Apa, és Sófávi Juliánna mint egy anya!
Tőletek is búcsút vesz a sokat szenvedett gyermek,
ki már nincsen.
Ő elvégezte a harcot, és megfutotta pályáját, elég korán.
Tudom, hogy ti sajnáljátok s keserves a búcsúzástok ez utolsó,
Hiszen azt vártátok volna, hogy utánatok maradna, mint az ifjabb,
De az öröklét Bírója ezt másképpen határozta, ez változhatatlan.

Ő itt hagyott benneteket, de most is áldja az Istent érettetek,
 Akiktől csak jót láthatott, becsületet tanulhatott életében.
 Ő is tudja, ki mindent tud s számon tartja, amit érte csak tevétek
 Érdemtekül betudja. Gondoljatok csak ő rája, az Istenre.
 Ki az ilyen öregeknek jó szívében csak örvendez. Ő veletek.

10. Egyetlen édes tetvére, Zsuzsika, bánatos özvegy te is könnyedezz,
 Hiszen itt hagy kedves bátyád, a szíved bármily nagyon fáj távozásán.
 Rossz lesz neked már egyedül itt maradni testvér nélkül, az bizonyos.
 Azt tudni, hogy ő már nincsen mily borzasztó, úgy érezed lehetetlen.
 Pedig bele kell nyugodnod s most búcsúznod, vele sohasem találkozol.
 Csak lelkedben, képzeletben érezheted jelenlétét, látod képét.
 Ott, ahol az Isten lakik, ott van már ő tehozzád csak emléke jó.
 Őrizd, ne felejtse, még holta után is szeresd. Isten veled.
 Veje, menyje s két kis unokája, távozik a boldogult nagypapa.
 Fájt szegénynek a meggyötört szív, hisz nem látja tovább
 fejlődéseket.

Ti szülők, legyetek hűek a bánatos nagyanyához s így remélhetek
 Ti is örömet a kicsinyekben. Isten éltesse s őket növelje.

11. Apa s anyatársak:

Sógorok, sógorasszonyok, mind akik, csak itten vagytok és a mások
 Kecskés Dénes, András, Julis, Jolán, Róza és családja nagy nap van ma.
 Érzitek-e, tudjátok-e, hogy kit veszítettek el, kit temettek?
 Egy rokonnak, egy hű szívnek éreznie kell e szent tisztet temetésén,
 Ejteni kell egy csepp könnyet, ha teljesen nem fásult el és nem hült el,
 Kik életben ismerték s szívéhez közel fértetek, tennetek kell
 A mély gyásszal terhelt sorsban enyhíteni a fájdalomban testvéreiteknek.
 Ha e szent kötelességet hűségesen betöltitek, jól teszitek.
 Akkor a Jó Isten megáld, áldjon is meg. Ha pedig megtagadtátok
 Isten szent keze rajtatok s mily boldogtalanok vagytok,
 bánkódhattok.

12. Oh, még milyen sokan vannak, akik itten búcsúzkodnak
 s jót kívánnak
 Kedves halott mint jó rokon testvérei gyermekei egytől-egyig
 Zsuzsika, Róza s a többi s mindnek hozzátartozói. Itt Nagy Albert
 S Nagy Lajosné és Csöbbsen Molnár Lajosné és az összes
 jó rokonok.

Komák s köztük Izsák Imre, Izsák Albert s a szomszédok, a sírásók

S harangozók, mind, akik részvétellel voltak s akik most is
összegyűltek
És végtisztességet tesznek, megihletődéssel vannak és kívánnak
Neked békét, nyugalmat és csendet a nagy földi fájdalma
ott a sírban,
Lelkednek tiszta örömet ott az Isten egeiben, mindörökre.
Ámen.

Lukács Sándor s. k. lelkész
[Ceruzával:] nagy temetés volt.

(90.) Halotti búcsúztató [Magos Dénes]

Rava, 1938. febr. 24.

Lukács Sándor lelkész

a. i. [alapige]: Jer. 10,19. 10,23. – **Magos Dénes** felett

1. Vége már a szenvedésnek Magos Dénes, elaludtál,
hogy megpihenj véglegesen.
2. Többé nem bánt a fájdalom, sem pedig a nagy fáradság,
vagy földi gond.
3. Életed nem terjed hosszúra itt e létben, csupán csak negyvenhat
évre az életben,
4. Ezalatt is jutott elég a teherből, de te vitted azt az igát,
mit a sors ád.
5. Tudjuk, hogy az embernek nincs hatalmában az ő útja
s nem tehet azt amit akar.
6. S meg vagyunk győződve arról, hogy egyetlen járó-kelő sem teheti,
hogy ő maga
7. Irányozza lépéseit, s éppen ezért az sem lep meg, ha az élet el is
múlik.
8. Oh, de a te esetedben mégis csak van, ami oly nagyon lehangol,
s bánatot hoz:
9. Az, hogy mily sokat küzdöttél az életért s mennyit fáradtál és
túrtél tiedért.
10. Célod az volt, hogy családod boldoguljon, szegénységből
kiemelkedj szeretteidet.
11. Ezért áldozatot hoztál, értékeset, feláldoztad, szervezeted,
egészséged.

12. A busteni papírgyárnál sokat voltál, ott virrasztottál át sok éjjel a tisztedben.
13. Nem törődtél semmivel sem sok időn át, csakhogy meglásd a munkádnak jutalmát
14. Tíz esztendő hamar eltelt, úgy odalett s megoltalmazott az Isten egészségben.
15. Ezután már próbára tett az , ami sok, s meg kellett operáltasd a te gyomrod.
16. Most már gyengébb lett a tested, és szenvedett, de kötelességedet így is tetted.
17. Ilyen körülmények között jött a végzet, s be kellett végre látnod, tapasztalnod:
18. Jaj, nékem ez a romlásom, ez a bántalom gyógyíthatatlan a sebem a testemben
19. Bizony ez a vereségem, s ezt szenvedem, s ezért kell nekem elmennem véglegesen.
20. Így is történt, elköltöztél te már innen, tieidnek csak most üzensz, búcsút intesz.
21. Sorban jönnek, első a feleséged: Kecskés Eszter, kivel egymást szerettétek.
22. S együtt sokat küszködtetek, szenvedtetek, hisz nehezen kezdhettétek az életet.
23. De, mert megvolt a szeretet, s kitartás, munka után következett az Isten áldás.
24. Ez tényleg megkoronázta, jutalmazta küzdelmes életsorsotok, a munkátok.
25. Az, hogy volt szenvedés elég s valóban mély, mely a ti kebletekben élt,
26. Nem azt bizonyítja csupán s egyáltalán, hogy Isten elhagyott nyilván
27. Hisz nincs rózsza tövis nélkül, tudom szentül, s öröm, jólét szenvedéstől nem mentesül.
28. Boldogságért valamiképp kell fizeti, földijókért valamit csak feláldozni.
29. Közös megélhetésteket, Kecskés Eszter, biztosítá férjed neked, de ő nincsen,
30. S ezért mondod te is mostan keservesen: Jaj én nékem, mennyi sokat kell szenvednem.
31. Mert gyógyíthatatlan az én sebem Istenem, miként tudom elviselni, hogy nincs férjem?

32. Ez most a te nagy panaszkod, a legnagyobb, elviselni nem is bírod,
ezt gondolod,
33. Oh, de téj csak most magadhoz, halld mit mondok:
Él az Isten, Ő gyámolod és vigaszod,
34. Ne merülj el a bánatba, a fájdalomba, emeld fel a szíved hozzá
s meggyógyítja,
35. Mutasd meg csak a sebedet, hogy bekösse s égi balzsammal
illesse s bajod nincsen.
36. Nézd, itt vannak gyermekeid: Magos Juli, Eszti, Dénes,
őket fel kell még nevelni
37. Hogy fáj nekik szegénykéknak-apjuk nincsen, ő rájuk nézz,
s ha tán sebed még vérezne,
38. Vagy szíved jobban verne és tépdese, elküldi az Isten neked
reményedre,
39. Beplántálja lelkedbe azt a hitet, hogy a gyerekeitekben leld
örömed.
40. Ezért ti árva gyermekek ne féljete, itt van édes jó anyátok,
gondozótok.
41. Neki csak szót fogadjatok s ne bántsátok,
gondjában támogassátok, meglássátok,
42. Nem megy rosszul a sorsotok, bár búsultok,
hogy itt hagyott jó apátok s árvák vagytok.
43. Boldogultnak a szülei: Apja, anyja, Magos János és
Marosi Katalin, jönnek most a búcsúzásra, fájdalmukra,
44. Hiszen emberi ész szerint úgy kell lenni, hogy a szülőknek
kell előbb odamenni.
45. Fáj a lelünk, hogy így fordult a titkos sors
s előbb a gyermekükre borult a koporsó.
46. Testvérei: Mári, Imre, Amáli és János, Árpád,
kiket e mély szomorúság
47. Szívükben úgy megrendített, gyászt viselnek,
hiszen megszűnt egyiküknek az élete.
48. Hiányzik a koszorúból egyik testvér, őt siratják igazából,
fájdalomból.
49. Búcsúzik az elköltözött idős Nagy Lajostól,
ki az idegenben jólétét érezte,
50. S fájdalmában megkönnyezte, Megyebírótól s családjától,
Izsák Ábeltől és az ő családjától,
51. Andrási Sándortól és családjától, Nagy Jánostól s családjától,

52. Busten-i munkásoktól, kik átérezték helyzetét
s fájdalmában felkeresték,
53. Rozonczy János, Izsák Jóska és Izsák Istvántól és családjaiktól,
54. Az összes közeli és távoli rokonoktól, sógoraitól,
és sógorasszonyaitól

(91.) Halotti búcsúztató [Izsák András]

Rava, 1938. április 10.

Izsák András felett

1. Az ünnepi hangulatba, melyet virágvasárnapja
Ébresztett fel a lelkünkben e megszentelt helyen,
Beleszól egy bánatos hang, noha már nem zúg a harang,
Beleszól és figyelmeztet: nem rég történt egy gyász-eset.
2. Temetési akkordokat s szomorú melódiákat
Szállít onnan a távolból, Lónyatelep egy házából.
S bár a tavasz épp most ébred, a természet újra éled,
Szomorú hír, mely érkezett s foglalkoztat e nap minket.
3. Községünknek egy szülöttje: Izsák András volt a neve,
Itt hagyott végképp bennünket s föllelte a szebb életet.
Csak negyvenkét esztendő volt élt s aztán a boldogságba tért.
Ilyen az ember élete, küzd s egyszer csak itt a vége.
4. Szegény boldogult testvérünk, kit illet végtiszteletünk,
Még kilencszázhuszban elment s új hazába telepedett,
Remélvén, hogy ottan jobb lesz, épített családi fészket
S ebben élt ott együtt vele felesége s két gyermeke.
5. Boldogok is lettek volna, ha a halál nem rabolna,
De az kioltá életét s így összetört minden reményt.
Búbánatban maradt hátra felesége, Gagy Róza,
S a két fia, Béla, Rezső szíve mennyire kesergő.
6. Két siratnak az a jó férj s édesapa, nincsen többé.
Nem sorvad többé a szíve, mert e betegség megölte.

Hosszasan feküdt az ágyban s még sem került orvossága.
Hanem végképp elaludott és örökre megnyugodott.

7. Anyja, Szakál Juliánna fiát sohasem láthatja,
Hiszen már el is temették az idegen hantok közé.
Hogy megdöbben az ő szíve, mikor az a bús hír érte,
Nincsen többé András fia, csak a bánat, amit hagyta.

8. Szerette vón madár lenni s temetésen megjelenni.
Talán nyugodtabb is lenne s nem fájna úgy az ő lelke,
Ha bár egy maréknyi földet és egy pár anyai könnyet
Szórhatott von` a sírjára lelkének megnyugvására.

9. No de mind ez meg nem történt, itt hagyott ő idő előtt.
Búcsú nélkül elment oda, honnan vissza nem jön soha.
Sirasd meg hát jól a fiad s így megvigasztalod magad.
Ne félj, bízzál, veled Isten s könnyít a szenvedéseden.

10. Testvérei: Albert, Imre, kiknek nagyon nehéz szíve-
Nem mentek temetésire, mert későn érkezett ide
A távirat, mely elhozta a hírt, hogy András meghala,
De ott volt Jóska, az öccse s kikísérte temetőbe.

11. Ő is kapott táviratot és előbb még haza futott
S hírül adta övéinek, hogy rosszul van a testvére.
Mind azt hitték, hogy csak tréfa, hogy ez által csak őt hívja.
És im több volt minden viccnél, nem találta már életnél.

12. Abból a szép nagy családból nem maradt több már csak három.
S ők, s a Mózes felesége, Zelina és a családja,
A testvére feleségi és ezeknek gyermekei
Mindenik csak azt kívánta, itt is legyen búcsúzása.

13. Szenteljünk hát egy pár percet ezen férfi emlékének,
Mert jól esik mindazoknak, kik családjához tartoznak,
Kikről már megemlékeztünk s kiket ezután említünk,
Ha kegyelettel áldozunk s néhány könnyecseppet hullatunk.

14. Keresztényi kötelesség s felebarátit tisztesség,
Amit ez órában teszünk s hogy mi is veletek érzünk

Izsák Rákhel s férje Dénes, Vilmos, Lila s a többiek
 Akik mind idetartoztok s kik bátyátok siratjátok.

15. Mind, akik részvétben éltek, bár nincs említve nevetek
 Áldjon meg a jóságos ég, hogy most reá gondoltok még.
 Névleg is megemlítelek: Kecskés Dénes és Nagy Dénes
 Szilveszter János és aztán havadtói Kovács András.

16. S most jöjjön e község s népe, az egyház és a temploma,
 A szülőföld minden röge, az emberek szíve, lelke,
 Imádsága és munkája, – legyen Istentől megáldva.
 Virágozzék a szeretet, s gyümölcsözzék igaz élet. Ámen.

Lukács Sándor lelkész

(92.) Halotti búcsúztató [kisgyerek]

Rava, 1938. június 8._

1. Te ártatlan kicsi angyal milyen mélyen elaludtál.
 Ugy-e nagyon messziről jössz és az úton elfáradtál?
 Igen, ott a végtelenség boldog ölén, ott ébredtél,
 A létezés titokzatos szent hajnalán megszülettél.

2. S aztán jöttél, hogy ide érj, szálltál aenokon át,
 Míg csak a földi életnek a légkörébe eljutál.
 Voltak itt földi szülőid, kik dédelgettek tégedet,
 Előzőleg szép reménnyel s majd bánattal öveztenek.

3. Ezekről keveset tudtál, hiszen makulátlan lelked
 Földiekre még nem figyelt, hanem csak ott járt szüntelen,
 Hol istenes dolgok élnek s azok meg ismeretlenek,
 Az álmok szép világában, tündér-mesék országában.

4. Mégis mit kellett szenvedned a beteg kicsi test miatt!
 Rád rontottak a fájdalmak és leírhatatlan borzalmak.

Ezek össze törték tested, hisz az mulandó földi volt,
De megszabadult a lelked s a régi hazájába szállott.

5. Életed itt oly rövid volt, köztünk nem is viríthatott,
No de mindez azért történt, mert így akarta a bölcs Ész,
Ki minden legjobban intéz. Épp most van itt a kikelet,
Feltámadás szép ünnepe s te mégis itt hagy bennünket.

6. Reád ott vár szebb kikelet, egyszer ott leszünk majd veled.
A te lelked tisztán maradt, földi szenny arra nem tapadt.
Angyali ártatlanságban jöttél ide s távozol el
A bánatos szülőidnek ez nagy vigasztalás lehet.

7. Ne sírjatok felette édes anya s édes apa
Mert ott van az ő világa, hová hirtelen távoza.
Hogy mindez miért van így s miért fáj a szülői szív,
Ne kérdezzük, mert szent titok, bele kell hát nyugodnotok.

8. Hirtelen eltávozása mindamellett mégis fájhat
A jó nagyszülőinek is, kik a kicsiket szeretik.
S szegény nagyapó nem tudja, hogy gyász van az ő házában.
De a jó Isten hatalmas s mindenekben diadalmas.

Lukács Sándor lelkész

Helynévmutató

(A kötetben szereplő helynevek jegyzéke)

Ádámos (Adămuș, Maros megye)
Bordos (Bordoșiu, Maros megye)
Bușteni (Prahova megye)
Csókfalva (Cioc, Maros megye)
Csőb (Cibu, Maros megye)
Dicsőszentmárton (Târnăveni, Maros megye)
Énlaka (Inlăceni, Maros megye)
Erdőszentgyörgy (Sângeorgiu de Pădure, Maros megye)
Gyulakuta (Fântânele, Maros megye)
Harangláb (Hărlănglab, Maros megye)
Homoródjánosfalva (Ionești, Brassó megye)
Kadács (Cădaciu, Hargita megye)
Kelementelke (Călimănești, Maros megye)
Kénos (Chinușu, Hargita megye)
Kisadorján (Adrianu Mic, Maros megye)
Kiskede (Chedia Mică, Hargita megye)
Kissáros (Delenii, Maros megye)
Kolozsvár (Cluj-Napoca, Kolozs megye)
Kövend (Plăiești, Kolozs megye)
Küküllődombó (Dâmbău, Maros megye)
Magyarzsantbenedek (Sântbenedic, Fehér megye)
Magyarzsákod (Jacodu, Maros megye)
Marosvásárhely (Târgu-Mureș, Maros megye)
Nagysolymos (Șoimușu Mare, Hargita megye)
Nyárádszentlászló (Sânvășii, Maros megye)
Pipe (Pipea, Maros megye)
Székelyvécke (Vețca, Maros megye)
Torockószentgyörgy (Colțești, Fehér megye)

Tartalom

Bevezetés	5
Lukács Sándor	8
Rava	13
Lukács Sándor és Rava viszonya	15
A búcsúztatók helye a ravai temetkezési szokások keretében ...	18
A temetés	24
A búcsúztató	28
A búcsúztatót követő szokások	52
A gyász	55
Befejezés	58
Irodalom	60
Mellékletek	62
1. sz. melléklet. Kiss Jakab búcsúztató verse	62
2. sz. melléklet. Nyitrai Deák Berta búcsúztató versei	63
3. sz. melléklet. Kivonat az Unitárius Közlönyből	70
4. sz. melléklet. Fóris Géza gyászjelentője	72
5. sz. melléklet. A gyászmenet szerkezete	78
6. sz. melléklet. A ravai halotti búcsúztatók időrendi mutatója ...	79
Halottbúcsúztatók	82
(1.) Fülöp Lídia	82
(2.) Rosonci Zelma	82
(3.) Búcsúztató [Izsák Eszter]	83
(4.) Búcsúztató [özv. Dankuj Jánosné]	85
(5.) Marosi Rozália	86
(6.) Végbúcsúztató [Györfi József]	88
(7.) Búcsúztató [özv. Bodó Györgyné]	90
(8.) [Andrási Árpád]	91
(9.) Búcsúztató [Dankuj Vilmos]	92
(10.) Búcsúztató [Kecskés Izsák]	94
(11.) Andrási Margit	96
(12.) Búcsúztató [id. Hankó János]	97
(13.) Búcsúztató [Szederjesi Dezső]	100
(14.) Búcsúztató [Jeremiás Rákhel]	102
(15.) Búcsúztató [özv. Nagy Dénesné]	103
(16.) Búcsúztató [Kovács Juliska]	105
(17.) Búcsúztató [Csíki József]	107
(18.) Búcsúztató [Csiki Vilma]	108

(19.) Búcsúztató [Berecki Lajos]	110
(20.) Búcsúztató [Izsák Juliánna]	113
(21.) Búcsúztató [Nagy Dániel]	115
(22.) Búcsúztató [Bíró Antal]	117
(23.) Búcsúztató [Marosi György]	118
(24.) Búcsúztató [Bíró Marcsa]	120
(25.) Búcsúztató [Fülöp Dénes]	121
(26.) Búcsúztató [Hegedűs Juli]	123
(27.) Búcsúztató [Andrási Mózes]	124
(28.) Halotti búcsúztató [Kecskés Mózes]	126
(29.) Halotti búcsúztató. [Nagy Ödön]	127
(30.) Halotti búcsúztató. [Nagy Julianna]	130
(31.) Halotti Búcsúztató [Szederjesi Lajos]	131
(32.) Búcsúztató. [Miklós Zsuzsa]	134
(33.) Halotti búcsúztató [Andrási Dénes]	137
(34.) Halotti búcsúztató [Dankuj Jánosné]	138
(35.) Búcsúztató [Csíki András]	139
(36.) Búcsúztató [Fülöp Géza]	141
(37.) Búcsúztató [Gergely Zsuzsa]	143
(38.) Búcsúztató. [Koncz Erzs]	144
(39.) Halotti búcsúztató [Györfi József]	146
(40.) Halotti búcsúztató [Török Ilona]	147
(41.) Halotti búcsúztató [Magyar János]	148
(42.) Búcsúztató [Kecskés Rákhel]	149
(43.) Halotti búcsúztató [id. Andrási Sándor]	152
(44.) Halotti búcsúztató [Nagy Imre]	155
(45.) Halotti búcsúztató. [Fülöp Andrásné]	157
(46.) Halotti búcsúztató [Losonczi János]	158
(47.) Halotti búcsúztató [Jakab Istvánné]	160
(48.) Halotti búcsúztató [Kecskés Irmuska]	161
(49.) Halotti búcsúztató. [Bálint Rákhel]	163
(50.) Halotti búcsúztató [Andrási Katalin]	164
(51.) Halotti búcsúztató [Marosi Rebeka]	166
(52.) Halotti búcsúztató [Pipei Erzsébet]	168
(53.) Búcsúztató [Hankó Róza]	171
(54.) Halotti búcsúztató [Kecskés András]	172
(55.) Halotti búcsúztató [Jakab József]	174
(56.) Halotti búcsúztató [Miklós Lajos]	175
(57.) Halotti búcsúztató [Miklós Mihály]	177
(58.) Halotti búcsúztató [Bíró Károly]	181

(59.) Halotti búcsúztató. [Özv. Izsák Dánielné]	185
(60.) Halotti búcsúztató. [Fülöp Poli]	188
(61.) Halotti búcsúztató [id. Nagy István]	190
(62.) Halotti búcsúztató [ifj. Szederjesi András]	192
(63.) Halotti búcsúztató [Izsák Lőrinc]	194
(64.) Halotti búcsúztató [id. Szederjesi Péter]	199
(65.) Halotti búcsúztató [özv. Vajda Dénesné]	202
(66.) Halotti búcsúztató. [Illyés Zakariás]	204
(67.) Halotti búcsúztató [Kecskés Zakariás]	207
(68.) Halotti búcsúztató [Ilyés Rebeka]	211
(69.) Halotti búcsúztató [id. Fülöp Gergelyné]	214
(70.) Halotti búcsúztató [id. Rozsonczi András]	216
(71.) Búcsúztató [Szederjesi Rákhel]	217
(72.) Halotti búcsúztató [Nagy Lenke]	219
(73.) Halotti búcsúztató [Magyar Lőrincz]	221
(74.) Halotti búcsúztató [Bálint Ilona]	223
(75.) Halotti búcsúztató [id. Rozonci János]	225
(76.) Halotti búcsúztató [Szász Ibolya]	227
(77.) Halotti búcsúztató [Nagy Domokos]	229
(78.) Halotti búcsúztató [Fülöp Mózes]	230
(79.) Halotti búcsúztató [Marosi Márton]	233
(80.) Halotti búcsúztató [Kecskés Ráki]	234
(81.) Halotti búcsúztató [id. Hankó Dénes]	236
(82.) Halotti búcsúztató [id. Hankó Lőrinc]	239
(83.) Halotti búcsúztató [ifj. Andrási Juli]	242
(84.) Halotti búcsúztató [Nagy Dániel]	245
(85.) Halotti búcsúztató [Izsák Vencel]	247
(86.) Halotti búcsúztató [Szász Mártonné]	249
(87.) Halotti búcsúztató [özv. Andrási Jánosné]	252
(88.) Halotti búcsúztató [Hankó György]	254
(89.) Halotti búcsúztató [Izsák Dénes]	257
(90.) Halotti búcsúztató [Magos Dénes]	261
(91.) Halotti búcsúztató [Izsák András]	264
(92.) Halotti búcsúztató [kisgyerek]	266
Helynévmutató	268

Adorjáni Rudolf Károly: *Lukács Sándor ravai búcsúztatói 1930–1938*. Kolozsvár, 2006

Hibajegyzék

Lapszám, sor Hibás szöveg

9:9 Ravai Sándor
 14:8 Csete-Demeter
 15–16
 22:2 1963
 33:9 hitvilág
 37:19 lékes
 72
 111:19 iditta
 114:26
 123:4 Préd. 71
 176:3 agy
 184:5 biztosan
 192:2 Szedejesi András
 195;
 223:16 Jónás 4,3
 226:24 ékszakára
 229:8 ürükre
 230:8 lest
 268

Helyesen

Lukács Sándor
 Végh Mihály 1890. 160–165.
 Bözödi 1997. 12–17.
 1693
 hiedelemvilág
 kékes
 Gergely Áronné szül. Bálint Sára koporsójánál
 indita
 nincs maradandó városotok
 Préd 7,1.
 nagy
 biztasson
 Szedejesi Ágnes
 Jónás 4,8
 éjszakára
 örökre
 lesz
 Kissolyos (Şoimuşu Mic, Hargita m.)

Poezii funerare din Roua

Editat de Asociația Etnografică „Krizs János”

400162 Cluj-Napoca, str. Croitorilor nr. 15., tel.: +40 264 432 593

ISBN 973-8439-27-2, 978-973-8439-27-6